Adınla Başlar Hayat

ZAKES MDA

İngilizceden Çeviren: Damla Yeşil

AYRINTI

ZAKES MDA

Asıl adı Zanemvula Kizito Gatyeni Mda olan, 1948 yılında Güney Afrika'da doğan Zakes Mda, romancı kimliğinin yanı sıra şair, oyun yazarı, ressam, besteci ve akademisyen olarak da tanınmaktadır. Edebiyatla erken yaşlarında tanışan Zakes Mda'nın ilk kitabı 1977 yılında yayımlandı. İlk romanı *Adınla Başlar Hayat (Ways of Dying)* ülkesinin en prestijli ödülü olan M-Net Kitap Ödülleri'ne layık görüldü. Bunun yanı sıra öykü, şiir ve tiyatro metinleri yazmayı sürdüren Zakes Mda, Güney Afrika'daki önemli edebiyat ödüllerinin tamamını kazandı. Zakes Mda halen ABD'de yaşıyor ve Ohio Üniversitesi'nde Yaratıcı Yazarlık dersleri veriyor. Zakes Mda'nın yapıtları şunlardır: *New South African Writing (1977), We Shall Sing for the Fatherland (1979), Dead End (1979), Dark Voices Ring (1979), The Hill (1980), Banned: A Play for Radio (1982), Summer Fires (1982), Bits of Debris: The Poetry of Zakes Mda (1986), And the Girls in their Sunday Dresses (1988), Joys of War (1989), The Plays of Zakes Mda (1990), The Nun's Romantic Story (1991), Soho Square (1992), When People Play People: Development communication through theatre (1993), And the Girls in Their, Sunday Dresses: Four Works (1993), Ways of Dying (1995), She Plays with the Darkness (1995), Melville 67 (1998), The Heart of Redness (2000; Kızıllığın Kalbi, Çev. Gül Korkmaz, Ayrıntı Yay., 2012), The Madonna of Excelsior (2002), Fools, Bells and the habit of eating: Three Satires (2002), The Whale Caller (2005), Cion (2007), Black Diamond (2009), Sometimes there is a Void: Memoirs of an Outsider (2011), The Sculptors of Mapungubwe (2013)*

Ayrıntı: *1198*
Edebiyat Dizisi: *237*

Adınla Başlar Hayat
Zakes Mda

Kitabın Özgün Adı
Ways of Dying

İngilizceden Çeviren
Damla Yeşil

Kayıma Hazırlayan
Hazal Uzuner

Son Okuma
Barış Özdemir

Bu kitabın Türkçe yayım hakları
Ayrıntı Yayınları'na aittir.

Kapak Fotoğrafı
Artur Borzecki Photography / Moment / Getty Images Turkey

Kapak Tasarımı
Arslan Kahraman

Dizgi
Esin Tapan Yetiş

Baskı ve Cilt
Kayhan Matbaacılık San. ve Tic. Ltd. Şti.
Merkez Efendi Mah. Fazılpaşa Cad. No: 8/2 Topkapı/İstanbul
Tel.: (0212) 612 31 85 - 576 00 66
Sertifika No.: 12156

Birinci Basım: *Haziran 2018*

Baskı Adedi *2000*

ISBN 978-605-314-295-9
Sertifika No: 10704

AYRINTI YAYINLARI
Basım Dağıtım San. ve Tic. A.Ş.
Hobyar Mah. Cemal Nadir Sok. No: 3 Cağaloğlu – İstanbul
Tel.: (0212) 512 15 00 Fax: (0212) 512 15 11
www.ayrintiyayinlari.com.tr & info@ayrintiyayinlari.com.tr

twitter.com/ayrintiyayinevi facebook.com/ayrintiyayinevi instagram.com/ayrintiyayinlari

Zakes Mda

Adınla Başlar Hayat

EDEBİYAT DİZİSİ SON ÇIKAN KİTAPLAR

BİR SON DUYGUSU / *Julian Barnes*
HAYAT DÜZEYLERİ / *Julian Barnes*
MUTSUZLUK ZAMANLARINDA MUTLULUK / *Wilhelm Genazino*
KIRIK KÖŞELİ İLKBAHAR / *Mario Benedetti*
GECELERİ DAİRELER ÇİZEREK YÜRÜRÜZ / *Daniel Alarcon*
BİR BUĞDAY TANESİ / *Ngũgĩ wa Thiong'o*
İSTİSNA / *Christian Jungersen*
ORBITOR / *Mircea Cărtărescu*
KAYBOLUYORSUN / *Christian Jungersen*
İÇERDEKİLER / *Victor Serge*
TİBET ŞEFTALİ TURTASI / *Tom Robbins*
BAHAR / *Sabine Adatepe*
CHE'NİN BİRLİĞİ / *Carlos Gamerro*
EFENDİNİN GÜZELİ / *Albert Cohen*
FRANSIZ SAVAŞ SANATI / *Alexis Jenni*
ARADAKİ NEHİR / *Ngũgĩ wa Thiong'o*
BEDENİN GÜNCESİ / *Daniel Pennac*
ZAMANIN GÜRÜLTÜSÜ / *Julian Barnes*
ORBİTOR Göz Kamaştırıcı / *Mircea Cărtărescu*
KIRAÇ GÖKYÜZÜ / *E. E. Sule*
DENİZ DENİZ / *Iris Murdoch*
BAŞLAMA YERİ / *Ursula K. Le Guin*
SİLAHI SEÇMEK / *Judith Kuckart*
KARANLIK GÜZERGÂHLAR / *John Ralston Saul*
AĞABEYİNE ÇİÇEK TAŞIYAN KIZ / *Natsuki Ikezawa*
NOSTALJİ / *Mircea Cărtărescu*
KELEBEKLER ZAMANI / *Julia Alvarez*
EVA / *Ersi Sotiropoulos*
AHU HANIM'IN KOCASI / *Ali Muhammed-i Efgânî*
GÜCÜMÜZÜN DOĞUŞU / *Victor Serge*

Zakes Mda

Adınla Başlar Hayat

1

Bağırıyor Refakatçi: "Ölmenin birçok biçimi vardır!" Acının izleri sesinde ve yüzünde haritası öfkenin. Sessizliğe gömülüyoruz. "Bu kardeşimiz öyle bir biçimde öldü ki söyleyecek tek bir söz bırakmadı bizlere. Bu küçük kardeşimiz kendi çocuğumuzdu, ölümü daha da çok acıtıyor çünkü biz yarattık bu ölümü." Küçük çocukları ilk kez vermiyoruz toprağa. Her gün gömüyoruz onları. Ama onlar düşman tarafından öldürülüyor... savaştığımız düşman tarafından. Bu küçük kardeşimizse bizi özgürleştirmek için savaşanlar tarafından öldürüldü!"

Mırıldanıyoruz. Böylesi yorumlar yapmak Refakatçi'nin işi değildir. Görevi, bu çocuğun ölümle nasıl buluştuğunu anlatmaktır; düşman cephaneliğine mermi taşımak değil. Durumu politik görüşü lehine kullanıyordur belki, kim bilir? Fakat diğerleri düşünür; utancımızı sergilemeden tüm dünyaya, Refakatçi'nin cenaze kalabalığına küçük kardeşimizi

nasıl öldürdüğümüzü açıklamasının bir yolu yoktur. Düşmanın bunu alıp bize karşı kullanması kesinlikle Refakatçi'nin hatası olamaz. Tüm iyi Refakatçiler gibi o da gerçeklere sadık kalacaktır.

Toloki, bu kalabalıkta Refakatçi'nin gördüğünü gördüğü hâliyle söyleme özgürlüğüne şiddetle inananlardandır. Pek çok cenaze merasimine katılmıştır ve bu törenlerde bulunmak üzere görevlendirilmiş Refakatçilere hayranlığı vardır. Onlar, merhumu canlıyken son kez görenler, şanslı olanlardır. Ölme biçimleri hakkında büyüleyici bilgilerin kaynağı çoğu kez onlardır.

Öne doğru ilerliyor Toloki, her şeyi duymak istiyor. Refakatçi'nin patavatsızlığının yarattığı homurtular öyle şiddetleniyor ki öfkesine koşan sözleri yutuyor. Kalabalığı dirsekleriyle yarması gerektiğini düşünüyor yolu açmak için, fakat insanlar gönüllü olarak uzaklaşıyorlar. Neden yol veriyorlar? Şaşırıyor Toloki. Belki de mesleğinin nişanesi olarak her cenaze merasiminde giydiği siyah kostümü ve taktığı silindir şapkasına duydukları saygıdandır. Fakat öyleyse, kör bir panikle arkalarındakileri ittire kaktıra geri çekilirken neden kapatıyorlar elleriyle burunlarını ve ağızlarını? Kahvaltıda yediği fasulyedendir belki. Fasulyeye biraz şeker katmanın kötü kokuyu alacağını söylerler ama şekeri yoktu Toloki'nin. Yahut bütün bir hafta yıkanmadığından oluyordu bunlar ve Aralık güneşinin iyi davrandığı hiç görülmemişti. Öyle meşguldü ki cenaze merasimlerine katılmakla, yüzücülerin vücutlarındaki tuzu durulamakta kullandıkları açık duşlardan faydalanmak için sahile gidecek vakti yoktu.

Fısıldıyor bir sarhoş, kalabalığın geri çekilmesine neden olan her neydiyse ondan etkilenmeyen tek insan: "Motlo Noeller, babalık." *Mutlu* Noeller babalık? Babalık? Toloki altı üstü otuz sekiz yaşında. Belki sarhoştan da genç. "Parfümden oluyor babalık. Kokusu fazla keskin." Alaycı gülüşünü zapt etmeye çalışan bir kadını duyuyor Toloki. Bir insan, bu mukaddes kokudan neden rahatsız olur ki? Bir cenaze törenine gitmeden önce, mesleki alışkanlığının bir

parçası olarak vücuduna boca ettiği parfümdür bu. Bu hummalı Noel gününde keskin kokusu sadece kendi vücudundan değil, kalabalıktan da yayılan kötü ter kokusuna karışarak şiddetlenmiştir.

Refakatçi'nin cüretkârca durduğu derme çatma kürsüye epey yakın şimdi, fakat söylemek istediği sözü hâlâ duyamıyor. Kimilerimiz Refakatçi'nin sözünü kesiyoruz. Kimisi de söz kesenlerin sözünü kesiyor. Böylece birbirimizi duymuyoruz. Toloki, ömrü hayatında Refakatçi'nin sözünün kesileceğine şahit olacağını düşünmemişti hiç. Önceleri duyulmamış bir hürmetsizlik bu, kutsala. Hem de küçük, masum bir çocuğun cenaze töreninde, Noel gününde.

Derken onu görüyor, çocuğun annesini. Hıçkırıklarla sarsılıyor kadın, etrafı onu teskin etmeye çalışan kadınlarla çevrili. Atışan kalabalığa ilgiyle çeviriyor gözlerini ve Toloki bu gözleri daha önce görmüş olduğunu düşünüyor. Ama nasıl olur? Yaklaşmalı ve onunla konuşmalı. Ancak böyle emin olacak. Lâkin insanlar kadının çevresini sarıp sarmalıyor ve Toloki'yi durduruyor.

"Sadece onunla konuşmak istiyorum."

"Kim olduğunu biliyoruz. Toloki'sin sen, Profesyonel Yas Tutucu. Burada hizmetine ihtiyacımız yok. Bizim yas tutanlarımız bize yeter."

"Profesyonel olarak görmek istemiyorum ki onu. Lütfen onunla konuşmama izin verin."

"Hah! Ardımızdan hizmetinden faydalanması için onu ikna edebileceğini sanıyorsun? Sana şu kadar diyeyim, profesyonel bir yas tutucuya verecek paramız yok. Çok şükür kendi yasımızı kendimiz tutabiliyoruz."

Köylüsü olduğundan kuvvetle şüphelendiği bu kadını görmesine bir şekilde engel olan bu insanlar da kim? Toloki, onların sokak komitesi üyeleri olduğunu öğreniyor. Oğlunun ölümüne dair sorularla kadını taciz etmek isteyenlerden korumak için bu insanlar belirlenmiştir. Gazete muhabirleri kadına yaklaşmak için özel bir istek içinde, yaklaşıp oğlunun kendi insanları tarafından öldürüldüğü gerçeği karşısında ne düşündüğü gibi saçma sapan sorular sormanın

peşinde. Kadını yıkıcı şeyler söyleme tuzağına düşürmekle ilgileniyor muhabirler; yıkıcı şeyler söylesin ki kadın, ertesi gün yakıcı manşetler basabilsinler. Sokak komitesi ise her daim tetikte.

Refakatçi, merhumun, küçük kardeşimizin ölümünü anlatmaya daha fazla devam edemiyor. Gürültü patırtı öylesine şiddetli. Kilise vaizi hızlıca bir dua okuyor. Bahçıvan kürekleri ve çapa kürekleri mezarın yanı başındaki toprak yığınını kemiriyor, küçük kardeşimize sonsuza dek yatak olacak çukur kısa zamanda âminlerle doyuyor. Çukurun olduğu yerde yükselen küçük toprak yığınını çapa küreğiyle incelikle şekillendirirken bir adam, mezarın yanı başındakiler ilahi söylüyor. Çelenkler seriliyor. Çelenklere yazılı mesajların âdet olduğu üzere sesli okunup okunmayacağını merak ediyor kimileri; o değil de sahi bu matemli annenin akrabaları nerede? Hiç akrabası yok, diye cevaplıyor bir başkası. Sokak komitesidir ancak annenin yakınları. Ardından tabutu gömütlüğe getiren kamyonetin ardı sıra bir cenaze alayı düzenleniyor; cenaze alayı hazır durumda, merhumun annesinin gettodaki evine yapılacak törensel yürüyüşe, ellerimizi yıkayacağımız ve sokak komitesi tarafından hazırlanan yemekleri yiyeceğimiz o yere gitmeye.

Toloki hızlıca merhumun evine gitmeye, ellerini yıkayıp sahneden çekilmeye karar veriyor. Ona bu denli saygısızca davranan bu insanlarla yapacak hiçbir şeyi yok. Ne kadar aç olursa olsun, yemeklerine dokunmayacak onların. Cenaze törenlerine bu denli hürmet etmese, ellerini bile yıkamadan hemen şimdi evine giderdi. Hâlihazırda mezarlığın dış kapısında bekleyen cenaze alayının başına doğru yol alırken, insanlar Toloki için yolu açıyor. Toloki sokağa vardığında, ilerleyemeden olduğu yerde kalmış cenaze alayını ve sabırsızca sıcak havadan yakınan insanları buluyor. Diğerleri ilahi söylemeye yelteniyor, ancak gömütlükteki kavgadan kısılmış sesleri. Hâlâ çıkan çelimsiz bir iki ses, sokaktaki tiz klakson sesleriyle eziliyor.

Klakson sesleri, tümü renkli kurdeleler ve balonlarla süslenmiş bir dolu araba ve otobüsün oluşturduğu düğün

alayından geliyor. Düğün alayı ters istikamete gidiyor ve cenaze alayına yol vermiyor. Cenaze alayı da yol vermez, çünkü âdettendir, ölüye saygı gereği yol hakkı cenaze alayınındır. Düğün alayı, ilerleyememe hâlinden hoşnut eğleniyor, ne kadar yükseliyorsa sesleri işte o kadar sesli şarkı söylüyorlar. Başları ve bazen yarı çıplak, rengârenk vücutları araba ve otobüslerin pencerelerinde beliriyor, düzensiz bir ritim yaratacak biçimde elleriyle araçların yanlarına vuruyorlar. Gelin ve damadı taşıyan, öndeki üstü açık arabanın şoförü, ölü çocuğun annesini taşıyan kamyonetin şoförüyle tartışıyor.

"Yol vermelisin!"

"Ama biz cenaze alayıyız."

"Bizimki güzel insanların, birinci sınıf araba ve otobüslerin alayıyken, sizinki külüstür bir kamyonetin ve ayaklı pejmürde ruhların alayı."

"Bu insanların yoksul olması benim suçum değil."

Kimse yerinden oynamayacak. Şiddetli bir kavga peyda olabilir, zira üstü açık arabanın şoförü iri yarı herifin teki ve bu herif, kamyonetin ufak tefek şoförünün annesinin mahrem yerlerini diline dolamaya başlıyor, çelimsiz şoförün annesinde bulunduğunu aklının ucundan bile geçirmediği yerlerini... Toloki üstü açık araca doğru yürüyor. Gelini ve damadı selamlıyor, tam cenaze görgüsüne dair acımasız bir ders vermek üzere ki üstü açık arabanın huysuz şoförü bütün bu olanlardan sonra geçiş hakkını aniden cenaze alayına vermeye karar veriyor. Düğün alayındaki diğer araçlara sinyal vererek yol kenarına park etmelerini söylüyor, böylece cenaze alayı olaysız biçimde ilerleyebilecek. Toloki gülümsüyor. İnsanlar üzerinde böyle etkileri oluyor zaman zaman. Belki de bu etkiyi üzerinden yayılan hoş kokuya borçludur. Bir de mesleğinin nişanesi siyah kostümüne ve silindir şapkasına. Üstü açık aracın şoförünün Toloki'nin cüssesinden çekindiği söylenemez. Aslına bakarsanız Toloki oldukça kısadır. Fakat boydan eksikliğini vücudunun enlemesine genişliği tamamlar. Oldukça gürbüz yapılıdır ve omuzları yastan doğan tüm kederi rahatça taşıyabilecek

denli geniştir. Sarı yüzü geniş ve nerdeyse dümdüzdür. Küçük, çocuksu ağzının tepesinde dikili sivri uçlu burnu bu minik ağzı iyice gölgeler. Gözleri küçük ve her daim hüzünlü. Öyle ki bu hüzünlü gözler, mezar başında takındığı meşhur tavrına bürünürken en etkili hâlindedir. Gözlerinin üzerindeki kalın kaşlar, tüylü bir çalı tırtılını andırır.

Kamyonetin şoförü, Toloki'ye yaklaşıyor: "Az önce gömdüğümüz çocuğun annesi, yaptığınız şey için size teşekkür etmek istiyor."

Böylece kamyonete gidiyor ve kuşkusunda haklılığı ortaya çıkıyor. Artık hiç şüphesi yok, gördüğü Noria'nın ta kendisi. Noria, köydeki güzel kibirli yosma... Şimdi biraz yaşlanmış ve bitkin düşmüş. Fakat hâlâ güzel. Noria da onu tanıyor.

"Toloki! Köydeki Toloki'sin sen!"

"Evet Noria, benim. Gömütlükte seni görmek istedim ama sana yaklaşmama izin vermediler."

"Onları suçlayamazsın Toloki. Çocuğum öldüğünden beri bize her çeşit insan musallat oluyor."

Ardından Noria, bu tatsız cenaze işleri sona erdiğinde gettoya onu görmeye gelmesini teklif ediyor Toloki'ye. Mutluca zıplayan ayaklarıyla uzaklaşıyor Toloki. Ellerini yıkayacak ve hızlıca terk edecek orayı. Noria'yı görecek yarın, belki de ertesi gün. Tanrım! Noria! Onu görmeyeli nerdeyse yirmi yıl olmuş! Kaç yaşındadır şimdi? Otuz beş olmalı. Ondan üç yaş büyük olduğunu hatırlıyor. Noria köyü terk ettiğinden beri zorlu yaşam alacağını almış ondan. Ama güzelliğine dokunmamış.

* * *

Şehirde farklı değildir, sahiden de değildir. Tıpkı ardımızda bıraktığımız köyümüzde yaptığımız gibi, burada da yaşamlarımızı tek bir kişinin yaşamıymış gibi yaşarız. Herkes hakkında her şeyi biliriz. Biz yokken olanları bile biliriz; gecenin koyuluğunda kapalı kapıların ardında olanları. Biz, ne olduysa yazan ayaklı gazeteleriz. Sözlü anlatılarımızda

hikâye anlatıcısı, anlatmaya "Bir zamanlar... olduğunu söylerler" diye başladığında, bir zamanlar olanı söyleyenler biziz. Hiç kimse hiçbir hikâyenin sahibi değildir. Hikâyenin sahibi topluluğun kendisidir ve topluluk, hikâyeyi uygun gördüğü biçimiyle söyler. Toloki ve Noria meselesinde nasıl olup da her şeyi bildiğimize şaşmasaydınız, topluluğun sesi adına bu hikâyeyi anlatan sesi meşru kılma ihtiyacında olmayacaktık.

Hem Toloki hem de Noria, köyü farklı zamanlarda terk ettiler ve kendilerini şehirde kaybetmeye fazlasıyla meyilliydiler. Birbirlerini bulmak gibi bir arzuları yoktu ve böylece birbirlerinin varlığını unuttular. Fakat biz, onların yolları kesişmeyen apayrı ve yavan hayatlarının izini sürmeyi hiç bırakmadık. Onlar mutluyken mutluyduk. İncindiklerinde hissettik acıyı. Başlarda onları bir araya getirmeye çalıştık, tıpkı zaman zaman bir araya gelip memleketlerinden bahseden ve doğumlar, evlilikler, atalardan kalma şölenler, ölümler gibi ortak paydaları anan memleketliler gibi. Fakat tüm çabalarımız, bir köpeğin tüyleri arasına karışan ter damlası gibi yok oldu. Aslına bakarsanız, Toloki, profesyonel bir yas tutucu olarak bile memleketlilerinin katıldığı cenaze törenlerinden kaçındı. Şehirde iyi bir iş tutturan ve köylülerini tanımazlıktan gelen mobilyacı Nefolovhodwe ile yaşadığı kötü tecrübeden beri, Toloki'nin kendi köyünden olup da şehre yerleşen hiç kimseyle bir şey yapma isteği yoktu. Nefolovhodwe ile yaşadığı sorun, seneler önce, şehirdeki ilk günlerinde olmuşsa da Toloki bağışlayacak ve unutacak bir insan değil. Öte yandan Noria hep hemşerileriyle ve ülkenin dört bir yanından gelip de gettoya yerleşen diğerleriyle topluluk hâlinde yaşadı. Böylece Toloki ve Noria'yı bir araya getirme fikrini bugüne dek aklımızdan çıkardık, bu küçük kardeşimizin cenaze merasimine dek.

* * *

Toloki uyumaya hazırlanırken, katedralin birbirine uzak çanları "Sessiz Gece"yi çalıyor. Çanların vuruşu, daha bu

sabah kilisenin basamaklarında melek yüzlü çocuk koristlerin söylediği neşeli Noel ilahisinden farklı; ağır ve hüzünlü. Sabah cenaze merasimine gitmek üzere yola koyulmuştu ki durmuş, kilisede söylenen ilahiyi dinlemişti. Noel Günü'nün kayda değer bir önemi yoktur onun için. Keza kilisenin de. Fakat Toloki Noel ilahilerini sever, ne vakit bir Noel ilahisi duysa eşlik eder. O gün ise fazla uzun kalamamıştı, çünkü cenaze merasiminin ne zaman gerçekleşeceğini bilmiyordu. Bu cenazede bulunma sebebi mesleki değildi. Doğrusu o sabaha dek o gün bir cenaze merasimi olacağını bilmiyordu. Noel Günü'nde cenaze töreni düzenlenmesi alışıldık şey değil. Tüm gün rıhtımın orda, şahsına has dinlenme yerinde, dinmez bir usançla oturup kıyafetlerini dikmeye ve gelecekte mezarlıkta geçirilecek yoğun günler için eşyalarını hazırlamaya mahkûm olacağını düşünüyordu. Derken bu günlerde olup biten ilgi çekici olaylardan, çocuğu öldürülen kadından ve kadının merhumun bu Noel Günü'nde toprağa verilmezse bir daha verilmeyeceğine dair inadından bahseden iki liman işçisinin konuşmasını duydu. Toloki hemen oracıkta bu fırsatı değerlendirmeye ve gömütlükte tatminkâr bir gün geçirmeye karar verdi. Bu cenaze merasiminin ucunun memleketlisi bir kadına dokunduğunu sezmemişti, aksi takdirde biliyoruz ki merasime gitmeyecekti. Fakat en nihayetinde, Noria'yı gördüğüne memnundu.

Katedralin çanı bir saattir düzenli aralıklarla "Sessiz Gece"yi çalıyor. Toloki, kulenin penceresinde, muhtemelen çan kulesinin içerisinde parıldayan kırmızı, yeşil, mavi, sarı ve beyaz ışıklarıyla bir Noel ağacının durduğunu görebiliyor. Gecelerini rıhtım yakınındaki sığınakta ve bekleme odasında geçiriyor Toloki, burayı kendi köşesi belliyor ve katedral, Toloki'nin köşesinden birkaç sokak ötede. Ancak bir tepenin üzerinde konumlandığından, Toloki ışıkların güzelliğinin tadını çıkarabiliyor ve bu gece çanlar Noel ilahilerinden *ninniler* yaparak onu saadet dolu bir uykuya yatırıyor. Ama önce yiyecek bir şeyler hazırlamalı. Neyi var neyi yoksa içine doldurduğu alışveriş arabasından en sevgili yemeğini, yeşil soğanla çeşnilendirilmiş enfes bir İsviçre kekini

muhafaza eden bir paket çıkarıyor. Her daim güvenli olduğunu bildiği bir köşeye ittiriyor arabayı. Her ne kadar köşesi açık bir alandaysa da kimse eşyalarına dokunmaz Toloki'nin. Cenaze törenlerine gidip eşyalarını bütün gün başıboş bıraktığında bile... Herkes bilir ki alışveriş arabası yaz kış demeden işte rıhtımın oracıkta uyuyan Toloki'nindir. Kimse dokunmaz, ne Toloki'ye ne de ona ait eşyalara. Ne temizlikçiler ne de polis. Hatta yük gemilerinde çalışan kaba saba denizciler ve onları hoş tutmaya gelen fahişeler bile.

Önce kekten bir ısırık alıyor Toloki, ardından yeşil soğandan. Gözleri, mutluluktan dans edercesine devriliveriyor. Ağır ağır çiğniyor, her bir lokmanın tadını çıkartacak kadar zaman tanıyor kendisine. Epey kekre bir tadı var bu yiyeceğin. Sanki ağzının içerisinde bir şarkı tutturuyor çiğnediği. Bu sabah yediği fasulyelerle tam tezat. Bu yemeği yerken Toloki'yi görmüş olanlar, İsviçre keki ile yeşil soğanın alışılmadık bir yakıştırma olduğunu söylemişlerdir. İşte bir neden daha bunu sevmeye. Böylesi bir karışım Toloki'nin kendi yakıştırması olsa da denizciler konuşurken duyduğu, doğu dinlerine mensup keşişlerle ilişkilendirdiği bir sadelik, aza tamah etme hâli buluyor Toloki bunda.

İki yaz önce doğudan gelen bir tekneden inerek karaya çıkan pembe elbiseli bir sofudan aldığı kitapçığın sayfalarıyla başka âlemlere gidiyor kimi zaman ve bu kutsal adamların yürüdüğü topraklar üzerinde yürüyor. Garip ve göze çarpan bir düşkünlüğü var bu doğulu keşişlerin yaşamına. Birinin sadece bilge adamların betimlemeleriyle haberdar olduğu ama hiç tatmadığı bir karışıma duyduğu susuzluk bu... Aghori kabilesinin dünya nimetlerinden elini eteğini çekmiş kutsal sadularının büyüleyici ışığı içerisinde görüyor kendini, dindar Hinduların adanmışlara gösterdiği müthiş hürmete nail olmuş vaziyette. Kısıtlı varlığını cesetlerin yakıldığı alanda harcıyor, yemeğini cesetlerin yakıldığı odunların ateşiyle pişiriyor, insan atıkları ve insan cesetleriyle besleniyor. Susuzluğunu dindirmek için idrarını içiyor. Eksik olan tek detay, insan kafatasından yapılmış bir dilenci kâsesi; çünkü sadakadan uzak duruyor. Adanmış kişi olsun

ya da olmasın, sadaka toplamayacak. Sadaka almak Şamanizm'in bir unsuru olarak kabul edilse de, bu kutsal kurallar arasında ihlal edeceği bir gelenek. Bu uzak ülkelerdeki Aghori sadularının cazibesinden uzak bir yaşama yeniden geldiğinde, çalışmadığı tek bir kuruş almayı rüyalarında bile kabul etmeyecek denli güçlü oluşundan hoşnut. Toloki'nin mesleğini icra eden insanlara topluluğu canlı tutacak elzem hizmetleri karşılığında ödeme yapılır. Bu hizmet, ölü için tutulan yastır.

Bankın üzerinde kıvrılıyor şimdi ve köyünde âdet olduğu gibi cenin pozisyonunda uyuyor. Bütün yıllar boyunca şehirde olsa da, Nefolovhodwe gibi şehir tarzına ayılıp bayılarak şehre özgü her çeşit pozisyonda uyuyan insanların aksine Toloki uyuma pozisyonunu değiştirmedi. Dürüst olmak gerekirse Nefolovhodwe'yi uyurken görmedi, fakat şimdilerde ülkenin en varlıklı adamlarından biri olduğundan kendi köyünden olanları tanımazlıktan gelen böylesi bir adam, bacaklarını bükmeden yahut başka absürd bir pozisyon içerisinde uyumaya mahkûmdur. Fakat köylülerin aksine Toloki çıplak uyumaz çünkü köşesi umuma açıktır. Tamamen giyinik uyur, profesyonel kostümü içerisinde yahut bu kostüm dışında sahip olduğu tek giysi içerisinde, ki ev kıyafeti der buna. Yas kıyafeti eskidiğinden ve gerçekten buna benzer başka birini alma şansı epey düşük olduğundan, genellikle cenaze merasimlerinden gelir gelmez umumi tuvalette yas kostümünü ev kıyafetiyle değiştirir. Daha uzun yıllar yas tutmaya dayansın diye kostümünü muhafaza etmek ister. Şimdi aralık ayı, hava sıcak ve yapış yapış. Bundandır battaniyesini çekmiyor üzerine. Buz gibi rüzgârların okyanustan estiği kış günlerinde ise alışveriş arabasında tuttuğu kalın battaniyesine sarılır.

Bir saattir çalan çanların söylediği ninniye rağmen kolay kolay gelmiyor uykusu. Bugün olanları düşünüyor. Elbette gücenmişti. Kendisine saygısı olan Profesyonel Yas Tutucu gücenmiş olmayacaktı da ya ne olacaktı? Çocuğun cenazesinde neden böyle davranmışlardı ona? Şehrin tüm mezarlıklarında tanınan ve fazlasıyla sevilen bir kişiydi. Daha dün,

gizemli bir biçimde ölen adamın cenazesinde kendisini aşmıştı.

Normalde cenaze sahipleri tarafından bir cenazeye yas tutmak üzere davet edildiğinde, dualar okunduktan ve Refakatçi konuştuktan sonra nihayetinde mezarı dolduracak toprak yığınının üzerinde dikkat çekici biçimde oturur ve ölü için sessizce gözyaşı döker. Aslında bazı zamanlar Refakatçi ve diğer cenaze konuşmacıları, merhum toprağa verilmeden önce merhumun evinde yahut ölmüş kişi yaşamı boyunca Hıristiyan'dıysa kilisede konuşur. Fakat her hâlükârda o toprak yığınının üzerinde oturur ve ıstırabını tüm dünyayla paylaşır. Merhumun kadirşinas ailesi ödeyebildiğini öder Toloki'ye. Bir gün tuttuğu yasa göre sabit bir ücret almak ister Toloki, tıpkı diğer mesleklerde olduğu gibi. Doktorlar iyi edilecek hastalığa göre ücret talep eder. Avukatlar alınacak davanın büyüklüğü doğrultusunda değişen ücretler koyar. Kesin olan bir şey var ki o da bu uzmanların, müşterilerinin vermeyi uygun gördükleri herhangi bir miktarı öylece kabul etmedikleridir. Fakat şimdilik Toloki verileni olduğu gibi kabul edecektir, zira insanlar henüz Profesyonel Yas Tutucu kavramına aşina değil. Böylesi bir meslek bütünüyle yeni bir konsept ve Toloki bu mesleği icra eden tek kişi hâlâ. Aslında diğer insanları da eğitmek ister Toloki, böylece o öldüğünde gelenek devam edecektir. Sonra asil bir mesleğin kurucusu olarak yaşayacaktır tarih kitaplarında.

Dün tanıktı, uzun yıllara yayılmış bir mesleki yaşantının en önemli anına. Söylediğimiz gibi, bahsi geçen adam gizem içinde ölmüştü. Merhumun ailesi, varlığıyla merasimi onurlandırsın diye Toloki'ye büyük bir avans verdi. Şimdiye dek cenaze merasimi başına aldığı en yüksek ödemeydi bu. Toplu cenaze törenlerinde bile böylesi bir para kazanmamıştı. Bu yüzdendir, elinden gelenin en iyisini yapmaya özen gösterdi. Cenaze töreni boyunca konuşmacıların ardı arkası kesilmezken, o, toprak yığınının üzerinde oturuyordu. Istırabını, işitme mesafesindeki herkesi etkisi altına alan yürek parçalayıcı sızlanmalara dönüştürüyor, sızlanmalarıyla du-

yanları gözyaşlarına boğuyordu. Refakatçi konuşurken, kadının konuşmasının acı dolu her bir bölümünü merhumun yakınlarını kendinden geçercesine ağlatan dayanılmaz bir iniltiyle kestiğinde, kendisini bile gölgede bırakmıştı Toloki.

Refakatçi, bu canın nasıl yok olduğunu kimsenin tam olarak bilmediğini söyledi. Onu merasimde Refakatçi olmaya yeterli kılan, merhumu canlı olarak gören son insan oluşu değildi, bu ölümün ardında yatan gerçeği aramak üzere yolan çıkan ve diğer herkes vazgeçtiğinde cesedin peşine düşen tek insan oluşuydu. Öyleyse kimse ondan bu cana eza verenin ne olduğuna, öleceğini nasıl anladığına, nasıl öldüğüne ve ruh bedeni terk etmeden önce söylediği son sözlere dair detayları duymayı, yani bir Refakatçi'den normalde bekleneni beklememeliydi.

Bu ihtiyar kardeşimiz, Refakatçi'den öğrendiğimize göre, bir gün evden çıktı ve tam da şu anda kendisini bu matemli kalabalığın önünde Refakatçi olarak bulan sevgili kız kardeşini ziyaret edeceğini söyledi. Ne var ki evinin kapısından dışarı adım attığı günden beri, bir daha canlı gören olmadı onu. Karısı ve dört çocuğu ilk iki gün fazla endişelenmedi. "Ne de olsa" dedi Refakatçi, "erkekler köpektir ve zaman zaman başıboş dolaştıkları bilinir."

İşte bu bölüm erkeklerin kulağına hoş gelmedi. Kendi aralarında homurdandılar: "Daha ağzı süt kokan bir kız çocuğu nasıl olur da hakkımızda böyle saygısız hakaretler savurur? Nasıl bir yetişme tarzı bu?" Lâkin Refakatçi küstahça devam etti erkek türünün kepazeliklerini sıralamaya. Ardından, konuşmasına iki gün sonra merhumun karısının sevgili kız kardeşe ve tüm diğer akrabalara telefon ettiğini, ne var ki kimsenin merhumu görmemiş olduğunu söyleyerek devam etti. Adam, kız kardeşinin evine uğramamıştı hiç. Usulen bölgedeki tüm hastanelere baktılar, karakollara ve hapishanelere de. Hiçbirisinde kardeşlerine dair bir kayıt yoktu. Günlerce sürdü bu arayış; çünkü hapishaneler ve hastaneler, yakınlarının orada olduğu aklının ucundan bile geçmeyen insanlarla doluydu ve buralarda çalışan bürokratların tavrına bakılırsa hapishane ve hastaneler sanki ba-

balarının çiftliğiydi. Üstelik kabaydılar ve kimseye yardım etme istekleri yoktu; bilhassa yoksul görünenlere. "Ne var biliyor musunuz?" Burnundan soluyordu Refakatçi: "Bu insanlar bizim insanlarımız. Bir kere devlet dairesinde işe girmeyegörsünler, sanıyorlar ki bizden daha iyiler. Pislik gibi davranıyorlar bize!"

Aile bir araya gelmiş, bu canın kaybolduğuna ve yapılabilecek hiçbir şey olmadığına kanaat getirmişti. Ama kız kardeş söyledi: "Bir insan, iğne değilse nasıl olur da kaybolur? Diyorum ki, bir yerlerde birileri biliyor kardeşimin yerini. Daha usule uygun arama işlemini bile tamamlamadık. Henüz morga gitmedik."

Böylece büyük devlet morguna gitti. Yine kayıp ve ölmüş olabilecek yakınlarını arayan bir dolu insan vardı morgda. Sabahleyin ofis açıldığında kuyruğa girdi. Sonunda öğlen sıra geldi ona. Masa başında duran kadın şöyle bir baktı, ardından eline bir kalem alarak bir kâğıda bir şeyler karaladı. Sonra ofisin diğer ucundaki kıza seslenerek arkadaşlarıyla beraber düzenleyeceği Noel pikniğiyle caka sattı. Kıyafetlerden ve moda olan yeni modellerden konuştular. En iyi kadın terzilerinden bahsettiler, İtalyan ve Paris modalarında uzmanlaşmış özel ve pahalı şehir butiklerinde bulunan elbiselerden bile daha güzel elbiseler diken kadın terzilerinden. Kız, köşedeki kafeye pişi almaya gideceğini söyledi; masadaki kadın, "Bana da al biraz" dedi. Sonra karalamaya devam etti. Sevgili kardeşini arayan bu kız kardeşimizin arkasında duran nazik, yaşlı bir adam fısıldadı: "Kızım, belki de prenses hazretlerine burada hepimizin onun yardımını beklediğimizi hatırlatmalısınız."

"Kardeşimi arıyorum hanfendi."

"Aah, öyle mi? Oysa ben sosyalleşmek amacıyla bizi ziyaret ettiğinizi düşünmüştüm, zira tek yaptığınız orada durup beni seyretmek."

Beyaz önlüklü memur, bir düzine çıplak cesedin yattığı bir koridora getirdi onu. Yerde uzanmış cesetlerin hiçbiri kardeşi değildi. Zeminde daha fazla çıplak bedenin uzandığı başka bir odaya getirildi. Bunlar daha bu sabah morga

ulaşanlardı, öyle söylediler ona. Aşağı yukarı yirmi beden vardı yerde; yaşlı ve genç adamların ve kadınların, taşıdıkları bıçak yarasıyla tuhaf biçimlerde yatan güzel kızların, zorlasan en fazla yeniyetme diyebileceğin çocukların, yaşamımızı tüketen bu hiddetli savaşın tüm kurbanlarının bedenleri. "Size söylüyorum anneler ve babalar, dışarıda ölüm var. Böyle giderse yakındır, doğumun bile ölümünü göreceğiz." İnsanlar Refakatçi'nin süreğen yorumlarından etkilenmiyordu. İstedikleri, hikâyenin özüne gelmesiydi, bu kardeşimizin cesedine nasıl ulaştığına. Refakatçi yine de bunların söylenmesi gerektiğini düşünüyordu.

Beyaz önlüklü memur, onu büyük boy çekmeceli dolapları andıran morg ünitelerinin hücrelerine yatırılmış cesetlerle dolu başka bir odaya getirdi. Çok soğuktu oda. "Bunların çoğu, teşhis edilemeyen kişilerin bedenleri. Tek seferde sadece iki hücreyi açabilirim, sonra hemen dışarı, güneşin sıcaklığına koşmalıyız. Aksi hâlde donarak ölürüz burada" dedi memur. Böylece iki hücreyi açtı ve kız kardeş cesetlere baktı. Başını salladı ve güneşin altında dikilmek üzere fırladılar odadan. Birkaç dakika sonra tekrar girdiler içeri, işlemi tekrarladılar. Açıktı ki bu işlem günler alacaktı. Sürekli yeni cesetler gelirken, hâlihazırda orada bulunanların gömülmek üzere alınması işleri karmaşıklaştırıyordu. Ama midesi bulansa da, ağzı sulansa da, kusmaya az kaldıysa da bu ezaya katlanmaya hazırdı. Deneyim ve rütbe bâbında daha kıdemli görünen kurtarıcı, bir başka beyaz önlüklü memur kılığında geldiğinde öğleyin geç vakitlerdi ve aynı işlemi ondan fazla kez tekrarlamıştı. "Kardeşini giydiği kıyafetler yoluyla teşhis edebilirsin" dedi. Ölmüşlerin üzerinden çıkan tüm kıyafetlerin bir odada istiflendiğini, aynı ölüye ait kıyafet ve hücrenin aynı numarayla işaretlendiğini söyledi.

Kız kardeş, o gün kardeşinin ne giydiğini bilmiyordu. Merhumun karısına telefon ettikten sonra, ki bu bilgiyi merhumun karısından alacaktı, kıyafet yığınına yaklaştı. Sadece birkaç dakika bakınmanın ardından kıyafetleri orada bulduğunda hafifledi, kardeşi öldüğünden değil ama nihayet arayış sona erdiğinden hafifledi. "Ailesi tarafından

son kez görüldüğünde kardeşimin üzerinde olan kıyafetler bunlar" dedi memura. Soğuk odaya geri gittiler ve memur hücreyi açtı. Fakat ceset orada değildi. Hücre boştu!

Beyaz önlüklü memur durumla ilgilendi. Konuyu araştırırken, hücredeki cesedin bu sabah başka bir kasabada yaşayan bir aileye, elbette yanlışlıkla, teslim edildiğini fark etti. Ceset, ailenin cenaze kaldırıcısına verilmişti. Akşamdı ve vakit geçti, kız kardeşin yapabileceği tek şey eve gidip uyumaktı.

Ertesi sabah, birkaç erkek akrabayı da yanına alarak kardeşinin cenazesinin gönderildiği kasabaya giden bir trene atladı. Korktukları gibi, cenaze çoktan gömütlüğe getirilmişti ve merasim devam etmekteydi. Bugün sevgili kardeşleri için toprak yığınının üzerine oturmuş olanlarla beraber yas tutarken görülen tuhaf görünümlü adam, o uzak kasabadaki toprak yığınının üzerinde oturmuş sessizce ağlıyordu. Kasabaya varıp cenaze merasimini durdurduklarında, kardeşlerinin bedeni tanımadıkları kimseler tarafından toprağa verilmek üzereydi.

"Nesi var bu insanların? Dertleri ne?"

"Söylüyorum size Tanrı'nın kulları, yanlış bedeni gömüyorsunuz. Bu beden kardeşimin bedeni."

"Cenazemizi çalmak isteyen bu insanlar da kim?"

Cenaze kaldırıcısı, sözde cenaze sahibi kimi aile fertlerinin desteğiyle, tabutu açmayı reddediyor ve papaza merasime devam etmesini söylüyordu. Lâkin kız kardeş geri adım atmıyordu. "İstersen öldür beni" dedi. "Siz kardeşimin bedenini verene kadar buradan ayrılmıyorum." Yok cenazeyi ona teslim etmeyeceklerdiyse de onu da kardeşiyle beraber gömsünlerdi. Günü kurtaransa o tuhaf görünümlü adam oldu. "Lütfen" diyerek seslendi kızgın kalabalığa, "gelin burada birbirimize girerek ölülerin sonsuz uykuya yattığı bu yerin kutsallığını bozmayalım. Sorunun çözümü kolay. Tabutu açın ki doğru bedeni gömdüğümüzden ilk ve son kez emin olalım." Cenaze kaldırıcısı, herhalde cenazenin sahibi olan bazı aile fertlerinin de desteğiyle tabutu açmayı reddediyor ve papaza cenaze törenine devam etmesini söy-

lüyordu. Öte yandan kalabalık içerisinden kimileri, gömütlükte peyda olacak bir kavganın yaratacağı skandalın önüne geçme isteğiyle tabutun açılmasından yanaydı. Tabut açıldı ve sahiden bu kardeşimiz tabutun içinde uzanmaktaydı.

Heyet cenazeyi alıp eve götürmeden önce, kız kardeş tabutun açılmasını önererek onlara yardımcı olan tuhaf görünümlü adamla konuştu.

"Bize büyük yardımınız dokundu, siz kimsiniz baba?"

"Toloki'yim ben, Profesyonel Yas Tutucu." Ardından mesleğini açıkladı onlara ve aslında şehir mezarlıklarında düzenli çalıştığını, oralara bu denli uzak bu küçük kasabada ilk kez çalışıyor olduğunu.

"Siz iyi bir adamsınız. Bu kardeşimizin cenazesi için hizmetinizden faydalanmak isteriz."

"Kardeşiniz için ikinci kez yas tutmak benim için şereftir."

Bu yüzdendir Toloki, kalbi yerinden çıkarcasına yas tutarken görülmekteydi orada.

Fakat Refakatçi'nin bu kardeşimiz hakkında söylemek istedikleri daha bitmemişti. Kız kardeş, araştırmayı kardeşinin cansız bedenini morga kimlerin getirdiğini keşfetmek üzere daha da ileri taşıdı. Cesedin morga polis tarafından getirildiğini öğrendi. Polis merkezine giderek kardeşine ait bedenin nerede bulunduğunu soruşturdu. Uzak köylerden gelen göçmen işçilerin konakladığı hostelin bitişiğindeki garajın yanında bulunmuştu beden, ona böyle söylendi. Garajın gece bekçisi sabahleyin bir şey fark etmişti, gece orada olmayan bir şey. Yaklaştı ve bu şeyin bir insan bedeni olduğunu keşfetti. Kafa, yarılarak açılmış ve beyin dışarı akmaktaydı. Bacaklarda kurşun yaraları... Cesedi almak üzere gelecek polisleri aradı gece nöbetçisi. Bu civarda benzer yaraları taşıyan başka bedenlerin de olduğunu söyledi polisler. Hepsi polis aracına yüklenerek morga getirilmişti.

"Tabii ya, hostellerdeki göçmen işçiler olmalı!", kalabalıkta kızgınca bağırdı kimileri.

"Onlar çok sayıda insanımızı öldürdüler ve öldürmekteler, bizimse tek yaptığımız burada oturup barıştan bahsetmek. Erkek miyiz biz, yoksa korkak fareler mi?"

Bu hırçın göçmenlerin sadakati, uzak bir köyü baskıyla yöneten kabile şeflerineydi; bunu bilmeyen yoktu. Çocukları için çalışmaya gelmişlerdi şehre, lâkin kabile şefi yerel halka rahatsızlık versinler diye onları silahlandırıp gönderdi. Kimi zaman polisin bile bu göçmenlere yardım ettiği olurdu zira durum özgürlük savaşçılarını bastırmakta yararlıydı. Kabile şefi neden yapardı bu pis işi yahut şefin insanlığı nerede kalmıştı, tam anlamıyla bilmiyordu kimse. Fakat kalabalığın içinden diğerleri söyledi; şefin derdi günü sadece kendi köyünde değil, tüm ülkede güç sahibi olmaktı; yaptığı hep bundandı. İnsanların desteği olmasa da sırf kendi köylülerini değil, herkesi yönetmek istiyordu. Tüm ülkede herkes ondan nefret ediyor, ölsün istiyordu. Gerçek liderlerinin kim olduğunu biliyordu insanlar, kabile şefi oyunu sert oynamak istiyorsa kendisini akranlarıyla karşı karşıya bulacaktı; kalabalık böyle söyledi.

Mezarlıkta süregiden bu politik tartışma, Toloki'nin ilham verici yasıyla kesildi. Toloki kalabalığı sakinleştirdi ve onlara zihinlerini icra edilen yasa vermelerini söyledi. Öfkeli oldukları meseleler ehemmiyet taşısa da, bunları gettolarına ve banliyölerine döndüklerinde de tartışabilirlerdi. Sokak komitelerinin varlığında kendini gösteren taban örgütlenmesine dayalı bir liderlik yapıları vardı, ki bu yapı hayatta kalma ve öz-savunma meselelerini tartışmak üzere toplantı organize etmekte istisnasız etkiliydi. Fire vermeksizin kalabalıktaki herkes Toloki'yle hemfikir oldu. İnsanlar tavsiyesini dinlemişti, Toloki bundan çok gurur duydu. Kim bilir, belki de topluluğun gözündeki önemi artıyordu. Kendini bilfiil danışman sıfatında bulduğu bu hadiseler olmazdan önce, Toloki'nin görevi yas tutmak ve yalnızca yas tutmaktı. Ne var ki önceliklerini belirlemek durumunda. Profesyonel Yas Tutucu'nun görevi yas tutmak ve cenaze merasiminde olan bitene kati surette müdahale etmemekti. İnsanların hır gürüne katılmak meslek itibarına gölge düşürecekti.

* * *

Bunlar dündü. Bugünse bütünüyle saygısız bir tavırla karşılaşmıştı; bundandır şimdi canı sıkkın. Uyuyor Toloki, böylece görüyor rüyalarında Noria'nın üzgün gözlerini, didişen kalabalığa ilgiyle bakan gözlerini Noria'nın.

2

Gözlerini açıyor Toloki. Noel'in ertesi günü. Ölümüzü gömmediğimizde anlamı olmayan tatil günlerinden biri. Tıpkı Noel günü gibi. Yine de kafa dağıtmanın peşinden koşarız. Bundan anladığımız; içkilerin içildiği, tecavüzlerin gerçekleştiği, birbirimizi bıçakladığımız ve silahlarla bir diğerine ateş ettiğimiz bir cümbüşe katılmaktır. İşte buna kafa dağıtmak deriz. 'Muttluu-uu-u!' diye ünleyerek ve altımıza işeyerek sokaklarda amaçsızca dolaşırız. Noel bundan ibarettir. Noel'i izleyen gün de dünün içki mahmurluğunu üzerimizden atmak üzere yine barlara ve *shebeen*lere* gittiğimiz gündür. Fakat gün ortasında bütün cümbüş yeniden başlamıştır. Kimimiz, daha iyi durumda olanlarımız, voleybol ve frizbi oynamaya ve gün karardıkça altın rengi kumlara işeyip kusmaya sahile gideriz. Dün bir cenaze

* İrlanda, İskoçya ve Güney Afrika'da ruhsatsız içki satan işletmelere verilen isim. (ç.n.)

merasiminin olması düpedüz şanstı: sırf kibirli yosma Noria'nın oğlunun ölümüne duyarlılığındandı, merasim için ya bugün ya asla diyecek denli duyarlı oluşundandı. Sokak komitesi yahut getto sakinlerinin hayatlarından her kim sorumluysa bu isteği reddedebilirdi fakat dileğini yerine getirdiler. Buysa sadece Noria'nın hâlâ ne denli etkili olduğunu gösterir, bilakis erkekler üzerinde.

Bugün gidip Noria'yı görmeli. Şansına hâlâ iş kostümü var üzerinde, dün cenazeden döndüğünde üzerini değiştirip ev kıyafetlerine girmek için fazla tembeldi, ondan. Ama sahiden üzerini değiştirmek ve kostümüyle uyumamak için kendisini disipline sokması gerek. Yoksa kostümü eskiyecek ve bir daha bunun gibi bir kostümü nereden bulur, Tanrı bilir. Bunu edinmek kolay olmamıştı. Seneler önce bir gün şehirdeki alışveriş merkezlerinden birinin yanından geçiyordu. Dev beton saksılar içinde büyüyen kırpılmış küçük ağaç ve çiçeklerle, oturdukları küçük yuvarlak masalarda envai çeşit yemek yiyen soylu insanlarla dolu asfalt kaplı meydanda önceleri fark etmediği küçük bir dükkân görmüştü. Kaldırım üzerine kurulu bu masalarda akşam yemeğini yiyenlerin sipariş verdiği iki restoranın arasındaydı dükkân. Değişik türde kostümler sergileniyordu vitrinde ve Toloki uzun parlak bir silindir şapkadan, bugün genç kadınların giydiği taytları nerdeyse birebir andıran, vücudu saran parlak pantolondan ve sarı, kırmızı, yeşil püsküllerliyle el yapımı altın rengi bir broşla buruşturulmuş, dize kadar inen kadifemsi siyah pelerinden oluşan bilhassa güzel, siyahlar içinde bir kıyafete vurulmuştu. Âşık oldu ona. Nefolovhodwe ile anlaşmazlığından sonra daha bir önceki gün karar verdiği yeni zanaatı için en uygun kostümün bu olacağını oracıkta anlamıştı.

Toloki dükkâna girdiğinde dükkânın sahibi yaşlı adam ve adamın ticaret ihtisası yapan oğlu tarafından sıkı bir tokalaşmayla karşılandı. Yaşlı adam, dükkânının tiyatro dünyasına hizmet ettiğini söyledi. Kıyafetlerinin çoğu, aktör ve üreticilerin geçip gitmiş, artık var olmayan dünyalara ilişkin oyunlar için kiraladığı dönem kostümleriydi. Fakat diğer

kostümler, var olmuş hiçbir dünyaya ait değildi. Bunlar insanların süslü kıyafet baloları veya Yeni Yıl karnavalları için yahut insanları güldürmek için kiraladıkları tuhaf ve fantastik kostümlerdi. Toloki, adama vitrindeki favori kıyafetinin hangisi olduğunu sordu. "Ah, işte şu" dedi yaşlı adam. "Bunu daha önce yalnızca bir kez kiraladım, Cadılar günü partisi için kiralamak isteyen Amerikalılara."

"Satın alabilir miyim?"

"Satın almak mı? Tabii... Yine de bunu ne için aldığınızı Tanrı bilir ya. İnsanlar normalde bu kostümleri satın almazlar. Bunları kiralarlar çünkü bunlar sadece bir kez kullanacağınız ve bir daha asla kullanmayacağınız kostümlerdir."

"Benim olsun istiyorum."

Fakat fiyatı duyduğunda yüz yıl da geçse bunu karşılayamayacağını anladı. Pahalıydı, ona söylenmişti; çünkü oldukça pahalı materyallerden yapılmıştı: ipek ve kadife. Fazlasıyla kırık bir kalple ayrıldı oradan, çünkü bu kostümü gerçekten istemişti. İçinde görmüştü kendini, dünyanın en büyük mezarlıklarından birinde kafasında yavaş yavaş şekillenen zanaatını icra eden azametli bir figür olarak (tıknaz olsa da).

Gerisingeri gitti her gün mağazaya, özlemle kostümü izleyerek oturdu o vitrinin dış tarafına. Ağzının sularıydı akan, bütünüyle arzudan. Her iki restoranın sahibi de yakınmaya başladı. "Müşterilerimizi korkutup kaçırıyor" dediler. "Kim onun ağzından akan iğrenç salyaya bakarak yemek yemek ister ki?" Ama Toloki uzaklaşmayı reddediyordu. Burası kamusal bir alandı, öyle değil mi ya? Olmak istediği yerde olmaya hakkı yok muydu? Bu kostümü almaya gücü yetmese de, en azından hayatının geri kalanında orada oturup ona hayran hayran bakma hakkı vardı bu dünyada. "Ne yapabiliriz?" dedi iş yeri sahipleri boyun eğerek. "İnsanlar haklarını bileli beri şirazeden çıktılar. Söylüyorum size, politika bu ülkeyi mahvetti." Böylece Toloki her gün kostümüne hayran hayran bakmaya geldi, ta ki restoran sahipleri onun için kostümü almaya karar verene dek. "Bize söz ver, bu kostümü sana alırsak bir daha asla buraya gel-

meyeceksin." Söz verdi ve güzelce ambalajlanmış kostümü kolunun altında, ayrıldı mutluca. Bir daha da orada görülmedi.

Bu, yıllar önceydi. Şimdiyse kostüm elbet daha iyi günler görmüştü. Renkli püsküller gitti. Silindir şapka çökmüş ve bükülmüş bir hâlde. Pelerinin kadifesi kalın kir tabakasıyla parlak; tayt, teller ve çengelli iğnelerle bir arada duruyor. Güzelim siyah nerdeyse griye dönmüş. Bu saygın kostümün içerisinde seneler geçtikçe arttı gururu; tıpkı eski ve yırtık pırtık olmuş cüppelerini kıdemlerinin bir sembolü olarak baroda övünç içinde giyen kanun adamlarının gururunu andıran gururu. Bunu giyecek kesinlikle Noria'yı görmeye gittiğinde, görevde olmasa bile. Çok yazık ki Noria görevini icra ederken hiç görmedi onu. Ama bir gün onu etkilemeyi çok isterdi, matemli uzmanlığını dört başı mamur bir biçimde sergileyerek.

Belki de önce sahile gidip bir duş almalı. En az bir haftadır yıkanmadı. Ardından öğleyin, insanların ev işlerini halledip misafir ağırlamaya hazır olduğu vakitlerde Noria'yı ziyaret edecek. Tekrar düşünüyor, hayır, sahile gitmeyecek. Bugün Noel ertesi ve tüm sahiller yılın bu zamanı, bu şirin sahil kentini darmaduman etmek üzere iç kısımlardan gelmiş tatilcilerle dolu. O duş alırken insanlar aval aval bakmayı seviyor. Kalabalık ne kadar azsa o kadar iyi. Belki de kıyıya doğru yürüyecek ve sokak sanatçılarının soytarılıklarıyla; birahaneleri, dükkânları ve tiyatroları ziyaret eden turistlerin şapşalca heyecanıyla kendini eğlendirecek. Ya da burada da oturabilir, seyredebilir gidip gelen gemileri ve düşünebilir Noria'yı.

* * *

Noria. Köy. Derin, koyu sarı bir manzara, üzerinde siyah böceklerin siyah tezekleri aşağı doğru yuvarladığı ve sonra talihsiz böcekleri yemek üzere apansız yere iniveren rengârenk kuşlar, derken soluyor hatıraları böcekler ve kuşlardan geçip sisli, gri, mat bir tuvale. Ama şimdi geri geliyor

hepsi. Solgun çoban çocukları, burunlarından akan sümükle, kaburgalarını sayabileceğiniz sığırlara bakarken, seyrek ot ve çalı parçacıklarıyla çorak tepelerin üzerinde. Gönülsüzce akan yazın ve kışın mutla ölen akarsular. Her birinde üç yahut dört kulübenin bulunduğu çiftlik evleri, dışları kırmızı, sarı, mavi ve beyaz geometrik desenlerle süslenmiş. Ya da dört bir yanı salt beyaza kesmiş. En yoksul aileler için bir baraka. Toloki'nin çiftlik evinde üç kulübenin yanı sıra bir de dört duvar, tenekeden çatısı, hiçbir vakit doğru düzgün kapanmayan kapısıyla taştan bir yapı vardı. İşte bu, babasının atölyesiydi.

Babası, lastik çizmeleri ve yıllanmış mavi işçi tulumu içerisinde kule gibi uzun, yakışıklı, dev bir demirciydi; bağırtıları ve dövülen demirin sesi gün boyunca havayı monoton bir ritimle doldururdu. Jwara, babasının ismi buydu, atları nallayarak kazanıyordu ekmeğini. Ama bazı günler –Toloki bu günlerin özellikle belirlenmiş günler mi yahut işlerin durgun olduğu günler mi olduğunu hatırlayamıyor– demir ve pirinçten heykelcikler yaratırdı. O günlerde, kızgın demir ve pirinci rüyalarında görmüş olduğu tuhaf insan ve hayvan figürlerine dönüştürürken şarkı söylesin diye yanına kibirli yosma Noria'yı alırdı. Noria on yaşındaydı ama kendini epey özel hissederdi, çünkü Jwara'ya heykelcikleri yaratma gücünü veren ruhlar için şarkı söylerdi. Yıllardır yapıyordu bunu. Bağırtıların ve dövülen metalin tekdüzeliğine karışsa da sesi, biz oldukça yumuşak olduğunu düşünürdük. Gelir ve atölyenin etrafında toplanırdık, ciddiyetle dinlerdik onun hiç değişmeyen şarkısını. Kuşlar bile unuturdu böcekleri, Noria'nın şarkısıyla ahenk içerisinde vızıldayarak ve cıvıldayarak atölyenin çatısına tünemiş arılara katılırlardı.

Noria'nın ilk kez kibirli yosma sözüyle anılması seneler önce Toloki'nin annesi, öfkeli gözleri kıskançlıktan deliye dönmüş, Jwara'ya bağırırken olmuştu: "Tüm gününü şu kibirli yosmayla, Noria'yla, geçiriyorsun, ailen zerre umurunda değil!"

Yedi yaşındaydı Noria o zamanlar, tüm haftayı Jwara ile beraber atölyede geçirmişlerdi, yemeden ve içmeden, Jwara

yaratırken heykelciklerini ve Noria şarkı söylerken. Gelip dinlerdik, sonra yemek yemek ve uyumak için evlerimize giderdik, sonra tekrar atölyeye gelirdik, yine onları şarkı söylerken ve heykelcikler yaratırken bulurduk. Kuşlar, arılar bile yorulmuş, uyumaya gitmişlerdi. Ertesi gün tekrar geldiklerinde Noria ve Jwara hâlâ oradaydı.

Xesibe, Noria'nın babası, acınası hâlde duruyordu kapıda ve Jwara'dan merhamet diliyordu, "Lütfen, Jwara, bırak çocuğumuzu. Yemek yemesi ve uyuması gerek." Jwara cevap bile vermedi. Noria da. Sanki heykelcikleri yarattıran güçlü ruhlar ele geçirmişti onları. Noria'nın annesi, bizim sadece Dağ Kadını olarak bildiğimiz koyu zarif güzellik, çok kızdı Xesibe'ye: "Hangi cüretle yaratım sürecini bölüyorsun Noria'nın Babası? Sen kimsin Noria'nın Babası, kimsin ki senin gibi bir paçavra parçasının benim kızımın yapmak için doğduğu şeyi yapmasını engelleme hakkına sahip olduğunu sanıyorsun?" Dağ Kadını'nın dili keskindi kılıçtan.

Öte yandan Toloki'nin annesi sinirden küplere binmişti. Evde yiyecek yoktu hiç, Jwara onlara para vermeliydi ki gidip köy bakkalından mısır unu alsınlar; ama kimse Jwara'nın onların bu isteğine yanıt vermesini sağlayamıyordu. Noria'nın monoton şarkısının ritmine göre devam ediyordu sadece demiri dövüp durmaya. Hâl böyleyken ve iri yarı, dolgun gövdesi sinirden titrerken, Toloki'nin annesi Noria'ya o gün bugündür onunla yaşayan kibirli yosma yaftasını yapıştırıveren ölümsüz kelimeleri söyledi.

Biz biliyoruz tüm bunları ama Toloki hatırlamıyor. Hafızası el verdiğince, sadece Noria'nın her daim kibirli yosma olarak anıldığını ve böyle anılmaktan gurur duyduğunu biliyor. Bu nasıl oldu, bilmiyor. Noria'nın nasıl olup da babası için şarkı söylemeye başladığını da hatırlamıyor. Böyle olmuştu: Tolokisekiz, Noria beş yaşındaydı. Atölyenin dışında çocukların oynadığı saçma oyunlardan oynuyorlardı. Jwara, polis atlarını nallamayı yeni bitirmiş, ateşi soğutup atölyeyi kapatmak üzereydi. Erken paydos edip, eski arkadaşları Xesibe ve Nefolovhodwe'ye bir sukabağını doldurur

sorgum birası için katılmayı dört gözle bekliyordu. Sonra Noria şarkı söyledi. Jwara kendini büyük bir yaratma dürtüsünün istilasında buldu. İşe yaramaz bir parça demir aldı, ateşe koydu. Demir kıpkırmızı olduğunda tuhaf bir figür oluşturacak biçimde şekillendirmeye başladı onu. Kendisine şaştı çünkü ömrü hayatı böylesi büyük bir yeteneği olduğundan habersiz geçmişti. Fakat heykelciği bitirmemişken henüz, Noria şarkı söylemeyi kesti ve birdenbire devam edemedi Jwara figüre şekil vermeye. Yüksek kabiliyet ve yaratma dürtüsü bedenini terk edip gitmişti. Bu demir parçasıyla ne yapmaya çalışıyordu, onu bile hatırlayamadı. Sonra Toloki'yle oynarken, Noria tekrar söyledi çocuksu şarkısını. Hiçbir manası yoktu şarkının. Ama Jwara üzerinde öyle büyük bir etkisi vardı ki yine heykelciği yaratırken buldu kendini. O günden beri Jwara ne zaman heykelciklerini yapmak istese, Noria'yı atölyeye davet edecekti; Noria o manasız şarkısını söylerken, kendisi de dur durak bilmeden saatlerce heykelcikler üzerinde çalışacaktı. Bazı zamanlar rüyalarında yeni şekiller ziyaret edecekti onu ve ertesi gün bu şekilleri yaratmak isteyecekti. Jwara ve Noria genelde bütün gün çalışmazlardı aslında, bütün bir hafta çalıştıkları zaman bir istisna ve rekordu. Bir önceki gece Jwara'nın rüyaları bir hayli kalabalıktı ve uykusunda bağlantıya geçtiği tüm tuhaf yaratıkların hepsini yeniden yaratana dek durduramamıştı kendini Jwara, işte bundandı.

Noria'nın alelade zanaatkârları dâhi sanatçılara dönüştürecek, kuşlar ve arıların hayat gailesine ara vererek kendine kulak kesilmesini sağlayacak tüm bu güce sahip olmasına şaşırmamıştık sahiden. Aslına bakarsanız, Toloki'nin küçük bir çocukken bile kıskandığı, hepimizin kibirli yosmayı böylesi güzel kahkahasından dolayı sevmemizdi. Etrafına doluşur ve kahkahasını dinlerdik. Onu güldürelim diye her çeşit maskaralığı yapardık. Bayılıyordu komik suratlara, böylece bazı köylüler uzmanlaştı komik surat yapma işinde. Bilhassa Lastik Surat Sehole ismindeki genç adam, her türlü komik suratın nasıl yapılacağını bilirdi ve biz de Lastik Surat ne vakit etraftaysa Noria'nın kahkahasıyla besleneceğimizi bi-

lirdik, hep birlikte, ongun. Bu sayede toplardı Noria tüm ilgiyi üzerine, Toloki'ye ise hiç ilgi.

Noria'nın bebekken bile güzel bir kahkahası olduğu söylenir. Söylenir diyoruz çünkü bu kesin olarak bilmediğimiz birkaç şeyden biri. Dağ Kadını hamileyken, ilk çocuğun doğumu için âdet olduğu üzere dağlardaki köyüne gitti doğurmaya. Dağ insanlarıyla hiç işimiz olmamıştır, bu yüzden orada geçen olayları sadece insanların anlattığı hikâyelerden biliriz. Derlerdi ki dadılar ve bebek bakıcıları, Noria'nın kahkahası çınladıkça duyulan hazzı tatmak için onu gıdıklarmış. Annesi, bebek Noria'nın koltuk altlarında beliren yaralardan sonra bu işi durdurmak zorunda kalıncaya dek bu böyle devam etmiş. Sonra gülmemiş gıdıklandığında fakat ağlamış, ki ağlayışı sadece duyanlar üzerinde değil ama bütün dağ köyü boyunca bir mutsuzluk bulutunun yayılması gibiymiş.

Yine de Toloki'nin, Noria'yı aşırı derecede kıskanmadığını düşünüyorduk. Her ne kadar hep onun çirkin bir çocuk olduğunu söylesek de, hatta kimi zaman onun yanında, Toloki tamamen yeteneksiz bir çocuk değildi. Pastel boyalarla arası iyiydi ve oldukça hoş çiçek, dağ ve kulübe resimleri yapardı. Bazen atları çizerdi. Ama asla insan çizmedi. Bir keresinde bir insanın resmini yapması istenmişti fakat eli reddetti kıpırdamayı. Okullu olduğunda, öğretmen ders anlatırken sadece oracıkta oturacak ve resimler çizecekti. Hazır yeri gelmişken, hem Toloki hem de Noria köy ilkokuluna kaydoldukları ilk günden beri okula çok da önem vermemişlerdi. Ama sonra okulu önemsemeyen tek çocuklar da onlar değildi. Toloki sadece sınıfta, ders esnasında yapmazdı resimlerini; ayrıca diğer çocuklar okulun yanındaki yolda tenis topuyla futbol oynarken teneffüsler esnasında da yapardı.

Bir zaman vardı; ilkokul çocukları için düzenlenen ulusal sanat yarışmasına bir öğütme şirketi sponsor olmuştu. Eksperlerin gözlerini fetheden resimler kitap ödülü kazanmıştı. Toloki'nin resimlerinden birisi, köyden tek gönderi, bir ödül kazandı. Öğütme şirketinden mühim bir adam kasabadan

köy ilkokuluna uzanan onca yolu Toloki'yi kitaplarla ödüllendirmek için tepti. Büyük taş bina standart üç, dört ve beşinci sınıflara bir sınıf olarak ve ayrıca pazar günleri, sadece sabah duaları için kullanılan bir kilise olarak hizmet veriyordu; müdür tüm çocuklara taş binanın etrafında toplanmalarını söyledi ve böylece ödül herkesin gözü önünde verildi. O gün edilen sözler Toloki'nin kalbini gururla doldurmuştu, hayatında ilk defa Noria dahil herkesten önemli hissetti kendisini. Okuldan sonra yeni kitaplarıyla eve koştu. Heyecanla, doğruca babasının atölyesine gitti.

"Baba, ulusal sanat yarışmasını kazandım. Tüm bu kitapları aldım."

"İyi." Jwara, Toloki'ye bakmadı, kitaplara da. Nallanacak at yoktu, şekil verilecek heykelcik de. Sadece orada oturuyordu, tüm insanların hayatının geri kalanı boyunca dizilmiş oldukları raflarda kalmaya mahkûm yüzlerce heykelciğe bakıyordu. Oğluna bakmadı bile.

"Baba, burada güzel bir at resmi var. Bir düş atı bu, senin nalladıklarına benzemiyor. Neden bunu da bir heykelciğe dönüştürmüyorsun?"

"Git başımdan seni aptal, çirkin oğlan! Meşgul olduğumu görmüyor musun?"

Toloki dışarı çıktı, sel gibi dökülen gözyaşları yanaklarında. Ah! Nasıl da nefret etti kibirli yosma Noria'dan!

Haneyi yönetirken aslan kesiliyorduysa da Jwara, Noria'nın ellerinde kediye dönüşüyordu. Köy bakkalından tatlı ve çikolata alıyordu ona. Bir keresinde üç arkadaş; Nefolovhodwe, Xesibe ve Jwara, Xesibe'nin evinin önündeki büyük ağacın altında oturmuş, sığır adı verilen küçük çakıllarla *morabaraba** oynayıp Dağ Kadını'nın mayaladığı biradan içerken (ki sorguma dair ne varsa eli yatkındı Dağ Kadını'nın) Xesibe yakındı: "Biliyorsun Jwara, bu çocuğu şımarttığını düşünüyorum. Güzel şeylerle çok fazla pohpohluyorsun onu, böylece öyle kendini beğenmiş bir hâle geldi ki beni bile dinlemeyecek, kendi babasını bile!" Zavallı Xesibe, tam da o anda Dağ Kadını'nın üç arkadaşa yakın, ve-

* Güney Afrika'da oynanan geleneksel strateji oyunu. (y.h.n.)

randada oturmuş, ekmek yapmak için yoğuracağı buğday ununu elediğini ne bilsindi. Kocasının yakınmasını duydu ve bağırdı: "Heeyyy, sen, Noria'nın Babası! Kızın adına mutlu olman lazım. Rezil bir babasın. Yoksa Jwara'nın senin gibi bir şey için mi tatlı ve çikolata almasını isterdin?" Dili keskindi kılıçtan Dağ Kadını'nın. Xesibe utandı, arkadaşları da onun adına utandı. O günden beri bir daha asla şikâyet etmedi, Noria da Jwara'dan hediyeler almaya devam etti. Fakat yıllanmış eski dostunu gücendirmemek adına Jwara, Noria'ya "Bunları babana gösterme. Annene gösterebilirsin ama babana asla" dedi.

İnsanların Dağ Kadını'ndan çekinmesinin tek nedeni sivri dili değildi. Çekiniyorlardı çünkü bizden farklıydı da, çoğumuzun hiç bulunmadığı uzak dağ köylerinden geliyordu ve bundandır gelenekleri de tuhaftı. Köyümüz güzel kadınlarıyla ünlüyken, Xesibe'nin neden eş aramak için dağlara doğru onca yolu teptiğini merak ediyorduk. Dağ Kadını'nın bizim usullerimize hiç saygısı yoktu, erkeklerle de canı nasıl isterse öyle konuşuyordu. Yeni gelin olarak köye ilk vardığında korkuyla karışık büyük bir saygı ve hayranlıkla karşılandı, çünkü geride bıraktığı dağlarda bir keresinde gökkuşağının üzerinde yürüdüğü söylenirdi. Elbette kimsenin bir kanıtı yoktu buna. Biz sadece onun sözüne güvendik. Ama kesin olarak bildiğimiz şey; şifa veren farklı bitkileri teşhis etmede, öğütmede, karıştırmada ve her çeşit hafif hastalığa karşı tesirli ilaçlar yapmak için kaynatmada iyi olduğuydu. Öte yandan, o günlerde profesyonel olarak şifacılık yapmıyordu ama yeni ailesinin üyelerine veya onların arkadaşlarına hasta düştüklerinde yardım ediyordu.

Onun hakkında pek çok hikâye anlatıldı bize, özellikle kadınlar çamaşır yıkamak için ırmakta toplandığında. Bunlar canını sıkıyor gibi de görünmüyordu. Dağ Kadını'nın utanması yoktu. Kimin anlattığına göre değişen renkli çeşitlemeleriyle her gün anlattığımız hikâyenin orijinali, Dağ Kadını Noria'ya hamileyken gerçekleşmişti. Hamileliğinin son evrelerinde dağlardaki köyüne gitmişti. Geleneğe göre ilk çocuğunu kendi insanları arasında doğurmalı, sağlığı

yerine gelinceye dek çocuk kendi insanları tarafından bakılmalıydı; çocuk bakımı hakkında kendi annesi ve köydeki diğer kadın akrabalardan tavsiye alması gerekirdi. Hemşirelere muayene olmak ve bedava dağıtılan süt tozundan, yemeklik yağdan, hamile kadınlara verilen yulaf ezmesinden almak için her ay devlet kliniğine giderdi. Bu hikâye ne vakit anlatılsa alaycı bir lahzayla basardık çığlığı: "Ah, dağ köylerinde de klinikleri var!"

O dönem köye bir grup sağlık asistanı gelmiş, klinikte kalmıştı. Köylüleri temel sağlık konularında eğitmek üzere yetiştirilen genç adamlardı. Kimi zaman sopalı kavgalara veya biralı ve kadınlı arbedelere karışmış genç erkeklerin yaralarını sarmak için hemşirelere yardım ederlerdi. Orada kaldıkları birkaç hafta boyunca sağlık asistanları klinik civarındaki köylerde oldukça ünlenmişti, çünkü her gece içmeye çıkıyorlardı ve göçmen işçi kocaları madenlerde çalışan genç kadınlarla bazı münasebetlerde bulunuyorlardı.

Bir gün Dağ Kadını yemeklik yağ ve süt tozunun bitmek üzere olduğunu fark etti. Klinikten ücretsiz alındığını bildiğinden, bütün aile bu ürünleri özensizce kullanmıştı. O gün kliniğe gitme günü değildi. Yine de ne olursa olsun gitmeye karar verdi. Hemşireler ona kızacak ve sadece ayın sonunda ona ayrılmış zamanda gelmesi gerektiğini söyleyeceklerdi ama o bu sabah bazı ağrılar hissettiği için gelmiş gibi yapacaktı. Bir de köydeki kimi hamile kadınlardan klinikte karneyle dağıtılan yeni bir çeşit yiyeceğin olduğunu duymuştu, onu kliniğe gitmeye teşvik eden bir diğer neden de buydu. Bu yiyecek, köylülerin kaplumbağa yumurtası olarak adlandırdığı yumurta tozuydu. Suyla karıştırıp yemeklik yağ içinde kızartınca, tadı aynı gerçek tavuk yumurtası gibi oluyordu.

Klinik, tepelerin üzerinde bir vadide, köyünden oldukça uzak bir yerde konumlandığından babasının atına atladı. O zamanlar sekiz aylık hamile olduğu söyleniyor. Klinikte, kasabaya özgü bir incelik ve klaslığın ateşiyle vadiyi kasıp kavuran genç sağlık asistanları hakkında dedikodu yapan hamile kadınların oluşturduğu kuyruğa katıldı. Vadinin genç

kadınları, sağlık asistanlarına deli oluyordu; bundandır erkekler öylesine kızgındı ki zaman zaman domuz gibi ahlaksız bu genç sonradan görmeleri iğdiş etmekle tehdit ettikleri duyulurdu. Kuyruktaki kadınların sesinde kıskançlık emaresi vardı; çünkü doğa onları, en azından şimdilik, yakışıklı ziyaretçilerin ilgisinin tadını çıkarma hazzından yoksun bırakmıştı.

Dağ Kadını'nın sırası gelmişti, bir hemşire tarafından muayene edileceği odaya gitti. O esnada odada hemşire yoktu. Çırılçıplak soyundu ve hemşirenin gelip onu elle muayene etmesini beklerken usulüne uygun biçimde karnı yukarı dönük, yatağa uzandı. Hemşire yerine sağlık asistanlarından biri girdi odaya. Şaşırdı ve utandı, elleriyle çıplaklığını kapatmaya çabaladı. Ama genç adam, "Korkma benden. Doktorum ben" dedi. Sonra elleriyle onu muayene etmeye başladı ve dakikalar geçmemişti ki pantolonunun ağı ateşler içinde yanıyordu. Adamın yanında gevşemiş hissetti kendini ve tanıştılar.

"Güzel kadınsın sen. Sanırım sana âşık oldum."

"Ama gebeyim ben!"

"Sonsuza dek böyle olmayacaksın ya."

Dağ Kadını, baştan ayağa doktor olan bir adamın en şekilsiz anında bile onu çekici bulmasıyla gururunun okşandığını hissetti. Adam ona, hamile dahi olsa yeni buldukları aşkı yetişkinlere özgü bir parça meşkle mühürlerlerse hiçbir problem olmayacağını söyledi. "Ayrıca anlıyor olmam gerek, çünkü doktorum ben" diye ekledi.

"Buluşmamızın hiçbir yolu yok. Tepelerin üzerindeki köyden geliyorum."

"Bir planım var. Bu akşam hastaymışsın gibi davran. İnsanlarına seni bana göndermelerini söyle. Onlara benim bugün seni muayene eden doktor olduğumu ve hastalığını anlayan tek kişi olduğumu söyle. Sonra ben geleceğim."

Sağlık asistanı, koridorda hemşirenin adımlarını duyunca hızla uzaklaştı. "Burada olduğumu ona söyleme" dedi. "Yoksa işimizi berbat edecek."

O akşam Dağ Kadını'nın karın bölgesine tuhaf sancılar hücum etti. Sızladı, inledi ve o gün ona eşlik eden doktoru istedi. Çocuk doğumuna ve kimi zaman kadınların başına gelen komplikasyonlara dair her şeyi bilen köyün yaşlı kadınları geldiler ve yardım teklif ettiler. Fakat onları dışarı defetti, o gün onu muayene eden doktor dışında kimseyi görmek istemediğini söyledi. Tepelerin üzerindeki kliniğe bir atlı gönderildi; atlı, sadece bu mesaj için bekleyen sağlık asistanını buldu. "Evet, aradığınız doktor benim. Geri gidin ve hastama kliniğin arazi arabasını alıp hemen geleceğimi söyleyin" dedi. Atlı, mesajla geri gitti; sağlık asistanıysa klinikte görevli hemşire-klinisyenden arazi arabasını istemeye gitti.

"Neden bu saatte arazi arabasını almak istiyorsunuz?"

"Tepelerin üstündeki köyde köyün sağlık çalışanlarıyla bir toplantı yapmakla yükümlüyüz. Oraya gidip şefle bazı düzenlemeler yapmam lazım."

"Gerçekten de çok çalışkansınız! Saatler sonra bile hâlâ işinizi düşünüyorsunuz. Genel merkeze rapor yazdığımda kesinlikle terfiinizi önereceğim."

Maalesef arazi arabasını diğer birkaç hemşireyle polis merkezini ziyarete giden başka bir hemşire-klinisyen kullanıyordu. Peki ne yapacaktı? O çekici kadına geleceğine dair çoktan söz vermişti. Pantolonunun apış arasında körüklenmiş ateşi nasıl yatıştıracaktı? Üzerinde beyaz bir önlük, hemşire-klinisyenin ofisinden çalınmış steteskop boynuna asılı, bizim sağlık asistanı polis merkezine gitti ve memurlardan polislere ait arazi arabasını istedi. Onlara tepelerin üstündeki köyde acil bir durum olduğunu söyledi. "Telaş etmeyin doktor, sizi oraya kendimiz götüreceğiz." Derken vicdan sahibi iki polis, arabayla onu tepelerin üzerindeki köye götürdü.

Dağ Kadını'nın acılar içinde feryatlarla yerde serili mat üzerinde uzandığı *rondavele** daldı. Büyükanneler etrafını çepeçevre sarmış, acıyı defedecek bitkileri çiğnemesi için ikna etmeye çalışıyorlardı. Dizlerinin üzerinde çöktü yanına,

* Güney Afrika'da geleneksel evlere verilen ad. (ç.n.)

belini elleriyle muayene etmeye başladı. Ardından kasvetli bir sesle, "Sizi telaşlandırmak istemem büyükanneler ama bence burada çok ciddi bir şeye bakıyoruz. Hastayla yalnız kalmam gerek. Lütfen dışarı çıkın ve kimsenin beni rahatsız etmesine izin vermeyin" dedi.

Kısa sürede kulübenin etrafında bir kalabalık kümelendi. Büyükanneler bütün köye kadının öleceğini yaymışlardı. Tam da yardımı gerektiğinde tepelerin üzerindeki klinikte bulunan mucize doktor, Tanrı'nın yardımıyla, onun hayatını kurtarmaya çalışıyordu. Daha önceleri hiçbir doktorun atanmadığı, yalnızca hemşirelerin ve hemşire-klinisyenlerin çalıştığı kliniğin tam şu anda bir doktoru olması şans değil de neydi? Hakikaten de şanslı kadındı. Kalabalık büyüdü ve büyüdü. Aynı zamanda şen gevezelik daha da gürültülü hâle geldi. Kısa süre içinde doktor dışarı çıkacak ve kadına sıkıntı verenin ne olduğunu duyuracaktı. Ama dakikalar geçti, doktor dışarı çıkmadı. Kapıya yakın olan şu insanlar, *rondavel*in kapısından sızan yumuşak inlitileri ve ağır ağır alınıp verilen nefes seslerini duyduklarını düşündüler. Zavallı kadın çok acı çekiyor olmalı!

Bir saat geçti, herkes endişelenmeye başladı. Zavallı kadına korkunç bir şey mi olmuştu? Yahut belki de doktora? Kafası kirli düşüncelerle dolu haylaz bir büyükanne, şakayla "Haha! Doktor içeri girdiğinde gülümsemesi tuhaf değil mi?" dedi. Sonra doktor kulübeye vardığında içeride bulunanların hepsi aniden onun güldüğünü hatırladı.

Bu avare laf ebeleri, kadının babasının aklına şüphe tohumları ekti. Doktoru kızdırırsa kızının belki de bir daha iyileşemeyeceğini söyleyen etraftaki kişilerin tavsiyelerini hiçe sayarak, ansızın kapıyı tekmeleyerek kırdı. Kulübenin içine daldı, kapıya yakın olanlar da onu takip etti. Kulübenin içinde öfke ve tiksintiden ter içinde bırakan bir manzarayla karşılaştılar. Kulübenin dışındakiler duydukları bağrış karşısında hayrete düştüler. Ardından doktor bir paçavra parçası gibi kapıya doğru fırlatıldı. Pantolonu arkasından uçtu ve kıkırdayan okullu kızların tam ortasına düştü. Erkekler sopalarını onun üzerinde kullandılar, o ise bağırıyordu:

"Anlamıyorsunuz, güzel insanlar! Ben onun üzerinde acıyı dindirmek için yeni bir tedavi metodu kullanıyordum."

Fakat köylüler çıplaklık içeren yeni çıkmış tedavilere inanmadılar. Eğer rezil doktoru hırpalamayı kendilerine saklayarak adamı götüren polis olmasaydı, onu çoktan öldürmüş olacaklardı. Polisler köylülerden de sinirliydi; çünkü sahte doktor onların zamanını boşa harcamıştı, öyle demişlerdi. Köyün genç erkekleri bu işten memnun olmadı. "Neden bu domuzu dövmek polisin tekelinde olmalı ki? Biz de kendi payımızı isteriz." Ama kim tüm köylerde hükümetin köpeği olarak bilinen polislerle tartışacaktı? Köylüler doktorun çıplak figürünü son kez gördüğünde, polise ait arazi aracının önünde, araba farlarının ışığı içinde doktor yaka paça götürülüyor ve bağırıyordu: "Lütfen beni bağışlayın, babalarım! Tamamen bir hataydı! Bir daha asla yapmayacağım!"

Bu hikâyeyi tekrar tekrar anlattık, güldük ve dedik ki: "Dağ Kadını'nın hiç utanması yok." Ama bunu dediğimizde sesimizde bir miktar haset sezilebilirdi. Bunlar bizim muhafazakâr köyümüzde asla görülemeyecek maceralardı. Noria, doktorla olan bu olaydan bir ay sonra doğdu. Dağ Kadını, altı ay sonra bebek Noria'yla beraber köyümüze geri döndüğünde, bu skandal hakkında çoktan her şeyi biliyorduk. Onun utanç içinde başını gizleyeceğini düşünmüştük ve en azından alçakgönüllü bir insan olacağını. Fakat hayır; o, eskiden olduğu gibi arsız, kendisi olmaya devam etti. Hatta bizden daha cesur birisi, ihtiyatlı bir biçimde ve özenle seçilmiş kelimelerle bu skandal hakkında ona sorular yönelttiğinde güldü. Dağ Kadını'nın hiç utanması yoktu.

Noria doğduğunda dağlı insanlar çoğunlukla onun kulaklarının doktorun kulaklarına benzediğine inandı. Bu hikâye bizim köyümüze de yayıldı. Kendi gözlerimizle doktoru hiç görmemiş olsak da, doktorun Noria'nın kulaklarına katkıda bulunduğuna bugüne dek kuvvetle inandık. Klinikteki hemşireler, faydasızca, Dağ Kadını doktorla meşk ettiğinde zaten sekiz aylık hamile olduğundan Noria'nın doktorun kulaklarına sahip olamayacağını açıklamaya çalıştılar. Noria çoktan oluşmuştu, kulaklarıyla ve bütünüyle.

Ama biz açıkça meslektaşını korumak için her şeyi söyleyecek hemşirelere inanmayı reddettik. Noria'nın kulaklarının doktorun kulakları olduğunda ısrar ettik. Bir de hepimiz hayretler içindeydik: "Xesibe'nin hiçbir özelliği yok. Nasıl böyle güzel bir kız yapmayı başarabildi?" Gerçekten de Noria'nın babasının, her zaman ve her çeşit havada üzerine kahverengi kirli bir örtü alan bu tıknaz adamın çehresi mütemadiyen çarpıktı.

* * *

Bilhassa limana çok da fazla geminin uğramadığı Noel'i takip eden bugünde, oracıkta oturup geçip giden gemileri izlemek sıkıcı olabilir. Bazı gemiler gelir, taşıdıkları yiyecekler kolay bozulur türden değilse ancak yarın, tatilden sonra yüklerini boşaltmış olacaklardır. Oysa Toloki, vaktini geçmişin hatıralarıyla dolduruyor şimdi; öylesine dolu ki Toloki hatıralarla, sarhoş gemiciler ve fahişelerinin şamatası bile bozmuyor bunu. Duymuyor çünkü onları Toloki. Aklından geçenler Noria'ya, köye ve köyünün insanlarına dair. Noria köyden ayrıldığında, onu bir daha göreceğini düşünmemişti hiç. Sonra kendisi de ayrılmıştı köyden. Ama şimdi öyle görünüyor ki Toloki'nin ve Noria'nın yolları hayat yolculuğunda kesişmeye yazgılı zaman zaman. Beraber büyümüşlerdi çocukken. Hazır yeri gelmişken, katıldığı ilk cenaze töreni de köydeydi, ilk cenaze töreninde yine Noria'yla beraberdi.

* * *

İlk cenaze merasimi. Toloki on üç, Noria on yaşında. Toloki'nin hayatında gördüğü ilk Refakatçi, öğrencisi olduğu köy ilkokulunun müdürüydü. Yaşadığı süre boyunca Noria'ya arkadaşlık etmiş bir kız öğrenci, vurularak acı bir biçimde ölmüştü. Köyden bildiğimiz, silahlı saldırı sonucu ölen ilk insan oydu ve vaka şehirde gerçekleşmişti. Köy okuluna gitmek için şehirden gelen ama ne yazık zatürreye

yakalanarak hayatını kaybeden bir diğer öğrenciyi toprağa vermek üzere okul korosundaki diğer çocuklarla beraber şehre gitmişti Noria.

Okul müdürü, köy ve kasaba arasında işleyen eski otobüsü kiralamıştı. Toloki, otobüsün sahibiyle konuşsunlar diye kasabaya gönderilen erkek çocuklardan biriydi. Köyden otobüsle yaklaşık iki saat süren kasabaya ilk ziyaretiydi bu Toloki'nin. Mest ediciydi onun için çakıl taşlarıyla dolu yolda yürümek ve kasabada yer alan üç mağazaya, posta ofisine, bankaya, öğütme şirketine, liseye hayran hayran bakmak. Köydeki kulübelerin ve pazar günleri kilise olarak işlevini ikiye katlayan paslı teneke çatılı okulun sunduğu dünyadan bambaşka bir dünyaydı bu.

Otobüs sahibi, aracını okul dışına işe koşacağına oldukça memnundu ama, "Şehir çok uzakta. Oraya gitmek bir gün ve geceyi alır. Otobüs çok eski, fakat yine de bu seyahat boyunca idare eder. Önce garaja çekeyim ki güzelce bakımını yapsınlar" dedi. Köyden kasabaya gitmek için bu otobüse mecbur olanların, otobüs şehirden dönünceye dek köyden kasabaya gidemeyecekleri manasına gelecekti bu. Fakat bu süreçte pek çok insan kasabaya at sırtında gitti.

Toloki eve geldiğinde ailesine okul arkadaşlarının ölümünden ve nasıl da kendisinden oldukça büyük erkek çocuklarıyla otobüs sahibiyle konuşmak için kasabaya gönderildiğinden bahsetti. Ölen öğrenci de tıpkı Toloki ve Noria gibi okul korosunun bir üyesiydi; bu nedenle koro, cenaze merasimine gidecek ve orada şarkılar söyleyecekti. Ailesi onun gitmesine izin verir miydi?

"Hayır, sen gidemezsin."

"Lütfen baba!"

"Sen çok küçüksün."

"Ama Noria gidiyor ve o benden üç yaş küçük."

"Noria'nın o küçük parmaklarında senin tüm vücudunda olandan daha fazla beyin var."

"Toloki'nin Babası, bu oğluna söylenecek şey değil. Ayrıca okuldaki diğer çocuklar hep beraber gidiyorken Toloki'ye izin vermemek doğru değil."

"Toloki'nin Annesi, sen kimsin de bana çocuklarımı nasıl yetiştireceğimi öğretiyorsun?"

"Ama Toloki'nin Babası..."

"Biliyorsun, kadınlarla tartışmam Toloki'nin Annesi. Bu evin erkeği olmak istiyorsan, şu pantolonları al ve giy. Çocuğunun şehirde kaybolacak kadar aptal olduğunu göremiyor musun sen?"

Tüm bunların ardından Toloki'nin annesi ağlıyor, Jwara ise atölyesindeki heykelciklere boş boş bakıyordu. Böylece Toloki şehre gitmedi. Ama Noria gitti, annesi onun için tavuk ve buğulanmış ekmekten oluşan bir erzak hazırlamış ve bu erzağın yanı sıra Jwara da ona bol miktarda tatlı ve çikolata almıştı. Toloki'nin Annesi sinirden küplere bindi: "Kendi oğlunun gitmesine izin vermedin ama tüm paranı bu kibirli yosma Noria'ya harcamaya utanmıyorsun!"

Şehirde olup bitene dair tüm hikâyeyi Refakatçi'den öğrendik. Gece ibadeti esnasında köy korosu şarkılar söylüyordu. Okul müdürü koro şefiydi. Aynı sene, onun yönetimindeki koro, bölge okul koroları yarışmasında zafer kazanmıştı. Okul arkadaşlarının cenaze töreninde, ibadetin yapıldığı çadırın içerisinde çocukların sesleri yarışmayı kazandıkları zamankinden bile çok daha ahenkli çıkıyordu. Kimselerin duymadığı uzak bir köydendiler, bundandır kimse bilmiyordu onları. Kent insanları soruyordu: "Melekler gibi şarkı söyleyen bu çocuklar da kim?" Şarkıdan sonra merhumun bir akrabası konuşma yaptı, ahenkli sesleri ve solmuş yama içinde okul kıyafetleriyle bu güzel çocukların merhumun annesinin doğduğu köyden geldiğini söyledi. Zavallı çocuk, daha iyi bir eğitim için köye gönderilmişti zira şehir çocuklarının niyeti okumak değildi, bunun yerine tutkal koklayıp *dagga* çekerek sokaklarda başıboş dolaşmayı *tercih ederlerdi*. Ne yazık ki Tanrı bu çocuğu yanına çağırmaya karar vermişti. Güzel bir tabak, üzerinde yemek yenilsin diye değil de hayranlıkla bakılsın diye sergilenirdi ya hani, işte ondan. "Nasılsa çocuğun ölümüyle ilgili detayları yarınki cenaze merasiminde Refakatçi'den duyacaksınız"

diye ekledi. "Ben sadece bu meleklerin kim olduğunu söylemek istedim sizlere."

Bu kısa ama takdire şayan konuşmadan sonra, yerli koro sahne alarak şarkı söyledi. Lâkin kimse ilgiliymiş gibi görünmedi. Köy korosunun geri gelmesini ve onlar için şarkı söylemesini istiyorlardı. Bu esnada Noria ve arkadaşı biraz temiz hava almak için çadırın dışına çıkmıştı.

"Anlarsın ya Noria, berbat bir şeylerin olacağından korkuyorum."

"Berbat bir şey oldu zaten. Okul arkadaşımızı gömmeye geldik buraya."

"Saldırıya uğrayacakmışız gibi geliyor. Kimisi hoşlanmadı koromuzdan, iyiyiz diye."

"Nasıl böyle söylersin?"

"Yapabileceğimiz bir şey yok Noria. Tanrı birini yanına çağırıyorsa, buna kimse engel olamaz. Gülerek öleceğim."

Noria tüm bunları bir şaka olarak algıladığından orada duruyorlardı gülerek. Bu esnada köy korosunun tekrar sahne alacağına dair çadırda yapılan duyuruyu duydular. Çadıra girip diğer koro üyelerine katıldılar ve yanık yanık söylediler şarkılarını. Kent insanları gözyaşlarına boğuldu. Bir adam ayağa kalktı: "Radyo istasyonu için çalışıyorum. Koro müziği programlarımızdan birinde müziklerini çalabilelim diye bu koroyu kaydetmek istiyorum. Koroyu kaydetmek için kesinlikle köye gideceğiz" dedi. İşte bu, silahlı bir adamın ayağa kalkarak haykırdığı andı: "Mezarlarında kaydedeceksiniz onları!" Çığlık çığlığaydı insanlar ve kendilerini yerlere attılar. Adam ateş etti ve göğsünden vuruldu Noria'nın arkadaşı. Öldü, gülerek.

Toloki'nin Refakatçi ritüeliyle ilk kez karşılaştığı yer işte onun cenaze merasimiydi. Refakatçi, bu küçük kardeşimizin nasıl öldüğüne, kendi ölümünü nasıl sezdiğine, söylediği son kelimelere ve son kahkahasına dair detayları naklederken, Toloki'nin tanıdığı okul müdürü değildi artık. Tamamen değişmişti, okulda sinirli olurdu hep, haylaz kız çocuklarının ve oğlanların kalçalarına kamışla vurmaktan çekinmezdi, sesi bile okuldaki sesi değildi artık. Kurşunun masum kızın

kalbini nasıl deldiğini anlatırken o, sızlanıyorduk biz: "Kent insanları kız kardeşimizi öldürdü bizim, sırf güzel bir sesi var diye." Sesini yumuşattı müdür ve sesi harman oldu sızlanmalarımızla. Büyülü bir andı bu Toloki için, o zamanlar onu bekleyen geleceğin tam da bu kardeşimizin öldürüldüğü şehrin mezarlıklarında olacağından bihaber. Ailesi tarafından bozulmuştu anın büyüsü. Refakatçi, çocuğumuzu öldüren şehrin zalim insanlarından bahsederken Jwara karısına yüksek sesle fısıldadı: "Toloki oraya gitmek istediğinde neden kabul etmediğimi şimdi görüyor musun Toloki'nin Annesi?"

"Ama kibirli yosma Noria gitti oraya ve sen ona bir şeyler aldın."

"Noria, Toloki gibi aptal ve çirkin değil. Tanrıların çocuğu o."

"Aptal ve çirkinse Toloki, sana çektiğinden öyle olmuştur."

Bağırıyorlardı birbirlerine. Onları durdurup utanç kaynağı olduklarını söyledik. Nasıl olurdu da bu kadar acı bir biçimde ölen masum bir çocuğun cenazesine taşıyabilirlerdi evlerindeki hır gür? Kopan bu fırtına sürecince Refakatçi bir anlığına bile kaybetmedi soğukkanlılığını. Noria donakalmış bir sessizlik içinde Toloki'nin bitişiğinde duruyordu. Sonradan hem merhum arkadaşı için hem de ismi herkese açık bir cenaze töreninde ağızdan ağıza dolaştı diye iyi ki ağlamadı dedik, ağlasaydı tüm köyü ağır bir kasvet bulutu sarardı çünkü. Öyle utanmıştı ki Toloki, yer yarılsın da içine girsin istedi, özellikle okul arkadaşlarının bulunduğu taraftan bastırılmış kahkahalar duyulduğunda.

* * *

Öğleden sonra Toloki taksi durağına doğru yürüyor. Durak, çarşı diye tabir edilen şehir merkezinin diğer tarafında. Bütün dükkânlar kapalı, bundandır sokaklar boş. Çalımla yürüyor bir kral gibi, tüm şehir ona ait şimdi, ondan. Geniş asfalt yolların, gökdelenlerin, trafik lambalarının ve

kaldırımlardaki çiçeklerin sahibi o. Bu şehre dair en sevdiği şeydir bu. Bir bahçe şehridir burası, çiçekleri ve iyi bakılmış ağaççıkları ve akla gelebilecek her yerde yetişen çalılarıyla. Ağaçların çiçekleri doldurur havayı her mevsim. Bazı zamanlar bir cenaze merasimine gittiğinde bir iki çiçek koparır dalından, tabii gören yoksa onu; çünkü normalde şehrin parklarında, bahçelerinde ve kaldırımlarındaki çiçekleri koparmamanız gerekir. Ve harika bir fikir geliyor aklına: Noria için de birkaç çiçek koparabilir. Emin olsun diye etrafına bakınıyor önce, sonra birkaç zinya çiçeği koparıyor. Güller daha iyi olurdu ama ters yönde iki sokak geçmesi gerekecek güller için. Zinya çiçekleri yeterli. En azından uzun saplılar ve farklı renklerde açıyorlar.

Taksi durağı da boş, sokaklar gibi. Genellikle uzun minibüs-taksi kuyrukları olur burada ve bu ya da şu taksi için müşteri çekmeye çalışan hergeleler. Sonra tüccarlar; ucuz takılar ve çalınmış saatler satan. Yahut meyve ve sebze. Burası cenaze dönüşlerinde gelip yeşil soğan aldığı yerdir. Ya da çiğnemeyi sevdiği küçük bir paket kurutulmuş tarhun otu bazen, iyi bir ücret almışsa. Ardından karşısına geçiyor sokağın, en gözde fırınına, İsviçre rulosu almaya.

Eski bir minibüs geliyor sonra ve bir grup yerli işçiyle beraber üzerlerinde Zion Kilisesi'nin mavi-beyaz üniformalarını taşıyan insanları bırakıyor durağa. Noria'nın gettosuna giden taksi işte budur. Minibüse binerek arka koltuğa oturuyor Toloki. Taksi, doluncaya kadar hareket etmeyecek. İnsanlar içeri giriyorlar ama anlaşılmaz nedenlerden arka koltuktan kaçınıyorlar. Diğer koltukların dolması yarım saati buluyor ve bundan sonra gelenlerin arka koltuğa oturmak dışında bir seçeneği yok. Diğer yöne bakarak, Toloki'ye sırtlarına dönmek için gerçekten çabalayarak ve mendilleri yahut elleriyle ağızlarını ve burunlarını kapatarak oturuyorlar.

Şehir dışında tepenin üzerinde dönemeçli bir otobanda ilerlerken taksi, Toloki'nin kalbi Noria'yla konuşma beklentisiyle daha da hızlı atıyor. Onun oğlunu neyin öldürmüş olabileceğini düşünüyor. Polis kurşunu belki? Polis kurşu-

nuyla ölmüş çocukların cenazelerinde bulunmuştu Toloki. Yakın geçmişte beş yaşında bir kızın cenaze töreninde yas tutmuştu. Refakatçi, polis kurşununun duvardan sekerek evinin önündeki avluda çamur pastasıyla oynayan çocuğu vurduğunu söylemişti. Buna benzer pek çok vaka gördük. Polis kurşunlarının banliyödeki evlerin duvarlarından sekmek gibi tuhaf bir huyu vardır ve böyle yaptıklarında orada kesinlikle asla ıskalamayacakları bir çocuk vardır.

Hayır, polis kurşunu olamaz. Refakatçi, çocuğun ölümünden kendi insanlarımızı sorumlu tuttuğunda başlamıştı mezarlıktaki ağız dalaşı, hatırla. Belki de geçen hafta yasını tuttuğu altı yaşındaki çocuğun ölümüne benzer bir ölümdür. Anne ve baba, ekranda teşhis edilmeyen bir ceset gösterildiğinde oturma odasında oturmuş televizyonda haberleri izliyordu; Refakatçi bunun dehşet verici öyküsünü anlatmıştı. Son iki gündür kayıp olan çocuklarıydı bu. Sabah okula gitmiş, bir daha da geri dönmemişti. Okuldan arkadaşlarına sordu aile ama bilmiyorlardı çocuğun nerede olduğunu. Sonra polise gittiler, lâkin onlara, "Her gün kayboluyor çocuklar. Buna dair yapabileceğimiz hiçbir şey yok" denildi.

"Yani bakmayacaksınız bile, bunu mu söylüyorsunuz?"

"Nereye bakalım? Bu çocuklar teröristlere katılmak için evlerinden kaçıyor."

"Ama daha altı yaşında o."

"Bize taş ve molotof atanlar o altı yaşındakiler, kadın! Söyleyebileceğimiz tek şey şu ki siz insanlar çocuklarınız üzerinde daha fazla kontrol sahibi olmayı öğrenmelisiniz."

Küçük çocuğun bedeni bozkırda bulundu sonra. İğdiş edilmişti; ayrıca katil, midesini keserek açmıştı çocuğun ve göbeğinden aşağı uyluklarına doğru vücudu tahrip etmişti. Ekrana çıkan polis, bunun gözü dönmüş, banliyölerdeki savunmasız çocukları kurban olarak seçen bir *muti** katilinin işi olduğunu söyledi. Katilin, yaşları ikiden altıya kadar değişen tüm kurbanları, cinsel organları alınmış vaziyette bulundu. Polis, katilin kim olduğunu kesin olarak biliyordu ve

* Güney Afrika'da büyü aracılığıyla geleneksel ilaçlar yapmak için çocukları öldürüp organlarını kullanan kişilere verilen ad. (ç.n.)

üç haftadır gece gündüz demeden izini bulmaya çalışıyordu. Aynı banliyöden otuz yaşında bir adamdı bu, bir de kadın suç ortağı vardı. Katil, çocukları tenha yerlerde doğruyor ve tesirli ilaçlar yapmak için kullandığı hayati parçaları almak adına çocukların bedenini tahrip ediyordu. Kadının görevi de çocukları bu tenha yerlere çekmekti. Polis seyircilere dönerek aralarında bu çocuğu tanıyanın olup olmadığını sordu. Fakat kimse tanımıyordu. Bu ürkütücü cesedi götürdüler, sonra akşam haberlerinde dönen bir malzemeye dönüştü ceset. Kendi çocuklarını televizyonda gördüklerinde apaçık bir dehşetti ailenin kapıldığı. Cesedi almak üzere polise gittiler.

Gözü dönmüş katil tutuklanmadı hâlâ, bu yüzden banliyö sakinleri sıradakinin kim olacağını soruyor kendine. Fakat Noria'nın çocuğunu öldüren bu gözü dönmüş *muti* katili olsaydı, Refakatçi herkesin önünde katillere öfkesini kustuğunda neden insanlar ona kızsındı ki? Neden

Refakatçi'nin koz verdiğini söylesinlerdi halk düşmanlarına: hükümete, paramiliter gruplara ve polise? Neden gazete muhabirlerinin Noria'ya yaklaşmasını istememişlerdi? Hayır, *muti* katili değildi. Kimse bir *muti* katilini suçlamakta ve onun yine saldırmış olduğu gerçeğinin duyurulmasında bir beis görmezdi. Pekâlâ, belki de Noria hakikati söyleyebilir ona. Fakat konuyu kendisi açmayacak. Noria anlatmak isterse eğer, kendi isteğiyle verecek bu bilgiyi Toloki'ye.

Gettonun orta yerindeki durakta taksiden iniyor. Mukavvadan, plastikten, tente parçalarından ve oluklu saclardan yapılmış barakalar boyunca yürüyor. Noria'nın nerede yaşadığını bilmiyor ama soracak. Getto halkı birbirine bağlı bir topluluk. Birbirlerini tanıyorlar. Bu arada, gecekonducu-işgalci olarak anılmaktan hoşlanmadıklarını da hatırlaması lazım. "Nasıl kendi toprağımızda, kendi ülkemizde işgalci olabiliriz ki?" diye soruyorlar sık sık. "İşgalciler, deniz aşırı yerlerden gelip de toprağımızı alanlardır."

Bir çeşit güldürü malzemesine dönüşüyor orada Toloki, bu durum canını sıkmıyor. Muhterem kostümündendir bu,

biliyor, bununla da gurur duyuyor. Kir pas içinde çocuklar, peşinden geliyorlar. Parçalanmış kıyafetleri içinde dans ediyor ve tam oracıkta onunla ilgili bir şarkı besteliyorlar, alaycı bir zevkle söyledikleri. Melez uyuz köpekler geliyor ardı sıra, yanı sıra koşuyorlar, duraksız havlayarak kokluyorlar onu ve yol gösteriyorlar. Tüm bunları görmezden geliyor. Noria'yı ararken, kibarca söylendiği şekliyle, bu yasadışı yerleşkenin sokakları boyunca akan insan dışkısı ve kirli su bataklığında yürüyor.

3

Burada işte, Noria, yakılmış ev eşyalarının enkazı içinde, yanıp kül olmuş barakasının bitişiğinde. Yapayalnız bir figür. Uzun boylu ve zarif. Keskin yüz hatları. Pürüzsüz, kapkara bir cilt, köyde afyon tohumu güzelliği dediğimiz. Beyaz puanlı, solmuş kırmızı bir elbise giyiyor. Daha kısa ve parlak olsaydı elbise, Toloki elbisenin onun köyde küçük bir kızken, topluluğa haz dağıtırken giydiğinin aynısı olduğuna yemin edecekti. Ayakkabı giymiyor ve çok sessiz, sanki düşünceler içerisinde kaybolmuş gibi. Sesleri duyuyor ve dans eden çocuklarla havlayan köpeklerin takip ettiği Toloki'yi görüyor. "Kaybolun! Defolun gidin buradan!", bağırıyor; çocuklar kahkahalarla, köpekler ise utanç içinde kaçışıyor.

"Sadece çocuk onlar Noria."

"Terbiyesiz bu çocuklar."

"Zarar vermek istemediler."

"Büyüklerine saygı duymak zorundalar."

Noria'ya çiçekleri veriyor. Gülümsüyor Noria. Onu gülümsetti.

Yıllar önce, çocukken, maya almaya köy bakkalına gönderildiğini hatırlıyor. Yolda aralara serpilmiş gençlerin yanı sıra çoğu yetişkinden müteşekkil bir insan kalabalığı görmüştü; kalabalık, Noria'nın etrafını sarmış, kahkahaları ile bayram ediyor. Lastik Surat Schole, Noria'nın önünde çeşitli muziplikler yapıyor ve meşhur suratlarını sergiliyordu; Noria gülüyordu, öyle çok gülüyordu ki Toloki onun kaburgalarının sancıdığını sanmıştı. Kalabalığa katıldı. Ama onu görünce bağırdılar, "Jwara'nın çirkin çocuğu ne arıyor burada? Git, Toloki, git!" Nahoş suratının Noria'yı ağlatacağını ve Noria'nın ağlamasının eğlencelerini bozacağını söylediler. Oysa daha küçüklükten oyun arkadaşıydı Noria ve asla ağlamasına neden olmamıştı suratı; bundandır, çok kızmıştı bu muameleye. Şimdiyse burada, bu Noel'i takip eden günde, Noria'nın üzgün suratına bir gülümseme konduruvermişti işte!

"Çiçekler hakkında hep çok şey bilirdin Toloki. İsmi ne bunların?"

"Zinya çiçeği."

"Çok teşekkür ederim Toloki."

'Üzgünüm, pek hoş kokmuyorlar... güller gibi değil."

"Fark etmez Toloki. Senin okulda pastel boyalarla çizdiğin çiçekleri anımsatıyorlar bir hayli."

"Her birine birer tutam parfüm sıkabilirdim aslında. Ama sana bunları topladığımda, parfümü çoktan köşemde bırakmıştım."

"Oldukları gibi güzeller."

Noria ona barakasını yeniden inşa edinceye değin arkadaşlarıyla kalacağını söylüyor. Onlar gelip evine molotof atmışlardı oğlunu öldürdükten sonra, bunu söylüyor. Sırtındaki kıyafetleriyle kaçmıştı sadece. Toloki, "onlar"ın kim olduğunu merak ediyor. Noria, sanki bu faciaya dair gerçekleri bilen biriyle konuşuyormuş gibi konuşuyor. Ama dilini tutacak Toloki. Çok fazla soru sormayacak.

Eline dokunuyor Toloki'nin. Noria'nın eli sıcak ve biraz nemli. Toloki'nin içinde bir şeyler kımıldanıyor. Yaşamı boyunca hiç hissetmediği şeyler. Acınacak şey mi bu? Hayır. Şu yaslı gözlere rağmen Noria kesinlikle acınası bir figür değil. Toloki'nin yakinen hissedebileceği bir güç yayıyor etrafına. Molozlarla sarılı dört yanı, başka renklerde çiçekler tuttuğu, işte bu Noria güzel görünüyor. Hayatında ilk kez onu bir kadın olarak görüyor Toloki. Sadece kibirli yosma Noria, Dağ Kadını'nın kızı Noria olarak değil. Şimdi hissettiği, belki de insanların aşk diye tarif ettiğine benziyor. Ama sonra, uzun zaman önce böylesi duygular için yeterli olmadığına karar vermişti. Bunlar sıradan insanlar için, sıradan duygular. Onun mesleğinde ise tabu; çünkü kendi hamuru uzak dağ manastırlarındaki kutsal adamların hamurundandır, böyle görüyor. Profesyonel Yas Tutucu olalı beri, hiçbir kadınla herhangi bir kişisel ilişkisi olmadı. Bundan önce, şehre vardığı ilk günlerde, birçok kadınla birtakım yakın arkadaşlıkları olmuştu. O kadınlar kimlerdi ve nasıl görünürlerdi, çoktan unuttu. Belki de mezarlıklarda tanışmıştı bazılarıyla; yahut Toloki, denizcileri ateşli fahişelerin kollarına boşaltan yük gemilerini izlerken yanından geçmişti kimisi. Tuzlu rüzgârlar derin oluklar açarak tahrip etmişti yüzünü, bundandır kadınlar da onu hatırlamayacaktır. Ama her bir kadını teşhis edebileceği bir şey var, asla unutmayacağı: inlemeleri ve çığlıkları. Her şehvetli inilti Toloki'nin hafızasında kendi yaşamını yaşar. Bu kıtlıkta onu hayatta tutan, bu nefes nefese seslerdir ve bu sesler sayesinde ana rahminin sıcaklığını hiç tatmamış, oluşmamış çocuklar dökülmüştür ellerine.

"Yeniden yapmana yardım edeceğim Noria."

"Çok incesin Toloki."

"Benim yaşadığım yerde, rıhtımda, barakayı yeniden inşa etmek için kullanabileceğin bir sürü malzeme var."

"Onları buraya nasıl getireceğiz?"

"Plastik ve tenteler sorun olmaz. Onları bir paketin içerisinde taksiyle getirebilirim. Oluklu sac levhaları sorun olacaktır. Ama her zaman bir yol bulunur."

"Hadi Shadrack'ın yerine gidelim. Bize yardım edebilir."

Arkadaşları arasında Bhut'Shaddy olarak bilinen Shadrack'ı ziyaret etmek için yerleşkenin diğer bölümüne doğru yürüyorlar. Shadrack'ın avlusunda iki tane yük konteyneri var. Birisini evi, diğerini de *spaza* olarak kullanıyor. Noria, ruhsatı olmadığından ve evden işletildiğinden sahte dükkân manasına gelen *spaza*da kibrit, mum, gaz yağı ve mısır unu gibi temel bakkaliye ürünlerinin satıldığını açıklıyor. Kasabadaki hatta banliyödeki dükkânlardan bile çok daha pahalıdır ama yakın ve kullanışlı olduğundan yasadışı yerleşke sakinlerine hizmet eder. Toloki, Noria'nın alana asla getto demediğini yahut yerleşimcilerden işgalci olarak bahsetmediğini fark ediyor. Shadrack, diyor Noria, yerleşkenin en varlıklı üyesidir. Bu yüzden gazete, plastik, tente ve oluklu sac levhalarından yapılmış eğreti bir barakadansa yük konteynerinde yaşar. Yakın zamanda her gün işe gidip gelenleri şehirden yerleşkeye, yerleşkeden şehre taşıyan bir taksi aldı. İyi bir Hıristiyan ve Amadodana isimli Metodist Kilise derneğinin üyesi olduğundan açık talihle kutsanmıştır.

Cenazenin külüstür kamyoneti dışarıya park edilmiş. Toloki'nin dün düğün partisinin zorbalığından kurtardığı ufak tefek sürücü, kamyonetin altında beliriyor. Aracı tamir ettiğinden toza ve yağa bulanmış, bu hâli için özür diliyor. Ardından uzanıp önce Noria'nın, sonra Toloki'nin elini sıkıyor. Noria, "Senin yardımına ihtiyacımız var Bhut'Shaddy. Toloki evimi yeniden inşa etmem için gereken bazı materyalleri edinebileceğim bir yer biliyor" diyor. Elbette, Noria'ya yardım etmekten memnuniyet duyar, tıpkı dün yaptığı gibi. Ama Noria benzin parasını ödemek durumunda. "Hiç param yok" diyor Noria. "Dün bile benzin parasını cenaze topluluğu ödedi." Toloki benzin parasının ne kadar tutacağını bilmek istiyor, ücreti öğrendiğinde de, "Var biraz param var. Benzini ben ödeyeceğim" diyor. Fiyat gerçekten fahiş, böyle *düşünüyor ama neyse* ki karşılayabileceği bir miktar.

"Hayır Toloki, senin paranı alamam. Senin de o paraya ihtiyacın var."

"Al Noria. Senin ihtiyacın daha büyük."

"Ama sen ne yapacaksın?"

"Cenazeler olduğu müddetçe yaşayacağım."

Shadrack gülüyor. "İnsanlar nasıl yaşayabilir cenazelerle?", bilmek istiyor. Toloki, hem Noria hem de Shadrack için mesleğinin inceliklerini açıklıyor. "Ooo! Demek böyle işliyor? Hiç katılmamıştım Profesyonel Yas Tutucu'nun bulunduğu bir cenazeye" diyor Noria. Shadrack, Toloki'nin verdiği hizmet insanların yararınaysa neden dün istenmediğini bilmek istiyor.

"Onlar tüm yası kendilerine saklamak isteyen insanlardı. Böylesi bir hırsla zaman zaman karşılaşıyoruz."

"Gömdükleri çocuğun Noria'nın çocuğu olduğunu bilmiyordun sanırım?"

"Bilmiyordum. Ücret almadan yas tutardım Noria'nın çocuğu için."

"Mesleğini bilmiyordum Toloki. Hemşeriler senin şehirde bir dilenci olarak çalıştığını ve yakınlarını yeni kaybetmişlerden yemek aşırmak için cenazelere gittiğini söylüyor."

"Onlar benim ismimi lekelemek isteyenler Noria. Biliyorsun, köydeyken dahi sevmezlerdi beni."

"Kusuruma bakmayın millet. Kamyoneti tamir ederken konuşabiliriz. Ardından sizi rıhtım civarına götürebilirim."

Tekrar külüstür kamyonetinin altına giriyor, kamyoneti tamir ederken kendisinin ve yerleşke sakinlerinin hayatını iyileştirme çabası esnasında her Allah'ın günü karşılaştığı mesleki tehlikelerden bahsediyor. Minibüsü aldığında, açlığı evinin önünden sonsuza dek defettiğinden emindi, böyle söylüyor. Ancak minibüs faydadan çok zarar getiriyor ona. Önce taksi ruhsatı almak için çabalamak durumunda kaldı. Birbirleriyle kavgalı iki taksi derneğinden birine katılmak zorundaydı. Komisyonculara ve devlet memurlarına rüşvet vermeliydi. Ardından aldı ruhsatı, böylece tüm sorunların sona erdiğini düşünmüştü ama ermemişti. Güzergâh savaşı veren iki taksi derneği arasında savaş patladı. Şoförü bu çatışmalardan birinde silahla vuruldu.

Sanki bu yetmezmiş gibi, kendi oğlu da hostelde kalan göçmenler tarafından öldürüldü. Sokakta rastgele seçtikleri

diğer üç kişiyle beraber kaçırdılar oğlunu. Hostele götürdüler onları, burada özgür bırakıp kaçmalarını söyleyeceklerdi onlara. Koşarlarken hostel sakinleri silahlarını test etmek için ateş açtı. Üniversite giriş sınavına hazırlanan oğlu ve bir diğer genç adam hemen oracıkta öldürüldü. "Tanımıyorlar beni, oğlumu da tanımıyorlar. Neden yaptılar bunu?" Noria, tüm bu ölümlerimizin aslında boş yere olduğunu söyledi. "Ayrıca biliyorsun, daha kötüsü hostel sakinleriyle aynı etnik gruptanım. Onlardan masum yerlileri rahatsız eden bir ordu yaratan kabile şefi, kendisinin güce olan açlığına bir bahane olarak sadece etnisiteyi kullanıyor. Bu kana bulanmış kabile şefiyle aynı klandan geliyorum ben."

Toloki, bu tartışmaların katıldığı kimi cenaze törenlerinde ayyuka çıktığını hatırlıyor. Değişen Refakatçiler ve diğer cenaze konuşmacıları tüm bu gaddarlığın müsebbibi olarak kabile şefini suçluyor. Ülkenin diğer etnik gruplarının tehdidi altında olduklarını söyleyerek kendi halkı için aslı olmayan bir tehlike uyduruverdi kabile şefi. Diğer liderler, çeşitli etnik grup ve ırkların birlik içerisinde yaşadığı özgür bir ulus inşa etmek için son güçleriyle uğraşırken; kabile şefi etnisiteyi kullanarak, mensup olduğu etnisiteden insanlara savaşmadıkları takdirde onların üzerinde hâkimiyet kurmaya ve hatta köklerini kazımaya kararlı diğer gruplar tarafından ezileceklerini söyleyerek ulusal ehemmiyeti olan bir pozisyona erişeceğini düşünüyor. Hedef alınan tam olarak onların varlığıdır, böyle öğretiyor. Âlimce dillendiriyor cenaze konuşmacıları: "Bu kokuşmuş kabile şefi, hâkimiyetini pekiştirmek için etnisiteyi sömürüyor."

Kabile şefinin etnik grubuna mensup kimileri, özellikle kırsal alanlardan gelen ve hâlâ şeflerin kabileye özgü bir otoriteye sahip olduğuna inananlar gönüllüce takip ediyor onu ve ne zaman silahları kuşanmalarını söylese şef, kuşanıyorlar silahları. Tanrılar tarafından mukadder kılınmış, büyük harp ve fetih tarihleriyle seçilmiş bir halk olarak üstünlüklerini anlatır lirik övgüleri ve methiyeleriyle şefin, çoğu zaman kendilerinden geçiyorlar mitinglerde. Kimliklerine özlerinde bulunan bir saldırganlık atfedilmiş, böyle

resmedilen bir kimliği içselleştiriyorlar. Getto veya banliyö sakinlerine yahut trenlerde her gün işe gidip gelenlere saldırdıklarında, atalarının soyundan geçmişin ulu savaşçılarıyla özdeşleştiriyorlar kendilerini. Doğrusunu söylemek gerekirse, kabile şefi kışkırtıcı konuşmalarında savaşçı atalarına karşı tarihi sorumluluk olarak adlandırdıklarıyla görevlendiriyor onları. Öldürmek ve yıkmak için yaptıkları baskınlarda kimi zaman polis ve güvenlik güçleri destek oluyor; zira böylesi, insanların bölünmesine ve böylece özgürlük savaşında güçsüz, tesirsiz kalmalarına neden oluyor.

Kabile şefiyle aynı klandan olup da onunla hemfikir olmayan pek çok insan var elbet, çeşitli etnik grupların savaşmamasını, bunun yerine özgürlük mücadelesinde birleşmesini istiyorlar. Shadrack da onlardan birisi. Ve diyor ki: "Biliyorsun, bu kanlı kabile şefi, bizim etnik grubumuza mensup hostel sakinlerini kirli işlerini yaptırmak için kullanmayı çok önceden akıl etti; biz banliyö sakinleri, kendimizi bu kardeşlerimizden ayrı tutuyoruz. Aşağıladık onları, taşralı ahmaklar dedik onlara. Medeniyetten yoksun olduklarını ve şehir yaşamına alışkın olmadıklarını söyledik, bundandır onlarla bir tutulmak istemedik. Kabile şefi için kolay oldu onları bize karşı kullanmak, zira aşağılar tavrımızdan dolayı zaten kızgınlardı bize."

Noria da katılıyor Shadrack'a. Sahiden de onları *amagoduka* olarak adlandırdığımızı söylüyor, şu kökleri kırsalda olan ve şehirdeki sözleşmeleri bitince kırsala dönenleri yani. Bir hostel sakininin şehre bir şeyler içmek ya da sevgilisini görmek için inmesi alışılmadık bir durum değil; tabii ki taşralı bir ahmak olduğu için geriye bir bıçak yarası ya da cesetle dönmesi şartıyla.

Bu tartışma, harcı değil Toloki'nin. Ülkede bir savaş olduğunu biliyor, ayrıca savaş kayıpları için yas tuttu birçok cenazede. Toloki'ye göre, Noria tüm bunlar hakkında gerektiğinden fazla detay biliyor. Emin konuşuyor kendisinden, ayrıca öyle görünüyor ki kamyonetin altındaki adam da onun fikirlerini ciddiye alıyor.

Shadrack taksicilik işinin içler acısı bu vaziyetten etkilendiğini söylüyor. Mesela taksi derneğinin başkanı, oldukça bağlı bir şekilde bu ayrılıkçı şiddetin içerisinde konumlanıyor. Yasadışı yerleşkenin dışarısında, banliyöde yer alan lüks evi sıkı bir şekilde korunuyor. Ona kabile şefini desteklemesi ve polisle yakın bağlar kurması söyleniyor. Mevcut güzergâhlarda yasal olarak çalışanları saf dışı bırakıp hostel sakinlerini taksi şoförü olarak işe alıyor.

Taksi sahipleri, derneğe haftalık üye aidatı ödemek durumunda; ama son zamanlarda paranın dernek başkanı tarafından silah almak için kullanıldığını keşfettiklerinden aidat ödemeyi reddediyorlar. Bunun sonucunda şoförlerin gözleri korkutuluyor, pek çoğu öldürülüyor ve bir dolu taksi tahrip ediliyor. Bazı taksiler var, hostellerdeki silah kaçakçılığı için kullanılıyor. "Tüm bunlara dair içimden ne geliyorsa söyledim" diyor Shadrack, "ve bazı söylentiler duydum, beni dize getirmek istiyorlarmış. Kimileri günlerimin sayılı olduğunu söylüyor." Bunları o kadar rahat bir şekilde söylüyor ki Shadrack, sanki günlerinin sayılı olmasında endişeye mahal yok.

Sonunda Shadrack tamiratı bitiriyor.

"Arkadaşın kasada oturacak Noria."

"Ben de onunla oturacağım."

"Asla. Bir hanımefendi kasada oturmayacak."

"Sorun yok Noria. Kasada tek başıma oturacağım."

İnşa malzemelerinin rıhtım civarında tam olarak nerede bulunacağını onlara açıkladıktan sonra kamyonetin kasasına atlıyor Toloki. Araç şehre doğru otobanın üzerinde ilerliyor, bu esnada Toloki hararetle Shadrack'la konuşan Noria'yı seyrediyor. Neden razı geldi kasada oturmaya, üstelik önde üç insan için yeteri kadar yer varken; bilmiyor. Hayır, bu hissettiği sancısı değil kıskançlığın. Toloki keşişlerin geleneğinden geliyor. Tamam, bu ikisinin ne hakkında konuştuğuna dair ufak bir merak kırıntısı var içinde, kabul ediyor. Ayrıca Shadrack, Toloki'nin işitme mesafesinde olmadığını düşünerek Noria'ya, "Arkadaşın ölüm gibi kokuyor Noria" diye fısıldadığında tam olarak ne demek istedi,

bunu bilmek isterdi. Bir de üzülmüştü onun için günlerinin sayılı olduğunu duyunca!

Öğleden sonra geç vakitlerde Shadrack, Noria'nın yerinde indiriyor onları. Toloki gönülsüzce ödüyor ücreti. Toloki'nin liman çalışanları ve bekçilerle olan ilişkisi sayesinde çoğu plastik ve tenteden bolca inşa malzemesi edindiler. Demir ve direk levhaları da var. Ve çiviler ve halatlar ve tel parçaları. Noria'nın evi güzel olacak çünkü aldıkları tenteler ve plastik, gökkuşağının tüm renklerinde. Vakit geç, bu yüzden Noria inşa malzemelerini korurken, Toloki'nin gece için kendi köşesine dönmesini öneriyor. "Bunları yalnız bırakamam burada, çalarlar çünkü" diyor.

"Korkmuyor musun?"

"Ne yapabilirler bana? Zaten çocuğumu öldürdüler."

"Seninle kalacağım Noria."

"Yeteri kadar fedakârlık yaptın Toloki."

"Aslında şimdi başlayabiliriz yapmaya."

Noria, nezaketinden faydalanıyormuş gibi hissediyor Toloki'nin, yine de başlıyorlar barakayı yapmaya. Önce direkleri dikecekleri delikleri kazıyorlar. Dört köşenin her birinde birer direk olacak, sonra kapıda da iki direk. Önce küçük taşlarla ve kumla sağlamlaştıracaklar direkleri, sonra kalan direkleri çatı kirişi olarak kullanacaklar. Baraka, çatı kirişi lüksüne sahip tek baraka olacak. Ardından demir levhaları çatı kirişlerine çivileyerek çatıyı yapacaklar. Sonra etrafı tente ve plastikle kaplayacaklar. Toloki'nin bağlantıları sayesinde, kâğıt ve mukavvanın kullanılmadığı, gerçekten şık bir baraka yaratmak için yeteri kadar malzemeleri var; Noria'nın önceki barakasından çok daha iyi bir baraka. Bittiğinde bir adam boyunda olacak, yasadışı yerleşkede barakaların normal boyu budur. Gece iniyor, çatı kirişlerini kurma aşamasına geçtiler. Fakat dolunay var, Toloki'nin bir başyapıt olacağını hissettiği şeyi inşa etmeye gece boyu devam edebilirler. Elbette ay da parlayacaktı Noria evini yaparken, parlamayacak mıydı?

"Oğlunun cenazesi, Noria, düzenlendiği yer kimin barakasıydı?" "Orada mıydın? Görmemiştim seni."

"Sadece ellerimi yıkamaya gittim oraya, sonra çabucak ayrıldım."

"Sokak komitesinin başkanının eviydi."

"Hemşerimiz mi o da?"

"Hayır. Öyle olsa tanırdın onu."

"Aslında hayır. Uzun zaman önce ayrıldım köyden. Oralıları da hatırlamamayı seçtim."

"Nasıl ayrıldın köyden Toloki? İş mi arıyordun?"

"Hayır. Evden kaçıyordum."

"Neden?"

"Babamla dövüştüm."

Dövüşmek? Sahiden Jwara'yla dövüşmek? Hayır, Toloki, babasının onu dövdüğünü, bu yüzden kaçtığını ve babası hayattayken bir daha dönmemeye yemin ettiğini anlatıyor. Parası yoktu hiç. Köyden şehre tüm yolu yürümüştü. Üç ayını alan uzun bir sefer olmuştu.

* * *

Toloki'nin özgürlük ve gönenç dolu fevkalade dünya arayışı. Kendi renginden olan insanlara karşı ayrımcılığın yayıldığı çiftlikleri ve küçük kasabaları geçerek yürüdü gündüz gece. Hayatında ilk ve son defa, yiyecek için dilenirken buldu kendisini. Ne idiği belirsiz kasabalarda sokağın bir köşesinde durup, gelip geçenlerden bozuk para istemek oldukça küçük düşürücüydü. Dilenmenin bu kadar rahatsız edici bir deneyim olduğunu fark etmemişti hiç, bir daha dilenmemeye ant içti. Bu tecrübesi aklından çıkmıyor hâlâ, Profesyonel Yas Tutucu olarak oturmuş bir işi olduğu günlerinde bile; tam da bu nedenle sadaka almak istemiyor.

Çakıl taşıyla kaplı yollarda uzun mesafeler boyu yürüdü. Aşınmasın, yıpranmasın diye çıkardı botlarını. Bağcıklarından omuzlarına astı ve yürüdü yalın ayak.

Bir diğer küçük kasabaya yeni varmıştı ki yorgunluktan bitap düştü, ayakları şişmiş ve uyuşmuştu. Diğer kasabalardan farklı değildi burası da, pek çok taşra kasabasında bulunduğunuzda hepsi birbirine benzemeye başlardı çünkü.

Kaldırıma oturdu, bir fast-food kafenin önüne. Ağzı kurumuştu açlıktan. Bayatlamış yemeklik yağda kızartılan balık ve patatesin kokusu daha da acıktırıyordu onu. Ağzına lokma koymayalı günler olmuştu, midesinde korkunç bir acı. Sanki boş bağırsakları düğümle bağlanmıştı birbirine. Yiyecek hiçbir şey bulamazsa ölecekti muhakkak, böyle düşündü. İzin vermeyecekti bunun olmasına. Ölmektense çöp kovalarını yemek artığı bulmak için didik didik aramayı tercih ederdi. Yahut çalacaktı. Çalmak dilenmekten iyidir.

İşçi tulumu içinde bir adam durdu ve kederle baktı ona. Sonra ceplerini yokladı, bozuk para bulup verdi Toloki'ye.

"Teşekkürler baba, ama sadaka kabul etmem ben."

"Etmez misin?"

"Aç olduğum doğru ve yemezsem öleceğim, bu da doğru. Ama sadaka almam."

"Öyleyse ölmeyi mi tercih edersin? Nasıl da ahmakça bir gurur!"

"Bu paraya çaresizce muhtacım baba. Ama karşılığında senin için çalışmakta ısrarcıyım."

İşçi tulumu içindeki adam uzun süre kahkaha attı. Ardından Toloki'ye nereden geldiğini, bu kasabada ne aradığını sordu. Toloki, aşkını ve talihini aramak üzere şehir yoluna düştüğünü söyledi. Adam güldü tekrar. Toloki, fikrince bu denli soylu bir arayışının neresinin komik olduğunu merak etti.

"Geldiğin yerde tüm insanlar böyle hayalperest midir?"

"Bana neden gülüyorsun anlamıyorum baba. Ama yolda hayatta kalmak için geçici işler yapmaya hazırım."

"Sana bir iş veremem. Yoksul bir işçiyim ben sadece, yaşlı babamla ve pek çok diğer işçiyle beraber bir çalışma kampında yaşıyorum. İş verebilecek işverenlerimle tanıştırabilirim seni. İşçilerden biri geçen hafta ayrıldı ve yerine başka biri gelmedi hâlâ. Ama onlara bunun geçici bir iş olduğunu söyleme. Sadece kalıcı olarak çalışmak isteyenleri istihdam ederler. Yoksa yalan söyleyemeyecek kadar da gururlu musun?"

Toloki herkes kadar yalan söyleyebileceğine ikna etti onu. Kişiliğinin tek sapkın yanı sadakadan kaçınmasıydı. Bu takıntısı için defalarca özür diledi ve nereden kaynaklandığını bilmediğini söyledi. Adam fast-food kafeden üç pişi aldı ve "Bu sadaka değil. Maaşını aldığında bana geri ödeyeceksin" dedi.

İşçi tulumu içindeki adam birkaç ayak işini hallederken sokaklar boyunca yürüdüler. Toloki, pişileri kurtlar gibi yedi ve birden mide ağrılarıyla sarsıldı. Sarsıcı, şiddetli bir acıyla düştü yere.

"Hey, şimdi ölüp de üstüme kalamazsın!"

"Hayır ölmüyorum baba. Boş mideyle çok hızlı yedim."

"Kal burada. Gidip süt alacağım sana."

"Çok teşekkür ederim. Sana geri ödeyeceğim. Söz veriyorum ödeyeceğim."

Toloki bir değirmende hamal olarak işe alındı, yani mısır ve mısır unu çuvallarını yükleyip indiriyordu. Değirmenin kapısında, bekçinin barakasında uyudu akşamları. Orada uyuması gerekliydi, çünkü gece bekçisi *shebeen*lerde içip kadınlarla eğlenirken yeri korumakta yardımcı olmayı teklif etmişti gece bekçisine. Toloki'nin niyeti birkaç gün çalışıp ilk haftalığını alır almaz yoluna devam etmekti.

Bazı günler çalışma kampına, orada bir barakada babasıyla yaşayan ve bu işi almasını sağlayan adamı ziyaret etmeye giderdi. Üçü kulübenin önünde otururdu, komşular hakkında dedikodu yapıp bira içerlerdi. Bazı zamanlar milletin durumunu, şehirce ayyuka çıkmaya başladığını duydukları protestoları ve yürüyüşleri tartışırlardı. Toloki'yi ikna etmeye çalıştılar arayışını unutup sahip olduğu bu işe devam etmeye. Böyle işler, bulunması zor işlerdi; böyle dediler, ayrıca Toloki'nin şansına bu işin sahibi yeni çıkarılmıştı işten.

"Neden atıldı işten?"

"Ah, onu değirmenden birkaç çuval mısır aşırmakla suçladılar."

Bir sabah vazife gereği rapor vermeye gittiğinde başlamıştı tüm dertleri, Toloki'ye böyle söylendi. Ustabaşı ona

müdürün odasına gitmesini emretmişti, müdürün odasında kendisi için bekleyen polisleri buldu. Polis merkezindeki sorgu odasına götürdüler onu. Çırılçıplak soydular ve itiraf etmesini söylediler. Ama bilmiyordu neyi itiraf edeceğini, bu yüzden dövdüler. Çığlık attı ve çocukluğundan beri hatırlayabildiği tüm günahlarını itiraf etmeye başladı. "Duymak istediğimiz itiraf bu değil!", bağırdı polis. "Bizim çok iyi tanıdığımız bir çiftçiye satmak için çaldığın mısır çuvallarını duymak istiyoruz." Adam, çalınmış mısır çuvallarıyla ilgili bilgisi olduğunu kabul etmedi; böylece kızdı sorgucular ve testislerini yumrukladılar. Sonra bir sandalyeye bağladılar onu, parmaklarına ve boynuna kablolar yapıştırdılar. Kabloları duvardaki elektrik çıkışına bağladılar, sonra büyük bir acıyla bağırdı adam ve bağırsaklarına hâkim olamadı daha fazla.

"Kim bu çiftçi, nerede yaşıyor?"

"Harbiden şefim, tanımıyorum onu."

"Mısırları sattın ona, ama şimdi tanımıyorsun öyle mi?"

"Mısır satmadım ben ona şefim."

Bu kadar işkenceye rağmen hiçbir itiraf gelmedi adamdan. Bu yüzden izin verdiler gitmesine. Hiçbir şeyle suçlanmamışsa da, değirmen işe geri kabul etmedi onu. İşini kaybetti ve erkekliğini. Karısı, kocasına ve evlilik yaşamlarına yaptıklarından dolayı çok kızgındı polislere.

Toloki şu mısır satma meselesini merak etti: Sahiden oluyor muydu bu? Evet, kimi kıdemli işçiler zaman zaman yapıyordu bunu. Herhangi bir çiftçi, bir kamyon dolusu mısırı öğütme şirketine satıyordu. Çiftçiye çalışan işçiler çuvalları değirmende indiriyordu. Mısır karşılığında parasını peşin olarak aldıktan sonra çiftliğine geri dönüyordu. Aynı gün öğleden sonra, değirmendeki şoförlerden biri ve ustabaşı, değirmenin işçilerine aynı mısırı tekrar bir kamyona yükleme talimatı veriyordu. Kapıdaki güvenlik görevlilerinin karşısında sanki toptancılara mısır unu gönderiyormuş gibi yapıyorlar ve yalan yanlış kâğıtlar imzalıyorlardı. Sonra mısırı çiftçiye geri götürüyorlardı, çiftçi de şoföre ve ustabaşına biraz para veriyordu. İşçilerin eline

bir şey geçmiyordu uzun süredir bu alışverişten. Ama dönen dolaptan haberdardılar. Yüksek sesle söylenmeye başladıklarında, şoförler ve ustabaşı bu sevkiyatlardan sonra bir dolu bira ve et alıyordu onlara, böylece unutuyordu işçiler tüm bu meseleyi.

"Ama erkekliğini kaybeden zavallı adamın dönen bu dolapla hiçbir alakası yoktu."

"Nasıl emin olabiliyorsun bundan bu kadar?"

"Basit bir işçiydi sadece. Oldukça kıdemsiz biri. Sadece şoförler ve ustabaşı bu işe girer. Orada çok uzun yıllardır çalışıyorum, ben bile mısırı kamyona yüklemeleri için işçilere talimat veremem."

"Öyleyse yapabileceği hiçbir şey yok mu? Adalete başvuramaz mı?"

"Kimin adaletine? Sana daha şimdi söylemedim mi erkekliğini alanın adalet olduğunu? En azından şehirlerde işçi hakları için savaşacak sendikalar kurulmaya başlanmış, bunu duyuyoruz. Ama böylesi fikirler henüz bize, buraya ulaşmadı."

Toloki'yi ikna etti arkadaşları bu işi bırakmamaya ve o taşra kasabasını evi yapmaya. Bu dostlar aile gibi geliyordu ona. Yeni arkadaşının babasıyla sıkı fıkı ilişkisine gıpta ediyor, bunun bir parçası olmak istiyordu. Sahiden de iki dost gibiydiler daha çok ve her şeyi paylaşırlardı. Etin tırnağa yakın olduğu kadar yakınlardı birbirlerine.

Baba, beyazların yaşadığı bir banliyöde yarı zamanlı olarak bahçıvanlık yapardı. Bazen işverenlerinin masalarından artık yemeklerle gelirdi ve üçü barakanın önünde oturur, isimlerini bile bilmedikleri yemeklerle doyururlardı karınlarını. Gülerler, sigara tüttürürler, bira içerler ve ahenksiz çılgın şarkıları eşliğinde dans ederlerdi. Toloki bilirdi orada mutlu olabileceğini. Sadece 18 yaşında olsa bile hayatında ilk defa bir erkek gibi muamele görüyordu. Köyüne dair hikâyeler anlattığında, gerçek bir ilgiyle dinlerdi onu insanlar. Kimse gülmemişti yüzünün hâline. Daha acil, yaşamsal dertlerle meşguldü insanlar ve yoksulluğun tam ortasında mutluluklarını yaratma çabasıyla.

Toloki her zamanki gibi arkadaşlarını ziyaret etmeye gitti bir gün. Barakanın dışında dikilip duran bir grup insanı görünce şaşırdı. Kimi kadınlar belli belirsiz ağlıyor, kimileri ağıt yakıyordu. Yaşlı adamı arandı, barakanın arkasındaydı, başka başka adamlar teskin etmeye çalışıyordu onu, o hâlde buldu onu.

"Arkadaşını öldürdüler Toloki."

"Ama daha bu sabah gördüm onu."

"Yeni geldim hastaneden. Bugün öldü, öğleden sonraydı."

Toloki, arkadaşının beyaz bir meslektaşıyla ölümcül bir oyuna girdiğini, ölene değin yakıldığını duydu bu oyunda. Öğle yemeği paydosuydu, beyaz meslektaşı onu benzin deposundan bir galon benzin alıp getirmeye yollamıştı. Benzinle döndüğünde, beyaz adamın yakın arkadaşı olarak bilinen siyahi bir işçiyi buldu yerde; göğsüne dizini dayamış, beyaz arkadaşından kurtarmaya çalışıyordu kendisini. Bu siyahi yakın arkadaş sonra, "Nasıl olduğunu tam olarak bilmiyorum ama konteyneri tekmelediğimi ve bu adamın baştan ayağa benzinle ıslandığını hatırlıyorum" demişti. Bir bez parçasıyla yüzünü temizlemeye çalışıyordu, bu esnada beyaz meslektaş onu yakacağını söylüyordu şakayla. Derken bir kibrit çaktı ve fırlattı ona.

Yakın arkadaş devam etti: "Ateş öyle büyüktü ki ben korktum. Yardım çığlıkları atarak oradan oraya koştum. Ama alevi söndürüp onu hastaneye götürdüklerinde çok geçti. Fena yanmıştı." Yakın arkadaş ısrarcıydı beyaz arkadaşının oyun oynadığına. Daha önce de, hatta daha geçen ay kendisi de dahil diğer işçiler üzerinde de benzer ateş numaraları çevirmişti. "Aynı beyaz adam, geçen ay beni benzinle ıslatıp tutuşturdu. Yanıklar oldu ama bi süre sonra iyileştim. Büyük biri beyaz patron, yine de çok arkadaş canlısı ve siyahi işçilerle oynamayı seviyor."

Ama adamın babası bunun bir oyundan ibaret olduğuna inanmayı reddediyordu. Oğlu ölmeden önce, işinde oldukça iyi olduğu için beyaz adamın ondan nefret ettiğini söylediğini dile getiriyordu. Çok uzun yıllardır şirkete dürüstçe ve adanmışça hizmet eden bir işçiydi, yakın zamanda daha

önemli bir pozisyona getirilmişti. Beyaz adam yakın arkadaşıyla suç ortağı olmuştu onu öldürmek için. Kıskançlıkla hareket etmişlerdi. "Anlatılan pek çok hikâyeye inanamıyorum ama benim oğlum bana ne söylediyse ona inanıyorum" dedi yaşlı adam. "Oğlumu yakan beyaz adam neden gülmüştü oğlum alevler içindeyken? Neden yardım etmedi ona?" Ama yakın arkadaş ısrarcıydı; bu sadece bir oyun olduğundan gülmüştü beyaz meslektaş. Ona göre şakaydı alevler. Adam çığlık atıp acı içinde koşuştuğunda, onun dans ettiğini düşünmüştü.

Toloki, arkadaşının cenazesine gitti ve ciddiyet içerisinde dinledi Refakatçi'nin bu kardeşimizin nasıl öldüğünü açıklamasını. İnsanların ertesi günü göremeyecekleri korkusuyla kuşların yaşamını sürdüğünü duydu. Diğer cenaze konuşmacılarının şehirlerde kök salan, bu küçük kasabada bile elzem olan özgürlük savaşlarının başladığından bahsettiğini duydu.

O gece Toloki botlarını alıp astı omuzlarına ve yol aldı. Efendilerin köleleriyle böyle nahoş oyunlar oynadığı bir yerde çalışmayacağını söyledi. Ama önce yaşlı adama veda etmeye ve merhum arkadaşının ona aldığı pişinin ve sütün parasını iade etmeye gitti. Yaşlı adam, para onda kalsın diye ısrar etti ve daha çok para vermek istedi erzak için; ama Toloki, "Senin ihtiyacın benimkinden büyük baba. Ben daha iki gün önce aldım ücretimi, hâlâ var biraz param" dedi.

Günlerini harcadı yolda Toloki. Millerce uzanan yarı çorak araziler boyunca yürüdü, bu arazilerde Hollanda kökenli Güney Afrikalılar devekuşu bakar, dikenli armut yetiştirirdi. Parasız kaldığında çiftçilerle yarı zamanlı işler yaptı. Bazı yerlerde, dikenli armutları hasat etme işinde katıldı çiftçilere. Diğer yerlerde çuvallarca kömürü yükleyip indirerek, at arabalarında kömür satan tüccarlar için sadece yemek karşılığında çalıştı.

Ölümler ve cenaze merasimleri yol boyunca takip etti Toloki'yi. Mesela bir köyde tüm topluluğu yas içinde buldu. Önceki hafta kitlesel bir öfke nöbetiyle köylüler on adamın üzerine saldırmış, adamları dövmüş ve bıçaklamış, bir ba-

rakaya atıp barakayı ateşe vermişlerdi. Ardından hayli zamandır topluluğa korku saçan bu haydutlara karşı kazandıkları zafer tezahüratları eşliğinde şarkılar söyleyerek yanan barakanın etrafında dans etmişlerdi. Öyle görünüyordu ki, ölü yakılan odun yığınının üzerinde közlenmiş bu eşkıyalar bakire kızlara tecavüz etmekte, soygunculukta ve savunmasız topluluk üyelerini katletmekte ustaydılar. Polis, bu çetecilere karşı harekete geçemiyordu; bu yüzden topluluk üyeleri bir araya gelip kendi adaletlerini uygulamaya karar vermişlerdi. Olay hakkında yazan bir gazeteciye göre, "Bu cinayet sanki akıllara durgunluk veren bir anda topluluğun ruhundan bir pisliği, çürüyen bir kolu kesip atmak gibiydi." Toloki oraya vardığında, bütün köylüler yaptıkları karşısında sersemlemiş hâldeydi. Savcı, hâkim ve infaz memuruydular. Ama her biri biliyordu ki yanık et kokusu kefen gibi sarmıştı köyün üzerini sonsuza dek. Topluluk bir daha eskisi olmayacaktı ve köy halkı yaşamlarının geri kalanını sersem sepelek sürdürecekti.

Bu köyden ayrıldıktan üç ay sonra, nihayet vardı şehre Toloki.

4

Güneş, Noria'nın barakasının üzerinde yükseliyor. Her şey tamam şimdi, parlak güneşli renklerin derlemesiyle kurulu yapı. Bir de demir levhaların; kimi güneş ışığında parıldayan, kimi pas içinde. Şüphe yok, herhangi bir modern sanat müzesine yaraşırdı. Toloki ve Noria geri çekilip barakaya hayranlıkla bakıyor şimdi. Önce gülümsüyorlar, sonra kıkırdamalar, derken sonunda kahkahalara boğuluyorlar. Apansız bir sevinç ele geçiriyor Toloki'yi. Noria'nın kahkahası eskisi gibi etkili olmaya başlıyor muhakkak.

"Ellerimizin böylesi bir şey yaratabileceğini bilmiyordum."

"Ben biliyordum Toloki. Sen hep iyiydin ellerinle güzellikler yaratmakta."

"İnanmıyorum sana Noria. Sırf nezaketinden söylüyorsun bunu. Köyde benimle ilgili neler düşünürlerdi bilirsin."

"Nisan takvimini hatırlamıyor musun?"

"Neyi?"

"Hâlâ burada Toloki. Senin yaptığın resmi taşıyan takvim."

Takvimi unutmuştu. Ulusal sanat yarışmasını kazandığında, gelecek yılın takviminde kullanılmak için seçilen rengârenk çizimi on iki resimden birisiydi. Yaptığı resim Nisan ayında kullanılacaktı. Jwara, oğlunun ödül olarak kazandığı kitapları takdir etmese de, Toloki onun takvimi duyunca mutlu olacağını ummuştu. Ne de olsa, takvim donatacaktı ülkedeki tüm ev ve ofislerin duvarlarını. Nisan'da herkes bilecekti Toloki'nin kim olduğunu; çünkü Toloki'nin ismi resmin tam altına, okulunun ismi, yaşı ve kaçıncı sınıfta olduğu bilgisiyle beraber basılmıştı. Öğütme şirketinden gelen büyük adam, büyük bir demet takvim getirmek için bir kez daha kasabadan köy okuluna uzanan tüm yolu tepmişti. Toloki üç takvim istedi, biri kendisi, biri babası ve diğeri annesi için. Eve vardığında heyecanla koştu atölyeye, babasını kara kara heykelciklerini düşünür buldu.

"Demek şimdi daha iyi olduğunu mu sanıyorsun? Benim gibi büyük bir yaratıcı olduğunu mu?"

"Senin gibi olmak istiyorum baba. Tıpkı senin gibi rüyalardan yaratmak istiyorum."

"Seni zavallı çocuk, bunun için çok çirkin olduğunu görmüyor musun? Nasıl güzel şeyler çıksın senden?"

Ama Toloki'nin annesi, Jwara'nın kıskançlık yaptığını söyledi.

"Hah! Senin yaptığın aptal şekiller hiçbir takvimde yer almadı. Toloki'nin resmiyse tüm ülkede görülecek."

Jwara öyle kızmıştı ki, bu korkunç takvimin bir daha asla kendi evinde görülmeyeceği konusunda kararlıydı. O günden sonra Toloki, babasını etkilemeye çalışmayı bıraktı. Resim yapmayı da. Hatta –ağlaya ağlaya ve sonraları içini uzun zaman kemiren bir kızgınlıkla– yok etti bu değerli takvimini. Ama okulda gurur duyuyorlardı onunla ve uzun yıllar hep Nisan ayıydı sınıf duvarında. Bugüne değin, yirmi yıldan fazladır yani, okulunda hâlâ sararmış Nisan olduğunu duyuyor Noria'dan, şaşıyor buna.

O sabah uyanıyor komşular ve hepsi gece boyunca büyüyen mucizeye tanıklık etmeye geliyor. Zanaat karşısında şaşırıp kalıyorlar; rengârenk plastik ve tenteler öyle bir örülmüş ki, ortaya çıkardıkları modelin izleyiciye söyleyeceği var sanki; parmaklarını ısırıyorlar plastiğin ve tentelerin böyle bir model oluşturmak üzere birbirine ulanma biçimine. Bu modellerde derin bir mesaj olduğunu gözlemliyorlar, lâkin mesajın ne olduğunu tam olarak kimse söyleyemiyor.

Toloki ve Noria ağaç dallarıyla süpürüyor yeri ve ayaklarıyla zemini sağlamlaştırıyorlar, böyle çalışırken barakanın içerisinde dışarıdan bir şarkı duyuyorlar. Dışarı çıkıyorlar ve şarkıcılarla tanışıyorlar: Küçük kova ve şişeler içerisinde su taşıyan bir grup çocuk. Bazıları dün Toloki'ye şarkılarla ve dansla eşlik etmişti Noria'yı ararken, Toloki tanıyor onları.

"Zemin için su getirdik sana Noria Anne."

"Sağ olun çocuklarım."

Bu iki yapıcı, oldukça yumuşak bir çamur yapacak şimdi, bunun için karıştırıyorlar suyu toprakla. Sonra köy kadınlarının sığır gübresinden yaptıkları geometrik şekilleri yaparak sıvıyorlar çamuru zemine. Çocuklar mütemadiyen şarkı söyleyip dans ediyor dışarıda. Bir ara, dün Toloki için yaptıkları şarkıyı söylüyorlar. Noria kızgın, yetişkinler hakkında kaba saba şarkılar söylemenin terbiyesizlik olduğunu söylüyor onlara. Toloki, "Bırak söylesinler Noria. Çocukların yaratıcılığına gem vurma asla" diyor. Ama çocuklar utanıyor şarkıyı tekrar söylemeye. Başka şarkılar söylüyorlar onun yerine; gösteri ve yürüyüşlerde ve cenaze törenlerinde ailelerinden, abla ve abilerinden duydukları şarkılar kimi. Çok zaman geçmiyor ki katılan yetişkinlerin sesiyle güçleniyor şarkı.

Çocukların ardından mahalleli kadınlar çeşitli ev eşyaları getiriyor barakaya. Çanaklar, bir piknik tüpü, çamaşır leğeni, plastik kova, bir tabak ve kaşık var. Rengi yüzünden eşek örtüsü olarak adlandırılan iki eski gri örtü ve bir yastık bile var. Başka bir komşu, bir güğüm ekşimiş cıvık yulaf lapasıyla buğulanmış ekmek getiriyor.

"Bunları ödünç olarak sana vermek istiyoruz Noria. Durumun iyileşinceye kadar, kendini toparlayıncaya kadar bunları kullanabilirsin."

"Çok teşekkür ederim. Hemen dışarı bırakıverin. Zemin kuruyunca içeri alırım."

"Böyle komşuların olduğu için şanslısın Noria."

"Bu yerleşkede böyle yaşarız Toloki. Birbirini yıkayan iki el gibiyiz."

Gün ortası, tüm icracılar gitmiş ve yapıcılar aç şimdi. Barakanın dışında oturuyorlar, buğulanmış ekmek yiyip güğümden lapa içiyorlar. Shadrack gelip katılıyor onlara. Ortaya çıkardıkları işi övüyor ve Noria'ya yardım ettiği için teşekkür ediyor Toloki'ye. Toloki, Shadrack'ın neden Noria adına teşekkür etmeyi görev edindiğini merak ediyor. Toloki köyde Noria'yla beraber büyürken Shadrack neredeydi ki? Bu düşünceleri kendine saklıyor ama ve incelikle kabul ediyor adamın teşekkürünü. Ardından Shadrack, Noria'yla özel konuşmak istediğini söylüyor. Noria ayağa kalkıyor ve barakanın arkasına gidiyorlar. Toloki onların söylediği her kelimeyi duyabiliyor.

Shadrack Noria'ya ödediği benzin parasını bütünüyle geri vermek istediğini söylüyor. Noria nedenini bilmek istiyor bunun. Tutkuyla boğuklaşmış bir sesle diyor ki, "Çünkü seni ne kadar çok sevdiğimi fark ettim Noria. Kamyonette yaşamlarımız ve insanlarımıza dair hayallerimiz hakkında konuşurken benim ruh eşim olduğunu fark ettim. Sanırım bu duygu içimde bir süredir büyüyor. Bu kadar uzun zamandır neden bu denli kördüm, bilmiyorum."

Noria teşekkür ediyor nazik sözler için, umutsuz ve tükenmiş bir kadın hâliyle Bhut'Shaddy gibi harika bir adam tarafından sevilmenin kendisini onurlandırdığını söylüyor. Sahiden de Shadrack'ın tatlı tarzıyla gönlünü çelmesi oldukça cazibeli şey Noria için. Ama ne yazık, şimdilik imkânsız buluyor birini sevmeyi. Karşılıksız aşktan muzdarip adama, şefkatini daha çok hak eden başka birini bulmasını salık veriyor. Onun karısı olmak için sağ kollarını feda edecek çok sayıda genç kız var, kimileri güzellik kraliçesi gibi hatta

ve kimisi eğitimli. Shadrack yakarıyor kederle, "Benim sana ihtiyacım var Noria. Paramı beraber yiyebileceğim kimsem yok."

"Yanlış sebeplerle bana ihtiyacın var Bhut'Shaddy."

"En azından düşün bir Noria. Ve lütfen al bu parayı."

"Üzgünüm Bhut'Shaddy, kabul edemem bunu."

Umduğunu bulamamış, utanç içinde hızla uzaklaşan Shadrack'ı izlerken Toloki, Noria yanına geliyor. Toloki'nin gözlerindeki memnuniyet pırıltısı. Ama sonra tekrar, bu neşenin erken bir neşe olabileceğini fark ediyor. Belki de Noria Shadrack'la oyun oynuyor. Kadınların teklifleri kabul etmeden önce böyle oyunlar oynadığı bilinir.

"Neden yaptın bunu? Onun seni kraliçeler gibi yaşatabileceğini biliyorsun."

'Erkeklerden hiçbir şey almıyorum Toloki."

"Almıyor musun? Sandım ki..."

"Çok önceydi Toloki. Sonra hayat değişti. Sana bile, bana yardım etmek için verdiğin her bir kuruşu geri ödeyeceğim."

"Ama bunu senin için yaptım Noria, sen benim hemşerimsin ve üstelik çocukken beraber oynardık, bu yüzden yaptım."

"Yardımını kabul ettim çünkü ince gönlünden koptu da yardım ettin bana, bunu biliyordum. Karşılığında hiçbir şey beklemedin. Ama kendimi toparlayınca borcumu ödeyeceğim, ısrar ediyorum."

Köyün Noria'sı değil bu. Buluğ çağına eriştiğinde erkekleri mutlu etmesiyle ünlenmişti Noria, köyde hepimiz bilirdik bunu. Sonra karşılığında bir şeyler verirlerdi ona, memnuniyetle kabul ederdi. Bu işe Jwara mı başlatmıştı onu, emin değildik. Ama nihayetinde Jwara'ya beş yaşından beri şarkı söylüyordu Noria ve karşılığında pahalı hediye yağmuruna tutuyordu onu Jwara.

* * *

Köyün Noria'sı. Aynı sene başlamışlardı okula Toloki'yle. Yedi yaşındaydı, Toloki de on. Toloki, babasının küçük

koyun ve keçi sürüsüne bakardı, bundandır okula oldukça geç başlamıştı. Bunlar Jwara'nın demirci dükkânına yoğunlaşmak için hayvanları Xesibe'ye satmasından önceydi. Toloki ve Noria beraber yürürlerdi okula. Her sabah Dağ Kadını'nın ütülediği hâki rengi bluz ve zift siyahı okul elbisesi içerisinde hoş bir resimdi Noria. Okuldaki diğer çocukların üniformalarının aksine onunkinin keskin pileleri bozulmadan kalıyordu uzun süre ve yamalı değildi giysisi. Öte yandan Toloki, her yanı annesinin eski kıyafetleriyle yamalı hâki rengi bir bluz ve şort giyerdi.

Yabancılar okul yolunda durdurup bu iki çocuğu, yorumlarda bulunurlardı, "Ne güzel bir kız. Ama abisine bak! Cehennem kaçkını gibi görünüyor. Kimin çocuğusunuz siz evladım?" Ardından Noria canı yanmış cırlardı, "Abim değil o benim!" Okuldan dönerlerken durdururduk bazen onları. Noria'yı alırdık birkaç anlık kahkahası için, Toloki'ye ise eve gitmesini söylerdik. Noria hoşnuttu bütün bu ilgiden ve büyüdükçe bu ilgiyi kendi yararına kullanmanın yollarını bulmuştu. Noria, etkisinin diğerlerine haz verme kabiliyetinden kaynaklandığını bilirdi. Canı isterse haz verirdi yahut esirgeyebilirdi bu hazzı, onu böyle güçlü yapan da buydu.

Noria büyüdükçe daha çok uzaklaşıyordu Toloki'den. Ayakkabı giymeye başladı, bu yüzden kendisine atfettiği önem de arttı. Başka ilgiler edindi, Toloki'yle oynamayı da bıraktı. Sınıfta bile günlerce görmediği olurdu Toloki'nin Noria'yı. Sadece bir anlığına görürdü; Jwara için şarkı söylemeye geldiği o öğleden sonraları.

Noria, güzelim okul kıyafetini giyip okul çantasını alır, sabahları evden çıkardı. İlk kez gördüğümüz okul çantası elbette Noria'ya aitti. Diğer öğrencilerle birlikte sadece keneflerden birinin içerisinde gözden kaybolacağı köy bakkalına kadar yürürdü. Birkaç dakika sonra Xesibe hiç istemese de Dağ Kadını'nın onun için kasabadan aldığı puanlı elbise ile belirirdi; Xesibe, Noria'nın yaşındaki köy kızlarının hazır yapım elbiseler giymediğini söylemişti ama her zamanki gibi sözleri duyulmamıştı bile. Yüzü pudrayla so-

luklaşır ve dudakları rujla kızarırdı Noria'nın. Okul elbisesi ve hâki rengi bluzu düzgünce katlanmış, okul çantasında dururdu. Ardından kasabaya giden otobüse atlardı, şoförlerini ve bilet kesenlerini memnun ettiği otobüstü bu. Sonra köyden kasabaya minibüs-taksiler işlemeye başladığında, taksilerin içerisinde gezip durur, karşılığında ona hediyeler alarak şımartan taksi şoförlerini memnun ederdi. Öğleden sonraları geri dönerdi umumi kenefe, üzerindeki kıyafetleri çıkarıp okul üniformasını giyer, makyajını siler ve geri dönerdi eve.

Noria'nın yaptığı tüm bu şeyleri gördük ve bunları Dağ Kadını'na söylemek gibi bir hata yaptık. Çok kızmıştı bize, şişmiş engereğin çocukları dedi. Kötü kalplerimizdeki kıskançlık kurtları yiyip bitiriyormuş bizi, öyle söyledi; çünkü güzeldi Noria ve haz verme yahut hazzı esirgeme gücüne sahipti. Analarımızın bizi aldırma işini lanet olsun ki ellerine yüzlerine bulaştırmış orospular olduğunu söyleyerek devam etti. Son söylediği biraz olsun bile şaşırtmadı bizi. Keza Dağ Kadını, bir keresinde herkesin içinde kendi kocasına baştan savma bir kürtaj artığı demişti. Besbelli, hoşlanmadığı kişilere taktığı gözde lakap buydu.

Tartışmadık onunla. O sıralar tüm mesaisiyle şifacı olarak çalışmaya başlamıştı, önceki tecrübelerimizden de biliyorduk ki dilindeki keskin bıçakla savaşmamak yararımızaydı. Zaten *rondavel*lerinden birisini insanların büyücü ve cadıların sebep olduğu hastalıklarından kurtulmak için geldiği bir muayene odasına çevirmeden önce bile, şifa yeteneğini sadece ailesi ve arkadaşları yararına kullanıyorken, onunla ağız dalaşına girerken temkinliydik.

Genç bir adam vardı, onu Xesibe'nin çiftlik evinin yanında başıboş dolaşırken veya aylaklık yaparken görürdük. Bir deri bir kemikti ve sanki bebekken annesi düzgün beslememişti onu, öyle görünürdü. Kendi kendine ıslık çalarak Xesibe'nin evlerinden geçen patikada bir aşağı bir yukarı yürürdü. Bu garip ritüeli çoğunlukla hafta sonları gerçekleştiriyordu, akşamları çoban çocuklar çoktan sığırları ağıllarına kapatmış ve mısır kızartarak ateşin etrafında oturup

birbirlerine yalanlar söylüyorken. Bazen Toloki otururdu çoban çocuklarla, okula gitmeden önce onlardan biri olduğu zamanları tekrar yaşar ve çocukların ona nehir kıyısından getirdiği kırmızı kile sığır ve at şekilleri verirdi bu esnada. Bir hayli büyüktü onlardan ama çok kötü şeyler söylemezlerdi Toloki hakkında, bundandır yeğlerdi arkadaşlıklarını. Toloki'nin görünüşünü aileleri kadar merhametsizce yargılamazlardı. Aslına bakarsanız kahramanıydı Toloki onların, mahir elleri gerçek sığırlar gibi görünen kilden sığırlara şekil verebiliyordu da ondan.

Xesibe şüphelendi, belki de bir deri bir kemik bu adam gelecekte hayvanlarını çalacaktı, bu niyetle büyük sığır sürüsüne göz gezdirmeye gelmişti. Ama çoban çocuklar endişelenmemesini, adamın hayvanlar için bir tehlike arz etmediğini söylediler. Bir ihtimal, Xesibe'nin bilmediği bir şeyi biliyorlardı. Ne var ki Noria ne vakit ıslığı duysa ansızın hareketleniyordu, bu gözlerden kaçmadı. Ayakkabılarını giyiyor, evden tüyüyordu.

"Gecenin bu saatinde nereye gidiyorsun Noria?"

"Toloki'nin babası için şarkı söylemeye gidiyorum baba."

Xesibe, karısının kemiği olmayan diline davetiye çıkmasın diye Noria'nın Jwara'yla yaptığı faaliyetlere asla ses çıkarmaması gerektiğini öğrenmişti çoktan. Ama Dağ Kadını neler döndüğünden bihaber görünüyordu, çünkü zamanının büyük çoğunu keyifsiz hastalardan kötü ruhları ve şeytanları çıkararak, aşk acısı çekenlere ve karşılıksız aşktan muzdariplere aşk iksirleri vererek muayene odasına kapanmış geçiriyordu.

Noria, Jwara için şarkı söylemeye gitmezdi. Bunun yerine bir deri bir kemik adamın yanına giderdi ve beraber sarısabır ağacının ardında gözden kaybolurlardı. Çoban çocuklar keyif alırdı bu anlardan, sarısabır ağacına doğru parmak uçlarında yürür ve kalın sivri uçlu yaprakların arasından dikizlerlerdi. Sonra hızlanırdı solukları ve buluğ çağına erişmiş olanların kasıklarını örten kıyafet parçaları ıslanırdı. Bu kaçamaklardan keyif alırlardı ve genç adamı ne zaman görseler heyecanlanırlardı çünkü genç adamın haya-

lin ötesinde bir hazza ulaştığını biliyorlardı. Noria'yla olan maskaralıklarını gözetlemek, bozkırda keçileri taciz etmekten kesinlikle çok daha iyi bir yaşantıydı. Toloki bir keresinde çoban çocuklar bu gösterilerden birini izlerken katıldı onlara ama öylesine tiksinmişti ki kustu. Bundan sonra kendi gözüyle görmeksizin, yalnızca çoban çocukların sarısabır ağacı ardındaki sefahati anlattığı hikâyeleri dinleyerek hoşnut oldu. Gece geç vakit, ateş küle dönmüşken çoktan, Noria başının ardına takılı kalmış kuru ot parçalarıyla gizlice sızardı tekrar babasının evine.

Dağ Kadını nihayet fark etti Noria'ya özel ilgi gösteren bir deri bir kemik bir adamın varlığını. Ama o zamanlar bilmezdi sarısabır ağacının ardındaki maceraları.

"Kim o Noria?"

"İsmi Napu."

"Nerede yaşıyor? Kimin çocuğu?"

"Ailesini bilmiyorum. Kasabada yaşıyor."

"Ne iş yapıyor?"

"Tuğla yapım tersanesinde işçi."

"Hayatını önemsiz işçilerle boşa harcayasın diye mi yetiştirdim seni? Baban gibi faydasız bir adama mı varmak istiyorsun?"

"Ama babam köyün en başarılı çiftçilerinden, çok sayıda sığırı da var."

"Hâlâ faydasız. Ayrıca bana laf yetiştirme. Şu senin işçin, neyi var onun?"

"Henüz hiçbir şeyi yok."

"Onu görmeni yasaklıyorum Noria. Bir öğretmenle ya da köy bakkalında çalışan bir satış görevlisiyle evleneceksin."

Birkaç ay sonra Noria'nın Napu'yla kaçtığını duyduk. Kasabada, tuğla fabrikasında bir barakada beraber yaşıyorlardı. Dağ Kadını hoşnut değildi. Noria'nın onu hüsrana uğrattığını düşünüyordu. Xesibe, "Görüyorsun Noria'nın Annesi, hepsi senin hatan. Şimdi bu çocuğu şımartmanın bedelini ödüyorsun" diyerek tuz basıyordu yaraya. Dağ Kadını, kurumuş nehir yatağına gidip kalınbağırsağını boşaltmasını söyledi ona; bu sonu olmuştu Xesibe'nin –ben sana demiştim– tavrının.

Sonradan öğrendik ki Noria yüklüydü, bu yüzden kaçmıştı. Dağ Kadını, böyle havadan sudan bir nedenle kaçacak kadar aptal olduğunu söyledi Noria'nın. Bilmiyor muydu annesinin gebeliğin dördüncü ayında bile karnını tahrip edecek tüm şifalı bitkilere sahip olduğunu? Göçmen kocalarının yokluğunda hatalar yapan, sonra yardım için ona gelen genç kadınlardan bihaber miydi? Eğer elâleme hatalarını düzeltmeleri için yardım edebiliyorsa –tabii ki dolgun bir ücret karşılığında– kendi kızına seve seve yardım ederdi. Xesibe daha çok ailesinin üzerine çöken utançla alakadardı. Genç adamın ailesinden kimse başlık parasında anlaşmak için gelmemişti, üstelik tek kızı karşılığında ağılına tek bir sığır dahi verilmemişti. Şüphesiz alay konusu olacaktı. Dağ Kadını, herkesin Noria'yı görmeye kasabaya gitmesini yasakladı. "Geri dönecek" dedi. "Onu geri getireceğim."

Ama Noria geri gelmedi. Otobüsle iki saatlik mesafede olan kasaba şimdilerde minibüs taksiler devreye girdiğinden beri sadece bir saat uzaklıkta olsa da, Noria'yı görmedik uzun zaman. Memurun huzurunda evlilik kâğıtlarını imzaladıktan sonra Napu'nun onu dağlardaki köyüne götürerek büyükannesiyle bıraktığını duyduk. Napu'nun ailesi yoktu, büyükannesi büyütmüştü onu. Niyeti Noria'nın bebek doğana dek orada kalmasıydı. Büyükannesi bebek bakımında ona yardım edecekti. İlk çocuğun, annenin evinde doğması gerektiğini söyleyen geleneğe düpedüz aykırıydı bu; ama bu aykırılık çok da endişelendirmemişti onları. Öncelikli kaygıları Noria'nın ailesi tarafından bulunmamasıydı. Üstelik hakikaten Noria'yı her yerden bu denli uzak, o dağ köyünde bulmak imkânsızdı.

Noria o dağ köyünde başına gelenleri sonradan anlattı bize. Noria, Napu'nun büyükannesinin cadı olduğundan şüpheleniyordu, tehlikeli kadındı. Çiftlik evi sadece tek bir barakadan oluşuyordu ve tek geçim kaynağı Napu'nun ona gönderdiği aylık cep harçlığıydı.

Bir gün yaşlı bir adam geldi büyükanneyi ziyarete ve geç saatlere kadar kaldı. Geceleyin iki yaşlı eski kafa bazı bitkileri karıştırdı, kaynattı ve suyu eski, paslı bir banyo

teknesine döktü. Ardından Noria'ya kıyafetlerini çıkarıp yıkanmasını söylediler. Ama Noria karşı çıktı. Kızmışlardı ona, çocuğunu göremeden yansın bağrı diye beddua ettiler. Geç vakitti gece ama yaşlı adam hâlâ gitmemişti. Noria örtüsünü yere serip uyumaya karar verdi. Derin uykuya daldığını düşündüklerinde büyükanne çırılçıplak soydu onu, etrafında dans etti tuhaf bir dilde şarkılar söyleyerek. Yaşlı adamsa bankın üzerine oturmuş mırıldanıyordu sanki transtaymış gibi. Yaşlı adam nihayet şafak sökmeden gitti ve büyükanne Noria'nın örtüsünün içine girerek derin bir uykuya daldı.

Noria, ertesi sabah kocakarının karşısında fazlasıyla rahatsızdı. Ama büyükanne bal gibi tatlıydı ve hiçbir şey olmamış gibi davranıyordu. İtinayla kaçınıyordu ondan Noria. Gün ortası, talihin yardımıyla tesadüf eseri kocası geldi. Noria kendinden geçti mutluluktan. Fakat büyükannesi tuhaf nedenlerle kızmıştı Napu'yı gördüğüne, Napu buna anlam veremedi.

"Ne arıyorsun burada?"

"Geldim işte büyükanne. Seni ve Noria'yı görmek için."

"Bizi görüp de ne yapacaksın? Çalışmıyor musun sen?"

"Patronların kamyonuyla geldim. Buraya çok uzak olmayan bir kasabada bakkal inşaatı olacak, onun için tuğla teslimi yapmaya geldiler. Bu sayede buraya gelip bebek doğduysa görürüm diye düşündüm."

"İyi, bebeğin hâlâ doğmadığını görüyorsun. Ne yapacaksın buna dair?"

Noria hamileliğin tam on birinci ayındaydı ama bebekten hiçbir işaret yoktu. Kocakarı, Noria'nın halkını ona büyü yapmakla suçluyordu. Noria ise, her ne kadar bu şüphelerinden daha önce kimseye söz etmediyse de, kocakarıdan şüpheleniyordu. Bir önceki akşam olanları büyükannenin gözleri önünde anlattı Napu'ya. Yaşlı kadın öyle şaşırmıştı ki Noria gibi masum görünümlü bir kızın kendisi hakkında böylesi rezil yalanlar uydurabildiğine, şaşkınlığı kelimelere sığmıyordu. "Evime getirdiğin bu yılan ne biçim bir yılan Napu, bebekliğinde ailen seni bırakıp dünyadan göç ettiğin-

de seni büyüten büyükannenle ilişkilerini zehirlemeyi kafasına koymuş?"

Besbelli Napu inanmamıştı Noria'ya. Ama Noria onunla gidecekti, ısrarcıydı. "Burada bir gece daha kalmayacağım büyükannenle. Seninle kasabaya dönüyorum."

"Hiçbir yere gitmiyor Napu. Bir kadın yönetemez seni."

"Hah, öyle bir gidiyorum ki. Beni yanına almazsa, yolu tek başına yürüyeceğim. Babamın evinin ocağı tütüyor hâlâ. Oraya döneceğim."

Napu yumuşamıştı, Noria'yı yanına alıp kasabaya götürmeyi kabul etti. Noria barakaya gitti, bir yastık kılıfının içerisine doldurdu birkaç kıyafetini ve dışarıda bekledi yola çıkmak için. Napu büyükannesine veda etti ve yürüdüler. Büyükanne canhıraş bağırıyordu artları sıra, "Sen Napu, solucanın gözlerini göreceksin! Ovalardan yalancı bir kaltakla evlendin! Şimdi tüm paranı onun için harcayacaksın ve ben senden tek bir kuruş bile görmeyeceğim!"

On üçüncü ayda âşık çift her çeşit kâhin ve şifacıya danışmaya başladı. Bir kadının, karnında bu kadar ay çocuk taşıdığı nerede duyulmuştu? Uzmanlar bitkiler karıştırıp verdi onlara ve hayvan kesmelerini, tuğla fabrikasındaki kulübelerinde tuhaf ritüeller gerçekleştirmelerini söyledi. Ama bebek gelmeyi reddediyordu hâlâ. Napu en sonunda parasız kaldı, artık uzmanların ücretini karşılayamaz hâldeydi. Büyükannesine de para gönderemiyordu hiç ve büyükanne talihsiz çifte daha çok lanet yağdırıyordu. Arkadaşları Napu'ya ailesiyle olan sorunlarını halletsin diye karısını aile evine geri göndermesini tavsiye etti. Dağ Kadını'nın ona bazı büyüler yaptığına şüphe yoktu. Bu söylenti Dağ Kadını'nın kulağına geldiğinde, şiddetle reddetti suçlamaları. "Nasıl lanetlerim kendi kızımı? Zaten insanlara zarar verecek karışımlar yapmıyorum otlardan. Benim otlarım yalnızca iyileştirir ve insanlara iyi şans, servet, aşk ve bereket getirir. Cadı değilim ben. Doktorum."

Bir akşam, Napu ve Noria'yı kasabadan gelen otobüsten inerken gördük. Noria'nın üzerinde eski bir eşek örtüsü vardı ve kim olduğunu göremeyelim diye başını örtüyle

kapatıyordu. Ama Noria olduğunu anladık hemen. Zarif endamı ele veriyordu onu. Gençlik günlerinde annesi köye ilk kez geldiğinde nasıl göründüyse ve yürüdüyse, tıpkı onun gibi görünüyor ve yürüyordu. Ha evet, hepimiz Dağ Kadını'nın köye ilk gelişinde yırtık pırtık kıyafetler içinde olduğunu biliyorduk. Göz alıcı biçimde güzeldi ama paçavralar içindeydi. Onu insana dönüştüren, şu kıymeti bilinmemiş Xesibe'ydi. Her neyse, Noria'ya dönecek olursak, eve yalınayak yürüyordu çünkü ayakkabılarının haşatı çıkmıştı çoktan. Napu ardından gitti tereddütle.

Noria'nın evine vardıklarında, Xesibe ve karısı akşam yemeği yiyordu. Dağ Kadını feryat etti kızını gördüğünde, "Ah Noria, benim zavallı bebeğim! Geri döndün!" Noria, annesinin kollarına attı kendini ve ağladı acıyla. Ama Xesibe hiç acımadı ona. Dedi ki: "Feleğin sillesini yemiş, şimdi bize dönüyor." Bir defaya mahsus, Dağ Kadını dövmedi Xesibe'yi diliyle. Xesibe eksiksiz tercümandı duygularına. Bu üstü kapalı görüş birliğinden cesaret alarak devam etti, "Bu dünyayı anasının mutfağı sanıyor!" Hâlâ sert bir tepki vermiyordu Dağ Kadını, ama ağlamaklı, "Yeter Xesibe, Noria'nın Babası, döndü ya, buna şükretmeliyiz" dedi.

Ardından ikisi de sudan çıkmış balık gibi oracıkta dikilen Napu'ya döndüler.

"Anladım, bu bizim yerimize seçtiğin adam için bir bahane, öyle değil mi?"

"O benim kocam baba."

"Koca? Kaç sığır verdi?"

"Kesinlikle vereceğim efendim. Yeterince para biriktirince gelip vereceğim."

"Bize karşı ne denli saygısız olduğunu gösterdin. Ailen kızımızı kaçırdıktan sonra gönlümüzü almak ve uzlaşmak için gelmedi bile."

"Ailem yok benim."

"Taştan mı çıktın yani?"

"Yalnızca beni büyüten yaşlı bir büyükannem var. Size saygısızlık etmek istemedim efendim. Size yanlış yaptığımız için korkmuştum. Önce çalışıp para kazanmak istedim,

sonra ödeyecek başlık param olunca gelip sizinle barışacaktım."

"Şimdi kendi âdetlerini mi icat ediyorsun? Bitle beslenen bir fakir olduğunu biliyorduysan, neden kızımla edepsiz işler yaptın?"

Dağ Kadını, daha çok Noria'nın harap olmuş görünüşü hakkında endişeliydi. Safını belli eden birkaç söz etti. Bunların çoğu Napu'nun annesi ve onun özel bölgeleriyle ilgiliydi. Hoşlanmadığı insanlara yapıştırıverdiği alışıldık lakabı eklemeyi de unutmadı: Baştan savma bir kürtajın artığıydılar. Napu tüm hayatı boyunca bu denli iğneleyici, renkli bir dille karşı karşıya gelmemişti, bundandır şaşırdı. Tam oracıkta anladı, Dağ Kadını'ndan tüm kalbiyle nefret ediyordu.

"Şu engereğin oğlunun bebeğime yaptığına bak!"

"Onun suçu değil anne. Sevdiğim için gittim onunla."

"Üzerine eşek örtüsü örten kendi öz kızım! Babasının bir dolu sığırı sayesinde ona dünyadaki tüm örtüleri alabileceği kızım! Annesi tüm insanlığı iyileştirebilecek ilaçları öğüten ve karıştıran kızım!"

Napu'nun kuyruğunu bacaklarının arasına kıstırıp gideceğini sanmıştık. Ama yanıldık. İnatçıydı, cüretkârdı. Kızlarıyla evlenmek için geleneksel yolları takip etmemişti adamakıllı, bu yüzden üzgündü ama üzgün de olsa Dağ Kadını hiç de korkutmamıştı gözünü; böyle söyledi. Ama doğruyu yapmış olsaydı bile, evliliğe asla müsaade etmeyeceklerini görebiliyordu, çünkü Noria'nın ailesi açıkça göstermişti ne denli züppe olduklarını. Ne yazık ki artık yapabilecekleri hiçbir şey yoktu evliliklerine dair; çünkü o, hiç kimsenin oğlu Napu, kanun önünde evlenmişti kızlarıyla. Xesibe itiraz etti, tüm bu kepazeliğe karşı duruşunun Napu'nun şeceresiyle ilgisi yoktu; ama tüm mesele, Napu'nun kızlarını gelenek ve göreneklere uygun bir biçimde almayarak saygısızlık etmesiydi. Sonuçta kendisi de hayata varlıklı bir adam olarak başlamamıştı. Yoksuldu Napu gibi, ama kendi servetini biriktirinceye değin başkalarının hayvanlarını güderek ve tarlaları ekip biçerek çok çalışmıştı. Dağ

Kadını sinirle tiz bir çığlık kopardı, "Neden savunmaya geçiyorsun Noria'nın Babası? Neden bu görgüsüze kendimizi açıklamamız gereksin? Ayrıca niye benimle böyle konuşmasına izin veriyorsun? Erkek misin sen, yoksa kurumuş ırmak yatağına sıçanların geride bıraktığı mısın?"

Napu suratına karşı güldü alayla ve gitti. Sonunda zehir zemberek karısının karşısına dikilmişti biri, Xesibe bundan gizli bir memnuniyet duydu.

Biz Noria'nın hamile olduğunu çoktan unutmuş ve dışarı sarkan karnını doğal düzenin bir parçası sanırken artık, Noria on beş aylık gebeliğin ardından sağlıklı bir bebek dünyaya getirdi. Zaten bu süreçte onu çok nadir görmüştük. Evde kalıyor, suyumuzu çektiğimiz kuyuda ya da çamaşırımızı yıkadığımız nehrin kenarında yahut yabani ıspanak topladığımız tarlalarda herhangi birimizle buluşmaya kalkışmıyordu. Bebek nihayet doğduğunda çok mutluydu Dağ Kadını, ayrıca sorunsuz gerçekleşen doğumu tesirli otlarına bağlıyordu. Güzel hatları vardı bebeğin, bilhassa bundan mutluydu. Kendi ailesine çekmişti, böyle iddia ediyordu. Annesi, Noria'nın bir daha Napu'yla iletişime geçmesini yasaklamışsa da, kocasına gizli bir mesajla oğullarının doğduğunu bildirdi Noria.

Napu ertesi gün kasıla kasıla girdi Xesibe'nin çiftlik evine. Xesibe gerçekten de memnundu onu gördüğüne, ama Dağ Kadını şu katılmamış bir görgüsüzün evinde ne halt ettiğini bilmek istiyordu.

"Oğlumu görmeye geldim."

"Ne zaman bir oğul doğurdun?"

"Karım bir oğul doğurdu ve ben ona ismini vermeye geldim."

Bir tartışmadır aldı yürüdü. Napu'nun cebinde az biraz konyak vardı, oldukça gösterişli bir tavırla konyağından bir yudum almaya devam etti. Dağ Kadını, dağ halkının dilinde hırsla veryansın etmeye başladı. Ne zaman aşırı derecede sinirlense, dağ halkının dilini konuşurdu, sonra köyde kimse anlayamazdı onu. Ama öyle görünüyordu ki Napu uzmandı bu dilde çünkü cevap yetiştiriyordu. Belki Napu da

dağlıydı. Dağ Kadını yorulup da tekrar bizim dilimize geçene dek, uzun bir süre birbirlerine öfkeli sözler savurdular.

"Benim torunum senin ailenin adıyla anılmayacak."

"O benim oğlum ve ona Vutha ismini vermeye karar verdim, hiç tanımadığım babamın ismi."

"Sırf sen ona kor ateş manasına gelen aptal bir isim vermek istiyorsun diye benim torunum kara talihle karşılaşmayacak! İsimlerin manalarını gerçekleştirdiğini bilmiyor musun?"

Napu, oğlunun isminin Vutha olacağında ısrarcıydı. Zaman zaman şişesinden bir fırt çekiyordu, ki biz, ona Dağ Kadını ile bu kadar cesurca düello edecek cesareti şişenin verdiğinden şüpheleniyorduk. Dağ Kadını, bu esnada torununun Jealous Down olarak isimlendirileceğinde ısrar ediyordu, ona gülen insanlardan hıncını almak için.

"İngilizce bir isim bu! Benim çocuğumun İngilizce bir ismi olmayacak!"

"Tam da senin gibi kültürsüz bir kertenkeleden beklenecek şey. Bilgin olsun diye söylüyorum, Jealous Down güzel bir isim. Noria'nın kötü talihine gülenler şimdi köydeki en güzel bebeğe sahip olduğu için onu kıskanıyorlar, ismin anlamı da bu. Bir de sakın bu güzellikte payın olduğunu düşünme cüretini gösterme. Bu güzellik benim ailemden geliyor!"

"Jealous Down! İncil'de bile geçmiyor. En azından İncil'de geçseydi, kilise ismi olarak kabul ederdim bu ismi."

"Sana İncil'de geçmediğini kim söyledi? İncil'in tamamını okudun mu? Bana İncil'de geçen tüm isimleri bildiğini mi söylemek istiyorsun?"

Sonuç olarak Napu oğlunu Vutha, Dağ Kadını da torununu Jealous Down olarak çağırmaya devam etti, Xesibe ise en uygun ismin Mistake (*hata*) olduğunu düşündü ve çocuğu bu isimle çağırdı her daim.

Altı ay sonra, bebek sağlıkla hoplayıp zıplarken, Noria Napu ile yaşamak için kasabadaki tuğla fabrikasındaki kulübelerine döndü geri. Elbette Dağ Kadını karşıydı bu gidişe ama Noria dik başlıydı annesi kadar.

"İlle de gitmek zorundaysan, o zaman Jealous Down'ı burada bırakıyorsun."

"Ah hayır, Vutha benimle geliyor anne. Benim çocuğum o."

"Evet, Mistake'i yanına almalı, Noria'nın Annesi."

"İyi de senin fikrini soran kim, Noria'nın Babası?"

Noria, kocasıyla mutlu yaşadı bir süre. Ama sonra, kocasının bir komşuyla gizli bir ilişkisi olduğunu anladı. İşten geldiğinde yüzleşti Napu'yla ve sert bir kavgaya tutuştular. Vutha'yı aldı ve döndü eve. Dağ Kadını açılmış kollarıyla içtenlikle karşıladı onu; ama Noria kocasıyla işleri yoluna koymalı ve ailesini kurtarmak için geri dönmeliydi, Xesibe böyle söyledi. Karısı muayene odasında hastalarıyla meşgulken, kızıyla özel ve samimi bir konuşma yaptı. Kızı bir fiyasko olarak görülsün istemiyordu, böyle dedi ona. Ancak Noria, Napu gelir özür diler ve bir daha onu utandırıp alay konusu yapmayacağına söz verirse geri döneceğini söylüyordu. Ayrıca işler yoluna girer umuduyla çoğunu kendine sakladığı şikâyetleri vardı kocasından yana, onları dile getirdi. En temel şikâyeti Napu'nun *koata* olmasıydı, yani yobaz ve kültürsüzdü Napu. Bu yüzden onunla konuşacak bir şeyler bulmak güçleşiyordu gittikçe.

Bu son şikâyetinin alıcısı olmadı Xesibe. Ne de olsa kendi karısı da senelerce *koata* demişti ona. Hep üzerine alıverdiği *kahverengi örtüyle* alay ederdi, medeni ve kültürlü adamların köy bakkalında çalışan satış görevlileri gibi ceket giydiğini söylerdi. Ya da ilkokul öğretmenleri gibi. "Ama sen Noria'nın Babası, çizmeleriyle uyuyan bir *koata*sın!" Zaman zaman sahip olduğu servetin Xesibe gibi zevksiz bir adamda boşa gittiğini söyleyerek devam ederdi.

Napu geldi ve yalvardı Noria'ya eve dönsün diye. Beklendiği gibi Dağ Kadını kızına bu acınası özürleri görmezden gelmesini söyledi. Ama Xesibe'nin gizli tavsiyesi galipti, Noria geri döndü kasabadaki kulübelerine.

Tüm evlilikler gibi Noria'nın evliliği de inişli çıkışlıydı. Ama inişler çıkışlara baskındı. Napu *koata*ydı ve Noria bunu ona asla unutturmayacak bir aşamaya gelmişti; ama tüm bu

gerçeğin ötesinde hiç düzelecek gibi durmayan maddi durumları giderek daha fazla canını sıkıyordu Noria'nın. Üç yaşındaydı Vutha. Bir ya da iki sene içinde okula göndermek zorunda kalacaklardı onu. Ondan sonra bile değişmeyecekti durumları, şüphe yoktu buna. Korkuyordu Noria gelecekten. Nasıl olacaktı da oğullarını okula göndermenin bedelini karşılayabileceklerdi? Ödenmesi gereken harçlar vardı, okul üniforması almak için para gerekirdi ve üniforma yoksa öğretmenler dışarı atardı öğrencileri. Sonra kitaplar alınmalıydı ve öğretmenlerin her zaman velilerden talep ettiği gibi inşaat fonuna katkıda bulunmak gerekirdi. Nasıl baş edeceklerdi?

Çalışabilirdi Noria. Yıllar içinde daha da büyümüştü kasaba. Beliren yeni yerler arasında hastane, sulh ceza mahkemesi, tarımsal genişletme işçilerinin ofisi, (çoğu devlet dairesi olan) bir dolu bina ve her zaman güzelim nehirlerimize hayran hayran bakıp kedibalığı tutmak için gelen beyaz insanlarla dolu bir otel vardı. Elbette bu yerlerden birisinde temizlikçi yahut çaycı olarak iş bulabilirdi. Ama Napu kulak asmayacaktı buna.

"Benim karım çalışmayacak, hele o dairelerde. Kadınlar erkeklerle o dairelerde tanışıyor."

"Benim suçum Napu! Bir *koata*'yla evlendim, benim suçum bu!"

Bir gece, nerdeyse yarısında gecenin, Napu sarhoş, başka bir kadınla geldi eve. Noria'ya eşyalarını toplayıp barakayı terk etmesini söyledi.

"Gecenin bu saatinde nereye gitmemi bekliyorsun Napu?"

"Bilmiyorum. Nereye gittiğin beni ilgilendirmiyor."

Böylece birkaç parça kıyafetini aldı Noria ve bir yastık kılıfının içerisine istifledi. Vutha'yı uyandırdı, giydirdi ve ikisi terk ettiler evi. Vutha ağlıyordu.

"Nereye gidiyoruz anne?"

"Bilmiyorum çocuğum. Babana sor."

Ertesi sabaha dek bir komşularına sığındılar. Ardından köye giden otobüsü yakaladılar. Otobüs bileti için parası yoktu Noria'nın, ama zamanının çoğunu onları mutlu etmek

için harcadığı günlerden bu yana, otobüs şoförleri ve bilet kesenler arasında tanınırdı. Bu yüzden ücret ödemeden binmesine izin verdiler.

Ailesinin evine oğluyla beraber vardığında, bir şeylerin ters gittiğini hemen anladı Noria.

"Anne nerde?"

"Burada değil Noria. Bu arada sen ne arıyorsun burada?"

"Napu evden kovdu bizi. Annem nereye gitti?"

"Hastaneye. Hastalığa yakalandı. Bir doktor olarak kendini iyi edemediğinden kasabadaki beyaz doktora götürdük onu. Acilen aldılar hastaneye. Uzun süre kalacakmış orada, öyle diyorlar."

Xesibe mutludur sanıyorduk işkencecisi ortalıkta değilken, ama yine yanılıyorduk. Perişan durumda olduğunu ve karısını umutsuzca özlediğini söylüyordu. Yine de hoşnuttu kendi keyfinin kâhyası olmaktan, bunu görebiliyorduk. Dağ Kadını ortalıkta yokken Noria'ya karşı oldukça katılaşabiliyordu. Noria evde kalıp eve yardım etse oldukça faydalı olurdu, ama buna rağmen çocuğuna baksın diye gidip iş bulması konusunda ısrarcıydı. "Mistake senin çocuğun, benim değil. Onun bakımı için sana tek kuruş bile vermiyorum. Gidip bir iş bulmak zorundasın."

Noria, kasabadaki devlet dairelerinden birisinde temizlikçi olarak işe girdi. Her sabah gün ağarırken ayrılıyordu köyden, minibüs taksiye atlıyor ve daire açılmadan iki saat önce kasabaya varıyordu. Gece bekçisi onun için açıyordu iş yerini, böylece ofisi temizliyordu. Sekizde daire çalışanları geldiğinde temizlik bitmiş olurdu. Büyük patronlar çay isterdi yahut önemli bir ziyaretçi olurdu, o vakitler çay yapmak için ortalıkta olması gerekirdi. Öğleden sonra üçte biterdi işi, köye giden bir taksiye atlardı sonra. Eğer taksi şoförleriyle hoşnutlukla sürdürdüğü iyi ilişkileri olmasaydı, bu gidiş-gelişler epey pahalıya patlardı ona ve gerçekten aylık kazancının bütününü yerdi. Ama yola hiç para ödemeden gerçekleştiriyordu seferlerini.

Bazı günler yavaş yavaş eriyen annesini görmeye gidiyordu hastaneye. Doktorlar rahim kanseri olduğunu söylemiş-

lerdi. Ama keyfi yerindeydi hep ve dili keskinliğinden bir şey yitirmemişti.

"İşe gittiğinde kim bakıyor Jealous Down'a?"

"Kendi kendisine bakıyor."

"Okula gitmiyor mu yoksa?"

"Henüz çok küçük anne. Biraz daha büyüsün, gidecek. Zamanı geldiğinde onun için harcayacak yeterli param da olacak."

"Baban çok zalim bir adam. Dünyadaki tüm çocukları okula göndermeye yetecek kadar parası var. Böyle zengin bir baban varken çalışmana bile gerek yok. Ama biliyorum, benden hıncını almak için böyle yapıyor."

Bu esnada Vutha günlerini çamurla oynayarak geçiriyordu keyifle. Uyuz yayıldı tüm vücuduna. Xesibe'ye göre çocuk evde kalıp yaban domuzu gibi davranacağına, gidip bozkırda dana sürüsüne baksındı; böyle söyledi. Oğlu kimsenin çoban çocuğu olmayacaktı, Noria böyle dedi. Bunun yerine okula gidecek, kendisinin alamadığı eğitimi alacak ve öğretmen olacaktı. Ama bunu söylerken dahi devlet dairesini temizlemesi karşılığında aldığı ücretin karınlarını doyurmak için bile güç bela yettiğini biliyordu. Xesibe keyif alıyordu kızının süründüğünü görmekten.

Noria bir sabah büyük patronlara çay servis ederken, fincan ve altlıklarıyla dolu tepsi ellerinden kayarak gürültüyle çarptı yere. Porselenler paramparçaydı. Özetle, kovuldu Noria işten.

Karamsar ve çaresiz, annesine gitti başına gelen talihsizlikten bahsetmeye. Annesinin yatağının yanındaki yatakta yatan başka bir hasta duydu anlattıklarını ve dedi ki: "Ben daha dün gece yatırıldım hastaneye ve tıpkı annen gibi burada uzun süre kalacağım söylendi. İncil Topluluğu'nda temizlikçi olarak çalışıyordum. Neden gidip onları görmüyorsun? Eminim benim işim hâlâ boştadır." Noria teşekkür edip hemen İncil Topluluğu'na gitti. Aldı işi.

İncil Topluluğu'nda çok daha mutluydu. Orada çalışan kadınlar Hıristiyan'dı ve dayanışma içinde bir grup olarak hareket ediyorlardı. Başka bir kadın vardı, her daim pahalı

kıyafetler giyerdi ama Noria gibi bir temizlikçiydi. Bir keresinde tanıştı Noria onunla ve sordu: "Aldığın bu ücretle böyle şık görünmeyi nasıl başarıyorsun? Yoksa sana daha çok mu ödeme yapıyorlar?" Kadın ona para kazanmak için başka araçlarının olduğunu söyledi. İncil Topluluğu'nda temizlik yapmak ailesi ve komşularının gözünde ona saygınlık katan bir vitrindi yalnızca. Asıl parayı kazandıran, akşamları otelde yaptığı işti. "Nasıl çalıştığımı görmek için bu gece gelip katılabilirsin bana."

O akşam Noria yeni arkadaşıyla beraber otele gitti. Köyde oğlunun muhtemelen aç karnıyla uykuya geçtiğini biliyordu. Xesibe torununu beslemek için yormazdı kendini. Aslında akşamları bir bira içmek için arkadaşlarını ziyaret ederdi ve bu ziyaretler gecenin geç saatlerine kadar uzardı. Sonra eve dönerken yol boyunca şarkı söylerdi ve giysilerini hatta lastik çizmelerini dahi çıkartmaya tenezzül etmeden yatağına geçer, uyurdu. Noria'nın umudu, Vutha'nın akşam yemeği için barakalarının dışında kendilerine yemek pişiren çoban çocuklarına katılmayı akıl edecek kadar zeki olmasıydı. Bir gün anlayacaktı Vutha annesinin onu çok sevdiğini ve tüm bunları onun için yaptığını.

Denizaşırı ülkelerden gelen beyaz adamları eğlendirme sanatını otelde öğrendi Noria. Karşılığında içki alırlardı ona ve çok para verirlerdi. Bu işle tanıştıran arkadaşının aksine, İncil Topluluğu'nda çalışmaya devam etmeyi gerekli görmedi. İhtiyacı yoktu saygın bir vitrini elde tutmaya. Ne de olsa tek gecede kazanıyordu devlet dairelerinde yahut İncil Topluluğu'nda angarya işler karşılığında bir ayda kazandığından fazlasını.

Oğluna yeni kıyafetlerle beraber okul üniforması aldı. Kasabada, yaşıtlarının gereksinimlerine cevap veren özel bir okula yazdırdı. Tek görevi Vutha'ya bakmak olan bir kadın aldı işe. Sabahları yıkardı Vutha'yı kadın ve yeni okul formasını giydirirdi. Ardından taksi durağına götürürdü, durakta kasabaya giden minibüs taksiye binerdi Vutha. Dilimize düşmeye başladı tüm bu şüphe uyandıran mesele. Kendisi de dahil köyün tüm çocukları köy okuluna giderdi,

Noria oğlunun köy okuluna fazla mı olduğunu sanıyordu? Bunu da geçelim, bu kadar küçük bir bebeğin okula gittiği nerede görülmüştü? Bu veledi şımartacak ve kendine dergilerdeki kadınların giydiği kıyafetlere benzer böyle harika kıyafetler alacak tüm bu parayı nereden buluyordu? Ne çeşit bir işte çalışıyordu? Sabahları kasabadan gelirken ve öğleden sonra geç vakitler kasabaya giderken görüyorduk onu. Bazen Vutha okuldan dönerken ve Noria gece işi için köyden ayrılırken buluştukları tek yer otobüs durağı olurdu. Xesibe, Noria'nın bu yeni servetinin kendisinden kaynaklanmadığına ikna ederdi bizi içki masalarında, böylece katkıda bulunurdu bu gizeme.

Bazı bazı, eğlendirdiği birkaç beyaz adamla hastaneye giderdi Noria annesini görmeye. Bir kafeden pişi, kızarmış balık ve patates alıp götürürlerdi Dağ Kadını'na. Ah evet, öyle büyümüştü ki kasaba, artık balık ve patates kızartması satan bir kafe bile vardı. Çok heyecanlanırdı Dağ Kadını ve beyaz adamlar anlamasın diye kendi dilimizde seslenirdi Noria'ya: "Güçlü dur evladım. Baban seni mahvedebileceğini sandı. Ama güçlüsün annen gibi. Ben iyi olacağım ve bu kahrolası hastaneden çıktığımda o puşta dersini vereceğim."

Vutha'nın ikinci senesiydi kasabadaki özel okulda ve işler herkes için yolunda görünüyordu, ta ki bir sabah Noria Vutha'ya bakan kadını ağlar buluncaya dek.

"Baban Noria."

"Ne oldu? Öldü mü?"

"Keşke ölseydi."

Gece Vutha uyurken, Xesibe örtüsüne sokulmaya çalışmıştı, böyle söyledi. Ondan faydalanmak istemişti Xesibe, ama reddedilmişti. Daha önce de denemişti aynı şeyi ama kadın ilk kez ve ikinci kez karşı koyduğunda Xesibe'nin bu işe bir son vereceğini sanmıştı. Fakat şiddetle tehdit etmeye başladı Xesibe ve değerlilerini almak istedi ondan zorla. Kadın eşyalarını toplayıp gideceğini söylemişti, çünkü erkeğinin hırçın şehvetini kontrol edemediği bir evde kalmaya hazır değildi. Bir kilise kadınıydı o, evliydi ve çocukluydu.

İşe ihtiyacının olması bedeninin satılık olduğu anlamına gelmiyordu.

Noria gitmesin diye yalvardı ona ve zaman kaybetmeden babasıyla yüzleşmeye gitti. Pek çok ağılından birinin yanında buldu onu, öküzleri dizginlemekte kullanacağı kayışları yapmak için hayvan derisi dövüyordu.

"Ne yaptığını sanıyorsun baba?"

"Deri dövüyorum, yaptığım bu."

"Neyden bahsettiğimi bilmiyormuş gibi davranma. Vutha'ya bakan kadına tecavüz etmeye kalkıştın."

"Tavırlarını annenden mi miras aldın? Kendi babanla böyle konuşmayı nerden öğrendin?"

"Annem seninle ilgili başından sonuna haklıydı. Köpek ahlakı var sende. Bu kadın senin yüzünden giderse Vutha'yla ne yapacağım? Sen mi bakacaksın ona?"

"Artık çok paran var diye benimle istediğin gibi konuşabileceğini mi sanıyorsun? Annene çekmişsin. Derhal terk et evimi! Her şeyini al ve evimi terk et!"

Vutha'nın okuldan dönmesini bekledi Noria. Bir kez daha apar topar eşyalarını istiflerken buldu kendini ama bu kez yastık kılıfının içine değil, üç büyük valizin içine. Vutha okuldan döndüğünde, ona bakan kadına veda ederek valizleri bir el arabasına yüklediler. Noria, otobüs durağına varıncaya dek iteledi ağırlaşmış el arabasını, kafası karman çorman Vutha ardında. Otobüs geldiğinde biletçiler valizlerle el arabasını otobüsün üstünde yer alan bagaja yükledi. Kovulmuş iki yolcu, bindiler araca.

Noria'nın kocası tarafından koca evinden kovulmasının ardından iki seneden fazla geçmişti; ama o, buna rağmen tıka basa yüklenmiş el arabasını çekerek, ardı sıra gelen Vutha ile beraber doğruca tuğla fabrikasındaki barakaya gitti. Tekmeleyerek açtı kapıyı ve bulduğu; piknik tüpünün üzerinde akşam için yemek pişiren bir kadındı. Uğruna kendi evinden kovulduğu kadın mıydı bu, yoksa başka biri mi, bilemedi. Noria'ya göre bunun bir önemi de yoktu.

"Kadın, döndüm evime. Paçavralarını al ve git!"

"Hey Noria, içeri böyle paldır küldür giremezsin..."

"Sen, Napu, yaşamak istiyorsan kapatacaksın çeneni!"

Kadın, gelip arka çıkmasını bekledi Napu'dan ama kafası karışmış görünüyordu adamın. Ne yapacağını bilmiyordu. Korku vardı gözlerinde. Noria'ya böyle davranma cesaretini veren neydi, bilmiyordu. Tüm bu özgüvenle eve gelip paldır küldür bir kavgaya girişiyorsa, kim bilirdi daha neler yapabileceğini? Gözü dönmüş bir deli gibi davranıyordu ve kimse tartışmazdı deliyle.

"Sana söylüyorum kadın, bu küçük bok parçası benim kocam. Döndüğüm ev de kendi evim. Diyorum ki yaşamak istiyorsan derhal terk edeceksin burayı."

Aceleyle koştu kapıya kadın, ama Noria geri çekti onu.

"Hayır, böyle gidemezsin. Her şeyini al."

Zavallı kadın, eşyalarını bir yastık kılıfının içine doldurdu ve gitti. Napu, ismini ünleyerek gitmeye çalıştı ardı sıra. Ama Noria dikildi kapıda ve Napu'ya hiçbir yere gidemeyeceğini söyledi.

"Bırak kaltağı gitsin. Sevgili ve sadık karın geri döndü Napu."

Bu sözleri öyle büyük bir kinle söyledi ki, Napu olduğu yerde donakaldı. O gece Noria otele çalışmaya gitmedi, bunun yerine Vutha'yla beraber uyudu. Eşlik etti oğluna sabah yıkanırken ve üniformalarını giyerken. Sonra okula giden yolu gösterdi ve geri döndü barakaya. Somurtarak gitti işe Napu, böylece Noria kara kara düşünmeye devam etti hayatı üzerine. Öğleden sonra hastanedeki annesini görmeye gitti. Dağ Kadını, bir gölgeye dönüşünceye dek eriyip bitmişti ve süreğen bir acı içerisindeydi. Yine de vardı inancı, iyileşecekti, mesleğini icra etmek ve Xesibe'den intikam almak üzere geri dönecekti evine. Geçtiğimiz son iki yıl boyunca altı ayda bir uzmanlar geliyordu şehirden ona bakmak için. Noria bahsetmeyecekti Xesibe'nin Vutha'ya bakan kadınla denediği kaçamaktan, böyle karar verdi.

"Beş para etmez Napu'ya geri mi döndün? Aklını mı yitirdin sen?"

"Evliliğime ikinci bir şans vermek istiyorum anne."

"İkinci şans mı? Daha çok yüzüncü şansa benziyor. Ayrıca Napu otelde çalışmana izin verecek mi?"

"Otelde çalışmaya bir süre ara verip evliliğimin gidişatına bakacağım. Eğer düzelmezse her zaman geri dönebilirim otele."

"Ne oldu sana Noria? Jealous Down'ın öyle pahalı bir okula gitmesini nasıl sağlayacak Napu?"

"Vutha sıradan bir okula gidecek anne."

"Şu kültürsüz insanların korkunç ismiyle mi çağırıyorsun onu?"

Artık katılaşmıştı Noria ve Napu ne vakit ona karşı kaba yahut zalim olmaya kalkışsa veriyordu karşılığını. Dağ Kadını ile uğraşırken takındığı külhanbeyi tavrı sönüp gitmişti artık Napu'nun. Sarhoş geldiği günlerde eve, erkekliğini ortaya koymaya çalışırdı. Ama Noria haddini bildirirdi ona. Ayıklıkla gelense somurtkanlıktı. Noria, babasının ekşi suratlı bir *koata* olduğunu söylemişti Vutha'ya. Oğluyla uyurdu geceleri, Napu ise yalnız.

Doğrudan bir iletişim yoktu karı koca arasında. Noria söylemek istediğini Vutha aracılığıyla söylüyordu. Mesela Napu'dan gına geldiğinde, "Vutha çocuğum, uzun yıllardır bu kasabada yaşamana rağmen hâlâ bir *koata*sın" derdi. Yahut Napu geç geldiğinde eve, "Vutha çocuğum, eve neden bu kadar geç vakitte ve sarhoş geliyorsun?" diye sorardı. Sonra Vutha gülerek yanıtlardı, "Sarhoş muyum ben anne? Yoksa sarhoş olan Napu mu?" Hırlardı Napu, "Senin için Napu değilim ben. Ben senin babanım, kahretsin!" Çeşitlemeler devam ederdi böyle, "Ah Vutha, evladım, tuvalet gibi kokuyorsun. Ne içiyordun, kaç kadınla yattın?" Eğleniyordu Vutha bu dolaylı küçük iletişim oyunlarıyla. Gülerek yanıtlardı, "Ama anne, tuvalet gibi kokan Napu."

Ne vakit Noria dükkânlara gidip biraz gecikse, Napu kapı dışarı bırakırdı onu. Kapıya ve barakanın küçük penceresine tıklardı Noria. Barakanın içerisinde pencerede durup Napu'ya tabak fırlatır, "Sen, Napu, aç kapıyı anneme! Anneme kapıyı aç!" diye bağırarak ortalığın altını üstüne getirirdi Vutha. Sonunda açardı kapıyı Napu, Noria barakaya

girer, ardından söylerdi: "Vutha çocuğum, neden bu kadar aptalsın? Sonsuza dek bir *koata* olarak kalacaksın. Sadece birkaç dakika geciktim ve beni dışarıda bıraktın." Sonra cevap verirdi Vutha: "Aptal olan Napu anne."

Dağ Kadını nihayet huzur içinde can verdi hastanede. Cenaze merasimi etkileyici büyüklükte olanlardandı, saygılarını son bir kez göstermek için uzak köylerden gelen pek çok insan vardı. Ne denli tanınmış olduğunu anlamamız ölümünden hemen sonraydı. Noria Refakatçi'ydi merasimde, annesinin öte dünyaya doğru aldığı acı dolu yolu tesirli bir biçimde anlattığı anlarda katılımcıların çoğunu duygulandırmıştı; öyle uzun bir yoldu ki alınan, varması acı içerisinde geçen iki yıldan fazlaydı. Gururla söyledi annesinin bir korkak gibi yenilmeyip cesaretle savaştığını ölüme karşı. Yaşamda olduğu kadar ölümde de savaşçıydı. Şehirdeki uzmanlar bile haykırıyordu hayretle, aynı hastalıktan muzdarip olanlar bu kadar uzun dayanmıyor, altı ay içerisinde ölüyorlardı.

Bu ağır ve yürek parçalayıcı görevi ağırbaşlılıkla yerine getirmişti Noria, biz bu vakar karşısında hayretler içerisindeydik. Kimilerimiz Refakatçi olmasına karşı durmuştu. Bu denli büyük, kasvetli bir görev için çok genç ve tecrübesizdi, böyle düşünmüştük. Ama Refakatçi olmasının annesinin dileği olduğu söylendi bize. İşte şimdi oradaydı, harika bir iş çıkarıyordu!

Cenaze merasiminden sonra evde durmadı, oysa Xesibe yalvarmıştı geleneksel ritüeller yerine getirilirken birkaç gün kalsın diye. Kasabadaki barakasına dönmekte ısrarcıydı, ayrıca acı sözler de söyledi babasına.

"Annem hastanedeyken onu görmeye gitmedin bile."

"Gittim Noria. Gittim."

"İki yılda yalnızca üç kere! İnkâr etme, mutlusun öldüğü için."

"Anneni sevdim Noria."

Barakaya dönüp bomboş bulduğunda orayı, neredeyse yutacaktı küçük dilini. Kendi giysileri bile orada değildi. Napu bazen sarhoş anlarında tehditler savururdu, bir gün

Vutha'yı kaçıracak ve onunla Noria'nın onları asla bulamayacağı bir yere gidecekti; nihayet gerçekleştirmişti tehditlerini, Noria oracıkta anlayıverdi bunu. Oysa o anlarda Noria bunun boş bir tehdit olduğunu düşünürdü.

Günlerini Vutha'yı aramakla geçirdi Noria. Polis yardım etmeye çalışmadı bile. Aile içi bir meseleymiş bu, öyle dediler. Sonunda, aylar süren arayışın ardından pes etti Noria. Artık hayatta ona anlam ifade eden her şeyini kaybetmiş, çökmüş bir kadındı. Yine de Vutha'nın bir gün ona geri döneceğine inanıyordu bütünüyle. Şehre gidip yeni bir hayata başlamaya karar verdi.

* * *

Acıdır mazide kalan. Ama Toloki ve Noria gülüyor maziyi andıklarında. Gülmenin en derin yaraları bile iyileştirdiği bilinir. Noria'nın kahkahası, tasalı ruhları iyileştirmeye yetkin. Bu öğleden sonra ikisi dün gecenin yapısını yapmaktan yorgun, gecekondunun önüne oturup maziye dair hikâyeler ve ekşimiş lapayla dinlenirlerken, Toloki ruhunu savurganca yıkıyor Noria'nın kahkahasıyla.

"Pekâlâ Noria, sanırım şimdi benim köşeme gitmem gerek. Müşterilerim beni arıyorlardır."

"Sana nasıl ulaşıyorlar genelde Toloki?"

"Ah, diğer cenaze merasimlerinde. Nerede yaşadığımı bilenler genelde alışveriş arabama mesaj bırakır."

"Toloki, çok yardım ettin bana. Nasıl adamakıllı teşekkür ederim sana, bilmiyorum."

"Kahkahan Noria, benim için yeterli bir teşekkürdür."

"Hayır Toloki, bu yeterli bir teşekkür değil. Benim haz verip karşılığında lütuflandırıldığım günlerden bir adım öteye gitmediğimiz manasına gelir bu. Hatırla, geri ödeyeceğim sana."

"Geri ödemenin senin için neden önemli olduğunu anlıyorum, Noria. İtiraz etmiyorum."

"Tekrar görecek miyim seni Toloki?"

"Kesinlikle göreceksin Noria. Bir mahsuru yoksa, seni zaman zaman ziyaret edeceğim."

"Elbette yok sersem, yine görmek isterim seni."

Yerleşkenin orta yerindeki taksi durağına yürüyorlar beraber. Genelde olduğu gibi, ilginin merkezinde Toloki var. Başlar uzanıyor gecekonduların küçük kapılarından merakla. Gelip geçenler aval aval bakıyor onlara.

"Neden taksi kullanmayı tercih ediyorsun? Trenler daha ucuz."

"Sahiden daha ucuzlar. Ama bu günlerde çok ölüm var trenlerde."

Gülüyor Noria. Trenlerde her gün insanların öldüğünde hemfikir; ama şakayla karışık soruyor Toloki'ye, gündelik işi ölümle iç içe olsa bile ölümden korkup korkmadığını. Toloki kahkahaya karşılık veriyor ve diyor ki; ölümün onun değişmez yoldaşı olduğu doğrudur ama kişi kendi ölümünden kaçabildiği ölçüde kaçmalıdır. Dünyada bir vazifesi var, ölüler için yas tutma vazifesi. Bu kutsal vazifeyi yerine getirsin, ölüler için yas tutabilsin diye canlı kalmak için elinden geleni yapması şart.

"Neyse ki ölüler için tuttuğum yas, alternatif ulaşım araçlarını kullanarak ölümden kaçmamı mümkün kılıyor."

"Ne yazık, her gün trenlerde ölenler çocuklarının hayatını kazanmak için ölüyor. Alternatif ulaşım araçlarını kullanacak gelirleri yok. Tanrı'ya şükür ki kimileri sağ kurtuldular ve olanı anlatmak için yaşıyorlar."

Daha geçen hafta kıl payı kurtuldu ölümden yerleşke sakinlerinden biri, Noria onun öyküsünü anlatıyor. Adam, bir grup erkek trene bindiği esnada istasyonda bekliyormuş, binenlerin hosteldeki göçmenlerden olduğu sanılıyor. Alışıldığı gibi sopa, mızrak, savaş baltası ve el yapımı silahlar varmış üzerlerinde. Trene binmeye çalışmış adam, ama birkaç adam ceketinden tutarak perona geri çekmiş onu. Hangi etnik gruptan olduğunu bilmek istemişler. Söylemiş, adamlarla aynı klandanmış. Eğer onların etnik grubundansa neden onlarla beraber değilmiş, bunu sormuşlar. Bir di-

ğeri bağırmış, "Yalan söylüyor bu köpek! Bizim halkımızdan değil. Düşmanımız olan güneylilerden."

Bıçaklı bir adam aceleyle koşmuş bu yerleşke sakinine doğru, onu nerdeyse bıçaklayacakmış. Ama adam kaçmış ve koşmuş peron boyunca, yardım için haykırarak. Bir grup güvenlik görevlisinin onu kurtarmak için geleceğini düşünerek onlara doğru koşmuş. Ama hayrete düşürerek adamı, güvenlik görevlileri topuklarına vura vura kaçmışlar. Yerleşke sakini, demiryolu hattının üzerine atlayarak bir trenin altında gizlenmiş. Vücudunu traversler* ve trenin alt zemini arasında sarkıtarak, elleri ve ayaklarıyla yapışmış akslara can havliyle.

Göçmenler onu aramak için demiryoluna atlamışlar. Mızrakları ve palaları trenin altına sokuşturmuşlar. Şans eseri trenin tekerlekleri korumuş, silahlar ulaşamamış ona.

Bir süre sonra göçmenler gitmiş ve makinist onu kurtarmaya gelmiş. Peronda hâlâ başıboş dolaşan göçmenler olduğundan, makinist kabine girmesini söylemiş ödü kopmuş adama. Treni başka bir istasyona sürmüş sonra ve ilk kez orada fark etmiş adam gözlerinden bıçaklandığını.

"Tek gözlü şimdi ama en azından hayatta hâlâ."

"Şansı varmış ki treni süren beyaz adam kurtarmış onu. Herkes o kadar talihli değil."

Yine geçen hafta gerçekleşen ve kurbanın bu kadar şanslı olmadığı başka bir tren vakası var, Toloki onu anlatıyor Noria'ya. Genç bir adamla karısı trendeymiş. Kadın, bir günlük bebeğinin elini tutuyormuş. Bir önceki gece doğum yapmış kadın, doğum yaptığı hastaneden geliyorlarmış. Üç çete üyesi girmiş vagona, sonra kadına çocuğu kocasına vererek kendilerini takip etmesini söylemişler. Bu kez hosteldeki göçmenler değilmiş bunlar ama kasabada ve yerleşkede bizimle yaşayan gençlerin ta kendileriymiş. Bizim doğurduğumuz ve bugün topluluğun karşısında konumlanmış çocuklarımız, tecavüz ve soygun üzerine kariyer yapan çocuklarımız.

* Demiryollarında, üzerine rayların yerleştirildiği, enine konulmuş, belli kalınlıkta ağaç ya da demir parçalarından her biri. (y.h.n.)

Çift, yalvarıp yakarmış. Kadının daha yeni doğum yaptığını, bebeğin sadece birkaç saatlik olduğunu söylemişler. Ama çetecilerde insaf yokmuş. Israr etmişler, kadın onlarla gelecekmiş. Sonra gitmiş kadın. Diğer yolculardan biri bile uzatmamış yardım elini. Ertesi gün bozkırda ölü bulunmuş kadın. Çeteciler sırayla tecavüz edip ona, ardından boğazını kesmişler. Toloki kadının cenazesinde yas tutmuş, bu yüzden biliyormuş hikâyeyi.

Taksi durağına kadar sessizlik içinde yürüyor Toloki ve Noria. Dökülmemiş yaşlarla parıldıyor gözleri.

"Anneler bebeklerini kaybediyor Toloki ve bebekler annelerini."

"Ölüm her gün bizimle yaşıyor. Gerçekten ölme biçimlerimizle yaşama biçimlerimiz aynı. Yoksa yaşama biçimlerimizin ölme biçimlerimizle eş olduğunu mu söylemeliyim?"

"İki şekilde de oluyor. Güle güle Toloki."

"Güle güle Noria."

"Bir şey daha: Lütfen banyo yap. Sırf ölüm içkin diye mesleğine, ölü bir fare gibi kokman gerekmiyor."

İyi niyetle gülümsüyor Toloki ve söz veriyor onu tekrar ziyaret etmeden önce kumsalda duş alacağına. Mutlu düşüncelerle atlıyor taksiye ve araç uzaklaşırken Noria'ya el sallıyor.

5

Sabahleyin erkenden kalkıyor Toloki ve sahile gidiyor. Umuyor ki aval aval bakınanlar henüz gelmemiş olsun, çünkü sahil genelde öğleden sonraları kalabalıktır cumartesi günleri. Islık çalıyor kendi kendine ve zaman zaman neşe içinde hopluyor. Apansız esen rüzgâr uçuruyor silindir şapkasını. Koşuyor ardı sıra, sadece hayalinde var ettiği afili bir araba tekeriymişçesine. Gülüyor yüksek sesle, gözünün yaşı yanaklarından akana kadar.

En sonunda aklınıyitirdi Toloki; böyle düşünüyor liman işçileri, gemiciler ve fahişeler. Bu denli coşkulu görmemişlerdi daha önce onu. Yıllardır bildikleri Toloki, kederin ve vakarın somutlaşmış hâli olagelirdi.

Doğrudan soyunma kabinine geçiyor sahilde, giysilerini çıkartıyor, üzerinde delikler açılmış yeşil külotuyla kalakalıyor. Duşa giriyor ardından açıklıktaki; soğuk su sırtından aşağı akarken bir taşla ovuyor vücudunu. Bir kalabalıktır

sarıyor çevresini, aptalca gülüşüyorlar, kıs kıs, kıkır kıkır. Oysa unutmuştu çoktan, tatil sezonunda, bilhassa Noel ve Yeni Yıl arasında sahiller kırsaldan gelen zengin turistlerle dolup taşardı. Özellikle erken gelmişti yıkanışını seyredenlerden kaçınmak için, yine de baş edemezdiniz kırsaldan gelmiş bu çapulcularla. Sahiden de, sanırsınız sahilde yaşıyorlar.

Sahil devriyesinden bir polis, serserinin teki düşüncesiyle yaklaşıyor, kaba saba bir tavırla defolup gitmesini söylüyor sahilden.

"Neden? Ne hata ettim?"

"Açık saçık giyiniyorsun."

"Diğer tüm insanlardan naber?"

"Onlar mayo giyiyor, iç çamaşırı değil."

"Peki, benimkisi de bir mayo. Neyin mayo olup olmadığına kim karar veriyor? Bunun bir mayo olmadığı nerede yazıyor?"

"Umurumda değil. Geri geldiğimde seni burada görmek istemiyorum."

Gidiyor. Toloki acele etmiyor yıkanmak için. Toloki'ye çatarak kırsaldan gelen ayak takımını etkilemeyi sever kimi burnu havada devlet memurları, ama hiçbir zaman kaygılandıramamışlardır Toloki'yi. İşi bittiğinde tıknaz bedenini kumun üzerine yayıyor gelişigüzel, sabah güneşi kurutacak onu, güneşe izin veriyor. Ardından parfüme buluyor tüm vücudunu. Bugün bir cenaze törenine katılacak. Dün gece eve döndüğünde bir not bulmuştu alışveriş arabasında, şiddet cümbüşü içerisinde ölen beş kişi için toplu bir cenaze merasimi düzenlenecekti, orada yas tutması isteniyordu. Saat on bir gibi başlayacaktı cenaze. Cenazeye doğru yol almadan önce, ilkin gidip Noria'yı görecekti, böyle karar verdi.

Tekrar şehre varıyor, burada mobilya mağazalarına gidip alabildiği kadar katalog alıyor. Kendi köyünde mobilya almak isteyen müşteriler var, satış elemanlarına böyle söylüyor. Müşteriler alışveriş için gelmeden önce katalogları görmek istiyor. Elbette inanmıyor satış elemanları ona. Ama ne de

olsa ücretsiz kataloglar, Toloki'ye vermekte beis görmüyorlar. Sonra bir gazete standına gidiyor, anlaşıyor standın sahibiyle, *Ev ve Bahçe* dergisinin eski sayılarından alacak, tam on tane. Kapakta yazılı ücretin sadece yüzde onunu ödüyor dergiler için.

Taksi durağına doğru yürüyor, kaldırım boyunca boy vermiş çiçeklerden koparıyor gizlice. Durağın karşısında pastane var, oraya geçiyor. Çeşit çeşit kek alıyor, gözdesi olan İsviçre rulosu da dahil. Pastanenin köşesinde sebze satıyor bir kadın, ondan da yeşil soğan alacak.

Bir taksiye atlıyor, gettoya –hayır, yasadışı yerleşkeye– götürecek taksi Toloki'yi. Kimse dönmüyor sırtını bu kez Toloki'ye, burunlarını da kapatmıyorlar. Ayrıca güllerden de alabildi bu sefer, çok seviniyor buna. Güllerin kokusu tüm taksiyi dolduruyor. Noria sevecek onları. Aslında Noria'ya yaraşıyor güller.

Dün pek çok şey öğrendi onun hakkında. Başına ne gelmişti, bilmiyordu şimdiye dek. Tüm bildiği, köyde onun hakkında söylenenler kadardı; kibirli bir yosmaydı Noria, bildiği buydu. Babasını mahveden aşağılık bir kadının belli belirsiz gölgesinden ibaretti Toloki'ye göre.

* * *

Doğrudur, Jwara'nın mahvından ve nihai vedasından Noria sorumludur. Noria büyüdükçe farklı şeylere merak salmış, çoğu kez Jwara ile buluşmalarına teşrif etmekte yetersiz kalmıştır. Ailesine Jwara için şarkı söylemeye gittiğini söylemiştir kimi zaman. Ama bunun yerine taksici oğlanların aklını çelmeye gitmiştir, şimdi anlıyor bunu Toloki. Jwara'nın düşkünlüğü ise onarılamıyordu, bundandır derin mi derin bir depresyonda boğuluyordu. Yaratamıyordu Noria olmadan. Ama rüyaları vardı, soluk aldırmıyordu. Tuhaf yaratıklar devam ediyordu uykusunda onu ziyaret etmeye ve ertesi gün heykelcikler halinde yeniden yaratılmayı talep ediyorlardı.

Çoğu kez Noria'yı beklerken atölyesinde otururdu. Noria gelmeyecekti. Biz Noria'nın fazla kibirli olduğunu düşündük.

Jwara dünyayı vadediyordu ona gönderdiği mesajlarda. Ama dünya, şekerlemeler ve çikolata anlamına geliyordu. Taksici oğlanların ise daha yaratıcı vaatleri vardı.

Bazen gider şarkı söylerdi yine Jwara için. O vakit Jwara yapardı heykelciklerini mutlu mesut. Kendine gelirdi, mutlu olurdu ailesiyle, sevgiyle ve saygıyla yaklaşırdı onlara. Yumuşak kalpli olurdu o zaman, Toloki'yle ve annesiyle şakalaşırdı Noria evine gittikten sonra, gece olup da atölyeyi kapattıktan sonra bile. Bir hayli garipti bu durum, bundandır gergin gülerdi Toloki, ama annesi yalnızca somurturdu. Ayrıca sığır eti konservesi ve bisküvi gibi yiyecekler alırdı o zamanlar Jwara, ailesine verirdi bunları. Toloki'nin annesi alaycı, bükerdi dudaklarını, "Hıh! Görüyorum da şu kibirli yosma Noria neşeni yerine getirmiş bugün!"

Ama Noria gelmediyse Jwara somurtkan, ters ve asabi olurdu. Ortada hiçbir sebep yokken bile kafası atar, Toloki'ye yahut annesine vururdu. Toloki her gün gelmesini dilerdi Noria'nın, gelsin ki evde huzur ve mutluluk olsundu. Gelmediğinde nefret ederdi ondan; sebebi, gelmeyişinin ailesine verdiği acıydı.

Paskalya zamanıydı, o zaman inmişti Toloki'nin belini büken son kırbaç. O vakitler Metodist Kilisesi hepimizce gözde, gece boyu süren etkinlikler düzenlerdi. Hıristiyan olmayanlarımız yahut başka kiliselere bağlı olanlarımız bile düzenlenen etkinliklere capcanlı olduklarından giderdik. Heyecanla dolup taşardık ilahilerle, alkışlarla ve danslarla; okul olarak da görev yapan taş kilise binası coşkulu ibadetçilerle tıka basa dolardı. Âşıklar bu etkinliklerde tanışır, bekar gençler burada bebek yapardı.

Papaz, kilisede insanları cehennem azabından kurtarmakla meşgulken, oğlanlar papazın evinden çaldıkları konyağı kilisenin arkasında oturmuş içiyorlardı, Toloki onlara katıldı. Birkaç fırt çekti Toloki ve o anda döndü başı. İçkiye alışkın değildi, "ateşli su" derdi oğlanlar konyağa ve bu ateşli su, Toloki'nin alışılmadık coşkusunu körükledi. Sendeleyerek girdi kiliseden içeri, şarkıya ve dansa katıldı tüm

enerjisiyle. İlahiler susmuş, dini topluluk İsa'nın yaptığı harikulade işin kendilerini mutlak lanetten kurtarışına şehadet getirmek üzere vaiz kürsüsüne gitmişti ki, Toloki'nin sesi tüm sesleri bastırarak yankılandı, "Âmin! Şükürler olsun! İsa'ya hamdolsun!"

Yeniden başladı ilahi ve Toloki dans eden adımlarıyla yürüdü vaiz kürsüsüne doğru. Ulaştı kürsüye ve bağırdı, "Şükürler olsun!" İlahiyi durdurarak karşılık verdik, "Âmin!" Sonra çarmıhtaki İsa hakkında vaaz veriliyordu. Eşlik ediyordu Toloki, ama detayların çoğunu uydurarak; çünkü İncil hakkında az buçuk bildiği, sabahları okulda yaptıkları okumalardan geliyordu. Ailesi kiliseye gidenlerden değildi. İsa'nın çarmıha gerilmesine dair anlattığı hikâyenin, kitapların kitabında apaçık ortaya konan anlatıyla birebir örtüşmemesi daha az ilgilendiriyordu bizi. Kiliseyi zerre önemsemeyen Jwara'nın oğlu sonunda ruh tarafından ele geçirilmişti, bizi etkileyen buydu. Onu ele geçiren ruhun konyak olduğunu nerden bilecektik?

Bağırıyordu, "Ndinxaniwe! Ek is dors! Ke nyoriloe! Böyle dedi İsa Hazretleri, çarmıhta sallanırken! Susadım! Susadım!" Ardından sarhoşluğun verdiği sersemlikle kapaklandı yere.

Gözlerini açtığında sabahtı ve gitmişti herkes. Başı zonkluyordu, bir önceki gece ne olduysa hayal meyal hatırlıyordu. Utandı kendinden. Eve gitti ve su içti litrelerce, görünen o ki, su içtikçe daha iyi hissediyordu. Uyudu sonra.

Öğleden sonra geç vakitlerdi, Jwara önüne çıkan her şeyi tekmeleyerek esip gürlüyordu evde. Kudurmuştu öfkeden. Toloki hemen anlayıvermişti, Noria'yla bir randevusu vardı ama Noria ekmişti onu.

"Sen ve kiliseye dair cuyduklarım nedir?"

Tıpkı diğerleri gibi şehadet getiriyordu sadece, Toloki böyle söyledi kekeleyerek. Ama cümlesini dahi bitirmemişti ki, Jwara bir tekme attı midesine. Yere düştü, kan kusarak. Defalarca tekmeledi Jwara. Toloki'nin annesi koşup geldi, attı kendini hayatındaki iki adamın arasına.

"Ne yapıyorsun, Toloki'nin Babası, öldürecek misin çocuğumu?"

"Duymadın mı Toloki'nin Annesi? Bu çirkin oğlan kilisede vaaz vermiş."

"Öyle yapmışsa ne olmuş? Ne kötülük var bunda?"

"Bilmiyorum. İnsanlar bunun utanç verici olduğunu söylüyor."

"Yine kibirli yosma Noria, değil mi? Gelmedi, sen de acısını çocuğumdan çıkarmak istiyorsun."

O geceydi, Toloki temelli terk edecekti evi, böyle karar verdi. Şehre gidip bir iş bulacaktı. Az biraz parası vardı, annesine gideceğini söylediğinde o vermişti bu parayı ona. Sabahtı, Jwara'ya hoşça kal bile demeden hem evini hem köyünü terk etti Toloki, sonraları yolda karşısına çıkanlara söylediği gibi aşk ve talih arayışıyla.

Aylar süren uzun yolculuğu boyunca babasına büyüttüğü öfke derindi. Noria'dan da nefret etti. Bütün bunlar onun yüzündendi. Kavganın nedeni ailesini utandırmış olması değildi. Oğlu ne yapmıştı kilisede, Jwara bunu tam olarak bilmiyordu bile. Kiliseyi çok da takmazdı kafasına. Tüm bu belanın kaynağı Noria'ydı.

Her şey bir yana, Toloki kiliseyle ilk kez karşı karşıya gelmemişti. İlk zıtlaşması, Dağın Tepesindeki Kutsal Göğün Kutsanmış Havari Kilisesi'nin başpiskoposuyla olmuştu. Toloki sahiden lanetlenmişti bu mukaddes elçi tarafından.

Başpiskopos hafta içleri bisikletinin selesine bir sandık bağlar, bu sandıkta işkembe ve çeşitli sakatatlardan satardı; ekmeğini böyle kazanıyordu. Bir çiftlik evinden diğerine bisikletiyle turlardı tüm köyü, ilahisel bariton sesiyle, "İşkembe! Amathumbo!" diye bağırarak. İnsanları sakatatları almaya teşvik etme, sakatatları için müşteri çekme yöntemiydi bu basitçe. Annelerinin terbiye vermediği kimi çocuklar, bazı bazı seslenirlerdi mukaddes adama: "Thutha mabhakethe! Tshotsha mapakethe!" Yani bok taşıyıcısıydı başpiskopos, bunu söylüyorlardı. Bu saygıdeğer adam, Kutsal Ruh onu ele geçirip akabinde kurduğu Dağın Tepesindeki Kutsal Göğün Kutsanmış Havari Kilisesi'nin Başpiskoposu

olarak İsa'ya hizmet etmeye çağırmadan evvel, kasabada insan dışkısı taşıyıcısı olarak çalışırdı, bundandı çocukların bok taşıyıcısı demesi. Kutsal Ruh'un zamanlaması harikaydı, çünkü kasaba aşamalı olarak modern tuvalet sistemine geçiyordu, bu nedenle başpiskopos her hâlükârda kaybetmek üzereydi işini. Belediye, varlıklı ailelere su sarnıcını, daha fakir olanlaraysa suyun olmadığı kenefleri tanıtacaktı.

Pazarları etkinlikler düzenlerdi Başpiskopos, eski oluklu saclardan inşa edilmiş kilisesinde. Dışarıda asimetrik bir levha vardı, üzerine beceriksizce sıvanmış harflerle "Ah siz tüm inanmışlar, Dağın Tepesindeki Kuttsal Göğün Kutsanmış Havari Kilisesi'ne gelin ve kendinizi ve ruhunuzu iyileştirin ve ucuza kutsanmış su alın" yazardı, yazının altındaysa Başpiskopos'un ismi vardı. Toloki ne zaman ordan geçse, "kuttsanmış" sözünün iki t ile yazılmasının nedenini merak ederdi; ve kutsal adamın adının yanına eklenmiş "S.B.F..., M.İlah., D. Teol. (A.B.D.), Sıradışı Elçi" ifadelerinin ne anlama geldiğini.

Başpiskopos, kilisede hastalar için dua okur ve kutsadığı mukaddes suyla dolu su şişelerini dağıtırdı. Her çeşit hastalığı iyileştirebileceğini söylediğinde Dağ Kadını ile dolaysız bir rekabete girmiş olurdu. Fakat el atılması gereken yeterince hastalık vardı, bundandır rakipler durumdan şikâyetçi değildi. Öte yandan Başpiskopos, şeytan çıkarma hususunda Dağ Kadını'ndan daha büyük bir üne kavuşmuştu.

Napu ile evliliği yolunda gitmezken, Noria bile gitmişti gizlice başpiskoposa duasını almak için. Herkesin önünde günahlarını itiraf etsin ve İsa'ya şehadet getirsindi, başpiskopos Noria'ya böyle söylemişti. Konuştu ama hayatına dair her şeyi açık etmedi. Şeytan tarafından lanetlenmişti, başpiskopos böyle dedi. Dağ Kadını duydu Noria'nın tedavi için rakibine gittiğini ve kızının hain olduğunu söyledi. Ama bir daha oraya gitmeyeceğine söz verdi Noria, o zaman bağışladı onu. Bu mukaddes adam, Dağ Kadını öldüğünde topluluğun bu denli mühim bir üyesinin ölümünden duyduğu yeisi ifade etti, etti ya yine de gözlerindeki hoşnut pırıltıyı fark etmemek elde değildi.

Başpiskopos, Katolikliği yeni kabul edenleri suya batırarak vaftiz ederdi dere kenarında, Paskalya gibi özel günlerde topluluğuyla beraber bu dere kenarına inerdi. İbadetçiler tamamen yeşil-beyaz yahut mavi-beyaz elbise ve kaftanlar içerisinde davulun ritmiyle şarkı söyleyip deli dana gibi dans ederlerdi.

Sırtı dereye dönük tepeciğin üzerinde görülürdü Toloki bu vakalar gerçekleşirken, tepenin üzerinden haylazca taş ve çamur parçaları atardı ibadetçilerin üzerine. Onları taş yağmuruna tutup saklanacaktı sonra. Ama genellikle başpiskoposun gözüne ilişecek, bundandır yaşamı boyunca süreğen bir kara talih ve yaşam sonrasında ebedi ateşle lanetlenecekti.

Başpiskopos ve Toloki arasındaki çekişme uzun süren cinstendi. Kutsal adamın topluluğu kusarken gülmeye başlamıştı Toloki. Kilisenin Paskalya ritüellerindendi, topluluk üyelerine kussunlar diye kutsal otlarla karıştırılmış bir miktar su verilirdi. Su ve lavmanın ardından yamaca çömelip kustuklarından ve bağırsaklarını boşalttıklarından, ibadetçiler mavi, yeşil ve beyaz renkli gösterileriyle lekelerlerdi yamacı. Bedenin ve ruhun kutsanmış temizliğiydi bu. Toloki ve arkadaşları, şaşaalı piyesle eğlenirdi ve Paskalyalarının en önemli olayı, yamacı süsleyen sıra sıra dizili yağlı kalçalara gülmekti.

Başpiskopos, Toloki'yi şikâyet etti babasına; babası, başpiskopos ordayken sert konuştu oğluyla. Mukaddes adam birkaç ağır laf ekledi konuşmasına, Toloki'nin atalarımızın yarattığı bir atasözünü gerçeğe çevirmesi gerçekten talihsizdi: Kor ateş kül doğururdu, böyle söyledi. Babası mühim bir adamdı köyde ama oğlu soğuk bir kül gibi faydasızdı. Babası ciddi bir tonla konuşurken, Toloki tüm kalbiyle yemin etti; hayatı Başpiskopos ve köydeki topluluğu için cehenneme çevirecekti. Taş-fırlatma meselesi bundandı.

Başpiskopos gittikten sonra, babası Xesibe'ye ve diğer müşterilere Toloki ve kilise arasındaki düşmanlığı anlatıyordu; Toloki kulak misafiri oldu buna. Duyanlar gülüyor, şakalar yapıyorlardı meseleyle ilgili. "Hak ettiklerini bu de-

likanlılardan alıyorlar! Yetişkin insanların çocuklar önünde kalçalarını sergileyerek tüm bu tuhaf şeyleri yaptıklarını hayal edebiliyor musun!" Demek ki babası sadece Başpiskopos'un önünde kızmış gibi davranmıştı! Tüm bu yaygara ona göre koca bir şakadan ibaretti. Toloki, Jwara'nın Metodist Kilisesi ile olan macerasına verdiği şiddetli tepkiye tam da bu yüzden şaşırmıştı. Kiliseyle hiç de bir alakası yoktu, her şey Noria'yla ilgiliydi.

* * *

Toloki yerleşkeye varıyor, iri yarı bir hediye yükü yanında taşıdığı. Barakaya doğru yürüyor. Bu kez takip etmiyor onu köpekler ve çocuklar. Belki de alıştılar onun varlığına. Barakaya varıyor ama Noria orada değil. Dışarıda oturup bekliyor. Bir süre sonra geliyor Noria, bir çocuk gelip de barakasının önünde onu bekleyen bir ziyaretçi olduğunu ilettiğinde Madimbhaza'nın evindeymiş, öyle söylüyor.

"Umarım çok beklememişsindir."

"Hayır. Çok olmadı. Boş ver, sana bu sabah geleceğimi söylememiştim."

"Fark etmez Toloki. Her zaman başımın üstünde yerin var."

"Bu Madimbhaza arkadaşın mı senin?"

"Bir bakıma evet. Topluluk için onun evinde çalışırım. Bir gün seni oraya götüreceğim. Taşıdığın bu ağır şeyler de nedir?"

"Bunları senin için getirdim Noria. Sana güller aldım, çünkü çiçekler sana yarasıyor; tıpkı... tıpkı ikinci bir ten gibi. Burada da duvarlarını süsleyebileceğin dergiler ve kataloglar var. İşte burada da kek ve yeşil soğan benim için."

Noria teşekkür ediyor ona ve söylüyor, onun için bu kadar zahmete girmesine gerek yok. Toloki öğleden sonra dergi ve kataloglardaki resimleri duvarlara yapıştırırken yardım edecek ona, öyle diyor. Şimdi yas tutması için davet edildiği bir cenaze merasimine gitmesi gerek.

"Lütfen seninle gelmeme izin ver Toloki. Nasıl yas tutuyorsun, görmek istiyorum."

"Gelebilirsin Noria. Hemen gidelim. Gecikmek istemem."

"Hazırım ben. Yalnızca müsaade et de önce güllerimi bir su şişesine koyayım."

Beş tane tümsek var mezarlıkta, Toloki birinin üzerine oturup inliyor, feryat ediyor ve bilhassa toplu cenaze merasimleri için yakın zamanda icat ettiği politik tınısı olan yeni sesler çıkarıyor. Bu yeni sesler genel hatlarıyla gençlerin politik mitinglerde attığı sloganlar üzerine kurulu. Ama Toloki değiştirerek keder ve acı uyandıran sızlanma ve iniltiler ekledi onlara. Özellikle Refakatçi sevgili kardeşlerimizin ölümünü anlatırken oradan oraya savruluyor Toloki. Noria dinleyiciler arasında, şevkle seyrediyor, biliyor bunu Toloki, bundandır usta bir performans sergiliyor.

"Bir parça et için didişirken öldü bu kardeşlerimiz..." ağlıyor Refakatçi. Aylardır politik şiddetin izlerinin görülmediği bir kasabada gerçekleşti bu beş kişinin ölümü, bunu söylüyor. Bir gün bir adam, karısını bir parça et alsın diye *spaza*ya gönderiyor; dükkân sahibi, kabile şefinin partisine üye. *Spaza*da konserve et kalmadığından kadın tavuk parçaları alıyor.

Ama kocası tavuk parçalarını bekleyemeyecek kadar aç, böyle söylemiş kadına eve döndüğünde. Çift, dükkâna tavuğu iade edip ödedikleri ücreti geri istemiş. Dükkân sahibi kabul etmemiş bunu ve bir tartışmadır başlamış. Karşılıklı yumruklaşmışlar sonra. Dükkân sahibi en sonunda tavuğu geri almış ama parayı iade etmeyi kabul etmemiş.

Adam konuyu bağlı olduğu sokak komitesine bildirmiş, sokak komitesi anlaşmazlığı huzur içinde çözmeyi denemiş sonra. Ama dükkân sahibi küstah, sokak komitesinden kendisini korusunlar diye kabile şefinin hostellerdeki takipçilerini davet edecekmiş, böyle tehdit etmiş. Kasabanın sakinleri *spaza*yı boykot etmeye, civardaki başka dükkânların müşterisi olmaya karar vermiş sonra. Ekmek teknesi tehlikeye giren dükkân sahibi, bölgede düşman bellediği kim varsa yok etsin diye hostel sakinlerini çağırmış. Tansiyon tırman-

mış, olay hostel sakinlerinin ve kabile şefinin diğer takipçilerinin banliyöyü yakıp yıkmaları, öğrenci liderlerini öldürmeleri ve topluluk liderlerine ait bir dolu evi yakıp kül etmeleriyle sonuçlanmış.

"Geçen hafta salıdan beri beş kişi öldürüldü" dedi Refakatçi. "Bu beş kardeşimizi bugün gömüyoruz. Pek çok diğer kardeşimiz ağır yaralı, hastanede." Bu esnada dükkân sahibi ortadan kaybolmuş, *spazası* içi oyulmuş bir kabuk gibi kalakalmış.

Cenazeden sonra gelip teşekkür ediyorlar Toloki'ye ve biraz bozukluk veriyorlar. Yaşlı bir kadın, "Özellikle sizi davet ettim, çünkü sizi başka bir cenazede görmüştüm. En son insanların ölüleri için nasıl yas tutacağını bildikleri eski zamanlarda gördüğümüz türde bir keder ve vakar kattınız" diyor. Sonra biraz kâğıt para veriyor ona. Toloki paraları saymadan koyuyor cebine. Merasim başı aldığı parayı saymaz hiç. Ama kararlı, insanlar Profesyonel Yas Tutucu konseptine alıştığında farklı düzeylerdeki yaslar için sabit bir ücret koyacak.

Noria ve Toloki sessizce geri yürüyor Noria'nın barakasına. Daha şimdi gördüğü şeyle ne yapacağını bilmez gibi Noria. Oysa Toloki gecikmesiz bir övgü yahut en azından pozitif yorumlar ummuştu ondan. Ama görünen o ki Noria fikrini kendine saklamak istiyor, neredeyse rahatsız olmuş gibi. Ah, *ne kadar da istekli*, babasını öldüren bu güçlü kadından en azından tek bir onay sözü duymaya. Yerleşkeye doğru yol alırlarken, Toloki babasının nasıl öldüğünü hatırlıyor. Jwara'nın ölümü Toloki çoktandır şehir yolundayken başlamış ve şehre ulaşmasından sonra geçen uzun yılların ardından tamamlanmıştı; bu yüzden olanları Nefolovhodwe'den duymak durumunda kalmıştı Toloki.

* * *

Noria, Napu ile evlenip kasabaya taşındığında, Jwara için şarkı söylemeyi tamamen bırakmıştı. Jwara günler boyu atölyesinden dışarı adım atmadan oturdu. Polisler nallana-

cak atlar götürdü ama Jwara gitmesini söyledi onlara. Yaratıcılığının ölümü için yas tutuyordu. Yalnızca oturuyordu atölyesinde ve yemek yemeyi bile reddediyordu. Bakmaya gittik ona, gözleri fal taşı gibi açılmıştı heykelciklerini seyrederken, o hâlde bulduk onu. Yemek ve meyve götürdük ama elini bile sürmedi.

Karısı vazgeçmişti ondan, köy bakkalının işletmecisinin temizlik işlerini yapıyordu. Ekmeğini kazanmak zorundaydı, çünkü demirci dükkânından hiç para gelmiyordu eve. Bir süre sonra atölyeye gitmekle uğraşmadı, kendi hayatına devam etmeye karar verdi.

Öte yandan, biz Jwara'nın yanında yöresinde birikecek yiyecek ve meyveleri götürmeye devam ediyorduk. Yiyecekler çürümüş, her yeri kurtçuklar ve pis bir koku sarmıştı, ama Jwara heykelciklerine bakıp mütemadiyen erirken aylarca bozulmamış hâlde kaldı. Tüm bu zaman boyunca bir kez bile dışarı çıkmadı.

Nihayet yorulduk atölyeye yiyecek taşımaktan ve kendi işimize gücümüze baktık. Ama biliyorduk, bütün bu zaman boyunca Jwara trans hâlinde oradaydı kaybolmuş bir vaziyette. Yıllarca kapalı kaldı atölye. Kimi zaman çocukları atölyenin dışında oynarken görüp uyarırdık, "Hey siz, çocuklar, gidip başka yerde patırtı yapın! Jwara'nın meditasyonunu bozuyorsunuz, bilmiyor musunuz?"

Demircilik işi yapmak isteyen adamlar vardı, Toloki'nin annesine geldiler bir gün ve Jwara'nın eski aletlerini almayı teklif ettiler. Toloki'nin annesinin paraya ihtiyacı vardı, ayrıca Jwara'nın bir daha asla demirci olarak çalışmayacağı herkes için bu denli aşikârken demirci aletlerini muhafaza etmekte bir mana bulamadı. Adamlar ve bazı meraklı komşular yanında, atölyeye gidip açtı kapıyı. Yıllar sonra ilk defa ışık bozdu atölyenin mahremiyetini. Jwara oradaydı, hatırladıkları gibi oturuyordu, ama bu kez kemiklerine yapışarak kurumuş bir eti andıran gövdesiyle. Pörtlek gözleri önceden olduğu gibi heykelciklerine bakıyordu. Parıldayan bir örümcek ağı sarmıştı tüm çevresini, bir deri bir kemik gövdesini duvarlara ve çatıya bağlıyordu ağ. Önünde bir kâğıt parçası,

üzerine kargacık burgacık bir el yazısıyla yarı eğri yarı doğru bir şeyler yazmış; heykelciklerini Toloki'ye miras bırakıyormuş. Bundan önce yazı yazabildiğini bilmiyorduk Jwara'nın. Evraklarını Toloki veya Noria okurdu ona, sonra bir çarpıyla imzalardı Jwara. Ama işte buradaydı son isteği ve vasiyeti, kendi el yazısıyla.

Jwara gömülürken kimse Refakatçi olmak istemedi. Refakatçi olması istenen herkes, "Bilmediğimiz şeylere tanıklık ederek atalarımızın gazabını üzerimize çekemeyiz. Jwara'nın nasıl öldüğünü bilmiyoruz" dedi.

* * *

Toloki, Shadrack'ın *spaza*sından aldığı un ve şekeri suyla karıştırıyor. Dergi ve kataloglardaki resimleri duvara yapıştırmakta kullanacağı bir macun hazırlıyor. Dört duvar, dört farklı sekmeye bölünüyor. Bazı sekmelere ideal mutfak resimleri yapıştırıyor. Ayrıca salon, yemek odası ve yatak odası resimleri de var. Sonra iki duvara ideal bahçe, ev ve yüzme havuzu resimleri yapıştırıyor; resimlerin hepsi *Ev ve Bahçe* dergisinden. Bitirdiğinde duvarların her santimi parlak resimlerle kaplanıyor, düpedüz lüks bir duvar kâğıdı.

Sonra Noria'nın elini alıyor Toloki ve bir gezinti yapıyorlar bu ihtişamın içerisinde. Önce yatak odasına gidiyorlar ve Noria koşarak kendini konforlu battal boy yatağa atıyor. Toloki duraksıyor ama Noria, "Hadi Toloki. Korkma. Gel de yanıma otur" diyor. Oturuyor, yumuşak yatak onları yutacak gibi. Toloki bacaklarını yukarı çekerek yatağın üzerinde aşağı yukarı zıplıyor, tıpkı heyecanlı bir çocuk gibi. Noria yatağın üzerinde kırıyor dizlerini, o da zıplıyor bir aşağı bir yukarı. İki haylaz çocuk gibi gülüyorlar ve kıtaya özgü yastıklarla savaşıyorlar. Bıkana dek bu o unu oynuyorlar. Sonra Noria bir taburenin üzerine oturuyor ve büyük makyaj masası aynasında gördüğü kendisine hayranlıkla bakıyor. Makyaj yapıyor. Ön tarafta radyo var, duvara gömülü; Toloki, güzel müzik çalan bir istasyon bulmak için radyonun düğmesiyle oynuyor.

Mutfağı keşfetmek üzere yatak odasından ayrılıyorlar. Orada her çeşit keki yapacak malzemelerle tıka basa dolu dolaplar ve soğuk içecekle dolu büyük bir buzdolabının yanı sıra şeftali rengi güzel bir "mutfak dolabı" var. Elektrik ocağının fırınında kek pişiyor.

"Fırındaki kek hazır değil mi sence Toloki?"

"Hazır değil Noria. Telaş etme, hazır olduğunda saat ayarlı alarm haber verecek. Sadece rahatla ve güzel evimize bak hayranlıkla."

Salona gidiyorlar ve uzanıyorlar siyah deri kanepeler üzerine. "Müzik seti" olarak bilinen teyp düzeneğiyle biraz daha müzik çalıyorlar. Müzikten yorulduklarında büyük ekran televizyon setlerinde oynayan aptal Amerikan durum komedilerine gülüyorlar.

"Biliyorsun, açık havayı severim. Gel de bahçemizde yürüyelim Noria."

"Evet Toloki, gidip güzel bahçemize hayran kalalım. Onu ülkedeki en iyi bahçe yapmak için çok emek harcadın."

Akdeniz stili evlerinin dışında, bakımlı bir beyaza boyanmış çardakları var; çardak boyunca yürüyorlar. Özel bahçelerini süsleyen sevimli bir antre bu. Dört uzun sütun üzerinde Portekiz gülleriyle süslenmiş asma bir çit yükseliyor. Hezaren çiçekleri, aslanağızları, kozmos çiçeği ve gülhatminden bir yatak çardağın ayaklarına doğru salınıyor. Noria ve Toloki, üzeri yapraklarla örtülmüş, içerisinde bir de salıncak bulunan tahta taraçada kısa bir süre dinleniyor. Salıncakta oturmak hoşuna gidiyor Noria'nın ve Toloki'nin de salıncağı sallamak Noria için.

Uzman peyzaj mimarları tarafından tasarlanan tüm bahçe renk cümbüşü içerisinde. Taç yaprakları ve kokular yamaç boyunca kıvrılarak dönen patikalar üzerinde birikiyor. Yol tıpkı yap-bozun parçaları gibi birbirine uyan yassı taşlarla döşenmiş; etrafında parlak bir öbek ateş çiçeği, açelya, petunya ve altın ağacı kavis yapıyor. Ayrıca kıvamında, ahenkli ve yumuşak renklerden doğal bir resim paleti yaratan çeşitli otlar da var. Bir toplama havuzunun içine doğru çağlayan muhteşem çay ve şelaleler var. Havuzlar ve gölet, vah-

şi yaşam ve su bitkileri için bir sığınak. Mekâna sarp ve yarı-vahşi bir görünüm vermesinin yanı sıra, çalı ve bodur ağaç çeşitliliği saklambaç oynadıklarında Noria ve Toloki için saklanma yerleri yaratıyor.

Geç oluyor, bu yüzden eve dönmeleri lazım. Sarmaşık ve hanımellerinin çatı kirişine tırmandığı kerestelerden yapılmış bir güvertenin dibinde yer alan, çiçeklerin kümelendiği arka avluya cüretkârca açılan, ağaç kabuğundan ve ağaç gövdesinin çeşitli kısımlarından yapılmış başka bir yolu seçiyorlar. Güvertenin üzerinde bir havuz ve bir bar var. Noria ve Toloki, güvertedeki gelişigüzel mobilyalar üzerinde dinleniyorlar ve kendilerine ait harikalar diyarındaki rengârenk fıskiyelere ve köpüren şelalelere bakıyorlar. Gece düştüğünde, manzara ateş böceklerinin ve ay ışığının titrek ışıklarıyla canlanıyor; antrenin, kuyunun, katın, yerkürenin ve mantar ışıkların ışıltısının incelikli kombinasyonuyla. Güverte spot ışıklarıyla ve projektörlerle doluyor.

Eve döndüklerinde yemek odasına doğru gidiyorlar. Toloki büyük meşe masayı dantel bir sofra örtüsüyle donatıyor. Mutfağa gidiyor ve fırından keki alıyor. Toloki ve Noria bahçelerinde gülüp oynarlarken pişmişti kek, kek pişince otomatikman kapanmış fırın. Toloki, yemek odasındaki büfede tutulan gümüş sofra takımı ve porselenleri kullanarak Noria'ya çeşit çeşit kek servis ediyor. Kendisine yalnızca İsviçre rulosuyla yeşil soğan alıyor. Bir müddet sessizce yiyorlar.

"Yediğin tuhaf bir karışım, öyle değil mi Toloki?"

"Gerçekten kendimi şımartmak istediğimde yediğim şey bu. Yoksa her gün karşılayabileceğim türde bir yiyecek değil."

"Ama soğan ve kek!"

"Gözüm tok olduğundan böyle; tıpkı uzak dağ manastırlarındaki keşişler gibi."

"Onlar böyle mi yiyor?"

"Ne yediklerini sahiden bilmiyorum, dışkı yeme alışkanlığına sahip olanlar dışında; aghori sadhu'lar örneğin. Ama kendi diyetimi yaratmak zorundaydım, diyetim mimleye-

cekti Profesyonel Yas Tutuculuk işine adanmış tokgözlü ve münvezi kişiliğimi."

Ne anlama geliyor bu, Noria anlamıyor. Ama aldırmıyor. Kekiyle mutlu, her ne kadar kendine sakladığı fikrince kek almak parayı çarçur etmek manasına gelse de. Toloki daha işe yarar bir şeyler almalıydı, mısır unu, şeker, çay, süzme yağ veya gazyağı gibi.

Noria, yemekten sonra Toloki'nin çamurlu zemine serdiği katalog sayfalarını topluyor. Yine iş görecekler Noria yemeğini yerken. Yahut yere otururken; zira barakada tek bir tabure bile yok. Toloki oturdukları yerden ayağa kalkıp gitmeye hazırlanıyor. Kalbini korkutucu bir hızla güm güm attıran bir öneride bulunuyor Noria, damdan düşercesine.

"Belki de kulaklarım beni yanıltıyordur Noria."

"Bunda çok ciddiyim Toloki. İki hemşeri olarak beraber yaşayabiliriz burada."

"Kulağa harika geliyor. Ama korkuyorum. İnsanlar ne der?"

"Neye ne diyecekler? Aynı dünyadan geliyoruz Toloki. Hikâyelerimiz aynı. Sen benim hemşerimsin. Kimse bizim işimize karışamaz."

"Düşüneceğim bunu Noria."

"Ciddi düşün Toloki. Beraber olmalıyız çünkü birbirimize öğretebiliriz nasıl yaşanacağını. Yaşamayı bildiğin için de seviyorum seni. Sana yaşamanın başka biçimlerini öğretebilirim. Bugün bana bahçede nasıl yürüneceğini öğrettin. Her gün seninle o bahçede yürümek isterim."

"Evet! Bahçe! Bugün keşfettiğimizden daha fazlası var. Henüz görmediğimiz pek çok köşe. Ben de seninle bahçede yürümeyi seviyorum Noria. Her gün yürüyeceğiz bahçede."

"Öyleyse gelip burada yaşıyorsun?"

"Kendim dışında kimseyle yaşayamam. Bu yüzden bekleme odalarında yalnız yaşamaya karar verdim. Bu yüzden hemşerilerimle hiçbir işim olmadığına karar verdim. Ben bir keşişim Noria. Misyonu olan bir adam. Ölüler için yas tutarım, yas tutmayı bırakamam Noria. Ölüm sürüyor her gün. Ölüm bana dönüştü, benim bir parçam. Beni nerede

bulacaklarını nasıl bilecekler? Müşterilerim beni nasıl bulacak Noria? Ölümsüz yaşayamam ben Noria."

"Yas tutmaktan alıkoymuyorum seni Toloki. Bu senin hayattaki işin. Ayrıca müşterilerin bulacak seni. Bu tıpkı işini başka yere taşımak gibi olacak. Hakikaten yas tuttuğun tüm ölümler burada, bu yerleşkede ve bu banliyöde gerçekleşiyor, yaşadığın rıhtımda değil. Ölümün olduğu yere, eve geleceksin."

Başı dönüyor. Noria ne söylediğini biliyor mu, bu Noria? Baştan uca çatlamış ayak tabanlarıyla bu güzel Noria. Sarhoş eden Noria, yaşam ve ölüm çiçekleriyle çevrili. Aniden her nasılsa önemsiz görünüyor müşterilerinin onu bulup bulmaması. Mahkûm mu ilk ve son Profesyonel Yas Tutucu olmaya?

6

Toloki kâbuslar görüyor o gece. Babasının yarattığı heykelciklere fazlasıyla benzeyen tuhaf yaratıklar geliyor ziyaretine. Ama camdan bunlar. Korkunç bir gürültü koparıyorlar ismini seslenerek Toloki'nin ve birbirlerine uydurdukları adımlarla etrafında dans ederek. Noria, yine dupduru ve ışıldayan camlardan yapılmış yaratıkların arasında beliriyor. Keskin bir ıslık çalıyor sonra, dans da şamata da apansız sona eriyor. Yaratıklar Noria'nın etrafında toplanıyor, camdan otlarla besliyor Noria onları. Erimiş cam damlıyor ve yaratıklar yalıyor bunu. Toloki kendini görüyor, utanç verici biçimde beden ve kandan yapılmış; hasretle seyrediyor manzarayı. Katılmak istiyor Noria ve yaratıklarına. Yürüyor onlara doğru. Ama camdan kanatları beliriveren cam bir at var orada, Noria birden biniyor ata. Onu da alıp uçuyor at. Çığlık atıyor, "Lütfen Noria! Beni bırakma! Beni bekle Noria! Noria!" Ter içinde uyanıyor.

Uzandığı bankın yakınında bir bank daha var, üzerinde bir sarhoş, sarhoş gülüyor Toloki'ye. Köpeköldüren şarabın keskin kokusu dolduruyor bekleme odasını.

"O da kim babalık, ıslak rüyalarında gördüğün kadın?"

"Seni ilgilendirmez."

"Öyleyse ismiyle uykumuzu bölmeyi kes."

Kahverengi bir kâğıda sarılı şişeden uzun uzun bir yudum alıyor, ardından gürültülü bir uykuya sürükleniyor. Dişsiz ağzı sürekli hareket ediyor, geviş getiren bir inek gibi. Gümbürtülü bir şekilde gaz çıkarıyor, aniden uyanıyor bu sese. Bunun olağanüstü eğlenceli olduğunu düşünüyor, bundandır utanmadan kesik kesik gülüyor. Çürümüş lahana kokusu akıyor sarhoşun üzerinden ve Toloki'nin üzerinde geziniyor. Köşesinin olumsuz yanlarından birisi bu. Herkese açık bekleme odası ve bazen, özellikle hafta sonları, münasebetsiz ve sarhoş berduşlarla doluyor.

"Buna dayanamıyorum."

"Neye dayanamıyorsun?"

"Her tarafa osuruyorsun. Burada yalnız değilsin, biliyorsun."

"İşime karışma, babalık. Noria zımbırtısıyla ıslak rüyalar görmen benim suçum değil."

Tekrar gülüyor. Ardından biraz daha gümbürtüyü salıveriyor öylece. Toloki buna katlanmak zorunda değil, böyle düşünüyor. Oysa bekleme odalarında yaşadığı uzun yıllar boyunca normal karşılamıştı olanı, bu gerçek aklından çıkmış görünüyor. Uzun zamandır yaşamının bir parçasıyken, birden neden daha fazla müsamaha gösteremez oldu, bunu da sorgulamıyor. Kalkıp giyiyor ayakkabılarını. Sokak ya da ev kıyafeti dediği giysiler üzerinde uyumuştu. Tüm eşyalarını yerleştiriyor özenle süpermarket arabasına ve arabayı bekleme odasının dışına doğru ittiriyor. Gülüyor sarhoş ve çocuklar birbirleriyle alay ederken nasıl alaycı, şarkı söyler bir ses kullanırsa sarhoş da aynı sesle bağırıyor ardı sıra, "Noria'yı istiyorum! Noria'yı verin bana! Mıy-mıy, mıy-mıy-mıy!"

Toloki otoban boyunca alışveriş arabasını çekerek yürüyor. Gecenin ortası ve yolda pek araba yok. Acele etmeden yürü-

yor, kimi zaman durarak yıldızlara bakmak için. Ve geride kalan limana. Bu çalkantılı yaşamı, gece bekçilerini, gemicileri, fahişelerini gemicilerin ve kırsaldan gelen turistlerin aptal sırıtışlarını bile özleyecek. Büyük bir değişim yapıyor hayatında ve bunu neden yapıyor, net olarak bilmiyor.

Sabahın ilk ışığıyla varıyor yerleşkeye ve otobüs durağında duruyor. Sabahın bu saatinde gelmesine Noria ne diyecek? Bu Allah'ın cezası saatte onu uyandırırsa kızmayacak mı? Ya başkasıyla beraberse ne olacak?

Yanıtsız sorular ona yaklaşan bir grup genç adam tarafından kesintiye uğruyor. Bu gençler, geceleri devriye gezen Genç Kaplanlar; tıpkı bölge gözcüsü gibi insanları hostellerdeki göçmenlerin, polisin ve ordunun saldırılarından koruyorlar. Burada ne yapıyor, bilmek istiyorlar. Bir arkadaşını ziyarete geldiğini söylüyor onlara. Saatlerdir yürüyor, ta rıhtımdan buraya; şimdi yalnızca dinleniyor otobüs durağında. Korkuyla titriyor çünkü bu oğlanların ve bazen kızların neler yapabildiğini duymuştur. Keşke muhterem kostümü olsaydı üzerinde. O zaman kesinlikle saygı gösterirlerdi buna. Şöyle bir bakıyorlar ve epey zararsız olduğuna kanaat getiriyorlar. "Alışveriş arabasını çeken yaşlı bir dilenci sadece" diyorlar.

Apar topar uzaklaşıyor gençlerin devriye bölgesinden ve doğruca Noria'nın barakasına gidiyor. Kapıyı çalıyor, açıyor kapıyı Noria.

"Çok erkencisin Noria."

"Madimbhaza'ya gidip çocuklar için yardım edeceğim. Tanrım Toloki! Seni bu kıyafetler içerisinde tanıyamayacaktım."

"Bunlar benim sivil kıyafetim Noria."

"Bunların içinde farklı görünüyorsun. Yas tutma üniformana alıştım."

Sormuyor, sabahın bu vaktinde onu ne getirmişti oraya. Sanki en başından beri onu bekliyormuş gibi. Alışveriş arabasını barakanın içine çekmesini söylüyor ve yerde kendini rahat hissetmesini. İçinde uyuduğu eşek örtüleri serili hâlâ yerde, Noria örtülerin üzerine oturabileceğini söylüyor. Ama

Toloki bir hanımefendinin yatağına saygı duyuyor, bundandır yere oturuyor, örtülerden uzağa.

Madimbhaza'nın bir sürü çocuğu var, bu çocukların kimisi fiziksel engelli; Noria böyle söylüyor. Çocukları yıkamak için arkadaşına yardım edecek, bu yüzden onun barakasına gidiyor, ayrıca bugün pazar, çocuklara bir çeki düzen verip kiliseye gitmelerine de yardım edecek. Kadın örgütü yerleşkede yaşayan herkesin koşullarını iyileştirmek için çabalıyor, Madimbhaza'nın barakasından sonra Noria kadın örgütünün toplantısına katılacak. Toloki topluluk için yaptığı işi görmek isterse eşlik etmekte özgür Noria'ya.

"Bir sonraki sefer geleceğim."

"Bana göre hava hoş. Günün büyük kısmı burada olmayacağım. Etrafa bir bakınıp ne yapmak istersen yapabilirsin."

"Uyuyacağım. Bütün geceyi yolda geçirdim."

Noria gidiyor ve Toloki alışveriş arabasından kendi örtüsünü çıkarıyor. Yere serip uykuya dalıyor. Gözleri duvardaki resimler üzerinden geziniyor şöyle bir. Belki tavanı da mobilya, güzel ev ve huzurlu bahçe resimleriyle kaplamalı. Kişi sırt üstü uyurken bahçede yürüyüş yapabilmeli. Tıpkı nerdeyse yirmi sene önce şehre ilk geldiğinde kendi barakasında yapabildiği gibi.

İlk barakasını hatırlıyor. Başka bir yerleşkedeydi, bundan biraz uzakta. Kimi zaman geçiyor oradan, yerleşke o zamandan bu zamana gelişmiş, görüyor bunu. Düzgün evler inşa edilmiş, bir banliyö artık orası, gecekondu mahallesi değil; o zamanlar getto yahut yasadışı yerleşke derlerdi oraya, artık öyle değil. Sokakları var ve okulları ve alışveriş merkezleri. Ama şehre ilk geldiğinde o yerleşke yalnızca bataklık ve barakalardan ibaretti.

Devlet iradesine karşı muhalif bir tavırla evsizler gidip barakalarını inşa ederdi oraya, onlara katılmıştı Toloki. Buldozerler gelip yıkmıştı yerleşkeyi. Ama buldozerler gider gitmez tekrar yükseldi yapılar. Barakalarını tekrar inşa etmekte ısrar etmişlerin çoğunun bugün düzgün evleri var orada. Toloki'nin de doğru dürüst bir evi olabilirdi, eğer

fedakârlık, özünü inkâr ve ruhani cezalandırmaya içkin yeni bir yola girmekte karar kılmamış olsaydı.

Eski barakasının duvarlarına dergi ve gazetelerden resimler yapıştırmıştı, tıpkı Noria'nın barakasına yaptığı gibi. Fark, Toloki'nin duvarlarındaki resimlerin daha çok siyah beyaz olmasındaydı; oysa topyekûn rengârenkti Noria'nın barakasındakiler. Daha parlak ve lüks hâle getiriyor renkler odayı. Burada, Noria'nın barakasında uyumak sanki zamanda geriye gitmek gibi. Kanlı canlı görebiliyor kendisini şimdi, belki on sekiz yıldan da fazla bir zaman önce üzerinde lekesiz beyaz bir tulum ve bir önlükle *boerewors** denilen sosisleri kızartıyor.

* * *

Toloki şehre vardığında kalacak yeri yoktu. İşi de yoktu. Ama kararlıydı, dilenecek kadar alçalmayacaktı. Köydeki adamlardan duymuştu, şehre gelenler limanda işçilik yapardı. Yahut balıkçı teknelerinde. Sanki kendileriymiş gibi denizci olanlar, anlatırdı köydeki adamlar denizde geçen maceraları. Toloki'nin bir parçası olmak şöyle dursun, bir gün bile kendi gözleriyle göreceğini hayal edemediği bir dünyaydı hakkında atıp tuttukları dünya. Bundandır, şehre vardığında gemilere nasıl gidebileceğini sordu insanlara.

Yükleme gemilerinde yarı zamanlı iş buldu Toloki. Geceleri rıhtımda veya tren istasyonunda bir bankta uyurdu. Umumi tuvaletlerde yıkanırdı. Onun rengindeki kişilerin sahillere girmesine izin verilmezdi o günlerde, bundandır bugün yaptığı gibi yıkanamazdı sahilde.

Kimisiyle arkadaş oldu işçilerin, beraber banliyölere ve kenar mahallelerde mantar gibi biten gecekondu mahallelerine giderlerdi. Kadınları ziyaret eder, içki âlemlerine düşerlerdi. Sahiden hiç iyi olmamıştı arası alkollü içkilerle. Ama bazen içerdi, arkadaşları zayıf olduğunu söylemesindi. Erkek adamlar içki içerdi o günlerde, bundandır erkeğim

* Güney Afrika'da tüketilen, inek ve domuz etinden oluşan baharatlı, geleneksel bir sosis türü. (ç.n.)

diye gezinen bir adamın ateşli sudan kaçınması yüz kızartıcıydı.

Bu cümbüşlerden birindeydi, başka bir gecekondu mahallesi kurmak için evsizler şehrin dışında boş bir araziye hareket ediyordu, bunu duydu. *Shebeen*de bulunan herkes heyecanlıydı. Hükümet reddediyordu insanlara ev vermeyi. Bunun yerine gerekli evrakları olanlar şehrin elli mil ötesindeki yeni banliyöye taşınmalıydı, böyle diyordu. İnsanlar elli mil uzaktan iş yerlerine nasıl ulaşacaktı? Ayrıca insanların çalıştığı yere yakın araziler vardı her yerde, fakat hepsi beyazların konut gelişimine ayrılmıştı. Çoğu insanın gerekli evrakları bile yoktu. Varlıkları yasadışıydı, böyle söyleniyordu; ayrıca kararlıydı hükümet, memleket diye sınırları çizili yerlerine geri gönderecekti onları.

Karar verdi insanlar, toplu hâlde hareket edecek, kenar mahalledeki araziyi tek taraflı olarak alacak ve oraya barakalarını inşa edeceklerdi. Toloki'nin kendine ait bir evi olması için fırsattı bu. Yerleşimcilere katılarak içerisine barakasını yaptığı küçük bir arazi tahsis etti kendisine.

Gazete ve dergilerle süslediği baraka bu barakaydı işte. Gurur duyuyordu barakasıyla çünkü yalnızca kendine ait olan ilk mülktü bu. Sinirlenmişti buldozerler gelip barakayı yıktığında. Hemen yeniden kurdu barakayı, tıpkı diğer yerleşimcilerin yaptığı gibi. Bazı bazı, hükümetin para verdiği paramiliter gruplar barakaları ateşe verirdi ama yine de direniyordu gecekondu mahallesi.

Aşağı yukarı bir senedir yarı zamanlı işinde yahut söylenegeldiği gibi parça başı işinde çalışmaya devam ediyordu, derken limanda işler değişti. Zor zamanlardı. İş bulmak güçtü. Neyse ki Toloki bir iş kurmaya yetecek kadar para biriktirmişti.

Şehir konseyine başvurarak seyyar satıcılık yapmak için izin istedi, et ve *boerewors* ızgarası yapacağı bir el arabası aldı kendine. Dört tekerlekliydi el arabası, üzerinde kırmızı-beyaz bir keten örtü asılıydı. Bir uçta ızgara vardı, altında da gaz tüpü. Ortada içine hardal ve domates sosu koyduğu iki küçük tepsi vardı. Diğer uçta küçük yuvarlak ekmekler

için bir diğer tepsi vardı. Çoğunlukla bu tepsiye mısır lapası koyardı çünkü müşterilerinin çoğu ekmek arası *boerewors* gibi hafif yiyeceklerden hoşlanmayan işçilerdi. Daha ağır yiyecekleri tercih ederlerdi, lapa ve biftek gibi.

Toloki, işini çarşıda yapardı. Bir sürü müşterisi vardı, kimi Toloki'den öğle yemeği almak için rıhtımdan çarşıya bütün yolu teperdi. Biftekleri içki mahmurluğunun başlarına sardığı zebaniler tarafından işkenceye tutulan adamların damak zevklerine uygun baharatlamayı bilirdi. Bu türdeki ilk işti Toloki'ninki, rakipsizdi. Bu yüzden çok para kazandı. Hatırlamalısınız ki bu eskidendi, böylesi sokak işleri revaçta değilken. Bugün ülkedeki her bir şehrin sokağı bu türden işlere mesken.

Sabahları barakasından çıkıp şehre giden trene atlardı. O günlerde trenler hâlâ güvenliydi. Vaizler vaaz verirdi ebedi lanetlenmişlikleri üzerine, yolcular ilahiler okur ve alkış tutarlardı. Ruhlar trenlerde kurtarılırdı, yıkılmazdı. Tek sıkıntı yankesicilerdi. Şehre varınca ilkin et ve *boerewors* almaya kasaba giderdi, sonra yuvarlak ekmekleri satın aldığı fırına. Büyük plastik bir torba içerisinde evde piknik tüpünün üzerinde hazırladığı lapayı getirirdi. Ardından küçük bir kira bedeli karşılığında geceleri el arabasını bıraktığı Yahudi dükkânına giderdi. El arabasını her zamanki köşesine çekerdi, müşteriler el arabasının bu köşede olacağını çoktandır bilirdi. Beyaz tulumunu ve önlüğünü giyerdi, ardından kısa süre içinde hava baharat ve ızgaradaki etin ağız sulandıran kokusuyla dolardı. Gün ortasını takiben aç insanlar bir kuyruk oluşturur, Toloki'nin cepleri tıka basa parayla dolardı.

Barakasına mobilya alabilecek durumu vardı. Yakın zamanda gerçek bir ev yapacaktı kendine. Ardından köydeki annesine para gönderecekti. O zamanlar Jwara ölme sürecini henüz tamamlamamıştı. Hâlâ heykelciklerine bakarak duruyordu atölyesinde ama biz artık meyve ve yemek götürmeyi bırakmıştık. Toloki'nin Jwara'ya olanlardan haberi yoktu. Umurunda da değildi. Umurunda olan tek şey, yaşlılığında annesine bakmaktı.

Olmadı. İşinin göze çarpacak denli canlı olduğu bir gündü. Et kalmadı. Kasaba gönderebileceği kimse yoktu, bu yüzden kendi gitti kasaba et almaya ve el arabasını yarım saatliğine sokağın köşesindeki direğe zincirledi. Geri geldiğinde, el arabası gözün gördüğü hiçbir yerde yoktu. Şehir konseyi çalışanlarının zinciri kırıp el arabasını götürmek için cıvata kesicilerini kullanmış olduğunu duydu.

Toloki, durumu hemen şehir konseyindeki gayrı resmi ticaret departmanından sorumlu memura bildirdi. El arabası çöplüğe götürülmüş ve Toloki konseye vardığında çoktan ezilmişti; ona bunlar söylendi. Geri kalan tek şey ön tekerdi. Şehir memurları bu işin hangi düzenleme altında yapıldığını söylemeyecekti, arabayı imha etme emrini kimin verdiğini de. Konunun incelendiğini söylediler. O gün bugündür hâlâ inceleniyor konu.

Toloki, el arabasını park ettiği aynı köşede küçük gaz tüpü üzerinde kızartmak zorunda kaldı *boereworsları*. Ama müşteriler gelmedi. El arabası yokken durum farklıydı.

Bir süre bilemedi ne yapacağını. Posta ofisi tasarruf sandığı cüzdanında biraz parası vardı ama sonsuza dek yetmezdi. Başka bir el arabası almaya da yetmezdi bu para. İhtiyatsız bir hâle büründü yaşamı, fütursuzca harcadı parasını. Öğleden sonraları ve hafta sonları ona eşlik eden bir sürü arkadaşı vardı. İçki alırdı onlara ve sonsuz bir dostluğa ant içerlerdi. Ayrıca kadınlar ateşli hayranlarıydı. Kimse görünüşünden bahsetmemişti bir kere bile. Sonunda bulmuştu arzu ettiği aşkı ve talihi. Ama bu yaşam tarzını sürdüremez hâle geldiğince, Toloki ne vakit dostluklarını istese onu çok seven arkadaşları başka başka laflar etmeye başladı. Kadınlar daha önce farkına varmadıkları kusurlar bulmaya başladı onda ve alayla bu kusurlarını belirtmeye devam ettiler.

Çok zaman geçmemişti ki para suyunu çekti, barakasında gün ve gece oturup işkence etti aklına nasıl para bulacağını düşünürken. Sonra Nefolovhodwe geldi hatırına, köydeki mobilyacı, babasının arkadaşı. Jwara ve Xesibe'ye bir hayli yakındı mobilyacı; üçü o uzak köye özgü öğle son-

ralarında beraber oturur, Dağ Kadını'nın mayaladığı biradan içerek dünyayı kurtarırlardı.

Bu üç arkadaşın en yoksuluydu Nefolovhodwe. Xesibe'nin çiftçilik ve hayvancılık işleri yolundaydı. Üçü arasında en varlıklı olanıydı. Jwara'nın demircilik işleri çok da kötü değildi, yani Noria onu mahvedene kadar. Her zaman nallanacak atlar vardı ve onarılacak çiftçilik araçları. Öte yandan Nefolovhodwe güç bela yaşıyordu. Kasabada çalıştığı gençlik yıllarında marangozluk öğrenmişti. Becerikliydi elleri oldukça, kasabadaki dükkânlarda satılanlara yahut dergilerde resmedilenlere tıpatıp benzeyen sandalye ve masalar yapmayı bilirdi. Ama köyde sandalyeyi ve masayı kim alabilecekti? Hem Xesibe hem de Jwara arkadaşlarından bir masa ve dört sandalye takımı almıştı. Geliri iyi olan insan sayısı oldukça azdı köyde.

Ara sıra biri ölürdü, o zaman Nefolovhodwe bu sevgili kardeşlerimiz için bir tabut yapardı. Tabutları iyi ve dayanıklıydı ama çok ucuzdu. Arada bir otobüsle kasabadan tabut siparişi gelirdi, otobüsle iki saat uzaklıktan. Kendi ahbaplarının –kadın veya erkek– ölümünü beklerdi, çünkü çamdan masasına ekmeğini koyan onlardı. Ama yeterince sık değildi ölümler.

Bir gün şehirden bir adam köyü ziyaret etti. Çok seneler önce şehre çalışmaya gitmiş ve kalıcı olarak orada kalmaya karar vermiş köylülerden biriydi. Yalnızca uzun süre önce vefat etmiş babasının mezarına bir mezar taşı yaptırıp, yürüdüğü yol her daim pürüzsüz başarı taşlarıyla kaplansın diye atalar için bir ziyafet vermeye gelmişti köye. Üç arkadaşıyla içerken ansızın söylemişti: "Biliyorsun Nefolovhodwe, burada yoksul bir kişi gibi yaşamakla yetiniyorsun. Ama sana söylüyorum arkadaşım, şehirde çok para kazanabilirsin. Orada sinek gibi insan ölüyor; şehir, tabutların için iyi bir pazar."

Nefolovhodwe'nin aklına bazı fikirler soktu bu konuşma. Kendisini gitsin diye yüreklendiren Jwara'yla tartıştı konuyu. Ama Jwara uyardı, dikkat etsindi ki şehirde kaybolmasındı. Pek çok insan şehre gidip dönmüyordu geri. Köydeki tüm arkadaşlarını ve akrabalarını unutuyorlardı. Nefolov-

hodwe köyü her zaman kalbinde taşıyacaktı, söz verdi. Ne de olsa iki en iyi arkadaşını geride bırakıyordu, ayrıca karısını ve dokuz çocuğunu.

Nefolovhodwe kısa zamanda şehrin en iyi tabut yapıcısı oldu. Şehre vardığında şehre yeni gelen herkes gibi gettoların birinde yaşadı. Köydekinin aksine şehirde ölüm çoktu. Her gün kuyruk oluşturuyordu tabutlarını almak isteyenler. Derken bir banliyö evine taşındı. Her ne kadar banliyö evleri için uzun bir bekleme listesi olsa da, memurlara rüşvet verecek çok parası olduğundan hemen kapmıştı evlerden birini. Banliyö evi, ihtiyaçlarına ve büyüyen işlerine yetmeyecek kadar küçük geldi kısa zamanda. Oldukça lüks yörekentlerden birisinde bir ev aldı. Onun renginden insanların o günlerde yörekentlerden ev almasına izin verilmezdi. Onun adına ev alsın diye pazarlama müdürü olarak işe aldığı beyaz bir adamı kullandı.

Nefolovhodwe'nin başarısının sırrı, şehre varmasının ardından kısa sürede icat ettiği Nefolovhodwe Portatif Tabutları'nda yatıyordu. Tabut, tıpkı bir valiz gibi tek kişi tarafından taşınabilirdi; ayrıca bir çocuk bile talimatlar eşliğinde kolaylıkla bir araya getirebilirdi tabutu. Yeterince ucuz ama dayanıklıydı. Tabuta eşlik eden talimatları takip etmesi kolaydı ve talimatlar şehirde kullanılan tüm dillerde yazılmıştı. Hafif olsa da, monte edildiğinde hayal edilebilecek en ağır cesedi bile taşıyabilirdi. İnsanlar her yerden geliyordu Nefolovhodwe Portatif Tabutları'ndan almaya: trenle, otobüsle, özel arabayla ve yürüyerek.

Ayrıca Nefolovhodwe Lüks Spesiyal de vardı, oldukça pahalıydı. Yalnızca en varlıklılar karşılayabilirdi bunu. Buna da talep yoğundu. Meşe ve abanoz ağacından yapılmıştı. Altın veya gümüş alaşımından tutamakları ve menteşeleri vardı. Kapağa cennette yaşayan melekler ve diğer yüce varlıklar oyulmuştu. Yalnızca multimilyonerler için özel sipariş üzerine oymalar fildişinden yapılırdı. O günlerde fildişini bulmak görece kolaydı.

Ne var ki bir sorun peyda oldu. Aklı çalışanlar, karşılayabilecek durumda olsalar da bir Nefolovhodwe içine gömül-

me isteğinden caydı; Nefolovhodwe dendiğinde kastedilen Lüks Spesiyal'di, tabutların daha popüler ve ucuz türüne sadece Portatif derlerdi. Gece ahlaksız ölü kaldırıcıların mezarlığa giderek tabutu çıkardıklarını biliyorlardı. Cesedi torbalara sarıp mezara geri koyuyor, ardından tabutu yaşlı milyonerlere yeniden satmak üzere geri alıyorlardı. Bir cenaze kaldırıcısı aynı tabutu defalarca satabilirdi, buna kimse uyanmazdı. Pek çok varlıklı aile, sevdiklerinin Nefolovhodwe'nin içerisinde huzurla yattığını sanırdı. Mahkûmlar tarafından gömülen fakirlerden daha kötü koşullarda yattıklarından habersizdiler. En azından fakirler defnedilirken cesetleri güçlü brandalara sarılırdı.

Nefolovhodwe, tabutlarının çıkarıldığını biliyordu, bundan oldukça rahatsızdı. Her sene milyonlar kazansa da, bu kötücül hadise işini ve ürünlerinin şöhretini etkiliyordu. Ama bu olaya nasıl engel olacaktı, bilmiyordu.

Toloki karar verdi, babasının eski arkadaşına gidecekti. Eğer kendisine yardım edebilecek biri vardıysa, o kişi Nefolovhodwe'ydi. Nefolovhodwe, yoksulluğundan maskarası olurdu bir zamanlar köy çocuklarının, bunu hatırladı. Bir keresinde bir oğlan, Nefolovhodwe'nin bakımsız, bir deri bir kemik görünüşü ve iyi beslenememiş çocuklarıyla ilgili aptal şakalar yapmıştı, Toloki gözünü morartmıştı oğlanın. "Babamın arkadaşı hakkında böyle konuşamazsın" demişti, havalı bir sol kroşeyle oğlanı yere sermeden önce. Okulda kavga ettiği için cezalandırdı öğretmen Toloki'yi ve babasına da durumu bildirdi. Jwara, Toloki'yle bu konuyu hiç tartışmadı. Bunun yerine, Dağ Kadını'nın mayaladığı biradan içerken Nefolovhodwe'ye anlattı olan biteni. Nefolovhodwe bunun ardından Toloki'yi görünce gülümsedi ve "Terbiye almamış bu çocuklar beni aşağılarken benim için yaptığını duydum. Hepimizi korumak için büyüyen harika bir askersin" dedi. O günden sonra Nefolovhodwe, Toloki'ye duyduğu sevgiyi göstermek için hiçbir fırsatı kaçırmadı. Kendi babası bile Toloki'yi çirkin oğlan olarak çağırdığında, Nefolovhodwe itiraz ederdi.

"Kendi çocuğunla böyle konuşma Jwara."

"Ne biliyorsun Nef? Hiç böyle bir çocuğun olmadı."

"Benim dokuz çocuğum var. Kimi çirkin, kimi güzel. Ama onlar benim çocuğum, bu yüzden hepsi güzel görünüyor bana."

Şehirde gerçekten de talih yüzüne gülmüştü Nefolovhodwe'nin. Evi uzun bir güvenlik çitiyle çevriliydi, çitin üzerine iliştirilmiş uyarıda elektrikli olduğu belirtilmişti. Çitin içeri bakan kısmı güzelce budanmış çalılarla çevriliydi. Toloki kapıya gitti ama kapı kilitliydi. Ne yapacağını bilemez hâlde bir süre dineldi orada. Bir güvenlik yaklaştı sonra iki büyük Alman kurduyla beraber ve Toloki'ye burada ne halt ettiğini sordu.

"Nefolovhodwe'yi görmek istiyorum."

"Bu mu yani? Nefolovhodwe'yi görmek istiyorsun?"

"Toloki'yim ben, köyden. Nefolovhodwe hemşerim olur."

Muhafız tüm bunların bir şaka olduğunu düşündü. Alayla güldü Toloki'ye.

"Senin hemşerin, ha? Nefolovhodwe gibi büyük bir adam senin hemşerin? Hemşerin de seni görmek istiyor mu? Randevun var mı?"

"Hayır, randevum yok. Ama benim babamın arkadaşı o. Lütfen ona söyleyin, Toloki, Jwara'nın oğlu, onu görmek istiyor."

Güvenlik görevlisi bir süre için duraksadı, sonra karar verdi, evi arayıp bu şakayı efendisiyle paylaşabilirdi. Kapının yanındaki muhafız odasında telefonla konuştu, sonra Toloki'ye kapıyı açmak için geri geldi.

"Efendi seni hatırlamıyor. Ama uzak bir köyden Jwara adında birini hayal meyal hatırlıyor. İçeri girmene müsaade etmemi söylüyor ama ona söyleyecek çok önemli bir şeylerin varsa iyi olur."

Elbette muhafız yalan söylüyordu, diye düşündü Toloki. Nefolovhodwe, hafızası kısa süreli bir embesil değildi.

Uzanan çimenlik boyunca başka bir muhafız yol gösterdi ona, çift katlı yalının arka tarafına varıncaya değin yanından geçti nerdeyse bir düzine kadar lüks arabanın: Alman, İngiliz ve Amerikan. Mutfak kapısından girdiler, sonra sa-

yısız koridorlardan geçerek lüks bir biçimde döşenmiş büyük odaya girmeden önce başka bir muhafız üzerini aradı Toloki'nin. Büyük bir masanın ardında oturup pirelerle oynuyordu Nefolovhodwe, köydeki ebadının on katı kadar şişmiş hâlde. Toloki, sonradan onun kafa dinlemek için bir pire sirki işlettiğini öğrendi. Bu işi oldukça ciddiye alıyordu, üstelik pireleri her çeşit numarayı sergilemekte bir hayli iyiydi. Bir gün uluslararası bir yarışmaya katılabilecek kabiliyette olacaklardı, inanıyordu.

Nefolovhodwe, Toloki içeri girdiğinde bakmadı bile ona, pireleriyle oynamaya devam etti.

"Evet, sen de kimsin genç adam?"

"Toloki."

"Toloki? Toloki de kim?"

"Toloki, efendim. Arkadaşınızın, Jwara'nın oğlu."

"Ben Toloki diye birini hatırlamıyorum. Ne istiyorsun?"

"İş arıyorum efendim. Hemşerimsiniz ve babamın arkadaşınız, bu yüzden bana yardım edersiniz diye düşündüm."

Nefolovhodwe ilk kez baktı ona.

"Sırf iş istiyorsun diye mi gelip, pirelerimle kafa dağıtıyorken evdeki huzurumu bozuyorsun? Şehirdeki ofisimin yerini bilmiyor musun? İş arayan insanlar gibi alelade meseleleri çözecek vaktim olduğunu mu sanıyorsun? Neden personel müdürlerini çalıştırıyorum sence?"

Zenginliğin, köyde geride bıraktığı arkadaşlarıyla ilgili her şeyi Nefolovhodwe'nin keskin hafızasından silmek gibi çok tuhaf bir etkisi olmuştu üzerinde; Toloki o an anlayıverdi bunu. Sırtını dönmek ve bu iğrenç adamı pireleriyle baş başa bırakmak istedi. Ama açlık acı veriyordu ve bu acı galip geldi; o evi iş almadan terk etmeyecekti, böyle karar verdi. Yerde diz çöktü, bu güçlü adamdan onu kurtarmasını istedi gözlerinden akan yaşlarla.

"İşimi kaybettim efendim. İşe ihtiyacım var. Bana yardım edebilecek tek kişi sizsiniz. Beni veya babamı hatırlamasanız da, efendim, yardımınız olmaksızın ölecek biçare ruha yardım etmek kopsun lütfen iyilik dolu gönlünüzden."

"Biçare ruh! Her zaman biçare bir ruha yardım etmem isteniyor. Bu şehirde ne kadar biçare ruh var biliyor musun? Milyonlarca! Onları beslemenin Nefolovhodwe'nin işi olduğunu mu düşünüyorsun? Mutfağa git ve onlara sana yemek vermelerini söylediğimi ilet. Sonra git buradan. Huzura ihtiyacım var, biliyorsun."

"İstediğim yemek değil efendim. İş istiyorum. Böylece kendime bakabilirim, ayrıca anneme biraz para gönderebilirim. Dilenmek istemiyorum efendim veya karşılıksız kazanç elde etmek. Çalışmak istiyorum efendim, böylece sizin gibi büyük bir adam olabilirim."

Nefolovhodwe büyük bir adam olduğunu duymayı severdi. Toloki'nin bir gün onun gibi olacağını hayal etmek saçma olsa da, konuşmanın kendi büyüklüğü hakkında olan kısmından hoşlandı. Toloki doğru tuşa basmıştı bilmeden, böylece bir iş teklifi aldı.

"Ama ne kadar kazanacağın tamamen sana bağlı. Komisyon bazında işe alıyorum seni. Geceleri mezarlıkta muhafızlık görevi yapacaksın, istediğim bu."

"Mezarlıkta muhafızlık derken efendim? Mezarlıktan kim bir şey çalsın ki?"

"Yalnızca Nefolovhodwe'nin kullanıldığı cenaze merasimlerinden sonra gideceksin mezarlıklara. Görevin saklanıp biri tabutu çıkarmaya gelinceye kadar orada beklemek. Benim alın terimden haram kazanç elde eden cenaze kaldırıcılarının hepsini yakalamanı istiyorum. Kabul etmelisin ki tabutlarımın çıkarılması beceriklice tertip edilmiş, kâr getiren bir iş. Bunu daha önce akıl etmeliydim. Eğer birisi Nefolovhodwe'den kâr elde edecekse, bu kişi Nefolovhodwe'nin ta kendisi olmalı; sence de öyle değil mi genç adam?"

"Haklısınız efendim."

Toloki sonunda iş bulduğuna mutluydu. Doğrudan Nefolovhodwe'ye rapor vermesi istendi, şehirdeki ofisindeki personel müdürlerine değil. Doğrudan bu büyük adam tarafından istihdam edilmişti ve onun cebinden alacaktı ücretini, şirket fonundan değil. Nefolovhodwe'nin kişisel çalışanı olduğu anlamına geliyordu bu. Bu kodamanı etki-

leyecekti. Mümkün olduğu kadar çok hırsız yakalayıp karşılığında bir sürü komisyon alacaktı. Kendisini finansal güçlüklerini aşmış, eski yaşam tarzını yeniden yakalamış hâlde hayal etti. Ama elbette bu sefer seçtiği arkadaşları konusunda daha dikkatli olacaktı. Sadece paran varken seni sevenler yok artık. Hemşeriler ise bu bağlamda grubun en kötüleriydi.

Fakat işler Toloki'nin en başında düşündüğü kadar kolay değildi. Öncelikle Nefolovhodwe'nin kullanıldığı cenaze merasimlerini nerede bulacağını bilmiyordu. Cenazelere katılmak için gündüzleri mezarlıklara gidiyor ve kullanılan tabutun türünü gözetliyordu. Çoğu kez Portatif kullanırken buluyordu insanları. Portatif, çalınmak için fazlasıyla ucuzdu. Büyük adama gidiyor, ziyaret ettiği tüm mezarlıklarda kimsenin Nefolovhodwe kullanmadığını bildiriyordu. Nefolovhodwe Lüks Spesiyal kullanacak türdeki insanların uğradığı halk mezarlıklarına gömülmeyeceği kafasına dank etmemişti.

"Aptal oğlan! Ayaktakımının gömüldüğü gecekondu mahallelerinde ve banliyölerdeki mezarlıklarda Nefolovhodwe bulamazsın asla. Özel mezarlıklara git çirkin çocuk ve kilise avlularına, aptal çocuk. Nefolovhodwe bulabileceğin yerler oralardır. Yörekentler, çirkin çocuk, üst-sınıf yörekentler."

Toloki, bu yeni Nefolovhodwe'den nefret etmeye başlamıştı. Ona babasını, Jwara'yı, hatırlatıyordu birçok açıdan.

Daha fazla gözcülük yapmak için kiliselerdeki gömütlüklere ve özel mezarlıklara gidiyordu. Ama uzaklaştırıyorlardı onu oradan, serseri diyorlardı. Bu nedenle gömütlüğün dışında durup, kullanılan tabutun Nefolovhodwe olmasını umuyordu. Geceleri geri geliyor ve ağaçların arkasına saklanıyordu. Tek bir cenaze kaldırıcısı bile yakalayamadan aylar geçti. Aşağı yukarı haftada bir kez büyük adama rapor vermeye gidiyordu. Kapıdaki muhafız, daha fazla tantana yapmadan açıyordu kapıyı: "İçeri gir hemşeri. Hemşerin seni bekliyor olmalı." Ama sonraları fark etti Toloki; muhafız yalnızca alay ediyordu onunla.

Bazen Nefolovhodwe yerine, karısı olduğu söylenen kadını bulacaktı Toloki orada. Nefolovhodwe'nin köydeki karısını ve dokuz çocuğunu biliyordu. Onların şerefini korumak için savaşmıştı. Ve şimdi nankörlük eden koca ve babanın şerefi için. Düzleştirilmiş saçları, kırmızı dudakları, mor gözkapakları ve leupa kertenkelesini andıran yüzüyle bu uzun ve ince kızın Nefolovhodwe'nin karısı olduğunu kabul etmeye yanaşmıyordu. Ama yufka yürekliydi, zavallı şey; bir de ne vakit Toloki araştırmalarında ilerleyemeyişini rapor etmeye gelse kendisine biraz yiyecek verirdi. Toloki söz verdi kendine, bu aşağılık adamın evinde yediği yemeğin ederi her bir kuruşu geri ödeyecekti bir gün.

Bir gece döndü talih. Her zaman beklediği gibi bekliyordu şatafatlı gömütlüklerden birisinde, mermer mezar taşlarının arasında. Dört adam bir kamyonetle geldi, gömütlüğün kapısının tam dışına park ettiler araçlarını. Taze bir mezara gittiler, küreklerle başladılar mezarı kazmaya. Toloki mezarları kazan cenaze kaldırıcılarını yakaladığında, büyük adamdan aldığı brifingler arasında ne yapması gerektiğine dair neredeyse hiçbir şey olmadığını fark etti birdenbire. Mezar hırsızlarıyla yüzleşmeye karar verdi. Saklandığı yerden bağırarak dışarı fırladı.

"Sonunda sizi yakaladım, sizi arsız hırsızlar!"

"Bu da ne lan? Ser kimsin?"

"Aylardır sizi arıyorum. Nefolovhodwe'ye götüreceğim sizi. Onun tabutlarını alıyorsunuz!"

"Burada çaldığımız herhangi bir tabut görüyor musun?"

"Hah! Aptal olduğumu sanıyorsun. Çalacaktın o tabutu."

Bir adam vurdu kafasına sert bir biçimde, çapa küreğiyle. Düştü yere Toloki ve üzerine indi bahçe kürekleri. Adamlar onu ölüme terk etti.

Gece boyu bilincini kaybetmiş hâlde uzandı Toloki. Sabahleyin kafasında bir yarıkla uyandı. Kıyafetleri kan içindeydi. Ayağa kalktı ve mezara doğru sendeledi. Bozulmamıştı mezar. Hırsızların kazmaya devam edip etmediğinden emin değildi. Efendisine rapor vermek için yörekente gitti.

"Seni aptal çocuk, sana bana hırsızları getir diyorum, sen bunun yerine aptalca bir hikâyeyle geliyorsun. Kovuldun!"

Toloki aylarını bu adam için çalışarak harcamıştı, eline hiçbir şey geçmeden. Şimdi barut gibi kızgındı. Bir sonraki hamlesinin ne olacağı üzerine kafa yorarken, barakasına gitti ve kendini içeri kilitledi. Bu düşünme seansları genellikle faydalı oluyordu. Aklını kuluçkaya yatırıp barakasında günler harcadıktan sonra bulmuştu el arabasıyla *boerewors* satma fikrini. Aklına Nefolovhodwe'den yardım isteme fikri geldiğinde de yine aynı süreçten geçmişti. Pekâlâ, Nefolovhodwe bir kayıptı. Ama şehirde işleri yolunda giden hemşerisinin bellek kaybı yaşadığını Toloki nerden bilecekti?

Toloki, Nefolovhodwe'nin tüm varlığını ölümden kazandığını gözlemlemişti. Ölüm demek ki kârlıydı. O da ölümden fayda sağlamaya karar verdi. Ama ne yazık ki satışa sunacağı pratik bir becerisi yoktu. Nefeolovhodwe'nin aksine, ölüme ilişkin yapıp satabileceği somut eşyaları yoktu. Ama bizim gördüğümüz en üzgün gözlerin sahibiydi. Hüzünlü gözleri oldukça meşhurdu, köyde bile. Şarkılar söylerdik Toloki'nin yeisli gözlerine dair. Yavaş yavaş karar veriyordu, yas tutacak ve karşılığında insanlar ona para ödeyecekti. Şişko Nefolovhodwe bile ona, "Yüzün hepimizin bir gün öleceğini hatırlatıyor daima" demişti. Yüzüyle para kazanacaktı. Ne de olsa, Tanrı'nın ona bahşettiği tek hediye buydu. Gözlerini mesken tutmuş sonsuz hüzünden kâr edecekti. Profesyonel Yas Tutuculuk konsepti böylece doğdu.

Nefolovhodwe için çalışıp namussuz cenaze kaldırıcılarını ararken kazandığı tecrübe yardımına koştu. Cenazelerin nerede ve ne zaman düzenlendiğini biliyordu. Cesurca yaklaşıyordu yakınını kaybetmişlere ve Profesyonel Yas Tutucu Toloki olduğunu söylüyordu. O günlerde henüz yeni olan kostümü gerekli havayı veriyordu ona. Kendilerinin belirleyeceği küçük bir ücret karşılığında dünyadan ayrılan yakınları için yas tutmayı teklif ediyordu. Bazı insanlar onun deli yahut soytarı olduğunu düşündü. Uzaklaştırdılar onu oradan. Diğerleri sırf ondan kurtulmak için biraz para verdi, ama

buna rağmen yas tuttu Toloki onların merasimlerinde. Henüz erkendi, bu aşamada yas tutma kabiliyeti güçlenmemişti. Sadece orada durup üzgün bir ifade takınırdı. Mutsuzluğu ve hadiseden kaynaklanan acıyı artırmaya yeteceğini düşündüğü belli başlı sesleri sonradan geliştirmişti.

Çok zaman geçmemişti ki yalnızca fakir insanların cenazelerinde hoş karşılandığını keşfetti. Zengin insanlar görmek bile istemiyorlardı onu, bundandır zengin cenazeleriyle sıkmıyordu canını. Fakir halka yaklaştığında biraz para verecekler ve gelip onlarla beraber yas tutmasını söyleyeceklerdi. Bazılarının, bilhassa şehre yeni varanların kafası karışmıştı. Yapıyor olmaları gereken bir şeyi belki de kaçırdıklarını düşündüler. Belki de Profesyonel Yas Tutucu tutmak, şehrin modern uygulamalarından biriydi. Yapılacak medeni bir şeydi, böyle düşündüler. Bu nedenle yararlandılar Toloki'nin verdiği hizmetten. Kimisi Profesyonel Yas Tutucu'nun varlığının cenazelerine şans getirdiğine inandı. Ama onu sıkıntı olarak görmeye devam edenler de vardı.

Toloki bu kendine mahsus mesleğe girdiğinde, ilkin umursadığı yalnızca maddi getirileriydi; bu işe tıpkı hemşerisi Nefolovhodwe gibi ölümden kazanç sağlamak için başlamıştı. Ama katıldığı iki ya da üç cenazeden sonra olaya bakış açısı bütünüyle değişmişti. Ölü için yas tutmak ruhani bir zanaata dönüştü. Çoktandır anladığımız üzere, kendisini doğulu keşişlerin ışığı içerisinde görüyordu; onlar gibi duru olacaktı, hedefi buydu. Cenazelere taşıyarak saygın müşterileriyle paylaşmak istediği bu duruluktu.

* * *

Gün ortası geri geliyor Noria. Kahverengi bir kese kâğıdı içerisinde lapa artığı taşıyor. Yemeği Toloki ile paylaşıyor, ona son birkaç yıldır böyle hayatta kaldığını anlatıyor. Yerleşkedeki insanlara gündelik ev işlerinde yardım ediyor. Örneğin; *shebeen* kraliçeleri için su çekiyor. Karşılığında ona yemek veriyorlar. Çoğu zaman Madimbhaza'ya yardım ediyor, çok çocuğu var çünkü, kendi başına baş edemiyor.

"Şehre geldiğimden beri böyle yaşıyorum."

"Bilmiyordum Noria. Bilsem yardımcı olurdum."

"Erkeklerden bir şey almadığımı unutuyorsun."

"Hemşerin olarak Noria. Kardeşin olarak. Erkek olarak değil."

Noria sabırla açıklıyor ona hayatından şikâyetçi olmadığını. Başkalarına yardım ederek tatmin duygusuna ulaşıyor. Üstelik bir gün bile aç karnına girmedi yatağına.

* * *

Şehre varmadan önce konforlu bir hayata adım atacağını sanıyordu. Köydeki ve tuğla yapım şantiyesinde yaşadığı küçük kasabadaki insanlar, şehirdeki yaşamı övgüyle resmetmişlerdi. İnanmıştı, şehrin büyüsüne ve cazibesine kaptırabilirdi kendini ve böylece oğlunu kaybetmekten duyduğu içini kemiren acıyı unutabilirdi. Kayıp oğlunu unutmak istemiyordu, sadece acıyı unutmak istiyordu. Vutha bir gün geri dönecekti ona, buna tüm gücüyle inanıyordu. Bir iş bulacaktı, belki ofisleri temizleyecek yahut hizmetçilik yapacaktı ve yeni bir yaşam kuracaktı kendine. İşler yolunda gitmezse, son çare olarak eski mesleğine, yani erkek eğlendirme işine geri dönebilirdi ne zaman isterse. Gerçi bir kez daha düşününce, Vutha'nın hatırına dönmeyecekti bu mesleğe. Zaten ihtiyaç olmayacaktı, ne de olsa şehrin sokak kaldırımları altın ve elmasla döşenmişti.

Şehre vardığında yaşadığı hayal kırıklığıydı. Sokaklarda elmas yoktu, altın da. Tüm olan, çamur ve açık kanalizasyonlardı. Daha önce gördüğü hiçbir şeye benzemiyordu, hayal ettiklerine de. Yine de geri dönmek yoktu. Köyde geri döneceği hiçbir şeyi yoktu.

Hemşerisi kadınlar karşıladı onu. Kimisi yörekentlerde hizmetçilik yapıyordu, işleri iyi gidiyordu. Kimisi bira mayalayıp satıyordu, yasadışı bir işti. Fakat sonuçta gecekondu semtlerindeki tüm yaşamları yasadışıydı. Noria'nın şehre geldiği haberi yayıldı çevreye. Yaşlı bir kadın vardı, Dağ Kadını onu uykularından eden kötü ruhlardan kurtarmıştı; bu yüzden Noria'ya kol kanat gerdi, Noria onunla kalıyordu.

Yaşlı kadın minnet duyuyordu hâlâ, bundandır eski doktorunun kızına yardım etmek istiyordu. Artık muhterem ataların arasına karışmış olan Dağ Kadını, karşılığında nezaketini görecek ve yaşlılık günlerini iyi talihle kutsayacaktı; böyle umuyordu.

Hemşeriler, yaşlı kadına ait *shebeen*e geliyordu Noria'yı görmeye. Noria'nın gülüp sefil yaşamlarını sevinçle dolduracağını umarak şakalar yapıyor, suratlarını şekilden şekile sokuyorlardı. Ama gülemiyordu Noria. Beklentilerini karşılamak ve hemşerilerini tıpkı köyde rızasıyla yaptığı gibi mutlu etmek için çok uğraştı Noria, ama kahkaha atamıyordu. Ancak zoraki sırıtabiliyordu, görenlere göre kabız olmuş birinin sırıtışına benzeyen bir sırıtıştı bu. Sanki kurumuş gibiydi hoş kahkahaların aktığı kuyu. Kısa zamanda herkes pes ederek kendi işine bakmaya karar verdi.

Noria yaşlı kadından içki mayalama sanatını öğrendi. Annesi uzman bir mayacı olsa da, Noria'ya bu sanat evde öğretilmemişti. Annesi hiç alıştırmamıştı onu. Xesibe'ye göre kırılacak bir yumurta gibi davranıyordu ona. Ama Noria çok çalıştı şehirde. Yaşlı kadın köle gibi çalıştırıyordu onu, köylülerden kimisi böyle söyledi. Yaşlı kadın ölür ölmez kendi barakasını yapmıştı Noria; o güne dek tek bir kuruş bile verilmedi ona, bunun yerine yenecek yemek ve yatacak bir yer verilmişti.

Yaşlı kadının *shebeen*ine içmeye gelenlerin çoğu köyden insanlardı. Noria onlardan Napu'nun Vutha ile beraber şehre gelmiş olduğunu öğrendi. Sonunda oğlunu tekrar göreceğine dair umutları artar artmaz, şefkat dolu gözlerle baktılar ona, "Bilmiyor musun olanları, zavallı çocuk? Oğlun artık yaşamıyor." Can alıcı bu sözler söylenir söylenmez, Noria içki içenlerin kalbini parçalara ayıran bir sesle feryat etti. Yaşlı kadın, bu kötü haberi böylesi patavatsız bir tavırla açığa çıkardıkları için kızdı onlara. "Neden bu konu hakkında hep sessiz kaldığımı sanıyorsunuz? Çünkü zamanı geldiğinde kendim söylemek istiyordum ona." İçenler, Noria'nın oğlunun ölümünü bilmediğinden bihaberdiler, böyle söyleyerek özür dilediler.

Noria, Napu'nun Vutha ile beraber şehre geldiğini öğrendi. Ama köydeki herkesten uzak kalmıştı onlar. Hemşeriler duymuştu, Vutha her gün ağlıyordu annesi için. Noria zavallı adamı çocukla yapayalnız bırakarak ailesini terk edip gitmiş diye dedikodu yapmışlardı. Napu işsizdi ve tüm gününü şehirde gelip geçenlerden para dilenerek geçirecekti. Bir sokak köşesinde Vutha ile beraber oturacaktı, insanlar bozuk paralar atacaktı Vutha'nın tuttuğu küçük kutuya. Vutha yırtık pırtık kıyafetler içindeydi ve vücudunda birikmiş katmanlarca kirden dolayı zift karasıydı, küçük bir oğlandı, çoğu insan ona acıdığından verecekti parayı. Napu iyi biliyordu, dilencilik işine Vutha ile beraber giderse çok para geçecekti eline.

Fakat bu paranın birazını bile Vutha için harcamıyordu. Eve döndüğünde –şehir dışında kullanılmayan bir yoldaki tenha köprünün altına sert bir mukavvadan sığınak yapmıştı– Vutha'yı bir direğe zincirler ve içmeye giderdi. Köyünden tanıdığı insanların yaşamadığı gecekondu semtlerine doğru bütün bir yolu teperdi, parası bitene dek bir *shebeen*den diğerine içe içe, ağır ağır yürürdü. Vutha ağlardı, Noria ve yemek için. Ama Napu'nun geri gelmesi sadece zinciri çözerek daha çok dilenmek için Vutha'yı şehre götürmek amacıylaydı. Kimi merhametli kişiler para yerine yemek artığı verirlerdi onlara, yiyecek bir şeylerinin olduğu zamanlar sadece bu zamanlardı.

Dilencilik işinden çok para kazandı bir gün Napu, çoğu kez olduğu gibi Vutha'yı direğe zincirleyerek içmeye gitti. Günlerce kayboldu ortadan ve çocuğu bütünüyle unuttu. Tüm bu zaman boyunca sarhoşluğun verdiği sersemlik içindeydi, içtiği ahbapları oğlunun nerede olduğunu sorunca bıraktığı yeri unuttuğunu söyledi. *Shebeen* kraliçeleri güldü.

"Çocuğunu bıraktığın yeri nasıl unutabilirsin?"

"Bilmiyorum. Çocuk için vaktim yok. Annesi ilgilenecektir."

"Hangi anne? Karının bir selde öldüğünü söylememiş miydin, çocuğa bakma konusunda seni yalnız bıraktığını?"

"Benim meselem değil. Annesi ona bakacaktır."

Shebeen kraliçeleri tekrar güldü. Oğlanın annesinin olmadığını biliyorlardı. Ama birayı Napu'ya var olmayan karısı hakkında halüsinasyonlar gördürecek kadar tesirli mayaladıkları için övündüler.

Napu nihayet köprüye geldiğinde dehşet verici bir manzarayla karşılaştı. Vutha ölüydü ve leş yiyen köpekler dalaşıyordu cesedi üzerinde. Yarısından çoğunu yemişlerdi bile. Napu fırlayarak uzaklaştı ve bağırdı: "Oğlumu öldürdüler! Oğlumu öldürdüler."

Soluklanmak için bile durmadan birkaç mil boyunca koştu. Nereye gittiğini bilmiyordu. Oğlunu öldürmüşlerdi, öldürenleri yakalamadan bırakmayacaktı yakalarını, bunları tekrar edip duruyordu. Öldürecekti onları ve oğluna yaptıkları gibi köpeklere yem edecekti. O zalim Noria'yla ödeşmek için almıştı oğlunu, uludu. Ama Noria ve lanetli anası şimdi zavallı oğlanı öldürmüşlerdi. O yaklaşırken alelacele yolu açıyordu insanlar. Şehrin kanalizasyon işlerinin bir parçası olan biriktirme barajına ulaşıncaya dek koştu. Baraja atladı ve boğuldu.

* * *

Noria'nın bu tüyler ürpertici hikâyeyi anlatmasının ardından uzun bir sessizlik oluyor. Mutsuz düşünceler içinde kaybolmuş oturuyorlar ama Noria'nın gözleri kuru. Toloki geçmiş günlerden bir şeyler hatırlıyor.

"Biliyorsun Noria. Küçük bir çocuğu olan pasaklı bir dilenci görürdüm. Şehirde et kızartma işine yeni başladığım zamanlardı. Kocan ve oğlun olduklarını bilmiyordum."

"Dertlerimle ilgili daha fazla konuşamam. Shadrack'ı duydun mu?"

"Hayır."

"Hastanede."

"Ne yapıyor orada?"

"Polis yaralamış, öyle duydum. Durumu çok ciddi. Öğleden sonra gidip görmeliyiz onu."

7

Bir hastane yatağının üzerinde uzanıyor Shadrack. Vücudundan çeşitli tüpler ve aletler sarkıyor. Ayrıca seruma bağlı. Noria ve Toloki yatağın arkasında dikiliyor. Shadrack gözlerini açıp belli belirsiz gülümsüyor onlara. Selamlayarak nasıl olduğunu görmeye geldiklerini söylüyorlar. Hastaneye hasta ziyaretine yiyecek bir şeyler getirmeden gitmezsiniz, bu yüzden biraz portakal ve elma getirdiler. Noria'ya nezaketi için teşekkür ediyor ama ne yazık ki katı hiçbir şey yiyemiyor, böyle söylüyor. Vücudu tüm besinini serumdan alıyor. Meyveyi komşu yataktaki yaşlı adama verebilirler ama, böyle yapmalarını öneriyor.

Shadrack bir kez bile bakmıyor Toloki'ye, Toloki bunu fark etmeden yapamıyor. Kendisini tamamen Noria'ya vermiş durumda. Sanki Toloki yokmuş gibi.

Koğuş tıka basa dolu. Sadece on kadar yatağın sığabileceği küçük oda, yirmi yatakla dolup taşmış durumda. Bazı

hastalar, yatakların altına serilmiş ince matlar üzerinde uyuyor. Yataklarda uyuyan hastaların çoğu Shadrack gibi makinelere bağlı. Yatakların altında yatanların bacakları ve kolları alçılar içinde. Tüm bu insanlar ülkedeki hiddetli savaşın malulü. Hareket kabiliyeti kalacak kadar şanslı olanlar koltuk değneğiyle topallayarak yürüyor. Sessizce savaşın efendilerine lanet okuyorlar, polise ve orduya ya da hatta çeşitli politik örgütlere, kaderlerinden kimi sorumlu tutuyorlarsa onlara. Enfeksiyon ve mavi ispirto kokusu nefeslerini kesiyor, bundandır kızgınlıklarını açıkça dile getiriyorlar.

"Ne oldu Bhut'Shaddy?"

"Hollanda asıllı Güney Afrikalılar yakaladı beni Noria. Az kalsın öldürüyorlardı."

Dün gece taksisiyle kuyruğa giriyordu ki üç beyaz adamın kullandığı bir polis kamyoneti saldırdı ona, Shadrack böyle söylüyor. Üzerinde rütbelerinin yer aldığı hâki rengi üniformalar vardı ve tanınmış bir politik örgütün bayrağını taşıyorlardı, üstünlük yanlısı sağ kanattan bir örgüt. İnsanların söyleyegeldiklerini doğruluyordu olanlar, üstünlük yanlısı sağ hareketler polisle sıkı bağlantı içindeydi.

Shadrack'in çilesi, tren istasyonuna gidip oradan yolcu almasını söyleyen mesajla başladı, gece yarısına dakikalar kala. Taksisini yolcu alacağı noktaya, kaldırım kenarına park ederek bekledi. Çok zaman geçmemişti ki bir polis kamyoneti, taksisinin hareket etmesini engelleyecek şekilde tam yanında durdu. Üç adam fırladı dışarı ve aracının kapısına doğru gittiler. Kapıyı çekerek açtılar birden, bayraklarını gösterdiler ve bayrağın ne olduğunu bilip bilmediğini sordular sinirle. İlgilenmiyordu Shadrack, böyle söyledi. Ardından saldırdılar ona.

Shadrack büyük bir güçlükle konuşuyor. Hissettikleri boğuyor onu.

"Belki bize tüm hadiseyi daha iyi olduğunda anlatırsın Bhut'Shaddy. Belki bunun hakkında konuşmak seni daha kötü yapıyordur şimdi."

"Hayır Noria. Bana ne yaptıklarını bilmenizi istiyorum. Gözleri dönmüş gibiydi. Beni yumrukladılar. Taksimden

sürükleyerek çıkarıp tekmelediler. Çığlık atmaya çalıştım ama boğazımı sıktılar. Ardından bir patates çuvalı gibi yüklediler beni polis kamyonetine."

Yan panjurları indirdiler, Shadrack'ı da alarak aracı sürdüler. Yaklaşık yarım saat olmuştu ki kamyonet geriye doğru hareket etti, Shadrack fark etti bunu. Durdu araç ve kapı açıldı. Kaçıranlar, kamyonetin dışına doğru sürükledi onu; aracın kapısı bir odanın önüne açılıyordu, bu harabe hâlindeki odaya girmesini emrettiler. Buz gibiydi odanın içi. Betonla kaplı yerde yatan çıplak cesetlerle doluydu oda. Büyük duvar rafları üzerinde daha fazla ceset yığılıydı.

Öldüreceklerdi onu, böyle söylediler ona ve tekrar saldırmaya başladılar. Cesetlerin üzerinde tökezliyordu, derken düştü aralarına. Kalkmaya çalıştığında yaşlı bir adamın cesedini fırlattılar göğsüne. Yine düştü. Adamlardan biri kavradı omuzlarından, genç bir kadının cesediyle cinsel ilişkiye girsindi, bunu emretti.

"Onlara ölü biriyle bunu yapmaktansa ölmeyi tercih ettiğimi söyledim."

"Senden ne istiyorlarmış Bhut'Shaddy? Tüm bunları neden yaptılar sana?"

"Hiçbir şey istemediler Noria. Sırf eğlence olsun diye yaptılar."

Takip eden saldırılardan sonra morgdan çıkmasını emrettiler ve taksisinin olduğu yere araçlarıyla götürdüler. Atıverdiler onu oraya, geçirdikleri güzel zaman için bol bol teşekkür ettikten sonra. Canı gitmiş elini sıkarak, "Yakın zamanda tekrar yapalım bunu" dediler. Başka bir taksi şoförü, eski taksisinin yanında yolda uzanmış gördü onu. Shadrack'ın ifade verdiği polis merkezine götürdü.

"Daha birkaç dakika önce, siz gelmeden hemen önce, bu olayla ilgili bir polisin tutuklandığı söylendi bana."

"Daha iyi Bhut'Shaddy. En azından olayla ilgili bir şeyler yapıyorlar."

"Sırf tüm kanıtlar elimde diye, sırf olaya karışan polisleri ince ince tarif ettim diye yapıyorlar. Avukatlarımla bağlantıya geçecek kadar aklım vardı."

Dün gece ifadesini alırlarken polis memurları kabul etmemişlerdi tarif ettiği aracın bir polis aracı olduğunu, bunu söylüyor Shadrack. Hatta bir korgeneral, olayla ilgili dava açarsa pek çok önemli kişiyi kızdıracağını söyleyerek açık açık tehditte bulundu. Önemli insanlar kızdığında nasıl bir gülle savurabileceklerini bilen yokmuş, böyle diyerek uyardı. Açık olmak gerekirse bu kızgın insanların yapacaklarından polis sorumlu olamazdı.

"Neden tüm bu meseleyi unutup, evine, karına ve çocuklarına gitmiyorsun?"

"Meseleyi unutmuyorum efendim. Bir hiç uğruna hırpalandım ve işkence gördüm. Polise karşı yasal işlem başlatıyorum. Hemen avukatımla iletişime geçiyorum. İnsan hakları avukatlarıyla da iletişime geçiyorum."

"Eğitimli olanların sorunu bu. Her şeyi bildiklerini sanıyorlar. İnatçı bir adamsın. Seni uyarmadığımızı söyleme sonra."

Şimdi polis, aracın tamı tamına kendi kamyonetleri olduğunu itiraf ediyor. Onu deli edense polisin bu vakanın emsal teşkil etmeyen, münferit bir vaka olduğunu iddia etmesi. Ama diğer taksi şoförleri de bu işkencelere maruz kalıyor. Taksicilik işinde bu deneyim, "cehennem-sürüşü" olarak bilinir. Hayatta kalmak isteyen taksi şoförleri, kurşun yaraları olan güzel kadın cesetleriyle cinsel ilişkiye zorlanır. Pek çoğu hikâyeyi anlatmak için hayatta kalsa da, kimisi dayak nedeniyle ölür. Ardından bedenleri çırılçıplak soyulup morgdaki diğer cesetlerin arasına bırakılır. Shadrack'ın kamyonetin plaka numarasını alabilmesi ve sonra hemen avukatlarıyla iletişim kurabilmesi düpedüz şanstı. Pek çok taksi şoförü, "cehennem-sürüşüne" yalnızca mesleki bir tehlike olarak bakar, bunla ilgili hiçbir şey yapmaz. Ama bu sadistler Shadrack'ı seçerek yanlış bir kurban seçmiş oldular. Büyük bir tazminat davası açacak hükümete, böyle söylüyor.

"Sana diyorum, zengin olacağım Noria. Başlarına ne geleceğini bilmiyorlar. Ben kendi güllemi savuruyorum. 'Cehennem-sürüşü' beni zengin edecek. Marka bir taksi

alacağım, yepyeni. Büyük bir ev inşa edeceğim, tuğlalardan yapılmış ve kiremit çatılı bir ev."

Toloki şaşıyor bu adama –gözlerini açtığından beri onu yok sayan bu adama– ne kadar yakın yattığını söyleyen tüm aletlerle sarılmış adama. Ama hâl böyleyken etrafı ölümün eşiğinde olduğunu imleyen tüm o aletlerle sarılmış adama. Hâl böyleyken tüm düşünebildiği, ne denli zengin olacağı oysa.

Şimdi gitmeleri lazım, Noria Shadrack'a böyle söylüyor. Onu tekrar görmek için çok yakında yine gelecek. Toloki ve Noria koğuşun kapısından tam çıkmak üzereler ki Shadrack Noria'yı geri çağırıyor. Noria gerisin geri gidiyor yatağa, bu esnada Toloki kapıda bekliyor ve konuştukları her bir kelimeyi yakalamak için kulak kesiliyor.

"Noria, hiç umut var mı?"

"Ah evet, Bhut'Shaddy. Tekrar iyi olacağına eminim. Kısa zamanda işine geri döneceksin."

"Bizi kastediyorum Noria. Hiç umut var mı?"

"Hayır, umut yok. Katiyen umut yok. Bunun için çok üzgünüm Bhut'Shaddy, ama yapabileceğim hiçbir şey yok."

"Onda ne buluyorsun Noria?"

"Kimde?"

"Toloki'de. Sana verebileceği hiçbir şey yok."

"Yaşamasını biliyor, Bhut'Shaddy."

"Kokuyor!"

"Bugün değil, bugün kokmuyor. Ve bir daha kokmayacak."

Otobüs durağına doğru yokuş aşağı yürüyor Toloki ve Noria, burada onları şehirdeki ana taksi durağına bırakacak otobüsü yakalayacaklar. Şehirdeki taksi durağından yerleşkeye geri dönmek için taksi tutabilecekler. Ne zaman ve nasıl olduğunu bilmiyorlar ama kendilerini tam manasıyla el ele tutuşurken buluyorlar. Her ikisi de utançla geri çekiliyor.

"Hâlâ anlamıyorum Noria. Zor bir hayat sürüyorsun. Karnın doysun diye *shebeen* kraliçeleri için su çekmen gerekiyor. Ama hayatını sonsuza dek değiştirebilecek bir adamı geri çeviriyorsun."

"Çiğneniyorum Toloki. Çiğneniyorum ve sonra ağızlarından püşkürtüyorlar."

Noria bununla ne demek istedi, Toloki'nin hiçbir fikri yok. Ama onu daha fazla sorgulamayacak, buna karar veriyor. Bazen bilmece gibi konuşuyor. Noria onu önemsiyor, sahiden mühim olan tek şey de bu, elbette bir hemşerisi olarak önemsiyor. O da Noria'ya önem veriyor, hemşerisi olarak. Hatırla, Toloki ve muhterem keşişler aynı hamurdan.

Barakaya gün karardığında varıyorlar. Kapıyı açıyor Noria ve beraber içeri giriyorlar. Noria'nın barakası kilitli olmaz hiç. Yerleşkedeki hiçbir baraka kilitlenmemiştir asla, zira çalınmaya değer bir şey yoktur içlerinde. Ancak Shadrack gibi zenginler, yuvaları için korkan kuşların yaşamını sürer ve hırsızlık yapmak için mülklerine girildi mi girilmedi mi denetlemek için tetikte olmalıdırlar her daim.

Ortasından kesilmiş kriko şişeden bir lamba yapmıştı Noria, açıyor lambayı. Şişenin kapağında eski bir paçavradan yapılmış fitilin geçebileceği bir delik var. Su için sıklıkla yardım ettiği komşularının birinden gaz yağı almıştı, şişe bu gaz yağıyla dolu. Yere bir kâğıt serip oturuyorlar. Tuhaf şey Toloki için evde olmak. Uzun yıllardır tüm akşamlarını bekleme odasında geçirmişti, ondan.

Barakası seneler önce paramiliterler tarafından yıkıldığından beri evde uyumamıştı. Daha yeni başlamıştı Profesyonel Yas Tutucu olarak çalışmaya. O günlerde cenaze merasimleri sadece cumartesi yahut pazar sabahları düzenlenirdi çünkü ölüm bugün olduğu kadar yaygın değildi. Bildiğiniz gibi bugünlerde her gün cenaze merasimi düzenleniyor zira yakınlarını kaybedenler ölülerini gömmek için hafta sonuna dek bekleseydi, morglar ağzına kadar dolar ve mezarlıklar cenaze katılımcılarıyla dolup taşardı. Hakikaten her gün cenaze törenleri düzenlense bile morglarda iğne atsanız yere düşmüyor ve mezarlıklar ağzına kadar dolu her daim. Çoğu kez aynı anda düzenlenen cenaze sayısı onu buluyor, ilahiler plansız ama hoş geçişlerle birbirine karışıyor.

O günlerde Toloki, hafta içleri güneşin altında oturup buldozerleri beklerdi. Çoğunlukla insanlar işteyken, gün

içinde gelirdi buldozerler. Geldiklerini gördüğünde çabucak barakasına girip tüm mobilyalarını dışarı çıkarırdı. Mobilyaları tek kişilik bir yatak, iki sandalye, üzerine piknik tüpünü koyduğu küçük bir masa ve bir banyo teknesinden ibaretti. Diğer barakalarda kalan çocuklar da ailelerinin değerli eşyalarını korumaya çalışırdı.

Buldozerler barakaların içlerine girerek dümdüz ederdi, sonra zafer kazanmışçasına uzaklaşırlardı. Yerleşimciler hemen yeniden yaparlardı barakalarını ve gecekondu mahallesi kaşla göz arasında tekrar yaşamla dolardı. Yerleşke sakinleri, geçim mücadeleleri için sıvarlardı kollarını işçi arılar gibi.

Buldozerler gecekondu mahalleleriyle baş etmeyi beceremedi, bu yüzden hükümet yeni stratejiler geliştirdi. İşsiz yerleşimcilerden kimilerini işe aldılar ve onlardan paramiliter gruplar kurdular. Bu grupların görevi insanları korumaktı. Yöntemleri basit fakat oldukça etkiliydi. Yerleşke sakinlerinden koruma parası talep ettiler. Bu para haftalık olarak toplanıp kendisine Belediye Başkanı unvanını veren paramiliter lidere verilirdi. Kimi yerleşimciler parayı ödemeyi kabul etmedi, günlerini *shebeen*de harcayan bir grup serserinin korumasına neden ihtiyaçları vardı anlamamışlardı çünkü. Ödeme yapmayı kabul etmeyenlerin barakalarını gizemli bir biçimde gece ortasında ateş alırdı. Bazen bu yangınlarda bebekler ölürdü. Komşularının yardımı sayesinde hayatta kalanlar ertesi gün barakalarını tekrar inşa etmek için işe girişecek, koruma parasını muhakkak ödeyeceklerdi.

Toloki oldukça kararlıydı, herhangi bir koruma parası ödemeyecekti. Toloki'nin öldüğünü görmek istemeyenler, kahramanı oynamayı bırakıp tıpkı diğer saygın vatandaşlar gibi koruma parasını ödemesini tavsiye ettiler ona. Bir gün Belediye Başkanı'nın huzuruna çağrıldı.

"Koruma ücretini ödemeye razı değilmişsin, öyle duyuyorum."

"Çünkü neden ödemem gerektiğini anlamıyorum."

"Ödeyenlerin aptal olduğunu mu düşünüyorsun? Koruma paralarını itinayla ödeyen ailelerden herhangi birinin evini ateş aldığını duydun mu hiç?"

Toloki güldü, kasabada *boerewors* işini yürüttüğü zamanlar Belediye Başkanı'yla beraber oturup içmişlikleri vardı, bunu unutmamasını söyledi ona.

"Bu yüzden seni buraya çağırdım, çünkü seni bire bir tanıyorum ve incindiğini görmek istemiyorum. Normalde ödeme yapmayı kabul etmeyenleri uyarmakla uğraşmayız hiç. Görmezden geliriz sadece, barakalarını ateş aldığında koruma için koşarlar bize. Ama senin durumun, söyledim ya, seni tanıyorum Toloki. 'Her ne kadar şimdilerde cenaze merasimlerinde tuhaf şeyler yapıyor olsa da, onu buraya çağırın da, abi gibi tavsiye edeyim, koruma parasını ödemesini söyleyeyim' dedim."

Toloki bıyık altından lanet okudu ve orayı terk etti. Belediye Başkanı oracıkta oturmaya devam etti, bakışları açıkça gösteriyordu zavallı aptal adam için hissettiği üzüntüyü.

O gece Toloki aniden uykusunda bir sıcaklık hissetti. Uyandığında barakası yanıyordu. Yalnızca kıymetli kostümünü kurtarabildi. Dikildi uzakta ve kuduran alevlerin tüm rüyalarını tüketmesini seyretti.

Serseme dönmüş bir hâlde yürüdü sonra. Nereye gittiğini bilmiyordu. Ama ayakları onu rıhtıma götürdü, şehre ilk geldiğinde çalıştığı yere, bekleme odalarında ve tuvaletlerde uyuduğu yere. Evini rıhtım yakınlarındaki bekleme odalarından birisine kuracaktı ve sonsuza dek kaçınacaktı arkadaşlığından erkeklerin. Ve kadınların.

Bu gecekondu mahallelerinde veya gettolarda ya da yasadışı yerleşkelerde yahut siz nasıl demeyi tercih ederseniz oralarda bir şeylerin değişmemesi garipti. Aynı paramiliter gruplar bugün de var, yaklaşık on sekiz yıl önce Toloki'nin henüz bir barakası varken yaptıkları gibi aynı şekilde koruyorlar yerleşke sakinlerini. Durum, hostel sakini göçmenlerle kasıp kavuran kabile şefinin varlığıyla bugünlerde daha bile karışık. Ama bugün insanlar güçlü bir birlik içinde. Bu

gruplardan hiçbiri yerleşkelerde ve banliyölerde uzun süre tutunacak zemin bulamıyor. İnsanlar karşı koyuyor buna.

Toloki'nin gözleri duvardaki resimler üzerinde geziniyor. Güzel bir ev, bunu söyleyen yapımında payı olan Toloki olsa da. Hâlâ hayattayken kendini takdir etmezsen, kimse takdir etmez seni. Öldüğünde cenaze konuşmalarında ederler ancak.

Merak ediyor, Noria'nın neden onunla yaşamak istediğini. Ayrıca geri kalan günlerinde bir keşişin hayatını yaşamak için içtiği andı bozarak neden bunu kabul ettiğini. Olaylar kavrayamayacağı kadar hızlı gelişti. Noria'yla daha çarşamba günü karşılaşmıştı, oğlunun Noel günü düzenlenen cenaze merasiminde. Ve yalnızca dört gün sonra, bu unutulmaz pazar gününde, Noria'nın barakasında baş başa oturuyor onunla. Köşesi on sekiz yıldır ev olmuştu ona, tüm dünyevi varlıklarını daha yeni taşıdı evinden buraya.

Bütün hayatını ölülere adamaya ant içmişken, onu yaşayan insanlarla dolu bir topluluğun içine sürükleyen bu kadının nasıl bir gücü var? Noria'nın gücünün sırrı ne? Sadece dört gün önce çocuğunu gömüyordu. Ama şimdi burada, bu trajedinin üzerinde durmuyor. Kederini haç gibi taşımıyor, bunun yerine hayatına devam ediyor. Üstelik Toloki'nin yaşamayı bildiğini söylüyor! Sadece bir kez ölü çocuktan bahsetmişti, Noel'in ertesi günü yapı malzemelerini rıhtım civarından getirdikleri zaman. Bu arada bu çocuğun babası kimdi?

Toloki'ye bakıyor, insanın içine işleyen gözleriyle. Haşhaş tohumundan cildi, gaz lambasının titrek ışığında parıldıyor. Sessizliği bozuyor.

"Neden bana soru sormuyorsun Toloki?"

"Ne soracağım?"

"Aklında koşturan soruları."

"Zihin okuyorsun Noria. Nasıl bildin soruları?"

"Sormaya başla."

"Belki özeldir Noria. Ama ikinci çocuğunu bilmek istiyorum, dört gün önce gömdüğümüz çocuğu."

"Vutha'yı mı bilmek istiyorsun?"

"Kafamı karıştırıyorsun Noria. Vutha'nın sen şehre gelmeden çok önce öldüğünü ve köpekler tarafından yendiğini söylemiştin bana... belki bundan on beş ya da on yedi yıl önce... pekâlâ, kaç yıl önceydi bu mühim değil. Ama çok seneler önceydi. Bugün yaşıyor olsaydı genç bir adam olacaktı, hatta belki çocuklu genç bir adam."

Noria torun fikrine gülümsüyor.

"Genç bir büyükanne olacaktım, değil mi?"

Ama Toloki, büyükannelik yahut büyükbabalık hakkında tartışacak havada değil.

"Bu yeni Vutha'nın babası kimdi?"

Bu soruyu sorduğu için utanıyor kendisinden. Bu tür meseleler hassastır, bilhassa Noria köydeki erkeklere lütuflarında ne denli özgürdü bunu bildiğimizden. Ama Noria hiç de kızmıyor ona. Gülümsüyor ve çocuğun bir babasının olmadığını söylüyor.

Eski alışkanlıklarıyla vedalaşmak gibi bir niyeti yoktu şehre ilk geldiğinde. Bilakis şehrin ve şehrin sunduğu tüm imkânların tadını çıkarmaktı planı. Ama oğlunun ve Napu'nun öldüğünü öğrenmek hayatının dönüm noktası olmuştu. O gün bugündür erkeklere olan tüm ilgisini yitirdi, bundandır bedeni hiçbir erkeğin bedenine dokunmadı bugüne dek. Zalim dünya hayat veren kahkahasını öldürmekle kalmamış, bedeninin insani arzularını da bütünüyle yok etmişti.

Derken yedi yıl önce, hamile olduğunu fark etti bir gün. Erkeklerle her türlü iletişimden kaçınıyordu, bu yüzden bunun nasıl olduğunu anlamamıştı; ancak hemşeri kadınlara böyle dediğinde inanmadılar ona. Hiçbir erkekle görmemişlerdi onu, yine de biriyle kesin gizli gizli görüşüyor olmalıydı, böyle düşündüler.

"Senin de inanmanı beklemiyorum Toloki. Ama olan tam olarak bu."

"İnanıyorum sana Noria. Büsbütün inanıyorum sana."

Üstelik gerçekten de inanıyor ona. Noria, Jwara'nın hep dediği gibi, Tanrıların çocuğu.

Rüyalarında onu ziyaret edip ilişkiye giren yabancılar dışında hiçbir erkekle yatmadı, bunu söylüyor. Rüya figürlerinin kimisi ilkin yabancılardı üzerindeki, derken dördüncü kez boşaldıklarında genç bir Napu gibi görünmüş ve davranmışlardı. Sarısabır ağacının Napu'su.

Tıpkı ilk çocuğunda olduğu gibi, on beş ay hamile kaldı Noria. Çocuk doğduğunda, tıpatıp asıl Vutha'ya benziyordu. Doğum lekeleri bile aynıydı. Hemşerilerin tavsiyesini dinlemeyerek, Noria bebeğe Vutha adını vermeye karar vermişti. Bir çocuğa bu denli acı biçimde ölen bir diğerinin adını vermek akıllıca değildi, böyle söylüyorlardı. İsimler anlamlarını gerçekleştirmeye eğilimliydi, ekliyorlardı. Ama Noria kararlıydı, çocuğunun ismi Vutha olacaktı. Böylece hemşeriler, çocuğa "İkinci Vutha" yahut sadece "İkinci" diyeceklerdi; ölü abisiyle karıştırmamak için. Ama Noria'ya kalırsa çocuk annesine geri gelen Vutha'nın ta kendisiydi.

İkinci Vutha'nın annesiyle yaşadığı birkaç yıl Noria'nın mutlu bir hayatı oldu. Hayatta kalmak için çabalıyordu eskiden olduğu gibi ama hiçbir şeye muhtaç değildi. Öldüğünde beş yaşındaydı, altıya girmek üzereydi. Daha okula başlamamıştı. Noria bir keresinde onu yük konteynerlerinden yapılmış bir okula götürmüştü, aslında yerleşkedeki tek okul buydu. Ama onu öğrenci olarak kaydetmeyi kabul etmediler. Sadece yedi ve üzeri yaştaki çocukları kabul ediyorlardı, böyle söylediler. Okula alsalardı onu, belki de hâlâ hayatta olacaktı.

Noria'nın gözleri doluyor, dökülmemiş yaşlarla cam gibi parıldıyor.

"Belki de bundan bahsetmemeliyiz Noria. Konuyu açtığım için özür dilerim."

"Hatırlamak acı veriyor. Ama olmamış gibi davranamayız."

Toloki, İkinci'nin ölümüyle nasıl buluştuğunu duymak için can atıyor. Ama meseleyi deşerek Noria'nın kederine keder katmayacak.

"Yarın bir cenaze bulmalıyım. Bedenimin yas tutmaya ihtiyacı var."

"Ben de seninle gelmek isterim. Lütfen seninle gelmeme izin ver."

"Dün benimle gelmen can sıkıcı değil miydi senin için? Bununla ilgili bir şey söylediğini duymadım."

"Hakkını veremedim henüz Toloki. Lütfen hakkını vermem için bana biraz zaman ver."

"Gelmek zorunda değilsin, biliyorsun. Ben gidiyorum, çünkü bunsuz yaşayamıyorum. Sırf para için de değil. Ama bu, kanımda olan bir şey. Bağımlıyım Noria!"

"Gelmek istiyorum Toloki. Senin dünyana girmek istiyorum."

Duyar duymaz sevinçten içi içine sığmıyor Toloki'nin. Belki Noria da bir Profesyonel Yas Tutucu olacak. Profesyonel Yas Tutucu olarak harika bir iş çıkarırdı. Üstelik güzel bir Yas Tutucu. Böyle olması, sahiden üzerine titrediği amacına hizmet ederdi, saygın bir mesleğin kurucusu olma amacına.

Bir süre ikisi de sessiz, düşünceler içinde kaybolmuş. Uyku zamanı hızla yaklaşıyor, Toloki korkuyor bu zamandan. Noria emekleyerek köşeye gidip biraz daha lapa artığı alıyor. Toloki'nin önündeki kâğıt parçasına koyuyor lapayı, beraber sessizce yiyorlar. Yemek hoşuna gidiyor Toloki'nin, bilhassa yemeğin tencerenin dibinde kalmış, alevler tencereyi yaladığında hafif yanmış olan kısımları. Kekten ve yeşil soğandan yahut gidişat pek iyi değilken yediği konserve fasulyeden sonra büyük bir değişiklik. Sonra damdan düşercesine bir kedere bürünüyor Noria.

"Toloki, köyde sana karşı olan tavırlarından dolayı üzgünüm... bizim sana karşı olan tavırlarımızdan."

"Çok zaman önceydi Noria. Bunu hiç düşünmedim sahiden de."

"Güzel bir insansın sen Toloki. Bu yüzden istiyorum, yaşamayı öğret bana. Ve bağışlamayı."

"Bana öğretecek olan sensin Noria."

Elinden geldiğince alçakgönüllü ve kalender bunları söylerken. Aklı Noria'nın onu tanımlayışına takılıyor. Tüm yaşamı boyunca çirkin ve aptal dendi ona, öyle ki artık alış-

tı bu yaftalara. Ama daha önce hiç güzel denmemişti. Bu yeni tanımlamaya alışması biraz zaman alacak. Belki Noria'nın yaşamında meydana gelen tüm bu facialar onun gözlerini etkilemişti, ki böylece olmadığı yerde görebiliyordu güzelliği.

"Şimdi uyumaya hazırlanmalıyız belki. Gece işemek istersen leğeni kullan."

"Dışarı gideceğim Noria."

"Dışarısı tehlikeli olabilir. Burası rıhtım civarı gibi değil."

Bir şeyleri öyle masumca söylüyor ki şu Noria, sanki bir adamın leğene işemesi çok doğal bir şeymiş gibi. Her neyse, mesanesini ertesi güne dek nasıl tutacağını biliyor. Yerleşke sakinlerinin Noria'nın evinden birkaç yüz metre uzağa kurduğu kenefe gidecek sabah.

Eşek örtüsünü yere seriyor Noria. Toloki kendi örtüsünü küçük barakanın diğer ucuna seriyor. Birbirinden ayrılmış krallıklarını yalnızca çamur zemindeki küçük şerit ayırıyor. Puanlı elbisesini çıkarıyor Noria, üzerindeki iç etekliğiyle kalıyor sadece. Toloki korkuyor ona bakmaya, ama Noria'dan yana attığı bir anlık bakış, iç etekliğin tıpkı tel parçaları ve çengelli iğnelerle tutturulmuş kıymetli kostümü gibi daha iyi günler görmüş olduğunu anlamasına yetiyor. Noria iki eşek örtüsünün arasına giriyor.

"Sen de soyunabilirsin Toloki. Yarın çok meşgul olacağız. Cenazeden sonra yerleşkede iş yaptığımız birkaç yere götürmek istiyorum seni."

"Ben hep kıyafetlerimle uyurum."

Noria gülüyor. Bir çocuğun masum gülüşü bu. Küçük bir çocukken sefasını sürdüğümüz kahkahanın uzak bir yankısı gibi sanki. Bir anda mest oluyor Toloki, açıklayamıyor bu hâlini.

"Bana babamı hatırlatıyorsun. Lastik çizmeleri ayağında uyurdu."

"Ama uyurken ayakkabıları çıkarırım ben."

Çok zaman geçmeden Noria'nın nefesi düzenli hâle geliyor ve yavaşlıyor. Toloki utangaç bir bakış atıyor ona. Cenin pozisyonunda uyuyor, tıpkı köyünün gerçek oğulla-

rı ve kızları gibi. Uzun yıllardır şehirde olmasına rağmen, şehir insanlarının acayip uyuma pozisyonlarını almamış. Bunu keşfetmek hayranlıkla dolduruyor Toloki'yi. Ve gururla. Onu uyandırıp kollarının arasında tutarak ne denli hayran olduğunu söylemek istiyor ona, bir de her şeyin iyi olacağına inandırmak istiyor onu; dünyada bundan daha fazla istediği bir şey yok. Ama elbette yapamaz böyle bir şey. Uyur hâline çok uzun süre bakamaz da. Ona tecavüz etmekten farksız olur bu. Bir tanrıçaya hainlik etmek gibi olur.

8

Refakatçi dişsiz bir ihtiyar, çok kış geçmiş ömründen. At kuyruğundan yapılmış bir sineklik tutuyor, konuşurken görünmeyen sinekleri bir taraftan diğer tarafa kovalamak için kullanıyor sinekliği. Konuşmasının ritmiyle uyumlu sallanıyor, heyecandan nefesimizi kesen handiyse dansa benzer bir coşkunluğa atıyor bizi.

"Yaşıtımdı, yeni yılı göremeyecek olan bu kardeşimiz", acılı bir sesle dövünüyor. "Kırsalda uzak bir köyde beraber büyüdük. Küçük oğlanlarken beraber baktık buzağılara ve buzağılar annelerinin sütünü içmek için kaçtığında kalçalarımız birlikte tattı keskin kırbacın acısını. Biraz daha büyüdüğümüzde, buzağılardan sığırlara terfi ettik beraber ve karşı dağlardaki sığır noktalarında aylarımızı harcadık. Dağ okuluna beraber gittik, burada birlikte sünnet olarak erkekliğe adım atmıştık. Madenlere beraber gittik, bu ülkeyi zengin eden beyaz adamın altınını çıkarttık kazarak. Sonra

limanlarında çalışalım diye geldik bu şehre. Onları daha fazla zengin edemeyecek kadar yaşlandığımızda, beraber atıldık işten. Size söylüyorum kardeşlerim, bu kardeşimizle uzun bir yolu beraber yürüdük. Etle tırnak kadar yakındık. Ama şimdi uzanıyor burada, toprağın altına gömülmeyi bekliyor. Üstelik öz çocuklarının elleri soktu onu bu dönüşü olmayan yola."

Toloki tümseğin üzerinde oturuyor. Son zamanlarda geliştirdiği modern bir yas sesi var, bizi onunla afallatıyor bugün. Kesilen bir keçi gibi çıkıyor sesi.

Noria kalabalıkta bir yerlerde. Gelmekte ısrar etti. Çok geç kalkmışlardı, nerdeyse merasime geç kalacaklardı. Toloki çoğu kez erkencidir sabahları. Bu sabah şafak vakti açtı gözlerini, açtı ama sırtını Noria'ya dönerek derin bir uykudaymış gibi davrandı. Kalktığında ne yapmalıydı, bilmiyordu. Oracıkta oturup Noria'yı süzemezdi bakışlarıyla. Gece bir rüya ziyaret etti onu, delikli yeşil iç çamaşırını sırılsıklam etti; en mühimi, bu rüyadan utanıyordu. Noria'yla ilgili bir rüya. Sarısabır ağacının Noria'sıyla.

Toloki ancak Noria uyanıp üzerine puanlı elbisesini geçirdikten sonra kalkabilmişti. Biraz su döktü leğene Noria, çıplaklığını örtsün diye bir örtü aldı üzerine ve yıkanmak için arkasına gitti barakanın. İşini bitirince geldi, Toloki için biraz su döktü. Dışarıda yıkanmasını söyledi ona. "Adamakıllı yıkan. Ayrıca kulaklarının arkasını yıkamayı unutma", ekledi. Toloki üzerine aldı örtüyü, pantolonunu ayak bileklerine kadar indirerek utancını yıkadı. Bir gece önce bekleme odasındaki pejmürde serseri, ıslak rüyalarıyla alaya almıştı onu; adamı düşündü.

Yıkanırken barakanın her bir yanından insanlar geçiyordu: *yörekentlerdeki* madamlarının mutfağına gidecek taksileri yakalamak için koşuşturan hizmetçiler, sanayiye giden fabrika işçileri, çarşıda işlerini yapacak yankesiciler ve soyguncular. Noria'nın nihayet kendine bir adam bulması iyiydi, gelip geçenlerden kimisi böyle yorumluyordu. Alaycı tipler cevaplıyordu, Noria her zaman barakasında bir adam saklamıştı zaten; hiçbir kadın bir rahibe gibi yaşayamazdı,

her ne kadar Noria öyle yaşıyormuş gibi davransa da. Şişman bir temizlikçi kadın seslendi Noria'ya, Noria yanıtladı barakanın içerisinden.

"Hey sen Noria, bu öğleden sonra bir toplantımız olduğunu unutma."

"Neden unutacakmışım 'Malehlohonolo?"

"Kim bilir? Şimdi bir ziyaretçin var ya..."

"Delirmişsin sen 'Malehlohonolo. Elbette toplantıya katılacağım. Ama temizlik işinden erken dön muhakkak, çünkü sen de toplantıya katılmalısın."

Şişman temizlikçi kadın haylazca kıkırdadı, sanki, "Evet Noria, dün gece ne yaptığını biliyorum" dermiş gibi.

Toloki, gelip geçen kalabalıktan hiç de rahatsız olmadı. Açık alanda yıkanmaya alışık. Ayrıca gelip geçenler bön bön bakmadı ona. Kendi işlerine bakıyorlardı. Zaten yerleşkede insanlar genelde barakalarının dışında yıkanır. İçeride yıkanmak için yeteri kadar odaları yoktur.

Tümseğin üzerinde oturmuş, Refakatçi'yi dinleyerek konuşmasını keçi sesine benzer dövünmelerle süslerken, rüyanın etkisi altına giriyor Toloki. Kasık bölgesinde bir şey yükseliyor. Vahşice tekmeliyor pantolonunun içinden. Konuşma ve yasın ritmine yanıt verirmiş gibi öne doğru eğiliyor. Oysa gerçekte yaptığı, utancını saklamak. Zihninde koşuşturarak aziz bedenini bozguna uğratan kirli düşünceler, arınmışlığına halel getiriyor; insanlar görmemeli bunu.

Şimdi Refakatçi, kardeşimizin ölümüyle nasıl buluştuğunu anlatıyor. Ailesini seven lâtif bir aile reisiydi, halkının geleneklerinin bekçisiydi. Üç erkek çocuk ihsan edilmişti ona. Sonradan aklına geliveren bir düşünceyle ekliyor Refakatçi, "Yahut biz bunun bir ihsan olduğunu düşünmüştük, böyle söylesem daha iyi." Sonra tiyatral bir tavırla sallıyor elini, "Oysa oğullarından birini burada göreniniz var mı? Hayır kardeşlerim ve evlatlarım, oğullarını burada göremezsiniz. Oğullarını burada göremezsiniz, çünkü hiçbiri burada değil."

Sonra tiyatral edasıyla merhum adamın en büyük oğlunun nasıl öldüğünü anlatmakla devam ediyor.

"Düzenli olarak cenaze merasimlerine katılanlarınız, yaklaşık bir hafta önce onu tam buraya, pek çok insanımızın uyuduğu bu gömütlüğe gömdüğümüzü hatırlayacaktır." Birçoğumuz onaylarcasına mırıldanıyoruz. Çok iyi hatırlıyoruz merhumun en büyük oğlunun Noel'den birkaç gün önce gömüldüğünü.

Toloki bu cenazeyi hatırlamıyor. O esnada başka bir cenazeye katılmış olması muhtemel. Ölümün bu denli yoğun yaşandığı bugünlerde her cenazeye katılmasının imkânı yok. Toplulukta daha fazla Profesyonel Yas Tutucu olması için bundan daha iyi bir neden de yok.

Bu esnada Refakatçi devam ediyor acıklı anlatısına.

"Oğul normal bir şekilde öldü. Belki de anormal demeliyim, çünkü doğal bir hastalık nedeniyle uykusunda öldü huzurla. Normal ölümler, alışkın hâle geldiğimiz, her gün olan ölümlerdir. Silah ve bıçak, işkence ve kanla gelen ölümlerdir. Normalde hastalık veya yaşlılıktan ölen insanları görmüyoruz."

Oğul, kurallara uygun biçimde, saygın biçimde gömüldü. Ertesi günün erken saatlerinde, gelenek olduğu üzere, merhumun tüm yakınları saçlarını kestirmek için sıraya girdi. Saçın kesilmesi bazı etnik gruplar arasında hayli ciddi bir mesele ve düzgün bir sırayla yapılması hayati; Refakatçi, bunları gelenekleri farklı olabilecek kişiler için açıklıyor. İlkin tüm erkek çocuklar kestirmeli saçlarını, yaşça büyüklüklerine göre. Bir aile büyüğü tarafından yapılır kesim işlemi. Erkek çocuklardan sonra büyükanneler kestirir saçlarını, yine yaşça büyüklüklerine göre. Ardından kız çocuklar gelir.

"Ayrıca yaşça büyüklük derken bireysel olarak çocukların yaşlarından bahsetmediğimizi hatırlayın. Hanelerin ve ailelerin birbirine göre yaşça büyüklüğünden bahsediyoruz. Ayrıca çocuklardan söz ederken yaşlarından bağımsız olarak, çiftlik evlerinin oğul ve kızlarından bahsediyoruz. Bazı çocuklar çoktan yetişkin olmuştur ve kendileri baba olmuştur ama bu meseleye gelince hâlâ çocukturlar. Size geleneği öğretmeye çalışmıyorum kardeşlerim. Refakatçi olarak gö-

revim bu kardeşimizin ölümüyle nasıl buluştuğunu anlatmak, bu yüzden anlatıyorum bunları."

Saç kesimi esnasında bir ağız dalaşı başlamıştı. Merhumun çocukları, merhumun iki erkek kardeşinin çocuklarından daha önce tıraş edilmişti; merhumdan küçük iki erkek kardeş bundan şikâyetçiydi. Normal koşullar altında, merhumun çocuklarının herkesten önce tıraş edilmesi uygundu. Her şeyden önce, ölen onların babalarıydı ve iki erkek kardeş de merhumdan gençti. Bundandır, çiftlik evleri daha kıdemsizdi. Ama bu vakada şöyle bir durum vardı; merhum, çocuklarını yasal olarak evli olduğu bir eşten değil, metresinden yapmıştı. Bu nedenle iki erkek kardeşe göre kendi çocuklarının metresin çocuklarından sonra tıraş edilmesi kabahatti.

"Böyle bir skandalın olmasına izin verdiği için babalarını suçladılar, bugün gömdüğümüz aile reisi arkadaşımı. Bir büyük ve geleneklerin koruyucusu olarak metresin çocuklarının kendi meşru çocuklarından önce tıraş edilmesine izin vermemeliydi. Bu yüzden sopalarla dövdüler onu. Bir kadın, çığlıklarla çağırdı beni barakamdan. Oraya vardığımda oğlanların birinin elinde silah vardı hatta, kuşkusuz babasına karşı kullanacaktı silahı. Arkadaşıma ateş edecekse bana da ateş etsindi, böyle söyledim. Size söylüyorum kardeşlerim ve evlatlarım, neredeyse eşlik edecektim yaşıtıma ölümde de. Ama öyle görünüyordu ki bu şeytan oğlanlar için fazla güçlüydü atalarım. Babalarını dövmeyi bırakarak uygun gördükleri biçimde saç kesimini uygulamak üzere evin içine gittiler.

Yaşlı adam bütün yerleşkede koştu bir aşağı bir yukarı, arkadaşını hastaneye götürecek bir araç bulmak için çabalıyordu. Ama yolda gördüğü arabaların hiçbiri durmadı onun için.

"Böyle zamanlarda ulaşımda bize yardım eden kişi Shadrack'tır. Ama şehirde taksi sırasındaydı, uzaktaydı. Biliyorsunuz tüm şoförleri öldürüldü, bu yüzden kendisi giriyor artık sıraya. Oğlunu da öldürdüler. Tam da bugün hastanede yatıyor kardeşlerim, çünkü kanunu uygulayanlar

işini bitirmeye çalıştı onun. Halkına yardım eden kimseyi görmek istemiyorlar. Geçen gün söylediler bana, ölümden dönmüş mucize eseri. Henüz göremedim onu. Cenazeden sonra ziyaret etmek için hastaneye gitme niyetindeyim. Her neyse, size bu kardeşimizin ölümüyle nasıl buluştuğunu anlatmaya devam ediyorum.

"Akşam geç saatlere kadar Shadrack'ın *spaza*sının dışında bekledim. Alacakaranlıkta belirdi, dükkânda satmak ve şehre dönüp taksi kuyruğuna girmeden önce yemek için yiyecek getirmeye gelmişti sadece eve. Çalışkandır şu Shadrack. Dinlenmeye vakti yoktur. Bu nedenle başarılıdır. Her şeyin cennetten düşen kudret helvası gibi kucağına düşüvereceğini sanan siz genç tıfıllara ders olsun bu. Shadrack'a arkadaşımdan bahsettim, önce beni arabanın suyla değil benzinle çalıştığına dair uyardı, sonra arabasına benzin koysun diye biraz para verdim ona. Şans eseri ayakkabımda torunlarımdan sakladığım para vardı biraz kardeşlerim. Tüh, paramı nerede sakladığımı öğrendiler şimdi. Ama endişelenmeyin, başka bir yer bulacağım. Tüm emekli maaşım benzine gitti sevgili kardeşlerim, canım arkadaşımın hayatını kurtarmak için."

"*Arkadaşımı evinden* aldığımızda, eminim hâlâ nefes *alıyordu. Ama hastaneye* vardığımızda ölüydü. Doktorların yapabileceği hiçbir şey yoktu. Bu yüzden onu morga götürdük."

Aile reisi pisi pisine öldü diye kızgınız, ayrıca bu menfur vakadan oğullarını sorumlu tutuyoruz. Aile reisiyle aynı etnisiteye dahil olanlar oğulların hareketini onaylamıyor, ama *yine de merhumun* gerçek çocuklardan önce metres çocuklarının saç tıraşı olmasına müsamaha göstermesinin yanlış olduğunu söylüyorlar. Tıraş olma geleneği önemlidir ve *çok sıkı gözlemlenmelidir*. Tabutun mezara indirilmesinin, tüm duaların ve konuşmaların yapılmasının ardından mezarın toprakla doldurulması geleneği kadar önemlidir neredeyse. Mezara toprak atsın diye kürek verilen ilk kişiler erkek akrabalardır. Onlar da yaş sıralamalarına göre toprak atmalıdır, tıpkı saç kesim işleminde olduğu gibi. Ancak

bundan sonra izin verilir halkın mezarı toprakla doldurup, çiçek ve çelenklerin serildiği tümseğe şekil vermesine. Erkek akrabaların isimleri yanlış sırayla söylenirse ağız dalaşı çıkar çoğu kez. Gene de geleneği uygun biçimde gözleyemedi diye bir büyüğün oğulları tarafından öldürüldüğü duyulmamıştır. Hepimiz hemfikiriz, şimdi hapishanede duruşmayı bekleyen iki oğul, hayatlarını hapiste geçirmeyi yahut asılmayı hak etmiştir.

Bu talihsiz hadise Toloki'nin uzundur gözlediğini doğruluyor. Cenaze merasimleri kendi yaşantılarını edinerek yeni merasimleri doğuruyor. Yaşlı adamın cenaze töreni, oğlunun töreninin doğrudan bir sonucu olarak doğdu. Köyde seneler önce korodaki okul arkadaşı cenaze merasiminde vurularak öldürüldüğünde olan da buydu. Üstelik öldürülen arkadaşlarının yahut akrabalarının cenazesine gidenler veya cenazesinden dönenlerin trafik kazalarında öldüğü oluyor, her gün duyuyoruz bu kazaları.

Cenazeden sonra merhumun evine yürüyoruz vakur bir tavırla. Burada sarısabır ağacı suyuyla karıştırılmış suyun içinde yıkıyoruz ellerimizi. Bundan sonra yemeği bekliyoruz.

Neredeyse küçük bir banyo teknesi büyüklüğündeki üç leğen içerisinde iri taneli öğütülmüş mısır unu ve et var, çoğu kez olduğu gibi bunlar ikram ediliyor yine. Leğenlerden biri erkekler, biri kadınlar ve bir diğeri çocuklar için. Ellerimizi mısır ununun içine daldırıyoruz, yiyeceği tıkıştırıyoruz ağızlarımıza, bileklerimizden dirseklerimize doğru akıyor yemeğin sosu.

Toloki yemeğe gösterilen özenden etkileniyor. Et öyle yumuşak ki yaşlı büyükanne ve büyükbabalar bile dişetleriyle çiğneyebilir. İyi tuzlanmış ama baharatlandırılmamış. Cenaze merasimi eti hiçbir zaman baharatlandırılmaz. Sadece suda haşlanır ve tuzlanır. Mısır unu da yumuşak ve iyi pişmiş. Genelde merasimlerdeki mısır unu sert ve az pişmiştir.

Etrafına bakıyor, kadınlara ayrılmış leğendeki yemeğinin tadını çıkaran Noria'yı görüyor. Zavallı Noria, cenaze merasimi olduğunda et yiyebiliyor ancak. Öte yandan Toloki

çoğu kez yemez cenazelerde. İlk başta onun seçimi değildi yememek. Ama erkeklerin leğeninden yemeğe katıldığında Toloki hakkında ve kokusuna dair art niyetli yorumlar yaparlardı. Hatta açık sözlü olanlar ona kaba bir şekilde yemekte istenmediğini söylerdi. Çekilmeyi kabul etmeyerek yemeğine devam edebilirdi. Ne de olsa cenazeye katılan herkes için olmalıydı yemek, kaba heriflerin yemek üzerinde özel hakları yoktu. Ama yemek kavgasına girerek mesleğinin onurunu zedelemeyecekti, böyle karar vermişti. İnsanların cenaze merasimlerinde yemek için dövüştükleri ve birbirlerini yaraladıkları bilinirdi.

Bazı cenaze merasimlerinde, bilhassa daha varlıklı insanların bulunduğu banliyölerde yemek dağıtma sistemi farklıdır. Önde gelenlere –genellikle akrabalara ve ailenin yakın arkadaşlarına– yemek evin içinde bir masada servis edilir. Orada ikram edilen yemek sadece mısır unu ve etten müteşekkil, sıradan cenaze yemeklerinden ibaret olmayacaktır; ayrıca pirinç, salata, jöle ve krema da ikrama dahildir. İkinci tabaka, hayli önemli fakat içerideki masada oturacak kadar tanınmayan insanlardan oluşur. Dışarıda bir kuyruk oluştururlar ve kadınlar bir masadan mısır unu, et ve bazen lahana koyar kâğıt yahut plastik tabaklarına. Ayakta yerler; cenaze merasiminin büyüklük ve etkileyicilik derecesine hangi komşuların ilham verici olduğuna ve kimin gizlice kimin karısıyla yattığına dair dedikodular eşliğinde. Son olarak insan kalabalığının oluşturduğu tabaka gelir. Müşterek leğen içerisindeki mısır unu ve etten yerler, yerleşkede yapılan bu cenaze merasiminde olduğu gibi. Yerleşkedeki fark, herkesin bu şekilde yemesidir. Sınıflandırılmış tabakalar yoktur.

Banliyölerdeki cenazelerde Toloki ikinci tabakaya dahildir. Çoğunlukla yemeğini alarak insanların olmadığı bir noktaya yönelir, tabağından sessizce yer orada.

Kimse orada dikilip insanları tabakalarına göre ayırmak durumunda olmaz asla. İnsanlar kim olduklarını ve nereye ait olduklarını bilirler. Böyle şeyler hep kendiliğinden işler.

Toloki elini tekrar tekrar mısır ununa bandırıyor. Kimse şikâyetçi değil ondan, üzerinden yayılan tek koku parfüm

kokusu çünkü. Bir sonraki öğününün nereden geleceğini bilmiyor, özellikle bu yüzden yiyip karnını doyurması lazım. Biraz parası var ama kek ve yeşil soğandan mütevellit lüks yiyecekleri aldığı yerin epey uzağında. Elbette *spaza*dan mısır unu ve sos gibi gündelik yiyecekler alabilir, sonra barakadaki piknik tüpünün üzerinde beraber pişirebilirler onları. Ama Noria da ister mi bunu? Erkeklerden bir şey almadığını söylemeyecek mi? Bu kadını daha iyi anlayana dek ayağını denk alması gerek. Ya da en azından neyin doğru neyin eğri olduğunu büsbütün anlayana dek.

Toloki ve Noria barakalarına dönüyor yemekten sonra. Noria, Madimbhaza'ya yardıma gidecek, ardından toplantıya katılacak ama bunlardan önce öldürecek zamanları var. Toloki ne tür bir iş yaptığını görmek için onunla gitmeye söz vermişti. Ama önce sivil kıyafetlerini giymesi gerek. Noria bu yas kıyafetlerini yalnızca cenazelere gittiğinde giymesini tavsiye etmişti. Evdeyken diğer erkekler gibi görünmeliydi. Kötü bir fikir değil, hakikaten; kostümünü ileriki yas yılları için muhafaza etmesine yardımcı olur çünkü.

Barakanın dışında oturuyorlar, dünyadan konuşuyorlar ve ölümden. Noria, yas işinin esasını kavramaya başladığını söylüyor. Ayrıca Toloki'nin ürettiği seslerdeki manaları okuyabildiğine inanıyor. Ama ruhunun derinliklerinden çekip çıkarttığı derin anlamı adamakıllı kavraması için Toloki ile beraber daha fazla cenazeye gitmesi gerek. Beraber birkaç ses deniyorlar, özellikle keçilere özgü yeni sesleri. Noria'nın ilk hamleleri oldukça amatör, bu yüzden ikisi de kahkahalara boğuluyor.

"Böyle ciddi şeylere güldüğüm için üzgünüm Toloki."

"Üzgün olma Noria. Ölümde de güleriz. Küçük bir kızdın, arkadaşın gülerken ölmüştü, hatırlamıyor musun?"

"Çok akıllı bir adamsın Toloki."

Bir keresinde gömütlük kahkahaya boğulmuştu, bu hadiseyi anlatıyor Toloki ona. Dört cenaze töreni aynı anda düzenleniyordu. Bir tanesi Siyonist bir cenaze töreniydi ve fazlasıyla gürültülüydü, çünkü Siyonistler dua ederken davul çalıp dans ederlerdi. Yas tutuyordu Toloki cenazede, her şey

oldukça ciddiyet içerisindeydi; zira aile, ölülerini fazlasıyla ağırbaşlı bir biçimde gömmeye inanan bir zümredendi. Çeşitli cenaze merasimlerinde hatipler vaaz verir, konuşmacılar konuşmalarını yapar ve insanlar çeşit çeşit ilahi okurdu. Herkes kendi katıldığı cenaze merasimine odaklanıp diğer merasimlerden gelen sesleri yok saymalıydı, beklenen buydu.

Siyonist cenazesindeki Refakatçi'nin sesi gürdü. Çok zaman geçmemişti ki bu dört merasimdeki tüm kulaklar ona yönelmişti, insanlar kendi merasimlerine odaklanamıyordu artık. Refakatçi, merhumla ilgili haylaz bir şaka yaptı ve mezarlıkta düzenlenen farklı cenazelerin tüm katılımcıları kahkahaya boğuldu. Toloki'nin yas tuttuğu cenazenin papazı, ritüelin en mühim kısmındaydı; merhumun ruhu bizzat Aziz Peter tarafından cennet kapılarına mutluluk içinde ulaştırılsın diye dua ediyordu, tam o esnada olmuştu bu olay. Papaz bile engel olamadı gülmesine. Uzun bir zaman güldü herkes, zira sizi zamanla ele geçirecek türden bir şakaydı bu. Gülecektiniz, er geç duracaktınız ama tekrar kahkahaya boğulacaktınız. Ardı arkası kesilmeden devam etti kahkahalar, hatta kimi insanlar yerlerde yuvarlanıyordu. Nihayet dört geçit töreni farklı yönlere doğru yürüyüşe geçtiğinde bile hâlâ gülüyordu kimileri. Kimilerinin karnına kramp girmişti gülmekten.

"Dilimizde bir atasözü vardır, en müthiş ölüm kahkahadır der."

"Görüyorsun! Yaşamayı biliyorsun dediğimde haklıydım Toloki."

Kilise papazları uzun uzun cennetten ve oraya gidecek denli şanslı olanların deneyimlediği sonsuz neşeden konuşmuşlardı. Deneyimledikleri bu neşe, Toloki'nin şimdi barakalarının önünde Noria'yla otururken hissettiği neşeden büyük mü merak ediyor Toloki. Ucuz parfümün hoş kokusu sarıyor her ikisini. Toloki'nin sabah Noria'yla paylaştığı parfüm bu.

Sohbetleri köye doğru akıyor. Çocukluk ve gençliklerini anımsıyorlar. Bazı anılar mutlu anılar. Bazıları üzücü. Ama hiçbirisi hoşnutsuz etmiyor. Bazen şeyleri aynı biçimde

görmüyorlar. Misal, bir ara Noria Jwara'nın harika bir adam olduğunu söylüyor, yanlış anlaşılmış büyük bir yaratıcı. Toloki buna dair yorumda bulunmamayı tercih ediyor. Zira bu meseleye ilişkin fikirleri bir hayli farklı, ama ölmüş ve sonsuza gömülmüş bir geçmiş üzerinde zıtlaşarak anı mahvetmenin ne anlamı var?

"En azından ona son bir kez şarkı söylemek için cenazesine gidemediğimden üzgünüm. Hâlâ son bir şarkı borçluyum ona, şimdi bile böyle düşünüyorum. O şarkıyı söyleyene dek benim için işler yolunda olmayacak. Bir gün eve döndüğümde mezarını ziyaret edeceğim ve son şarkısını söyleyeceğim ona. Yas tuttun mu cenazesinde?"

"Hayır. Ölümü daha önce tamamlanmıştı, çok sonra duydum öldüğünü."

"Ölmesi uzun sürdü sanıyorum."

"Yıllar almış, Nefolovhodwe'den duydum."

"Seni ve aileni tanımıyormuş gibi davranan Nefolovhodwe'den mi? Nasıl oldu da Jwara'nın ölümünü seninle konuştu?"

Büsbütün bir Profesyonel Yas Tutucu olduktan sonra Nefolovhodwe'ye olan borcunu hatırlamıştı Toloki, Noria'ya böyle söylüyor. Karısı olarak bilinen kadın, yemek vermişti ona. Toloki dilenci değildi, bu yüzden parası olduğunda geri ödeyeceğine yemin etmişti. Hem Nefolovhodwe'ye hem de karısına evlerinde yediği yemeğin ederini kuruşu kuruşuna geri ödeyeceğini söylemişti.

* * *

Toloki Nefolovhodwe'nin kapısında durdu, güvenlik kapıyı açsın diye çaldı zili. Muhafız geldi ve ne istediğini sordu. Nefolovhodwe'nin parasını ödemeye gelmişti, böyle söyledi. Büyük adamı aradı görevli, parasını geri vermek isteyen Toloki isimli tuhaf bir adam olduğunu söyledi. Toloki eve alındı.

Büyük adamın karısı olduğu söylenen ufak tefek bir kızla tanıştırıldı. Adamın torunu olabilecek kadar genç görü-

nüyordu. Leupa kertenkelesine, boyalı görüntüsünün altında altından bir kalp taşıyana ne olmuştu, Toloki merak etti.

Nefolovhodwe her zamanki masasında oturuyor, pirelerıyle oynuyordu. Fakat oda değişmişti. Mermerden yapılmıştı duvarlar ve odanın her bir yanında küçük akik mezar taşları vardı. Odanın kapıları dev incilerden yapılmış geçit kapılarının biçimindeydi. İnciler apaçık imitasyondu, zira bu büyüklükte bir istiridye var olmamıştı hiç.

"Cennet Kapıları'na hoş geldin genç adam. Seni bir daha görmem sanıyordum. Bu sefer ne istiyorsun? İş mi yine?"

Büyük adamın onu hatırlamasına şaşırdı Toloki, önceki sefer kısa süreli bir hafızası olduğunu kanıtlamıştı çünkü. Bir şey istemediğini söyledi. Evinde yediği yemeğin tüm ederini ödemeye gelmişti. Önce aşağılanmış hissetti Nefolovhodwe ama sonra Toloki'nin çıldırdığına hükmetti. Belki yoksulluk başına vurmuş ve birkaç tahtasını eksiltmişti.

"Neden böyle giyiniyorsun?"

"Yas Tutucu'yum ben."

"Baban için mi yas tutuyorsun?"

"Öldü mü?"

"Babanın öldüğünü bile bilmediğini mi söylüyorsun?"

Sonra Nefolovhodwe, Jwara'nın uzun süren ölümünü anlattı ona. Öldüğünü bile bilmiyordu Toloki, bu yüzden onun için yas tutmuyordu; böyle söyledi Nefolovhodwe'ye. Millet için yas tutarak karşılığında ücretini alan Profesyonel bir Yas Tutucu'ydu o. Güldü Nefolovhodwe. Toloki, masasına doğru yürüyerek masanın üzerine bir miktar kâğıt para attı. O evde yediğinin bedeli neydi, çoktan hesaplamıştı. Sonra toplayabildiği tüm ciddiyetiyle dışarı yürüdü.

"Hey gel buraya seni çirkin oğlan! Pirelerimi korkuttuğunu görmüyor musun?"

Ama Toloki dönmedi geri. Gururla yoluna devam etti, tüm saygısını yitirdiği adamın mülkünden ayrılana dek.

* * *

Noria ve Toloki öğleden sonra Madimbhaza'nın evine gidiyor. Noria'nın hayatındaki en önemli insan o, bu yüzden Toloki'yle tanıştırmak istiyor, böyle söylüyor Noria.

Yaşlı bir kadın bu Madimbhaza. İki odalı bir barakada yaşıyor, alışılageldik yerleşke barakalarından büyük bir baraka bu. Bir sürü çocuk dışarıda, çamurda oynuyor. Çocuklardan kimisinin elinde koltuk değneği var, kiminin bacakları metallerle desteklenmiş. Kadınlar, istemedikleri bebeklerini Madimbhaza'nın evinin önüne atıyor; bu yüzden "çöplük" diyor herkes evine. Her ay aldığı üç kuruşluk emekli maaşıyla bu çocukları besleyip giydiriyor.

Madimbhaza önceleri şehirde hizmetçilik yapardı. Eklem iltihabı yüzünden bacakları pes etti, bundandır üç ay önce bıraktı çalışmayı. Çalıştığı zamanlarda Noria ve yerleşkeden bir iki kadın bakardı çocuklara. Bunun karşılığında bir ücret almazlardı, zaten Madimbhaza bunu karşılayamazdı. Şimdi çoğu zaman evde kadınlar, bilhassa Noria, her gün çocuklar için yardım etmeye geliyor ona. Çocukları yıkayıp giyinmelerine yardım ediyorlar. Sonra yemeklerini yediriyorlar ve okul çağında olanları yük konteynerinden yapılma okula götürüyorlar.

"Demek insanların devamlı söz ettiği genç erkeğin bu Noria."

"O benim genç erkeğim değil Madimbhaza. Hemşerim o benim."

Toloki elini sıkıyor kadının. Aklına okul kıyafetleri içinde, "O benim abim değil!" diye cırlayan Noria geliyor. Madimbhaza onunla tanıştığına çok sevindiğini söylüyor, hakkında çok şey duymuştu çünkü.

Geçtiğimiz on beş yıldır terk edilmiş çocuklara bakıyor Madimbhaza, Toloki bunu öğreniyor. Çoğu kez çocukların biyolojik ailelerini bulmaya çalışıyor ama genelde başarısızlıkla sonuçlanıyor bu çaba. Tanrı korkusuyla bazı kadınlar çocuklarını almak için geri geliyor, ama diğerleri bebeklerini öylece unutup gidiyor; böyle söylüyor Madimbhaza. Çocukların kimisi fiziksel olarak engelli doğmuş, bu yüzden terk edilmişler. Kimisi ileri yaşlarda çocuk felci yahut başka

hastalıklar nedeniyle sakat kalmış, bununla baş edemeyecek durumda olan aileler de onları çöplüğe bırakmış. Madimbhaza, yerleşkede ve civar banliyölerde Tanyıldızı olarak tanınır; Tanyıldızı gurur duyuyor çocuklarıyla.

"Tanrı bana annelik etmem için sağlıklı ve iyi çocuklar verdi. Artık genç değilim, biliyor bunu; ayrıca bana iyi çocuklar vermesi gerek, bunu da biliyor. Hepsi yardım ediyor bana evde, hatta gece yatağa gitmeden kendi kendilerine yıkanıyorlar bile."

Tanrı iyi çocukların yanı sıra iyi komşular da verdi ona, Tanyıldızı böyle söylüyor. Noria en iyilerinden komşularının.

"Bu yüzden genç adam, duymak istemiyorum onun senden yakındığını. Noria'yı her kim incitirse beni de incitir."

Toloki gülüyor ve söz veriyor, Noria'nın hiçbir zaman bir sebebi olmayacak ondan yakınmaya.

Çocuklardan kimisi ülkedeki hiddetli savaşın mağduru. Aileleri katliamlar sırasında yahut trenlerdeki kıyımlar esnasında vefat etti. Son günlerde kabile şefinin hostellerdeki takipçileri yerleşkede bir katliam gerçekleştirdi, bu katliamı hükümet 77. Tabur eliyle destekledi; çocuklar da dahil elli iki kişi öldü katliamda. Kimi çocuklar öksüz kaldı bir gecede. Şimdi buradalar, çöplükte.

"Şu hayatta tek istediğim, onlara iyi bir başlangıç vermek ve iyi insan olmayı öğretmek yetişkinliklerinde. Böyle olursa çok mutlu bir insan olarak öleceğim. Bu çocukların hepsi benim için çok özel. Tıpkı kendi çocuğummuş gibi davranıyorum onlara, onlar da anneleri olarak görüyor beni. Hiçbir şey onları elimden alamaz."

Bu cesur ve iyi yürekli kadın, tüm yıllar boyunca doyurulacak bu kadar çok boğazla nasıl ayakta kaldı, merak ediyor Toloki. Tüm bu yıllar boyunca cılız kazancıyla idare etti, böyle söylüyor Noria. File kendi hortumu ağır gelmezmiş *der büyüklerimiz*. Madimbhaza ilk kez daha geçen ay yardım aldı. Bir gazete, *Şehir Postası*, bir hikâye yazdı onunla ilgili. Bunun sonucunda kimi iyi yürekli okuyucular çocuklar için kıyafet ve battaniye bağışında bulundu.

Otuz beş yaşında hâlâ çok genç Noria, Toloki'ye ilk kez dank ediyor bu. Ne fiziksel ne de mental bir engeli var. Güçlü, üstelik içmiyor. Uyuşturucu bağımlısı da değil hiçbir şekilde. Hizmetçi olarak iş bulabilirdi muhakkak. Ya da ofis temizlikçisi olarak; memlekette, küçük kasabada yaptığı gibi. Hatta sokaklarda pişi ve meyve bile satabilirdi. Ama günlerini çöplükte çalışarak geçirmeyi seçmiş.

Nasıl yaşanır bilen Noria.

9

Derme çatma uzun bir masanın üzerinde ekmek somunlarını dilimlerken şarkı söylüyor kadınlar. Diğerleri lahana kesiyor. Yarın elbet gelecek özgürlük, şarkıları buna dair. Bir de yenilecek düşman ve elbet bir köpek gibi can verecek bir gün kabile şefi; şarkıları buna dair. Kimi zaman, insanlarının başına gelen üzücü hadiselerle ilgili şarkı söylüyorlar. Ama bu şarkıların coşkusu içerdikleri mesajların mutsuzluğuyla çelişiyor. Şimdi ortam tıpkı Genç Kaplanlar'ın aşık atışmasına benzer biçimde karşılıklı şarkı söyledikleri cenaze merasimleri gibi. Bu şarkıların manasını bilmeyen biri, gençlerin bir cenazede nasıl bu denli mutlu olabildiğine şaşar kalır, hatta şoke olur. Şarkıların mesajları arasında insanların en sonunda zafere ulaşacağı da vardır, belki coşku bundandır.

Noria Toloki'yle geldiğinde heyecanlanıyor kadınlar.

"Hey Noria, dostunla geldin."

"Evet, yaptığımız işi görsün diye."

"Çok iyi Noria. Erkeklerimiz bizim ne yaptığımızı görmeli, böylece eve geç geldiğimizde söylenemezler."

"Benim erkeğim değil o. Hemşerim."

Gülüyor kadınlar, bu günlerde hemşeri erkeklerle kadınların aynı evde yaşamasının iyi olduğunu söylüyorlar. Aynı köyden insanlar birbirine göz kulak olmalı ve birbirlerinin ihtiyaçlarını gidermeli diyerek takılmaya devam ediyorlar. Noria duymazdan geliyor söylenenleri, lahana kesen kadınlara katılıyor. Arkadaşlarının ne kadar haylazlaşabileceğini biliyor. Öte yandan Toloki utanıyor. Çene çalan kadınların arasındaki tek erkek o.

İri yarı 'Malehlohonolo'yu tanıyor, utangaçça gülümsüyor ona. Kadın karşılık veriyor gülümsemeye.

"Merhaba, bu sabah yıkanırken görmüştüm seni."

"Evet, hatırlıyorum seni. Noria'dan şehirde temizlikçilik yapmaya gittiğini duymuştum."

"Bazılarımız çalışmak zorunda. Hepimiz senin kadının gibi Kutsal Ruh'la sağlamıyoruz geçimimizi."

"Benim kadınım değil o. Hemşerim."

Yine kahkahalara boğuluyor kadınlar. Noria'nın hemşerisi olmakta gülünecek ne var, anlamıyor Toloki.

Öğleden sonra bir topluluk toplantısı gerçekleşecek, kadınların bunun için yemek hazırladığını öğreniyor Toloki. Yerleşke sakinlerinin sorunlarını tartışmak için politik hareketten bazı liderler gelecek. Büyük sorunlardan biri güvenlik. Zaman zaman hostellerdeki göçmenler ve kirli oyunlar için özel olarak istihdam edilip eğitilmiş 77. Tabur askerleri yerleşkeyi basıyor. İçerisinde çalkantılı komşu ülkelerden gelen yabancı askerlerin bulunduğu bu tabur bilhassa korkunçtur, amansızca katleder; çünkü yabancı paralı askerlerden oluşturulmuştur.

Üç ayaklı büyük bir çanağa koyacak kadınlar lahanayı, buna hazırlanıyor. Noria, Toloki'den su işinde yardım etmesini istiyor. Üç plastik kapla bir el arabası gösteriyorlar Toloki'ye. Birkaç sokak ötedeki müşterek musluğa doğru itiyor yükü. Su çekmeye gelmiş çocuk ve kadınlar uzun bir

kuyruk oluşturmuş, kuyrukta bekliyor sabırla. Sırası gelince suyla dolduruyor kapları, el arabasına yüklüyor sonra, derken tekrar okula doğru çekiyor. Kadınlarla çalışan tek erkek olmaktan utanıyor hâlâ, yine de Noria'ya yardım ettiğini bildiğinden mutlu. Tüm bunları Noria için yapıyor, başka kimse için değil, başka bir şey için değil.

Yanan odun ateşinin üzerindeki çanağa suyu döküyor Noria. Sonra güzelce kesilmiş lahanayı bolca et suyu ve köri tozuyla beraber çanağa koyuyor. Et suyu zaten tuzlu olduğundan çok az tuz kullanıyor. Lahana kaynarken birtakım genç adamlar ve kadınlar çeşitli komşu barakalardan sandalye ve küçük bir masa getiriyor. Toplantı için sandalyeleri düzenledikleri tüm bu zaman boyunca özgürlük şarkıları söylemeye devam ediyorlar. Daha fazla insan toplanıyor. Çoğu kadın, ama birkaç erkek de var. Erkekler geldiğinde daha rahat hissediyor Toloki.

Yaklaşık bir saat sonra, büyük siyah bir Mercedes Benz okul bahçesine giriyor, Mercedes'e arkasındaki küçük arabalar eşlik ediyor. Kadınlar zılgıt çekiyor, erkekler slogan atıyor. Liderler arabalarından inip yürürken ve sandalyelerine otururken Genç Kaplanlar korumalık yapıyor. Büyük siyah arabayla gelen adam ve karısı politik hareketin ulusal yürütme kurulu üyelerinden, Toloki'ye bunu fısıldıyor Noria. Diğerleriyse çeşitli şubelerden üyeler ve yerel komite üyeleri.

Toplantı başlıyor. Halkın şikâyetlerini dinliyor liderler ve uzun tartışmalar peyda oluyor. Sokak komitesinin kimi üyeleri kendi aralarında bir ağız dalaşı içerisinde, liderlerden bu sorunu çözmeleri isteniyor. Yerleşkenin iç politikasını bilmeden tartışmanın neyle alakalı olduğunu anlayamıyor Toloki. Ona oldukça ehemmiyetsiz görünüyor, diğerlerinin gücünü ele geçiren komite üyeleriyle ve fonların kötüye kullanımıyla ilgili bir şey. Yerleşke meselelerinde en aktif olanların kadınlar olduğunu fark ediyor Toloki. Sadece tüm işi yapmakla kalmıyorlar, ayrıca liderlik görevlerinde de rol alıyorlar. Değişen sorunları çözmek için en pratik fikirleri onlar sunuyor bu toplantıda. Toplantıda bulunan birkaç

yerleşke sakini adam, hitabet sanatını ortaya koyan şatafatlı konuşmalara meylediyor; lâkin pratik çözüm sunmada eksikleri var.

Sokak komitesi üyeleri arasındaki ağız dalaşı meselesi çözüldükten sonra, gündemdeki takip eden madde gelecek hafta şehirde gerçekleştirilecek büyük gösteri için yapılacak hazırlıklar. Tüm hafta boyu işten çekilecekler gelecek hafta. Özgürlük anlaşmalarının ciddiye alınması için en uygun zaman; bunu hükümete güçlü biçimde göstererek girecek yeni yıla insanlar. 'Malehlohonolo'nun toplantıda çektiği nutukla insanların içinde bulunduğu vaziyet açık bir şekilde ortaya konuyor.

"Liderlerimiz işleri rayına sokmak için hükümetle konuşurken, hükümet 77. Tabur ve paramiliter gruplarıyla bizi öldürmekle meşgul. Bir yandan barış ve özgürlükten bahsedip bir yandan bizi öldüren ne türde anlaşmalar bunlar?"

Her konuşmanın ardından halkı şarkıya ve dansa yönlendiriyor Genç Kaplanlar. Uzun yıllardır hapislik ve sürgünden muzdarip, insanlarının özgürlüğü için savaşan politik liderleri öven sloganlar atıyorlar. Ayrıca hain olarak nitelendirdiklerini sertçe mahkûm eden sloganlar da atıyorlar.

"Hainlere ölüm! Kahrolsun hainler!"

Diğer konuşmacılar, kabile şefinin ve hosteldeki takipçilerinin yarattığı sorunlara değiniyor. Kabile şefi, halkın ortak amacını yıkabileceğine dair hülyalar görüyor; böyle söylüyorlar. Ama insanlar birlik içinde, ayrıca özgürlükleri için sonuna dek savaşacaklar.

Yerleşkede işten çekilmeyi örgütleyecek beş kişilik bir komite seçiliyor bu coşkulu konuşmaların ardından, Noria da komiteye seçilenler arasında. Ev ev gezerek insanlara neden işe gitmemeleri gerektiğini anlatacaklar.

Toplantıdan sonra yemek servis ediliyor kâğıt tabaklar üzerinde. Yemek esnasında, Noria ile özel olarak konuşmak istedikleri için masalarına katılmaya davet ediyorlar onu. Ama Noria bu muhteşem insanların önünde eğiliyor saygıyla, oturmuyor. Oldukça yetkili çiftin önünde saygıyla

dikiliyor. Oğlunun ölümü karşısında duydukları derin üzüntüyü dile getiriyorlar. Oldukça talihsiz bir hata bu, böyle söylüyorlar. Ama Noria'yı sıkıca tembihliyorlar, bundan kimseye bahsetmemeli, bilhassa gazetecilere; zira özgürlük mücadelesini bir adım geri çeker bu. Unutmamalı ki bütün bu olanlarda oğlu tamamen masum değildi.

"İşten çekilme komitesine seçildiğin için çok mutluyuz. Bizim hareket olarak sana karşı kişisel bir şeyimiz olmadığını gösterir bu. Seni içimizden biri olarak seviyoruz. Barakanı yakan her kimdiyse çok zalimce bir şey yaptı. Bunu hiçbir şekilde onaylamıyoruz. Kesinlikle kınıyoruz doğrusu."

Mücevherlerle donatılmış kadın, sevecenlikle gülümsüyor Noria'ya. Sessizce dinliyor Noria, ardından tek kelime etmeden yürüyor. Söyleyebileceği hiçbir şey olmadığını düşünüyor çünkü liderler bir şeyler söylüyor ona ama aslında oğlunun ölümünü tartışmıyorlar onunla. Özel olarak özür diliyorlar, yerel sokak komitesinin söz verdiği gibi halk toplantısında değil; üstelik özürlerini oğlunun suçluluğuna dair yaptıkları ekleme takip ediyor. Öfkeyle dolduruyor bu onu.

Toplantı oldukça başarılı geçti, bu yüzden herkes mutlu. İhanete uğramış hisseden Noria hariç herkes. Yine de eşlik ediyor yemeği takip eden şarkıya ve dansa, bundandır kimse bilmiyor kalbini saran ağır hüznü.

Liderler araçlarıyla ayrılıyor ve geride erkekler kalıyor, kadınları bütün yerleşkeyi hareketin saygın liderleri önünde küçük düşürmekle suçlamak üzere. Kadınlar masaları temizlerken erkekler katıksız bir nefretle azarlıyor kadınları.

"Önemli liderlerimize nasıl olur da lahana ve ekmek servis edersiniz?"

"Ne servis etmemizi isterdiniz?"

"Liderlerimize yakışan doğru düzgün bir yemek. Et, patates, pirinç pişirip salata yapmak için çok mu tembeldiniz?"

"Fakir insanlarız biz. Onlara yalnızca kendi yediklerimizi verebiliriz. Yoksulluğumuzu görmeleri lazım. Günlük akşam yemeğimiz aslında lapa ve suyken et ve pirinç insanımışız gibi davranamayız. Doğrusunu isterseniz ziyafet çektik onlara. Normalde ekmek yemeyiz biz."

"Kadın gibi konuşuyorsun ancak. Utancımızı ülkedeki tüm topluluklar konuşacak. Bu ayıpla yaşayamayız."

"Belki burada olsaydınız para verirdiniz bize, sonra et ve patateslerinizi pişirmemize yardım ederdiniz."

Toloki ve Noria evlerine doğru yürürlerken yol boyu her bir barakaya uğruyorlar, Noria orada yaşayanlara işten çekilmeden bahsediyor. Çoğu kişi bunun gerekli bir adım olduğunda hemfikir, bu yüzden bunu gözleyeceklerini söylüyorlar. Bazı barakalar boş, çünkü sahipleri okul bahçesinde şarkı söyleyip dans ediyor. Birkaçı, işlerinden olurlarsa hareketin çocuklarını besleyip beslemeyeceğini soruyor. Noria sabırla anlatıyor, insanlar beraber hareket edersè işlerini kaybetmeyecekler. İşverenler ülkedeki tüm çalışanları işten atamazlar.

Ziyaret ettikleri her bir barakada kadınlar hareket hâlinde, Toloki bunu fark ediyor. Elleriyle bir şeyler yapıyorlar sürekli. Yemek pişiriyorlar. Dikiş dikiyorlar. Dışarıda çocukları paylıyorlar. Su çekilen musluktalar. Çamaşır yıkıyorlar. Barakalarında ve dışarıda yerleri süpürüyorlar. Karton ve plastiklerle barakaların deliklerini kapatıyorlar. Çamaşırları ipe dizerken komşularıyla gürültülü bir şekilde şakalaşıyorlar. Yahut çocuklarını döven çocuklar yüzünden komşularıyla kavga ediyorlar. Şehirde madamlarının mutfaklarında çalışıyorlar, kendilerini bu şehre götürecek taksiye atlamak için taksi durağına gitmeye hazırlanıyorlar. Devamlı hareket hâlindeler. Devamlı iş başındalar.

Erkekler, öte yandan, küçük işlerle ve boş bir gururla bozmuşlar kafalarını. Tüm gün oturup işlerin nasıl olması gerektiğine dair çeşitli felsefi görüşler savuruyorlar. Otoriter sesleriyle dünyanın nasıl yoluna gireceğine dair bilge teoriler atıyorlar ortaya. Sonra gece onlara yemek verilsin istiyorlar, sanki yemek kendi kendine yürüyerek gelirmiş gibi eve. Tüm çocukların uykuya daldığını düşündüklerinde tatmin edilmek istiyorlar. Ertesi gün uyanıp boş teorilerine devam ediyorlar.

Toloki çekinerek bahsediyor bu gözlemlerinden Noria'ya. Keskin gözlem yeteneğini uzun yıllardır başkalarıyla yaşa-

mamış olmasına bağlıyor. Bundandır, vaziyetleri taze bir gözle görüyor. Gördüklerinin vuku bulduğu topluluğun bir parçası olmuş olsaydı, o zaman kanıksamış olurdu gördüklerini. Diğer erkekler gibi vaziyetin böyle oluşunun normal olduğunu varsayardı, elbette yaradılışın ilk gününden beri olması gerektiği gibi. Noria hayretle dinliyor bu fikirleri.

Toloki sonra yerleşkede bütün işi neden kadınların yaptığını ama toplantıda gördüğü tüm ulusal liderlerin ve bölge liderlerinin –tabii kendi çabasıyla seçilmiş liderlerden biri olan, Mercedes Benz liderinin mücevherli karısı dışında– neden erkek olduğunu merak ediyor.

"Haklısın Toloki. Ayrıca duyuyorum ki, durumun tarif ettiğin gibi olduğu tek yer burası değil. Politikacıların taban örgütlenmesi toplulukları dediği topluluklarda kadınlar başı çekiyor, bütün ülkedeki topluluklarda böyle bu. Ama çok az kadın yönetim seviyesine geliyor. Yahut hatta bölge veya şube komitesi seviyesine. Neden böyle bu, bilmiyorum Toloki."

"Ne düşünüyorum biliyor musun Noria? Bugün gördüklerimden yola çıkarak yerleşkenin kurtuluşunun kadınların ellerinde olduğuna inanıyorum."

"Her gün şaşırtıyorsun beni Toloki. Beklemediğim şeylerle geliyorsun. Evet, biz büyürken adı yoktu kadınların. Toloki'nin Annesi ya da Noria'nın Annesi derlerdi onlara. Ama burada kadınlar halk lideri."

Barakalarına doğru yürürken, yine el ele tutuşurken buluyorlar kendilerini. Amaşimdi utanmıyorlar, geri de çekilmiyorlar. Gün batımına karşı göz alıcı biçimde güzel bir tablo oluşturuyorlar: Afyon tohumu güzelliğinde Noria ve köy toprağı sarılığında sarı bir sima Toloki. Kırmızı beyaz puanlı bir elbise içinde zarif bir endam Noria, hâki rengi pantolon ve mintan içinde tıknaz ve bodur Toloki. Garip bir şekilde uzun gölgeleri boylarındaki uyumsuzluğu vurguluyor. Aynı yorgun ritimde zıplayan ayaklarıyla yorgun argın yürüyorlar yolu. Toloki karar veriyor; Noria'nın ayakkabıları yok, bu yüzden o da ayakkabı giymeyecek.

Barakaya giriyorlar.

"Yeteri kadar yedin mi toplantıda?"

"İyiyim ben Noria. Siz kadınların pişirme biçiminden dolayı aynı et gibiydi lahananın tadı."

"Uyumadan önce bahçede bir yürüyüşe çıksak? Çiçeklerin arasında seninle yürümek güzel Toloki."

"Olur, hadi yürüyelim bahçede."

Fakat bahçede yürümüyorlar. Duvardaki resimlere bakıyorlar ama sihri uyandıramıyorlar. Çok yoğunlaşıyorlar, beceremiyorlar. Birden ağlamaya başlıyor Noria ve özür diliyor Toloki'den. Onun hatası, böyle söylüyor. Zihni nahoş bir dolu şeyle dolu. Toloki emin, Noria'da gördüğü ilk gerçek gözyaşı bunlar. Noel Günü düzenlenen cenazede hıçkırıklara boğulmuştu Noria, ama Toloki gözyaşlarını görmemişti. Etrafında bir sürü insan vardı. Ama şimdi, kendi elleriyle siliyor gözyaşlarını. Kedere boğuluyor, kendi gözleri de doluyor yaşla.

"Endişelenme Noria. Yarın muhakkak yürüyeceğiz bahçede."

"Ondan değil Toloki. Burada olduğun müddetçe bizi bahçeye götüreceksin ve yine mutlu olacağız, biliyorum. Yalnızca fazlasıyla ihanete uğramış hissediyorum!"

Yerel sokak komitesi söz vermişti, liderler toplantıda oğlunun ölümü için özür dileyerek herkesin önünde bir açıklama yapacak ve oğlunun ölümünden sorumlu olanları kınayacaktı; bunları söylüyor Noria Toloki'ye. Ama bunun yerine özel olarak çağırdılar onu ve yalnızca beş yaşındaki oğlunun tamamen suçsuz olmadığını söyleyerek hakaret ettiler yarasına.

"Kim öldürdü oğlunu Noria?"

"Genç Kaplanlar."

"Ve barakanı yaktılar?"

"Barakamı kimin yaktığını kimse bilmiyor. Oğlumu öldürenlerle aynı kişiler olmalı. Belki de benim gözümü korkutmak için... sessiz kalayım diye... veya beni sonsuza dek susturmak için."

"Sessiz kalasın diye? Öyleyse sorumluların Genç Kaplanlar olduğu bir sır mı? İnsanlar bilmiyor mu?"

Noria insanların çok iyi bildiğini söylüyor. Tüm ülke biliyor. En azından gazete okuyan insanlar biliyor çünkü çarpıcı bir şekilde yayımlandı hadise, tüm kanlı resimleriyle. Herkesin ondan istediği, sessizlik düşmana koz vereceğinden hiçbir açık forumda failleri suçlamayacağı türden bir sessizlik. Ama şimdi anlıyor; gerçekte istedikleri, tıpkı topluluğun geri kalanı gibi oğlunun suçunu kabul etmesi ve olayı çocuğun hak ettiğini alması olarak algılaması. Tüm bu skandal usulca kaybolacak sessiz kalırsa ve kimse parmaklarıyla göstererek, "Görüyorsunuz, özgürlük için savaştıklarını söylüyorlar ama kabile şefi ve takipçilerinden hiçbir farkları yok. Onlar da zalimlik yapıyor" demeyecek.

Ama Noria kabul etmiyor susturulmayı ve Toloki'ye adaletin yerini bulduğunu görene dek savaşacağını söylüyor. Tüm bu günler boyunca sessiz kaldı, çünkü ulusal liderler geldiğinde konuyu halının altına süpürmektense açıkça ve tarafsızca ele alacaklarına inanıyordu.

"Böyle davranıyorlar sana ama onlar için çalışmaya devam ediyorsun."

"Onlar için çalışmıyorum, insanlarım için çalışıyorum."

"Gazete okumam ben, bu yüzden oğlun nasıl öldü bilmiyorum. Ama seninle beraber savaşmaya hazırım Noria."

* * *

Vutha'nın ikinci ölümü. Bütün olanlar yerleşke sakinlerinin başına gelen son katliamla başladı. Belki de aslında Vutha'nın bizim mücadele dediğimiz şeye bulaşmasıyla başladı demeliyiz. Vutha henüz beş yaşındayken birçok politik gösterinin müdavimiydi. Özgürlük dansında ve aziz liderlerin isimleri kadar kahrolası hainlerin isimlerini sloganlara katmakta ustaydı. Ezberden okuyabilirdi Özgürlük Yasası'nı ve İnsan Hakları Beyannamesi'ni. Elbette tek bir kelimesini bile anlamazdı, zira İngilizce'ydi hepsi. Kelimelerin çoğunu da yanlış telaffuz ederdi. Ayrıca bilirdi tüm şarkıları. Sokakta diğer çocuklarla beraber çamurla yahut tel arabalarla oynarken dahi, özgürlüğe ve halk hareketinin

silahlı kanadının kahraman eylemlerine dair şarkılar söylediği duyulurdu. Bu konularda vaktinden önce yetişmiş bir hâli de yoktu elbet. Keza yerleşkenin çocuklarının hepsi, hatta Vutha'dan yaşça küçük olanlar bile bu işlerde mahirdiler –ve hâlâ mahirler–.

Noria, oğlunun politikaya dahil olmasından fazlasıyla gurur duyardı. Kendisi de eylemlerde oldukça aktifti. Arkadaşı 'Malehlohonolo ile beraber tek bir eylemi bile kaçırmamışlardı. 'Malehlohonolo şehirde temizlikçi olarak çalışsa da, programını eylemlere ve yerleşkedeki diğer politik aktivitelere göre düzenlerdi. Mücadele önde geliyordu onun için.

'Malehlohonolo şehre çalışmaya gittiğinde, dört yaşındaki kızı Danisa'yı Noria'yla bırakırdı. Danisa, Vutha ile beraber çamurda oynardı. Çamurdan evler yaparlardı, içlerinde çamur pastalar pişirdikleri evler.

Özgürlük şarkıları söyler, özgürlük dansı ederlerdi. Danisa'dan bir yaş büyük olan Vutha, bazen Danisa'ya zorbalık yapar ve vururdu. Danisa ağlar ve Noria teyzeciğine söylemeye giderdi. Noria teyzecik Vutha'ya kızarak kıçına bir şaplak atardı.

"Diğer çocuklarla oynamayı bilmiyorsun Vutha. Pestilin çıkana dek dayak atacağım sana."

Şaplağı yedikten sonra Vutha ağlayarak uzaklaşırdı. Sonra barakaya taş fırlatır, bu esnada annesinin kabile şefiyle beraber devrilmesi gereken bir hain olduğu mesajını taşıyan bir özgürlük şarkısı söylerdi. Ardından Noria kovalardı onu. Annesinden daha hızlı koşamazdı, geçmiş tecrübelerinden biliyordu bunu. Noria onu yakalayıp tekrar bir şaplak atardı. İlkin karşılık verirdi Vutha, annesini ısırırdı, bu sırada tüm dünya duysun diye bağırırdı annesinin onu öldürdüğünü söyleyerek. Ama Noria vurmaya devam ettiğinde affedilmek için yalvarır, bir daha yapmayacağına ve iyi bir çocuk olacağına söz verirdi. Bu esnada Danisa da çığlık çığlığa olurdu, "Noria teyzecim! Lütfen affet İkinci'yi, bir daha dövmeyecek beni, biliyorum." Vutha'yı kurtarmak için Noria'nın elini ısırmaya çalışırdı.

"İkinci benim abim! Lütfen onu öldürme Noria teyzecim!".

Birkaç dakikanın ardından hepsi olayı bütünüyle unutur, yine şarkılar söylerlerdi mutlu mesut. 'Malehlohonolo'nun sabah işe giderken çocuklar için bıraktığı şekerlendirilmiş yulaf lapasını verirdi Noria çocuklara.

Oğlunun politik aktivist olmasından gurur duysa da, Noria ne vakit eylem olsa telaşlanırdı. Taş atanların her daim en önünde dururdu Vutha. Asker ve polis, kimi zaman zırhlı araçlarla gelirdi eylemcilere karşı koymaya. Kuşandıkları taş yığınıyla askerlere meydan okurdu beş yaşındaki amansızlar, askerler ateş açardı. Çoğu kez çocuklar ölürdü bu çatışmalarda. Noria hep uyarırdı oğlunu askerlerle yaşanan savaş konusunda. Eylem yapmak, özgürlük şarkıları söylemek ve özgürlük dansı etmek başka şeydi. Ama makineli tüfeklerle donanmış askerlerle karşı karşıya gelmek çok tehlikeliydi. Oğlunu ikinci kez kaybetmek istemiyordu, Vutha'ya böyle söylerdi.

"Ama anne, çekirdek kadroyum ben. Özgürlük savaşçısıyım."

"Çekirdek kadro olmak iyi bir şey çocuğum. Ama askerler geldiğinde önde olmamalısın. İzin ver daha büyük oğlanlar dursun ön safta, Genç Kaplanlar dursun."

"Korkak değilim ben anne. Ben de bir Genç Kaplan'ım."

Genç Kaplanlar politik hareketin gençlik kanadını oluşturur. Ana grup genellikle yeni yeni reşit olmuş kızlı erkekli gençlerden oluşur. Ama yaşça oldukça büyük, hatta kimi zaman otuzlarında çevre üyeler de vardır. Vutha'nın yaşındaki küçük aktivistler de genelde kendilerini Genç Kaplanlar olarak görür.

Vutha'nın atış gücünü överdi her daim Genç Kaplanlar. Polis ya da asker veya hostelde kalan paramiliterler onun elinden fırlamış bir taşla başından vurulduğunda, vurulanın kesinlikle yere yıkılacağını söylerlerdi. Daha büyük yaşlardaki, savaş yarası taşıyan kadrolardan gelen övgüyle gururlanırdı Vutha. Bu, yaşıtları arasında kahraman yapardı onu. Bazen aklını başından alırdı bu övgü, bundandır taş atma

kabiliyetini Noria'nın barakası üzerinde perçinlerdi ne vakit kötü çocuk olduğundan cezalandırsa Noria onu.

Genç Kaplanlar sık sık çocuklara politik eğitim verirdi. Baskının doğasını, hareketin tarihini, silahlı mücadelenin neden gerekli olduğunu, niye son zamanlarda askıya alındığını, kabile şefinin insanlara neden böyle alçakça şeyler yaptığını, hükümetin insanların politik hareketine koyduğu yasağı nasıl da kaldırıp hareketin liderleriyle anlaşmak zorunda kalacağını öğretirlerdi. Bilgilerin çoğu çocuk aklından uçar giderdi. Ama Genç Kaplanlar dert etmezdi bunu. Bilirlerdi ki çocukların kavradığı her bir bilgi, adanmış özgürlük savaşçıları ve yarının dimdik duran liderleri yapacaktı onları.

Yerleşke derin uykusundayken bir gece, yakınlardaki bir hostelden göçmenlerin desteğiyle 77. Tabur bastı yerleşkeyi. Gelişigüzel saldırdılar, barakaları yaktılar. Yerleşke sakinleri, kimi zaman çıplak, kaçışıyordu. Bu esnada hostel sakinleri meşhur savaş naralarını atarak palalarla deviriyordu kaçanları ve mızraklarını saplıyorlardı. 77. Taburun askerleri ateş açtı. Bazı barakalara girerek kadınlara tecavüz ettiler. Önce karılarının ve kızlarının tecavüzünü izlemeye zorladılar erkekleri, ardından öldürdüler. Barakanın birinde dokuz aylık hamile bir kadın mızrakla yaralandı. Oracıkta ölmeye yatmıştı ki doğum başladı. Yalnızca kafası görünmüştü bebeğin, başka bir savaşçı tarafından pala ile koparıldığında.

Tüm bu olanlar otuz dakikadan daha kısa bir zaman diliminde oldu ve işgalciler kaşla göz arasında sırra kadem bastılar. Hayatta kalanlar, kanlı hadiseden tam üç saat sonra incelemeye gelen polise ifade vermeye gittiler.

İçin için yanan harabeler serpiliydi ertesi sabah yerleşkede. Elli iki kişi ölmüştü ve yüzü geçkin insan ağır yaralı hâlde hastanedeydi.

Suçlamalar ve inkârlar havada uçuşuyordu. Hosteldeki göçmenlerle 77. Taburu suçluyordu yerleşke sakinleri ve politik hareket. Hükümet, 77. Taburun olaya karıştığını inkâr ediyor, kabile şefi de takipçilerinin hadiseyle alakası oldu-

ğunu kabul etmiyordu. Olanlar korkunçtu, böyle söyledi ama takipçilerini suçlamaya niyetlenen her kimse kanıtla gelmeliydi. Birilerinin hostel yönünden gelen işgalcileri görmüş olması ve gelenlerin kabile şefinin etnik grubunun dilini konuşuyor olması yeterli değildi. İnsanların istedikleri dili konuşma hakkı vardı, fakat güçlü bir hayal gücü bile istedikleri dili konuşanları katil yapmazdı. Üstelik yerleşke sakinleri ne vakit fırsat bulsa hostelde kalanlara saldırmak istiyordu, kabile şefi bunu da ekledi. Birçok takipçisi öldürülmüştü ve kimse buna dair tek kelime etmiyordu.

Noria şanslıydı, barakasına dokunulmamıştı.'Malehloh onolo'nun da barakasına dokunulmamıştı. Talihsiz ailelere yardıma gittiler. Çoğu kez, yapabilecekleri hiçbir şey yoktu. Tüm aile yok edilmişti. Bazı ailelerde hayatta kalanlar olmuştu. Yenice öksüz kalmışları Madimbhaza'nın kollarını açarak karşıladığı çöplüğe götürdüler.

Takip eden uzun günler boyunca yerleşkenin üzerine kara bir bulut çöktü. Karamsarlıkla harmanlanmış bir öfke vardı. Arkadaş ve akrabalarını kaybetmişti insanlar. Kocalar karılarını, kadınlar kocalarını kaybetmişti. Ailelerini ve kardeşlerini kaybetmişti çocuklar.

Düzenlenen cenaze töreni, o bölgedeki gelmiş geçmiş en büyük cenaze töreniydi. Politik hareketin başkanı, ulusal yönetimin geri kalanıyla beraber bizzat oradaydı. Hep olduğu gibi dört başı mamur bir ulusal lider olarak teskin edici bir konuşma yaptı; konuşmasında insanları silah bırakmaya, barış ve özgürlük içerisinde yeni bir gelecek inşa etmek için çalışmaya davet etti.

Ölenleri kanlarıyla barış ağacını sulayacak şehitler olarak andı, özgürlük mücadelesinde düşenlere atfedilen tipik metafordu bu. Hükümeti ikili oynayan planını terk etmeye çağırdı; zira hükümet bir yandan politik hareketin liderleriyle yeni bir düzen için anlaşma yapıyor, öte yandan topluluğun sakinlerini öldürerek ve politik liderlerini katlederek toplulukları karıştırıyordu. Ardından kabile şefine kanlı aktivitelerine son vererek demokratik yolu takip etme çağrısı yaptı.

Öte yandan, Genç Kaplanlar'ın ulusal başkanı hazırdı kavgaya. Yaptığı coşkulu konuşmada takipçilerini babalarının, annelerinin ve kardeşlerinin intikamını almaya davet etti.

"Bizi öldürmeye devam ederlerken kollarımızı kavuşturup oturmakla yetinemeyiz. İnsanlar kendilerini savunmak zorunda. Politik hareketin silahlı kanadındakiler, af çıktığında ve silahlı mücadele askıya alındığında evlerine dönenler, topluluklarımızın savunma birlikleri kurmasına yardım etmeli. İnsanlarımız yok yere ölmemeli. Her bir ölümün intikamı alınacak!"

Dualaların ve konuşmaların ardından, değişen ölçülerde elli iki tabut indirildi elli iki mezara. Taze topraktan elli iki tümsek küreklerle şekillendirildi, sonra çelenkler serildi. Okunan mesajların kimisi dünya başkanları ve başbakanlarından gelmişti. Yabancı ülkeleri temsil eden büyükelçiler, cenazedeki yüksek mevkili kişiler arasındaydı. Bu soğukkanlı katliamdan tiksinmeyen yoktu. Doğrusu, yerleşke sakinleri matem anlarında yalnız olmadıklarını anladılar.

Cenazeden sonra canla başla başlandı yeniden inşa etme görevine. İnsanlar kararlıydı, kabile şefine ve hükümetin kirli işler departmanına göstereceklerdi yok olmayacaklarını. Hayatta kalma ve muhakkak yakın zamanda gelecek özgürlüğü görmek için yaşama iradeleri herhangi bir katliamla yıkılmayacak denli güçlüydü.

Yerleşkedeki hareketliliğin ardı arkası kesilmiyordu. Sokak komiteleri toplandı ve topluluğu savunmak için stratejiler oluşturdu. Genç Kaplanlar, semt devriyeleri kurarak yerleşkede başıboş dolaşırken gördükleri her bir yabancıyı sorguya çekti. Arabaları durdurarak şoför ve yolculardan kimliklerini istediler. İşbirliği yapmak istemeyen birkaç inatçı şoför dövüldü. Bazen paralarına ve saatlerine de el konuldu, Genç Kaplanlar'ın liderleri tüm gayretleriyle böylesi olaylardan sorumlu olduklarını reddetseler de. Masum araç sürücülerini soymak, organizasyonun hareket tarzına uygun değildi; böyle söylediler. Devletin ajanları sorumluydu bu menfur vakalardan, Genç Kaplanlar'ın ismini lekelemek için böyle yapıyorlardı.

Genç Kaplanlar'ın yerel liderliği stratejilerin tartışıldığı toplantılar yapma çağrısında bulundu her öğleden sonra. Vutha, Danisa ve onların yaşında politik aktivist olarak nam salmış diğer çocuklar hep katıldı bu toplantılara. Orada olan her şeyi anlamıyor olabilirlerdi, yine de orada bulunmaları herkes için oldukça önemliydi, yarının liderleriydi çünkü onlar.

Yerleşkeyi ve içinde hostellerin de bulunduğu banliyöyü bataklık ayırırdı, yerleşkenin çocukları bu bataklıkta oynardı okul sonraları. Hosteller banliyönün tam kıyısındaydı ve doğrudan bataklığa bakardı. Vutha ve okula gitmek için yedi yaşına basmayı bekleyen yaşıtı çocuklar kimi zaman okul saatlerinde de oynardı bataklıkta. Uyduruk oltalar yapmışlardı, bu oltalarla sivrisinek istilasındaki göletten kurbağa ve eskimiş ayakkabılar tutarlardı.

Noria çocukların bataklıkta oynamasından hoşlanmıyordu, çok tehlikeliydi çünkü, böyle söylerdi. Eskiden çok yağmur yağdığında göletler küçük nehirlere dönüşmüştü, bundandır bataklıklarda boğulmuştu çocuklar. Vutha ve Danisa'yı gözünün önünde tutmak isterdi hep. Noria ne vakit Madimbhaza'nın yardıma ihtiyacı olduğunu düşünse, çocuklar çöplükte eşlik ederdi ona. *Shebeen* kraliçeleri için su çektiğinde, müşterek musluğa ardından giderdi çocuklar, sonra da *shebeen*e.

Bir gün *shebeen* kraliçesi su çekmesini istedi Noria'dan. Bir sürü kova suya ihtiyacı vardı, hafta sonu için fazla fazla bira mayalayacaktı çünkü. Noria, musluğa kadar kendisini takip etsin diye seslendi Vutha'ya. Danisa evindeydi, çünkü 'Malehlohonolo temizlik işine gitmemişti o gün. Birkaç adım atmıştı ki geri döndü, Vutha'nın orada olmadığını gördü. Geride kalmıştı Vutha.

"Hey sen Vutha! Beni takip et demedim mi?"

"Geliyorum anne. Muslukta yakalarım seni."

Ama Vutha gelmedi. Bunun yerine bataklığa gitti, kurbağa yakalamaya ve kurbağaları kurbağa oldukları için vücutlarını çengelli iğnelerle delerek cezalandırmaya. Mahalleden bir arkadaş buldu orada, okula gitmeyi sevmeyen sekiz ya-

şında bir çocuk. Okula diye çıkmıştı evden, ama bataklığa gelmişti avlanmaya.

Beraber oynuyorlardı ki üç adam yaklaştı yanlarına. Kaçmaya çalıştılar ama çok hızlıydı adamlar. Yakaladılar çocukları ve kim olduklarını sordular. Aileleri kimdi, bunu bilmek istiyorlardı, bir de nerede yaşadıklarını. Hemen oracıkta anladı çocuklar, hostelde kalıyordu bu adamlar. Çığlığı bastılar ve merhamet dilediler.

"Ağlamayın evladım. Size hiçbir şey yapmayacağız. Gelin bizimle."

Bağırarak bacaklarını tekmeleyen çocukları bataklıktan hostele sürüklediler. Hosteldeki koğuşlardan birine koydular onları, koğuşun içinde beton yataklar üzerinde oturan adamlar vardı. Kimileri gülüp şakalaşıyordu, kimisi gitar çalıp uzak vadilerin ve güzel genç kızların ve kuraklıktan ölen sığırların şarkısını söylüyordu. Kimisi piknik tüpleri üzerinde yemek pişiriyordu, sonra et kokusu dolduruyordu tüm odayı. Çocukları kendi köşelerine götürdü adamlar. Bolca et ve buğulanmış ekmekle beslediler. Yemeği rahat sindirsinler diye *mageu* denilen mayalanmış darı içeceğinden verdiler. Böyle bir ziyafet çekmemişti çocuklar hiç hayatında. Krallara layık şölenden sonra eve gitmelerini söyledi adamlar onlara.

"Görüyorsun ya, siz gecekonducuların sandığı gibi kötü değiliz. Daha fazla et için yarın gelebilirsiniz. Burada bulacaksınız bizi. Ama bundan ailelerinize bahsetmeyin. Haberleri olursa gelmenize izin vermezler."

Çocuklar sırlarıyla beraber döndü yerleşkeye. Daha büyük oğlan, Vutha'ya güvenmiyordu. Çözüleceğini ve arkadaşlarına uygunsuz macerasıyla böbürleneceğini düşünüyordu. Ardından arkadaşları ailelerini haberdar edecekti, böylece et ziyafetinin sonu gelecekti.

"Hey sen İkinci, eğer bundan birine bahsedersen patakların seni, kulaklarını kesip köpeğime yem ederim."

Vutha eve döndüğünde Noria çok kızgındı. Musluğa kadar takip etmeye söz vermişken nereye gitmişti, bilmek istedi.

"Bataklığa oynamaya gittim anne."

Muazzam bir dayak atmakla tehdit etti Noria onu. Vutha ağlayarak af diledi. En azından Danisa ile gitmemişti oraya. Noria, 'Malehlohonolo'ya çocukların boğulup boğulmadığıyla ya da başlarına korkunç bir şey gelip gelmediğiyle ilgili hesap vermek istemiyordu. Böylesi şeyler doğası gereği bozar arkadaşlıkları.

Aynı gün öğleden sonra olağan politik toplantılara gitti Vutha. Bataklık arkadaşı da oradaydı. Danisa da. Derslerden sonra çocuklar, Genç Kaplanlar'ın öz savunma stratejilerini tartıştığı olagelen demokratik foruma katıldı. Takip eden cumartesi günü öğleden sonra, büyük ana stadyumda bir mitingi olacaktı kabile şefi takipçilerinin. Mitingin çok büyük olması elzemdi, bu nedenle ülke çapında her yerden takipçileri taşıyan otobüsler kalkacaktı. Düşman medyaya kabile şefine desteğin büyük olduğunu gösterecekti bu. Genç Kaplanlar, miting yolunda belirli bir noktada hostelden kalkan otobüslerden birini pusuya düşürerek yarı otomatik yivli tüfeklerle tüm yolcuları tarayacaktı, planları buydu. Katliama uygun bir öç olacaktı bu.

Ertesi gün 'Malehlohonolo, Danisa'yı Noria'nın barakasına götürerek şehre gitmek üzere ayrıldı. Çocuklar her zamanki oyunlarını oynarken, Noria gündelik ev işlerini yapıyordu. Çöplüğe ve bira yapıcılar için su çekmeye giderken peşine takıldı çocuklar. Ama bir süre sonra Noria, sadece Danisa'nın peşinden geldiğini fark etti. Vutha orada değildi.

"Vutha'ya ne oldu Danisa?"

"Büyük bir oğlan gelip götürdü onu. Sanırım bataklığa gittiler."

"Bana neden söylemedin Danisa?"

"Söylersem beni dövecekmiş, öyle dedi İkinci."

O esnada Vutha ve arkadaşı kendilerine bolca et ve lapa veren hostel arkadaşlarına gitmişti. Ayrıca çocukların ceplerini şekerlemelerle doldurmuştu adamlar. Sonra mitingle ilgili sorular sordular çocuklara. Genç Kaplanlar'ın planını öğrenmek istiyorlardı. Çocuklar isteksizdi konuşmakta önce.

Ama adamlar söz veriyordu, ifşa ettikleri herhangi bir bilgiyi kimse öğrenmeyecekti.

"Ayrıca daha çok et ve şekerleme veririz size."

Planlanan pusuyu pat diye söyleyiverdi büyük oğlan. Ayrıntıları tam bilmiyordu, zira harp stratejileri çocukların kavrayabileceği kadar kolay değildi. Ama bu bilgi, hostel sakinlerine Genç Kaplanlar tarafından bir şeyler planlandığına ve bu planın aşağı yukarı hangi biçimde tezahür edeceğine dair bir işaret vermekte yeterliydi. Ziyarete gelmeyi sürdürüp ellerindeki her türlü bilgiyi getirirlerse daha çok et ve şekerleme vereceklerine dair söz vererek evlerine yolladılar çocukları.

Ne yazık ki çocuklar hostelden ayrıldığında okul sona ermişti ve yerleşkeden bir dolu çocuk çoktandır bataklıkta oynuyordu. Görüldüler ve hostelde ne yaptıkları soruldu. İlk önce inkâr ettiler hostelde bulunduklarını ama daha büyük oğlanlar baskı yaptı onlara, eve gittiklerinde söyleyeceklerdi. Vutha ve arkadaşı sessizliklerini satın almak için nafile bir çabayla şekerlemelerini paylaştı çocuklarla. Ama bu çocuklar evlerine gittiğinde Vutha ve arkadaşının hostele gittiğini, hostel sakinlerinin onlara şekerleme verdiğini söylediler. Belki de hostel sakinleri, çocukları şekerlemelerle ayartarak barış talep etmeye çalışıyordu, böyle söyledi kimi yaşlı yerleşke sakinleri.

Ama Genç Kaplanlar farklı düşünüyordu. Hostelde ne yaptıklarına dair çocukları sertçe sorguladılar.

"Hostelde kalanlar sizin dayınız değil. Hiçbir şey almadan şekerleme vermezler size. Ne söz verdiniz onlara? Ne söylediniz?"

Hostel sakinlerine planlanan pusudan bahsettiklerini itiraf etmek zorunda kaldı çocuklar. Genç Kaplanlar'ın lideri çok kızdı. Tüm çocukları çağırdı, gelsinler de hainlere ne olduğunu görsünlerdi. Vutha'nın küçük boynuna bir teker geçirdiler, arkadaşının boynuna da. Tekerleri benzinle doldurdular. Sonra Danisa'ya ve aşağı yukarı aynı yaşta bir oğlana kibrit kutuları verdiler.

"N'olur affedin bizi! Bir daha yapmayacağız. Yaptığımız için çok özür dileriz."

"Aaaah anne! Annem nerde!"

"Kapa çeneni seni hain! Burada toplanmış tüm çocuklar seyredip hainlere ne olduğunu görüyor şimdi. Bilin ki hainlik ederseniz sizin de başınıza gelecek olan bu. Şimdi siz ikiniz, kibritleri yakıp tekerlere fırlatın."

İnfazı gerçekleştirme onuru bahşedilmiş Danisa ve diğer çocuk, kibritleri çakarak tekerlere fırlattı. Danisa'nın kibriti Vutha'nın tekerine düştü. Aniden alev aldı. Vutha'nın çığlığını yutuyordu kudurmuş alevler, yanan etin hışırtısı ve esen rüzgâr. Kaçmaya çalıştı ama tekerin ağırlığı yere çekti Vutha'yı, düştü sonra. Sekiz yaşındaki çocuk bir mesafeye kadar tökezleyebildi, ama bir süre yuvarlanıp sonra duran bir ateş topunun içine düştü o da. Çok zaman geçmeden yanan etin pis kokusuyla doldu hava. Bir süre izledi çocuklar, ardından annelerine koştular.

Danisa da koştu evine. 'Malehlohonolo şehirden dönmemişti henüz. Bu yüzden Noria'nın evine koştu.

"Noria teyzeciğim, hain olduğu için yaktım İkinci'yi."

Noria anlayamadı heyecanlı küçük kızın neyden bahsettiğini. Ama Danisa söz verdi, Noria'yı çocuğu yaktığı yere götürecekti; takip etti Danisa'yı. Oraya vardıklarında, çoktan bir sürü insan toplanmıştı. Ayrıca çocuklarından duymuşlardı hainlerin Genç Kaplanlar'ın talimatıyla nasıl ateşe verildiğini. Tekerler hâlâ içter içe yanıyordu ama iki çocuktan kalanlar kömüre dönüşüp büzülmüştü. Noria kendini yere atarak feryat etti.

"Aah Vutha, çocuğum, yine ölemezsin!"

Çılgına döndü Noria. Gece boyu dolaştı yerleşkeyi, oğlunu öldüren piçleri istediğini haykırıyordu. Çıplak elleriyle hazırdı onları öldürmeye, böyle söyledi.

"Neredesiniz korkaklar? Neden ortaya çıkıp benimle yüzleşmiyorsunuz? Sizi meydana çıkarıncaya kadar rahata ermeyeceğim! Size de aynı ölümü tattırıncaya kadar!"

Şafağa doğru kısıldı sesi. Bir sokaktan bir sokağa dolaşmaktan henüz yorgun düşmemişse de, daha fazla haykıramı-

yordu katillere meydan okuduğunu. Barakasına gitmişti ki alev yığını buldu orada. Madimbhaza'nın çöplüğüne kaçtı.

Tüm topluluk sersemlemişti olanlar karşısında. Farklı fikirler ortaya atılıyordu. Genç Kaplanlar yerleşkeyi koruma işinde çok ileri gitmişti, kimisi böyle düşünüyordu. Diğerleri fikirlerini kendine saklıyordu. Ama çocuklardan hiçbiri bu mezalimden tam olarak kimin sorumlu olduğunu söyleyemiyordu, ilginç olan buydu. Yalnızca Genç Kaplanlar diyorlardı. Ama tam olarak kim? İşte Genç Kaplanlar. Danisa'ya ve diğer çocuğa tekerleri yakma emrini kim verdi? Genç Kaplanlar. Genç Kaplanlar'dan kim? Genç Kaplanlar işte.

* * *

"Ben onu otuz ay karnımda taşımışken, çocuğumun bu şekilde ölmeyi hak ettiği söylendiğinde nasıl hissettiğimi anlıyor musun Toloki?"

"Otuz ay derken Noria?"

"Yanılmıyorum Toloki. İlkin on beş ay karnımda taşıdım, bir kadının bebek taşıması için uzun bir süre bu. Doğdu, sonra Napu yem etti onu köpeklere. Bir diğer on beş ay daha *taşıdım tekrar*. Genç Kaplanlar onu ateşe verdiğinde öldü ikinci kez."

Bu mezalim yüzünden kimse tutuklandı mı, merak ediyor Toloki. Noria, polisin hâlâ araştırdığını söylüyor. Şahit bulmakta epey güçlük çekiyorlar, bundandır çocuklara tutuşturma emrini kimin verdiğini söyleyemiyorlar. Danisa ve diğer çocuğu tutuklayamazlar, daha bebekler çünkü.

"O gün bugündür Danisa'yı görmek istemiyorum. Onu suçladığım için değil, anlıyor musun? Ama bana çocuğumu hatırlatıyor fazlasıyla. Üstelik bu zavallı kız, geri kalan hayatında bununla yaşamak zorunda. İlk önce korktu 'Malehlohonolo benimle yüzleşmekten. Ama onu ikna ettim, kendini suçlamaması lazım. Suçlanacak biri varsa o da benim. Hadise gerçekleştiğinde her iki çocuk da benim gözetimimdeydi."

"Suçlanacak kişi sen de değilsin Noria."

Her ikisi de kendi düşüncelerinde kaybolduğunda beliren alışılmış sessizlik anlarına gömülüyorlar şimdi. Yaşlar akıyor Toloki'nin yanaklarından. Utanıyor böyle ağlarken görülmekten. Nihayetinde bir erkek, değil mi? Noria rahatlatırcasına gülümsüyor ona, elinin tersiyle siliyor gözyaşlarını. Daha iyi hissettirecek banyo yapmak, bu yüzden Noria yıkanmaları gerektiğini söylüyor. Her ne kadar banyonun nasıl olup da daha iyi hissettireceğini anlamasa da Toloki, kabul ediyor bunu. İstekli, yaşamanın yeni biçimlerini öğrenecek. Ne de olsa Noria da onunla beraber bahçede nasıl yürüneceğini öğrenme konusunda istekli, kendi çabasıyla bahçe âşığı olacak denli istekli.

Piknik tüpünü açarak büyük bir teneke içerisinde su ısıtıyor Noria. Suyu yıkama leğenine döküyor, sarısabır ağacı suyuyla karıştırıyor sonra. Toloki'ye kıyafetlerini çıkarmasını söylüyor. Şaşıyor Toloki. Tıpkı sabah yaptıkları gibi barakanın dışında sırayla yıkanacaklarını düşünmüştü. O esnada Noria tüm kıyafetlerini çıkarıyor, kadınlığını gösteriyor ona. Çırılçıplak duruyor orada, hülyaya dalıp gitmiş gibi. Kesilmeye giden bir koyun gibi takip ediyor onu Toloki. O da çıkarıyor kıyafetlerini ve gösteriyor erkekliğini. İkisi de leğene doğru büküyor dizlerini, paçavradan liflerle sarısabıra bulanmış suyla yıkıyorlar birbirlerini. Şaşkın şaşkın sırtlarını ovalıyorlar, sonra yavaşça vücutlarının diğer bölümlerine doğru iniyorlar. Tıpkı tüm dünya için duyulmaz lâkin sadece onlar tarafından işitilebilir bir ritme karşılık vermek gibi bu. Nöbetleşe duruyorlar leğenin içinde, birbirlerinin gövdelerine su çarpıyorlar. Tüm yaptıkları katıksız bir sessizlik içerisinde yapılıyor, hareketleri yavaş ve özenli. Rüya gibi bir durum içindeler, düşünceleri birbirlerine ne yapıyorlarsa ona yoğunlaşmış yalnızca. Başka hiçbir şeyin önemi yok. Başka hiçbir şey yok.

Kıyafetleriyle birbirlerini kuruluyorlar, sonra Noria kapıyı açarak kalan suyu dışarı fırlatıyor. Suyun çoğu yere sıçrıyor. Toloki alışveriş arabasından parfümünü çıkararak

Noria'ya veriyor. Biraz parfüm sıkıyor Noria Toloki'nin vücuduna. Toloki de aynı şekilde onun vücuduna sıkıyor.

Birbirlerine tek kelime etmeden yere örtülerini seriyorlar ve yatıyorlar, ayrı ayrı kendi krallıklarında.

10

Salı sabahı. Yeni yıl. Toloki uyandığında Noria hâlâ derin uykuda ve gürültüyle horluyor. Artık korkmuyor Toloki, Noria'nın eşek örtüsünün altında beliren narin hatlarına doya doya bakmaya. Tecavüz değil bu artık, izin verdi çünkü dün gece bakmasına ve dokunmasına. Bir düş gibiydi dün gece, Noria'nın sahiden bir Tanrıça olduğunu doğrulayan bir düş. Üstelik Toloki gurur duymuştu kendisiyle. Bedeni kanını zincirlerinden boşanırcasına göndermemişti zonklayan inatçı parçalarına, ihanet etmemişti ona. Islanan hiçbir şey yoktu, Noria'nın Toloki'nin vücuduna çarpıp durduğu su dışında. Huzurla uyudu bütün gece, acımasız düşlerle bozulmadı rahatı.

Köyü terk ettiğinden beri ilk kez çıplak uyumuştu. Noria da çıplak uyumuştu, her ikisi için de tehlikeliydi bu. Aklı başında yerleşke sakinleri çıplak uyumaz, bir sonraki işgalin ne zaman olacağını bilmezler çünkü. Katliam gerçekleşti-

ğinde kişi büsbütün giyinik hâlde kaçabilmeli. Ölecekse en azından kıyafetleriyle ölmeli ki ertesi gün cesetlere aval aval bakıp, gelecek kuşaklar için fotoğraflamaya geldiklerinde bedenin saygıyı ve mahremiyeti hak eden kısımları sergilenmesin tüm dünyaya.

Hâki rengi ev giysileri içerisinde şimdi Toloki, evden çıkmaya hazırlanıyor. Ama kapıyı açmadan önce hatırlıyor, Noria ısrar etmişti, her gün yıkanmalıydı. Dün geceden kalma ıslaklığıyla lifi alıyor, yüzünü ve koltukaltlarını temizliyor. Kıyafetlerini koklayıp kokmadıklarına karar veriyor. Ne de olsa dün gece banyo yapmıştı, bundandır temiz hâlâ, böyle düşünüyor.

Geleneksel uyku pozisyonu olan cenin pozisyonunda uyuyor Noria, Toloki gitmeden son bir bakış atıyor uyuyan Noria'ya. Bir öpücük uçuruyor ve başını alıp gidiyor. Nereye gittiğini sahiden bilmiyor. Neden gittiğini de bilmiyor üstelik. Düşünmesi lazım. Taksi durağına yürüyor ağır ağır. Durak daha şimdiden yeni yıl coşkusuna kapılmış insanlarla dolup taşıyor. Taksici çocuklar müşteri çekmeye çalışıyor. Kimisi kafası karışık yaşlı hanımları nereye gittiklerini bile sormadan taksilerine çekiştirecek raddeye kadar geliyor. Çabucak dolan ve harekete geçen taksilerden birine atlıyor. Yolcular paketlenmiş sardalye gibi sıkış tepiş bu eski araç içerisinde. Bu yüzden göremiyor dışarıyı ve taksinin nereye gittiğini bilmiyor. Umurunda da değil.

Katılacakları yeni yıl partilerinden söz ediyor insanlar. Birçoğu için senenin en coşkulu tatili bu. Hatta Noel'den bile coşkulu. Şarkı söyleyen, dans eden ve çoğu kez sarhoş olup külhanbeyi kesilen insanlarla yeni yıl gecesi başlıyor şamata. Kimse uyumaz o gece, en azından gece yarısı çanlar çalana dek uyumaz, sonra yeni yıl gelir yeni sorunlarıyla. Genç çocuklar yeni kıyafetlerini giyer yılın ilk günü. Çoğu kez bu kıyafetler Noel günü giydikleriyle aynıdır. Aileleri karşılayabilecek durumda olanlar iki parça yeni kıyafet alır, biri Noel biri yeni yıl için. Ama ailelerin iki parça kıyafet alabilecek güçte olduğu nadir görülür. Bu yüzden çoğu çocuk Noel günü yeni kıyafetlerini giymez, yeni yıla saklarlar.

Yeniyetmeler yeni yılda yeni kıyafet giymez hiç. Aslında karşı cinsin giydiği kıyafetleri giyerler. Erkekler elbise giyer, abartılı kalça ve göğüsler yapmak için donlarına yastık ve elbiselerine paçavralar sıkıştırırlar. Yüzlerine allığı boca eder ve dudaklarına kalın katmanlar hâlinde rujlar sürerek kirpiklerini rimelle koyulaştırırlar. Kızlar babalarından ödünç aldıkları eski pantolonları, mintanları ve ceketleri giyerek kravat takar. Yüzlerini siyah ayakkabı boyasına bularlar. İnce ince yapılan bu makyajdan sonra "Muttlu-uuu!" diye bağırarak ev ev dolaşırlar, tıpkı Noel günü çocukların her bir eve girerek "Noel kutusu" isterken yaptıkları gibi. Karşı cinsin kıyafetleri içerisindeki yeniyetmeler evlere girdiklerinde, "mutlu bir yıl" isterler. Kek, zencefilli bira ve şekerleme gibi böyle günlerde çok az ailenin temin edebileceği lezzetleri istedikleri manasına gelir bu.

Bir dolu yolcu şehre son dakika alışverişi yapmaya gidiyor, bilhassa şarap ve konyak alacaklar. Kimisi yalnızca geçit törenlerini izlemeye ve akşam yerleşkelerde yahut banliyölerde şölen başlayana dek vakit geçirmeye gidiyor. Birkaçı da yankesicilik ve geçimlerini sağladıkları çeşitli üçkâğıtçılık işlerini yapmaya.

Çarşıda duruyor taksi. Toloki taksiden inerek aşina olduğu sokaklarda yürüyor. Yeni yılı kutlama amacıyla yarın düzenlenecek geçit töreni için bir dolu hazırlık yapılmış; bu hazırlıklar bağlamında farklı renklerin ışıltısıyla, afişler ve bayraklarla süslenmiş sokaklar. Birçok geçit töreninde boyalı yüzleriyle renkli, ipek takımlar giyinmiş dansçıların geçişini izledi yıllar boyu Toloki. Dansçıların soytarılara özgü maskaralıkları ve eğlenceli şarkıları kaldırımlardaki izleyicileri güldürmüştür her zaman. İlerleyen bandolar ve bandonun önünde yürüyen bir kız olur hep. Toloki her yıl bandoyla beraber yürür; bando, temizlenmiş sokakta, Toloki ise yaya kaldırımında. Trafik polisi şimdiden temizliyor sokakları karnaval için. Tüm kaygılardan azade olduğumuz ve bütün sene bizimle yaşayan sorunları unuttuğumuz bugün senenin en önemli günlerindendir.

Amaçsızca geziniyor Toloki, derken kendini su kenarındaki turistler arasında buluyor. İş kıyafetleri üzerinde olmadığından özel bir ilgi göstermiyorlar ona, ama elbette cüzdanlarını ve el çantalarını sağlama almaya çalışıyorlar. Ama nihayetinde, turistlerin büsbütün kendilerine benzemeyen kişileri gördüğünde hep yaptığı şeydir bu.

Rıhtım yakınlarında hep uğradığı yerde tanıdık yüzler görüyor Toloki. Onu tanımış gibi görünmüyorlar. Sadece iki günlüğüne uzaklaşmıştı oysa, yine de onu çoktan unutmuşlar; güceniyor buna. Ama sonra bir bekçi tanıyor Toloki'yi ve sinsi sinsi gülümsüyor.

"Hey Toloki, geri döndün! Ne oldu sana adamım?"

"Yerleşkede yaşıyorum bu ara."

"Biliyorum adamım, bir gece rüyanda bir kadını görüp alışveriş arabanı alarak ayrılmışsın sonra, berduşlar öyle dedi bize. Cenazede tanıştığın kadınlardan biri mi?"

"Bizim köyden bir kadın. Ayrıca onu rüyamda görüp ayrıldığım yalan. Berduş arkadaşın gaz çıkarıp her tarafı çürük lahana kokusuyla doldurarak kirletiyordu, yarattığı kirlilikten dolayı hava değişimine ihtiyacım vardı, bu yüzden ayrıldım."

"Hak veriyorum sana adamım. Ben de sarhoş bir avarenin bağırsaklarından çıkan çürük lahana kokusundansa bir kadının bağırsaklarından çıkan kokuyu içime çekmeyi tercih ederim hep."

Toloki tiksinti içerisinde çekip gidiyor. Bekçinin sohbetine sırf arkadaşça yaklaşmak için yanıt vermişti. Ama bu ona hiç tanımadığı Noria hakkında kaba saba yorumlar yapma hakkı vermez. Bekleme odasına yöneliyor ve bir bankın üzerine oturuyor. Sevgiyle seyrediyor gemilerinin uzaklara yelken açmasını. Birçok gün oturmuştu orada ve gemilerin içinde yelken açmıştı o da. Uzak ülkelere götürdü onu gemiler, hiç işitmediği tuhaf kuralları takip eden kutsal adamlarla konuşup tuhaf ritüellerine ve yemeklerine katıldığı ülkelere. Limandan ayrılan gemilerle uzaklara yelken açmaktan yorulduğunda limana gelen gemilerle dönerdi geri, adanmışlar topluluğu karşılardı onu limanda. Çoğu

kez, insanların ölülerini gömmediği bu manasız tatil günlerinde yelken açardı.

Yelken açmaktan yorulduğunda sadece oturur, kostümünün yahut ev kıyafetlerinin –o an üzerinde ne varsa– kenarlarında ve dikişlerinde saklambaç oynayan bitleri öldürürdü başparmağıyla, böyle geçirirdi zamanını.

Hayatı üzerine düşünüyor şimdi. Artık dünyası o yalnız seferlerden ve merhametsizce katlettiği bit yumurtalarından uzak bir yerde.

Kendini yine çarşıda buluyor Toloki. Bir kırtasiyenin önünden geçiyor, içeride sanat malzemelerinin satıldığını fark ediyor. İçeri girip büyük bir iştahla bir kutu pastel boya ve birkaç resim kâğıdı alıyor. Bunlarla ne yapmak istiyor, hiçbir fikri yok. Sırf oradalar diye alıyor onları.

Pastaneye gidiyor sonra, tart ve meşhur İsviçre rulosundan alıyor. Dükkânın dışarısından yeşil soğan ve kurutulmuş tarhun yaprağı alıyor. Şahane bir ziyafetle kutlayacak yeni yılı. Ona özel sade ve gösterişsiz yakıştırmadan hoşlanmazsa, tart ve pasta yiyebilir Noria. Ya da İsviçre rulosunu sade yiyebilir, yeşil soğanla karıştırmadan. Alışveriş cümbüşünden sonra, Noria için biraz çiçek almayı düşünüyor. Şehrin kimi kaldırımlarında bakımlı bahçeler var, güller yetişiyor içlerinde, bu bakımlı kaldırım bahçelerinin olduğu tarafa doğru yürüyor Toloki. Ama yürüyen bir dolu insan var. Bugün fırsatı olmayacak hiçbir çiçeği toplamaya. Zinya çiçeklerini bile. Tüm sokaklar yeni yıl için ayılıp bayılanlarla dolu ve polis hep tetikte.

Yalnızca insanları izleyerek oyalanıyor biraz. Ardından öğleden sonra eve dönmeye karar veriyor. Noria'nın yerini sahiden evi gibi görüyor, bunu fark edince gülümsüyor. Sanki tüm hayatı boyunca orada yaşamış gibi.

Yerleşkeye döndüğünde, Madimbhaza'nın çöplüğündeki tüm çocukları Noria'nın barakasının dışında oynar buluyor. Yerleşkenin diğer çocukları da katılmış onlara, etraf çığlık çığlığa, bağrış çağrış, koşturmaca ve çamur savaşıyla dolu. Çocukları selamlıyor, sonra barakadan dışarı çıkıyor Noria, Toloki'nin sesini duyduğunda.

"Ah Toloki, nereye gittin?"

"Şehre gittim Noria."

"Gitmeden önce söylemeliydin Toloki. Senin için çok endişelendim. Dışarının tehlikeli olduğu zamanlardayız. Başına ne geleceğini asla bilemezsin."

"Seni uyandırmak istemedim Noria. Kütük gibi uyuyorsun, biliyorsun."

Çocuklar, diyor Noria Toloki'ye, Madimbhaza'ya biraz huzur vermek için onun evine geldiler oynamaya. Yeni yıl için heyecanlı çocuklar ve gece yarısı yeni yılı görene dek uyumak istemiyorlar. Ama yaşlı kadına sabahın erken saatlerine kadar huzur vermeyecekleri manasına geliyor bu. Normalde Noria gidecekti çöplüğe, çocuklara bakmak için. Ama Toloki'nin nerede olduğuyla ilgili endişelendiğinden kendi barakasında kalmak istedi, böylece onu yahut ondan gelecek haberi bekleyebilecekti.

Gülüyor Toloki.

"Bana ne olduğunu sandın?"

"İlk başta beni terk ettiğini düşündüm. Ama tüm eşyalarınla beraber alışveriş arabanın hâlâ burada durduğunu görünce geri döneceğini ummuştum."

"Asla terk etmeyeceğim seni Noria. Şehre gidip eski hayatıma özgü mekânları ziyaret ederek daha da emin oldum buna artık."

Dışarıda oturup çocukların oynamasını izliyorlar. Noria küçük cılız bir kızı göstererek onun Danisa olduğunu söylüyor. Bütün çocukların Noria'da oynadığını görünce o da geldi oynamaya. Önce acıyla oğlunu hatırladı Noria, iki çocuk çoğu kez beraber oynardı çünkü. Ama kendini zorladı kabullenmeye, Danisa Noria'nın barakasının dışında ve nerede olmak isterse orada olacak, oğlu olmadan.

Şehirden aldığı pastel boyalar ve kâğıtlar geliyor Toloki'nin aklına. Çıkartıp resim yapmaya başlıyor. Çiçek çiziyor ve ellerinin kabiliyetini yitirmediğini görünce şaşıyor. Noria'ya getirdiği güller barakanın içindeki su dolu şişede capcanlı hâlâ, bu güllere benzer güller çiziyor. Başka bir gün getirdiği zinya çiçeklerini de çiziyor.

"Bugün sana çiçek getiremedim Noria. Ama pastellerle çizdiklerim senin olabilir."

"Bunları daha çok sevdim Toloki, sen yarattın çünkü."

Gün ilerlerken atların resimlerini çiziyor Toloki, tıpkı köydeyken yaptığı gibi. Bunlar hayatında gördüğü en güzel resimler, böyle söylüyor Noria. Çocukların da resmini çizmesini söylüyor. Toloki deniyor ama beceremiyor.

"Hatırlarsın Noria, köyde de çizemezdim hiç insan figürü."

Belki de bir şarkı söylemesi gerek onun için, tıpkı Jwara için söylediği gibi; şakayla karışık böyle söylüyor Noria. Sonuçta Jwara yalnızca Noria'nın şarkısı eşliğinde yaratabiliyordu. Eski manasız şarkısını söylüyor Noria. Birden oyun oynayan çocukları resmederken buluyor kendini Toloki. Oynamayı bırakıyor çocuklar ve Toloki'nin etrafını sarıyor. Çizdiği çocuklara rengârenk suratlar yapışını ve bulutların içinde atlıkarıncaya binen çocukları resmedişini seyrediyorlar. Çöplükten ve yerleşkeden çocuklar bazı yüzleri tanıyor. Bildikleri yüzler bunlar, arkadaşlarının yüzleri, kendi yüzleri. Tuhaf bir anlatımla yüzlerin mor, sarı, kırmızı ve mavi eskizlerini çiziyor Toloki, çocuklar gülüyorlar ve eğleniyorlar bununla.

Noria'nın sesi yükseldikçe coşuyor çizimler. Gelip geçenler seyretmek için duruyorlar, sıcak duygularla karşılanıyorlar. Bu yeni yetenek, insan figürleri yaratma yeteneği ele geçiriyor sanki Toloki'yi. Hızlı hızlı nefes alıyor heyecandan, avuçları soğuk ve nemli. Kâğıttaki çizgilere hiddetle şekil verirken karıncalanıyor tüm bedeni. Orgazma özgü çığlıkla kırılan bir kreşendoya varıyor nefes alıp verişleri. Büsbütün tükeniyor böylece. Aynı anda susuyor Noria'nın şarkısı. Büyü bozuluyor ve gelip geçenler yollarına devam ediyor. Diğerleri gelip Toloki'nin çalışmasına bakıyor, bir dehanın ürünü bu, böyle söylüyorlar. Toloki ve Noria'nın beraber yaptığı barakanın barındırdığı mana için söyledikleri gibi, bu resmin de derin bir manası olduğunu söylüyorlar. Ne bu mana, her zamanki gibi dillendiremiyorlar. Mananın ifade edilmesine, hatta bilinmesine bile gerek yok.

Sadece bir mana olduğunu ve bu mananın çok derin olduğunu bilmek yeterli.

Seyircilerden birinin de Shadrack olduğunu fark etmemişlerdi. Çalışanlarından birisi tekerlekli sandalyesini ittiriyor Shadrack'ın. İlk kez doğruca bakıyor Toloki'ye ve gülümsüyor, tenezzül edermiş gibi; Toloki böyle düşünüyor ama önemsemiyor.

"Çalışırken gördüm seni. Etkileyici bir deneyimdi."

"Teşekkürler."

"Hastaneden bu kadar çabuk çıkacağını bilmiyordum Bhut'Shaddy. Yeni yılın ilk günü gelip seni görmeyi planlıyordum."

"Doktorlarım tavsiye etmese de çıktım. Yeni yıldan sonra tekrar gideceğim. Geri dönüp işime devam etmek zorundaydım. Biliyorsun yeni yıl iş için oldukça yoğun bir zamandır."

*Spaza*sı için malzeme almaya giderken toplanan kalabalığı gördüğünü söylüyor. Şoförüne kamyoneti durdurup kendisini barakaya kadar tekerlekli sandalyesiyle getirmesini söylemiş, böylece ne olduğunu kendi gözleriyle görebilecekmiş. Noria'nın hemşerilerinden duymuştu köydeyken sahip olduğu gücü ama hiç inanmamıştı anlatılanlara. Şimdi bu öğleden sonra kendi gözleriyle gördükleri karşısında küçük dilini yutmuştu. Göğsünde bu kadar iyicil duygunun kabardığı olmamıştı hiç daha önce.

"Aranızdaki şeyi berbat edemem. Sizinkisi yaratıcı türden bir dostluk."

Shadrack'ın kamyoneti birkaç metre ötedeki sokakta park hâlinde; tekerlekli sandalyesiyle geri götürülüyor aracına Shadrack. Araç uzaklaşırken gülümsüyor Noria Toloki'ye.

"Haklı olduğunu biliyorsun Toloki."

Toloki yanıt vermiyor. Anlamıyor. Ama elbette Noria Shadrack'ın haklı olduğunu söylüyorsa, haklı olmalı. Ardından Noria kulağına fısıldıyor:

"Ayrıca Toloki, benimle ilgili rüyalar görmekten utanma. Rüya görmek kötü bir şey değil. Güzel. İnsan olduğunu gösterir. İkimiz de insanız."

Toloki utanıyor. Nasıl haberi oldu rüyalardan? Zihnini böyle nasıl okuyabiliyor? Özür dilemeye çalışıyor, en azından dün gece hiç rüya görmediğini anlatmaya çalışıyor. Ama Noria parmaklarını Toloki'nin dudaklarının üzerine koyuyor, hiçbir şey söylemeye gerek yok, böyle diyor.

Karşılıklı utanmalar devam ederken, çocuklar Toloki'nin pastel boyalarıyla meşgul oluyor. Yarattığı görüntüleri taklit etmeye çalışıyor, kimin daha iyi olduğu konusunda yarışıyorlar. Rüya meselesini daha fazla uzatmaktan kaçınmak adına çocuklara dönüyor Toloki ve daha iyi görüntüler yapmak için çeşitli teknikler gösteriyor.

Öğleden sonra geç vakitler, neredeyse akşam karanlığına doğru, çok uzun bir araba duruyor Noria'nın barakasının önünde; arabaya arkasındaki yük kamyonu eşlik ediyor. Bir sürü koli var kamyonun içinde. Bir adam, limuzinin ön koltuğundan inerek arka kapıyı açıyor, güvenlik görevlilerinin veya şehirdeki büyük otellerin kapısında durarak insanlar için kapıyı açan çalışanların giydiği türde siyah bir üniforma var üzerinde adamın. Beyaz takım elbise giymiş şişman bir adam çıkıyor dışarı ve çalımla salınıyor barakaya doğru. Çok zaman geçmeden tüm çocuklar uzun beyaz arabanın etrafını sararak hayran hayran seyrediyor. Semtten diğer insanlar da geliyor. Bir otobüs kadar uzun bir araba görmemişlerdi daha önce hiç.

Şişman adam, Nefolovhodwe'den başkası değil. Toloki ve Noria'yı selamlayarak gülüyor kükreyen sesiyle.

"Daha önce böyle bir araba görmemişlerdir. Yakın zamanda Amerika'dan ithal ettiğim bir limuzin bu. Cadillac deniyor. Hey Toloki, oğlum, beyaz Cadillac'ımla sefil hayatlarınızı aydınlatmak için gelmem sence de hoş değil mi?"

"Bizden ne istiyorsun? Yaşadığımız yeri kim gösterdi sana?"

"Düşman olma oğlum. Neden geldiğimi duyduğunda teşekkür edeceksin bana."

Tam o hafta köyden döndüğünü söylüyor onlara. Sonra ailelerini boş verdikleri için paylıyor onları.

"Sen Toloki, anneni ihmal ediyorsun ve sen Noria, babanı ihmal ediyorsun."

"Demek şimdi birden kim olduğumuzu ve ailelerimizi öğreniverdin? Sonra ailelerimize karşı görevlerimizi bize öğretmeyi kendine görev edindin? Senin gerçek karına ve dokuz çocuğuna karşı olan görevlerinden ne haber? Seni tanımıyor muyuz sanıyorsun?"

"Bunlar seni ilgilendirmez çirkin oğlan."

Ama Noria daha uzlaşmacı. Babasının nasıl olduğunu bilmek istiyor. Nefolovhodwe keyif alıyor haber taşıyan olmaktan. Ailelerinin iyi olduğunu söylüyor onlara, ama elbette onun hatırladığından çok daha yaşlılar. Xesibe her gün kayıp kızından bahsediyor. Hâlâ bir sürü sığırı var ve hâlâ başarılı bir çiftçi eskiden olduğu gibi.

"Ya benim annem? O nasıl?"

"Demek şimdi öğrenmek istiyorsun?"

"Canın isterse söyle. Sonra da toz ol hayatımızdan. Hiç de doldurmuyorsun gözümüzü."

Noria kibarca fırçalıyor Toloki'yi, geçmişte Nefolovhodwe Toloki'ye ne yapmış olursa olsun şu anda onların misafiri, böyle söylüyor. Nezaket göstermeliler ona.

Ama Toloki aşağılık adamdan öcünü aldığına memnun ve daha ziyade şaşkın Nefolovhodwe gibi zengin ve mağrur bir adamın oracıkta durup yağdırılan tüm nezaketsizliği kabullenmek zorunda olmasına. Hatırladığı Nefolovhodwe, büyük masasında oturup pireleriyle oynayan ve olumsuz tavırlarını herkese pay eden bir Nefolovhodwe; karşısındaki kişi hatırladığı kişiye hiç de benzemiyor.

"Pekâlâ çirkin oğlan, annenin de iyi olduğuna sevineceksin. Aslına bakarsan, köye bilhassa onu görmeye gittim."

"Artık zenginsin ve tanımıyorsun köylüleri, hâl böyleyken niye görmek istedin annemi?"

Nefolovhodwe duymazlıktan geliyor ve Toloki'nin evine gittiğini söyleyerek konuşmasına devam ediyor. Ama bütün evler harabe hâlindeydi, sanki kimse yaşamamış gibi orada senelerdir. Otlar ve çalı çırpı sarmıştı her yeri, bundandır bir zamanlar orada azametli bir çiftlik evinin olduğunu

söylemek mümkün değildi. Toloki'nin annesini bulması oldukça hayatiydi, şehirden tüm yolu onu görmek için gelmişti çünkü. Ama nereye bakacağına dair hiçbir fikri yoktu. Ayrıca ortalıkta dolanıp insanlara sormak da istemiyordu. Uzun yıllardır görmediği kimselerle tanışıklığını tazelemek gibi bir arzusu yoktu. Karısının ve şimdi tamamen yetişkin olmuş dokuz çocuğunun nasıl olduğuna dair anlatılarla rahatsız edilmek de istemiyordu. Sadece Toloki'nin annesini görerek onunla olan işini bitirip kasabada kaldığı otele geri dönmek istiyordu.

Xesibe'nin çiftlik evine gitmekten başka seçeneği yoktu. Arayışı orada sona erdi, zira Toloki'nin annesini Xesibe ile beraber yaşarken bulmuştu.

"Aileleriniz beraber yaşıyor! Bu yaşta aynı eve yerleşerek bir skandala sebep oldular."

Noria ve Toloki birbirlerine bakıp kahkahalara boğuluyor. Xesibe nasıl oldu da Jwara'nın karısını aldı miras olarak ya da nasıl oldu da Toloki'nin annesi Dağ Kadını'nın kocasını aldı miras yoluyla –nasıl görmek isterseniz– işte bunu hayal edemiyorlar. Tüm bunlarda bu denli komik olan ne, Nefolovhodwe anlamıyor. Gülmeleri bitsin diye bekliyor, iki aile de kırsal bir basitlik içerisinde dünyayı görmezden gelerek gayet iyi yaşıyor, bir şey istermiş gibi de görünmüyorlar; böyle söylüyor sonra. Elbette, diye ekliyor, basit köylü zevklerine sahipler. Bu yüzden Xesibe'nin sığırları sayesinde edindiği serveti nasıl harcayacaklarına dair bir fikirleri yok. Sonuç olarak, yanıltıcı bir mutluluk içindeler. Tek şikâyetleri çocukları tarafından ihmal edilmek, köye gelmedi bile çocukları onları görmeye.

Nefolovhodwe'nin yörekentteki kalesinden buraya tüm yolu ailelerinin onları özlediğini anlatmak için geldiğine inanmadığını söylüyor Toloki. Her neyse, nerden bildi onları nerede bulacağını?

"Kolay oldu. Bir cenazeden sonra eve kadar takip ettirdim sizi."

Son karşılaşmaları vesilesiyle Toloki'nin Profesyonel Yas Tutucu olduğunu biliyordu, bu yüzden yerleşkelerde ve

banliyölerde düzenlenen tüm cenazelere casuslar gönderdi. Bir sürü cenazeye gittiler ama o cenazelerde bir Profesyonel Yas Tutucu yoktu. Toloki bunu duyduğunda mahcup oluyor. Ne yazık ki tek Profesyonel Yas Tutucu kendisi hâlâ ve yalnızca tek bir insan olarak bütün cenazelere katılmak için kendisini bölemez, böyle söylüyor. Nefolovhodwe, cenazelerde Profesyonel Yas Tutucu olup olmamasıyla ilgilenmediğini söylüyor. Sadece Toloki'yi ararken girdiği zahmetten bahsediyor.

Nihayet dönüm noktası, Toloki ve Noria'nın katıldığı son cenaze töreni oluyor. Kendi oğulları tarafından saç tıraşı geleneğini doğru dürüst gözleyemedi diye öldürülen aile reisinin cenazesi yani. Tümseğin üzerine oturmuş, vahşi keçi sesine benzer sesler çıkaran tıknaz bir adamın garip siluetini görmüş orada casuslar. Nefolovhodwe'nin vermiş olduğu tarif sayesinde hemen anlamışlar aradıkları adam olduğunu. Cenaze bitene kadar bekleyip, önce cenaze yemeğine sonra da barakalarına kadar takip etmişler Toloki ve Noria'yı. Sinsi sinsi gülümsüyor Nefolovhodwe.

"Casuslarım seni bir kadınla el ele tutuşurken gördüklerini söyledi. O zaman elini tuttuğun kadının Xesine'nin köyde insanları hoşnut eden kızı olduğunu bilmiyordum. Siz ikiniz evli misiniz, yoksa ailelerinizi mi taklit ediyorsunuz?"

"Beraber yaşadığın genç kızlarla evli misin? Her neyse, ne istiyorsun bizden?"

"Keyfim öyle yerinde ki karımı genç bir kız olarak anma küstahlığını görmezden geleceğim. Ayrıca elbette karımla evliyim. Onunla papazın önünde evlendim kilisede. Köyde sadece sığır karşılığında satın aldığım ve ancak gelenek yoluyla evlenmiş sayılan yaşlı kocakarıların aksine ben medeni bir adamım, zavallı şapşal evlatlarım. Her şeyi medeni bir tarzda yaparım. İncelikli ve kültürlüyüm."

"Bizden ne istiyorsunuz efendim?"

"Sana babanın eşyalarını getirdim Toloki."

"Ne eşyası?"

"Atölyesinde yapıp durduğu heykelcikler."

"Onları istemiyorum. Almayı reddediyorum."

Nefolovhodwe, kamyonun arkasında oturan işçilere işaret veriyor, böylece kolileri indirmeye başlıyor işçiler.

"Hey, bunları buraya öylece atamazsın. Ne yapacağım ben onlarla?"

"Onları almak zorundasın Toloki. Baban almanı istiyor."

"İyi de sen nasıl anladın bunu? Babamı hatırlamıyorsun bile."

Öte yandan Nefolovhodwe, yaklaşık son iki haftadır Jwara'nın onu rüyalarında ziyaret ettiğini söylüyor. Önce mutluydu bu rüyalardan, ölülerle haberleşme yeteneğini ve sanatını kazandığı anlamına geliyordu bu, böyle düşünmüştü. Ölüyle iletişim kurarak geleceğin onun için ne sakladığını ve servetini daha ne kadar arttıracağını öğreneceğini umuyordu. Jwara'nın bu konularda tavsiye vermek için iyi bir konumda olduğunu düşünüyordu, zira şehre gelerek tabut yapma ve bu sayede servet edinme tavsiyesini ilk o vermişti Nefolovhodwe'ye.

Ama Jwara'nın fikri başkaydı. Nefolovhodwe'nin ölülerle iletişim kurma hevesine yanıt vermek için gelmemişti. Heykelciklerinin acı çektiğini söyledi. Onları yasal sahibine, yani Toloki'ye götürerek yardım edebilecek tek kişi Nefolovhodwe'ydi. Nihayetinde tek erkek çocuğuna miras bırakmıştı onları ve heykelcikler Toloki'ye teslim edilmediği müddetçe mezarında rahat uyuyamıyor ya da ataların dünyasına katılamıyordu.

Önce görmezden geldi Nefolovhodwe Jwara'nın isteklerini. İşleri tabut üretiminin de ötesine geçerek büyümüştü bir hayli, iş çıkarlarını gözetmesi gereken meşgul bir adamdı. Artık mermer ve akik mezar taşı, plastik ve ipek çelenk üretiyor; kadınlar için –bilhassa milyoner zengin dullar için– özel tasarım cenaze merasimleri düzenliyor ve bu merasimleri pazarlıyordu, böylece genişletmişti işini. Tekrar bir alakası olsun istemediği uzak köydeki aptal heykelcikleri aramaya giderek boşa zaman harcaması nasıl beklenirdi ondan?

Jwara sık sık uğramaya devam etti. Nefolovhodwe direneceğini ve kazanacağını düşünüyordu. Jwara gibi zavallı bir adam nasıl alt etsindi onu? Gündelik hayatında uğraştığı onca insana son sözü hep o söylemişti. Milyonlarına hayranlık ve saygı duyanlar putlaştırmıştı onu, neredeyse tapıyorlardı. Hükümetin dizginlerini ellerinde tutan beyazlar bile akşam yemeğine davet ederlerdi. Öyleyse nasıl olur da önemsiz köylü bir demirciye boyun eğmesi beklenebilirdi?

Pireleri ölmeye başladı sonra. Gece ziyaretleri esnasında gülüp dans ediyordu Jwara ve Nefolovhodwe emrettiklerini yapmadığı takdirde daha çok pirenin öleceğini söylüyordu. Bu artık bir rica değil, emirdi, vurguluyordu bunu. Aralarından biri bırakana ya da boyun eğene kadar düelloya sonuna dek devam edeceklerdi.

Bunu duyan Toloki, pireleri öldüyse Nefolovhodwe hak ettiğini buldu diye düşünüyor. Nerede duyulmuştur yetişkin bir adamın pire besleyip onlarla oynadığı? Rıhtım yakınlarında onun da bitleri vardı ama bitler Toloki beslediği için orada değillerdi. Yaşamındaki talihsizliklerden biriydi yalnızca bitler. Ama onları başparmağıyla ezmeyi sevdiğini itiraf ediyor. Belki de kanımızla beslenen canlıların verdiği keyif ve eğlenceyle alakalı bir şeyler vardır. Belki Nefolovhodwe'yi çok da yargılamamalı bu yüzden, kendisi de bitleriyle iyi vakit geçirdiğinden. Ama yine de farklılıklar göz ardı edilemez. Nefolovhode pirelerin yaşamasından keyif alırken, Toloki'nin neşesi bitlerin ölmesindendi.

Nefolovhodwe pes etmek zorunda kaldı, pire sirkindeki bazı şampiyon performansçıları kaybettiğinde. Daha dayanıklı lüks arabalarından biriyle köye gitti ve Toloki'nin evi olan yıkıntıları gördü. Sonunda Toloki'nin annesini bulduğunda, heykelciklere ne olduğunu bilmediğini ve önemsemediğini söyledi kadın. Heykelcikler onun aile yaşamını yıkmıştı, bu yüzden onlara ne olduğu umurunda olmamıştı hiç, böyle söyledi. Hatırladığı son şey, atölyede olduklarıydı. Atölye şimdi taş yığınından ibaretti. Tüm demirci ekipmanları diğer demircilere satıldığından kimse oraya girmek için zahmet bile etmemişti.

Nefolovhodwe birkaç işçi topladı ve atölye mahallinde kazı yaptırarak ilerledi. Kayaların ve molozların arasından bir sürü heykelcik çıkarmışlar meğer. Kimi toprağa gömülü. Üstelik hepsi de parıldıyor, sanki yeni parlatılmışlar gibi. Oysa tüm bu yıllar boyunca kimse el sürmemişti onlara.

Toloki, heykelciklerin onları aşırmaya çalışan kimse olmadan bunca yıl el değmeden kalmış olduklarını duyunca biraz olsun bile şaşırmıyor. Çok uzun yıllar önce Jwara henüz güçten düşmemiş ve Noria yaratıcı seanslarının düzenli şarkıcısıyken, bir keresinde hırsızların girdiğini hatırlıyor atölyeye. Körük setleri de dahil, taşıyabilecekleri her şeyi çalmışlardı ama heykelciklerin birine bile el sürmemişlerdi. İlk başta Jwara sevinmişti heykelciklerinin çalınmadığına.

"Bana bu harika işleri yarattıran ruhlar, hırsızlar için epey güçlü. Kimse dokunamaz bu heykelciklere."

Ama hırsızlar heykelciklerin işe yaramaz olduğunu görecek kadar akıllıydı, bu yüzden yok saymışlardı onları; Toloki'nin annesi böyle diyerek şevkini kırmıştı Jwara'nın.

"Kendine saygısı olan herhangi bir hırsız, senin aileni destekleyecek şeyler yapmak yerine değerli zamanını harcayarak yaptığın bu değersiz demir canavarlarla ne yapacaktı?"

Bu eleştirel yorumlar, Jwara'nın kendinden şüphe duymasına neden oldu. Ya haklıysa kadın? Hırsızlar heykelcikler dışında her şeyi çalıp, herkesin görmesi için bariz biçimde raflarda sergilenen işlerini yok saydığında sanatının değeri hakkında eleştirel bir beyanda mı bulunmuşlardı? Çok kızdı hırsızlara heykelciklerini çalmadıkları için.

Jwara, Nefolovhodwe'nin rüyalarını istila ederek, ona gidip heykelcikleri köyden getirmesini ve sonra Toloki'ye vermesini emretmişti ama heykelciklerin sayısından bahsetmeyi unutmuştu. Nefolovhodwe, heykelciklerin bir ya da iki koli içerisine sığabileceğini düşünmüştü. Ama kazıp her şeyi çıkarttıklarında araçlarına sığmayacak kadar çok olduğunu fark ettiler. Jwara'nın tüm bu işleri yaratmayı nasıl başardığını, bu kadar çok heykelcik yapmak için demiri ve bazen pirinci nereden bulduğunu merak etti. Yoksa heykel-

cikler, metal yaratıklar doğurarak kendi kendilerine çoğalıyor muydu?

Mevkiye göz kulak olsun diye birkaç adam bırakarak kasabadaki oteline geri döndü Nefolovhodwe. Şehirdeki ofisini aradı otelden, çok sayıda güçlü işçi ve koliyle beraber bir kamyon göndermelerini söyledi. Ertesi gün ulaştı kamyon. Heykelcikler kamyona yüklendi, sonra Nefolovhodwe ve adamları şehre geri geldiler.

"İşte şimdi sana heykelciklerini verdim, lütfen babana söyle de beni rahat bıraksın."

"Onları kabul etmediğimi söyledim. Babam bu çirkin şeylerle ne yapmamı istiyor?"

Noria, Toloki'yi bir köşeye çekerek kulağına fısıldıyor:

"Toloki, çirkin değil heykelcikler. Benim ruhum var içlerinde, hatırla. Ayrıca bu acı verici kelimeyi –çirkin– kullanmamalıyız asla."

Toloki tekrar Nefolovhodwe'ye dönüyor, kızgınlığı uçup gitmiş durumda. Heykelcikleri kabul edeceğini söylüyor ona.

"Bu Xesibe'nin cümbür cemaati hoşnut etmeye alışık kızının, senin aklını başına getirmesine sevindim. Büyüklerimiz, merhumun sözünün etrafına ağıl yapın der; zira merhumun kelamı kıymetlidir sığır gibi. Baban heykelcikleri almak zorunda olduğunu söylüyorsa, almak zorundasındır."

Toloki almayı kabul etti ya, yine de onlarla ne yapacağını yahut onları nereye koyacağını bilmediğini söylüyor. Küçük barakaları bir yana, dört odalı kibrit kutusu gibi bir banliyö evine bile sığmaz bunlar.

"Düşündüm onu çirkin oğlan. Heykelciklerden bazılarını iki arkadaşıma gösterdim. Biri sanat simsarı, diğeri de sanat galerisi ve müze işleten bir vakfın yönetim kurulu başkanı."

Heykelcikleri incelediklerinde, sanat simsarı çok kiç göründüklerini söyledi, ama bu sezon kiç revaçtaydı zevk sahibi koleksiyoncular arasında, böyle söyledi. Önümüzdeki iki yıl daha sürecek gibiymiş bu trend. Müzeci adamsa aynı fikirde değildi. Kiçten ziyade geleneksel olduğunu söyledi heykelciklerin. Üstelik geleneksel çalışmalar modayı takip eden koleksiyoncular tarafından her daim talep edilirdi.

Jwara'nın çalışmalarının nasıl tanımlanacağı konusunda iki adam aynı fikri paylaşmasa da, ikisi de değerli olduklarında hemfikirdi. Sorun şuydu ki, çok fazla heykelcik olduğundan yüksek fiyata satamazlardı şüphesiz. Ama belirli özellikleriyle diğerlerinden ayrılan bireysel parçalar olabilirdi. Bunlar elbette daha yüksek fiyata satılacaktı.

Nefolovhodwe'nin neyden bahsettiğini ne Toloki anlıyor ne de Noria. Çok az eğitim almış ya da hiç eğitim görmemiş basit köylü bir marangoz bu kadar çok bilgiyi nasıl edinmişti, Toloki merak ediyor bunu. Bu aşağılık herifin büsbütün çalımla onlara aktardığı bu bilgi bütünüyle manasız onlar için. Toloki'nin tek isteği, Nefolovhodwe'nin toz olarak onları küçük misafirleriyle huzur içinde oynarken bırakması yalnızca.

"Eğer iki uzman arasındaki ince anlaşmazlığı anlamadıysanız yormayın küçük beyninizi. Multi-milyoner olduğumda bu tür şeyleri biraz da olsa öğrenmek durumundaydım. Hem bunlardan kurtulup hem de kâr etmek istiyorsanız, sabah ilk iş ararım arkadaşlarımı ve heykelcikler için buraya gelmelerini söylerim. Ayrıca Toloki, tüm bunları büyük masrafa girerek sana yardım etmek için yaptığımı babana söylemeyi unutma. Artık bıraksın beni ziyaret etmeyi."

"Sadaka kabul etmediğini biliyorsun. Bunları bana getirmek için harcadığın her kuruşu geri ödeyeceğim sana."

"Hayır! Hayır! Lütfen yapma. Jwara beni tekrar ziyaret etsin istemiyorum. Şimdi epey zaman alacak, pirelerimi uluslararası performans standartlarına ulaştırmam; zira kaybettiklerim arasında en iyi şampiyon pirelerim de vardı."

İşçiler kolileri barakanın yanına taşıma işlemini tamamladı. Öyle çok koli var ki, kapladıkları alan barakanın boyundan, eninden ve yüksekliğinden kat kat fazla. Toloki kutulardan birini açar açmaz çocuklar büyülenivermiş heykelcikler karşısında. Nefolovhodwe'nin limuzinini hayranlıkla seyreyleyenler bile limuzinle ilgilenmeyi bırakıyor, bunun yerine kolilerin etrafında toplanıyor kalabalık. Toloki ve Noria kutulardan birkaç heykelcik çıkarıp veriyor çocuklara. Bazıları oldukça tuhaf ve şeytani bir görünüme sahip,

bundandır çocukları korkutabileceğinden korkuyorlar. Ama aksine, çok seviyor çocuklar onları. Bakıp gülüyorlar.

Herkes heykelciklere kendisini öyle bir kaptırdı ki, Nefolovhodwe ve kamyonun gittiğini kimse fark etmiyor. Arabasının kornasına basıyor, cenazelerde her daim oldukça sevilen ilahilerden biri hâlinde çalıyor korna. Ama kimsenin umurunda değil. Herkes pür dikkat heykelciklerle ilgileniyor. Çocuklar gülme nöbetine giriyor, öyle ki yerlerde yuvarlanıyor kimi gülmekten. Nasıl Noria köyde topluluğa haz veriyorduysa, heykelcikler de tıpkı Noria'nın yaptığı gibi haz veriyor çocuklara; Toloki hayret ediyor gördüğü bu vaziyet karşısında.

Gece yarısından hemen önce Toloki kek ve soğan çıkarıyor. Bu kadar çok ziyaretçileri olacağını bilmiyordu onları aldığında. Bahçede yürüyüşe çıkıp, ardından meşe ağacından yapılma yemek odasında bir ziyafet çekeceklerdi, yalnızca ikisi; böyle düşünmüştü. Şimdi keki çocuklarla paylaşması gerek. Her birine küçük birer parça veriyor, adeta kutsal helva gibi eriyor çocukların ağızlarında kek parçaları. Noria, İsviçre rulosunu yeşil soğanla deniyor ve bayılıyor bu karışıma. Ardından Toloki ile beraber tarhun otu yaprağı çiğniyor, bunu da seviyor. Çocukların dikkati daha çok heykelcikler üzerinde ve kahkahaları tüm şiddetiyle sürüyor.

Toloki ve Noria heykelciklerle ne yapacaklarına dair bir çözüm bulamadı hâlâ. Birini barakada tutmaya karar veriyorlar, Toloki'nin güllerinin yanında; nereden geldiklerini hatırlasınlar diye.

"Belki de geri kalanları Nefolovhodwe'nin önerdiği gibi satmalıyız Noria, böylece parayı Madimbhaza'nın çöplüğüne götürürüz."

"Ya da bizimle burada kalmalarına karar vererek çocuklara mutluluk ve kahkaha getirmelerine izin verebiliriz. Büyük bir baraka yapabiliriz heykelciklerin çevresine, sonra çocuklar ne zaman isterlerse gelip eğlenebilirler."

Tam gece yarısı on ikide, şehrin tüm kiliselerinin çanları çalmaya başlıyor. Sirenler çalıyor tüm sokaklarda. Kaka-

foniye bulanıyor yerleşke halkı: tencere, tava ve çeşitli ev aletleri çalarak ve "Muttu-u-u-u!" diye haykırarak. Ayarsız bir çelik bandonun sesini andırıyor yankı. Her sokak köşesinde tekerlekler yanıyor.

* * *

Gece yarısından iki saat sonra hâlâ bağırıyoruz "Muttluu-uu!" diye. İnanılmaz güzel geçmişti zaman Noria'nın barakasında, mest oluyoruz. Her şey sessiz. Hiç hareket yok. Kapının çatlaklarından görülmüyor hiç ışık. Çocuklar evlerine dönmüş. Barakayı gölgede bırakan koli dağına bakıyoruz. Dokunmuyoruz. Yalnızca bakıp şaşıyoruz. Çocuklarımız bize insanları mutlu eden canavarlardan bahsetti. Belki içkidendir ama onları koliler içinde görüyor gibiyiz, ahmak altını gibi parıldıyorlar. Hırsızlığı âdet edinmişlerimiz bile el sürmüyor kolilere.

Sanki ışığı yansıtırmış gibi plastik renkler, bir şekilde baraka ay ışığında dönüyor kırmızıya. Cırcırböceklerine ve gecenin diğer böceklerine vuruyor kızıllık. Yerleşkedeki hâkim yankıya bahşediyorlar cıvıltılarını. Tekerlekler hâlâ yanıyor. Tekerlekler çok uzun süre yanabilir. Yanan lastik kokusu sarıyor havayı. Ama bu sefer, kavrulan insan bedeninin bayıltıcı kötü kokusuna bulanmamış. Yalnız saf ve sakıncasız lastik kokusu.

Aşağı yukarı yirmi beden vardı yerde; yaşlı ve genç adamların ve kadınların, taşıdıkları bıçak yarasıyla tuhaf biçimlerde yatan güzel kızların, zorlasan en fazla yeniyetme diyebileceğin çocukların, yaşamımızı tüketen bu hiddetli savaşın tüm kurbanlarının bedenleri. "Size söylüyorum anneler ve babalar, dışarıda ölüm var. Böyle giderse yakındır, doğumun bile ölümünü göreceğiz."

***

Mütevazı karakterlerin arkasına sığınmış kocaman bir tarihin izleri ve ölümü meslek edinmiş bir adam; Profesyonel Yas Tutucu Toloki... Mesleğine sadık, prensipleri olan, münzevi bir yaşam süren ve asla dilenmeyen, daha küçük bir kız çocuğuyken bile herkesi kendine hayran bırakan Noria. Büyüdükçe, kendi talihsizliği ülkesinin talihsizliğiyle birbirine karışan iki çocukluk arkadaşının yolları yıllar sonra bir cenazede tekrar kesişiyor. Ölüm artık bu ülkede yok eden, var eden, birleştiren ve ayırandır. Yine de çiçekler ve hayaller baki. Bu ikisi olduğu müddetçe mutlu olmamak için hiçbir sebep yok. İnsanların yok pahasına öldürüldüğü, açlığın, fakirliğin normal sayıldığı bir ülkede bütün inceliğiyle yaşama tutunanların hikâyesi...

***

Güney Afrika'nın en önemli yazarlarından biri olan Zakes Mda, kendisine ülkesinin en prestijli ödülü olan M-Net Kitap Ödülü'nü kazandıran *Adınla Başlar Hayat* adlı bu romanında doğduğu toprakların gerçeklerini gözler önüne seriyor. Ölümün bu coğrafyanın en önemli gerçeği hâline getirildiği bir dönemde yazılmış olan roman, aynı zamanda bu kavramın içten bir anlatımı olarak karşımıza çıkıyor...

AYRINTI • EDEBİYAT
ISBN: 978-605-314-295-9
9 786053 142959